Campbell 2.e.26

J. F. Campbell

Inveraray(?)
Sept 4 1865.

Kalewala,

Lyhennetty laitos.

Tärkeämmillä selityksillä koulujen tarpeeksi warustanut

E. L.

Suomalaisen

Kirjallisuuden Seuran

Toimituksia.

27 Osa.

Helsingissä,
Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa,
1862.

Kalewala,

Lyhennetty laitos.

Tärkeämmillä selitykfillä koulujen tarpeeksi warustanut

E. L.

Helsingissä,

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa,

1862.

Imprimatur: *C. R. Lindberg.*

Alkulause.

Kun wuonna 1849 toimitettua Kalewalaa ei enää tawata kirjakaupassa, niin annetaan tässä uusi, kouluin tarpeeksi lyhennetty laitos Kalewalan runoista. Lyhennys on sillä tawoin toimitettu, että siihen on otettu ainoastaan pää-asiaiset tarinat, jonka kautta, syrjätapausten pois jättämällä, nykyisen laitoksen wärsyistä ei tule paljo päälle neljän joka kymmentä wärsyä wastaan entisessä, niinkuin seuraawa osotus sen wielä tarkemmin selittää.

Wärsyluku.											
R.	Entis.	Nykyis.	R.	Entis.	Nykyis.	R.	Entis.	Nykyis.	R.	Entis.	Nykyis.
1	344	170	14	460	202	27	420	228	40	342	150
2	378	232	15	650	206	28	294	162	41	266	136
3	580	300	16	412	162	29	602	206	42	562	250
4	518	232	17	628	166	30	500	164	43	434	180
5	242	156	18	706	266	31	374	190	44	334	168
6	234	156	19	518	226	32	548	164	45	362	128
7	368	238	20	614	182	33	296	120	46	644	200
8	282	176	21	438	190	34	246	152	47	364	192
9	586	322	22	522	192	35	372	134	48	372	178
10	510	300	23	850	220	36	360	202	49	422	190
11	402	226	24	528	196	37	250	138	50	620	204
12	504	192	25	738	198	38	328	154			
13	270	198	26	776	256	39	426	182	S:a	22796	9732

Erinäisiä runowärsyjä nykyisessä laitoksessa paikoin tawataan toisilla sanoilla kun entisessä. Niitä ei toki ole omasta päästä saatu, waan walittu niistä monilukuisista runoin toisinnoista, joita eri laulajoilta kirjoitettuna yleensä löy-

tyy, ja syynä niiden walitsemiseen entisten sijasta on ollut, ei mikään muuttamisen halu, waan tawallisesti se ainoastaan, että suotawa lyhennys sillä tawoin on saatu paremmin mukautumaan.

Kerake d, jota Karjalan kielimurteessa ei tawata ollenkaan, on näistä Kalewalanki runoista pois jätetty. Waikka semmoisen poisjäännön hoksaamiseen ei paljo tarwita tottumista, niin ei toki haitanne juuri wasta alkawain johdoksi luetella muutamia erinäisiä, näissä runoissa tawattawia sanoja, joissa t, tahi sen sijainen d, sillä tawoin wastoin tawallista kirjakieltä on katoomaan tullut.

Ahin = Ahdin.
Ahon = Ahdon.
aian = aidan.
e'ellä = edellä.
e'essänsä = edessänsä.
e'estä = edestä.
haahen = haahden.
hauasta = haudasta.
he'elmä = hedelmä.
Hiien = Hiiden.
hiihätä = hiihdätä.
huuan = huudan.
joua = jouda.
jou'utti = joudutti.
juohettu = juohdettu.
jäähytintä = jäähdytintä.
kahekssan = kahdeksan.
kahen = kahden.
kahesti = kahdesti.
kaioissa = kaidoissa.
kaonnut = kadonnut.
kaota = kadota.
kaotkoot = kadotkoot.
keolle = kedolle.
kiiättäwi = kiidättäwi.
koasta = kodasta.
kohastansa = kohdastansa.
kohen = kohden.
kohussa = kohdussa.
ko'ilta = kodilta.
ko'issa = kodissa.
kuuella = kuudella.
kuuentena = kuudentena.
käen = käden.
käessä = kädessä.
käyä = käydä.
laa'i = laadi.
laa'un = laadun.
lahelma = lahdelma.
lahet = lahdet.
laian = laidan.
lauan = laudan.
lehon = lehdon.
lehosta = lehdosta.
luoa = luoda.
luo'on = luodon.
lyöäkseni = lyödäkseni.
lähe = lähde.
lähettihin = lähdettihin.
löyä = löydä.
maha = mahda.
maion = maidon.
me'en = meden.
muo'oillani = muodoillani.
neiet = neidet.
nei'in = neidin.
neion = neidon.
noiat = noidat.
ouoille = oudoille.
ouostua = oudostua.
paaen = paaden.
pa'an = padan.
pieltäwiä = pideltäwiä.
piättelewi = pidättelewi.
piäty = pidäty.
pouahuttaa = poudahuttaa.
puhas = puhdas.
pyy'it = pyydit.
pyyäntähän = pyydäntähän.
raian = raidan.
rauasta = raudasta.
reuoikse = reudoikse.
saa'a = saada.
saaessani = saadessani.
sa'an = sadan.
saoin = sadoin.
sio = sido.
siottu = sidottu.
soanki = sodanki.
suen = suden.
syet = sydet.
syämmellä = sydämmellä.
syäntyi = sydäntyi.
syöäkseni = syödäkseni.
tahasna = tahdasna.
tahot = tahdot.
taiatko = taidatko.
tau'in = taudin.
tieokkailla = tiedokkailla.
tieolla = tiedolla.
tieän = tiedän.

toet = todet.
tyy'y = tyydy.
tähet = tähdet.
tähittää = tähdittää.
täyen = täyden.
uia = uida.
uuelle = uudelle.
uu'istunehen = uudistunehen.
u'un = udun.
we'ellös = wedellös.
weestä = wedestä.
weäite = wedäite.
weällettäisi = wedällettäisi.
wieä = wiedä.
wiiasta = wiidasta.
wiiennetsi = wiidenneksi.
wuoa = wuoda.
wuoet = wuodet.
yhen = yhden.
yheksi = yhdeksi.
yheksällä = yhdeksällä.

Syy wastamainittuun erotukseen on se, että tawallisessa kirjakielessä **t** ja **ht**, kun owat kahden ääntiön wälissä (**pata, lehto**), pehmenewät kerakkeiksi **d** ja **hd**, jos jälkimäinen ääntiö ei ole pitkä (**pataan, lehtoon**) ja tawu sanan taipuessa tulee kerakkeella päättymään (**padan, lehdon, padassa, lehdossa** j. n. e.). Mutta Karjalan (kuin myös Sawon ja Kainun) murteessa **t** ei pehmene, waan katoo kokonaan (**pa'an, lehon, pa'assa, lehossa** j. n. e.).

Samoite katoo **k** peräti **l**:n ja **n**:n perästä, eikä pehmene **j**:ksi, kuin monessa muussa murteessa, ja sentähden tawataan näissä runoissa **härän, jälen, kylen, kären, nälän**, eikä **härjän, jäljen, kyljen, kärjen, näljän**. Se kirjoitustapa jo toki muutenkin alkaa kyllä tawallinen olla. Omituinen Wenäjän-Karjalan murteellen on **sk**:n ja **tk**:n pehmeneminen, edellisen **s**:ksi ja jälkimäisen **t**:ksi, jonka tähden sanotaan **itettäwiä, kaselle, kosen, lasettakoon, matalla**, s. o. **itkettäwiä, kaskelle, kosken, laskettakoon, matkalla**.

Paitsi sanan ensimäisessä tawuessa jakauwat pitkät ääntiöt ja pitkät kaksois-äänet eri tawuihin, jossa tapauksessa **aa** ja **ää** muuttuwat **oa**:ksi ja **eä**:ksi:

a) nimi-, laatu- ja luku-sanain infinitivo-siassa.

aikoa = aikaa.
aloa = alaa.
haawoa = haawaa.
harjoansa = harjaansa.
härkeä = härkää.
ikeä = ikää.
ilmoa = ilmaa.
jalkoa = jalkaa.
kaloa = kalaa.
kattiloa = kattilaa.
keseä = kesää.
kokkoasi = kokkaasi.
kowoa = kowaa.
kukkoa = kukkaa.
kyleä = kylää.
laajoa = laajaa.
lauttoa = lauttaa.
lihoa = lihaa.
luutoa = luutaa.
matkoansa = matkaansa.
mustoa = mustaa.
oroa = oraa.
patoa = pataa.
pereä = perää.
piikoa = piikaa.
poikoani = poikaani.
päiweä = päiwää.
rantoa = rantaa.
ratoa = rataa.
salpoa = salpaa.
satoa = sataa.
sauwoani = sauwaani.
selkeä = selkää.
sijoa = sijaa.

simoa = simaa.
sukoa = sukaa.
taljoa = taljaa.
tereä = terää.
terwoa = terwaa.
wajoa = wajaa.
wertoani = wertaani.
äijeä = äijää.

b) tekosanain 1:mäisen nimitapa-lajin translativossa ja infinitivossa.

ajoa = ajaa.
eleä = elää.
hiihteä = hiihtää.
kielteä = kieltää.
langettoa = langettaa.
lauloaksensa = laulaaksensa.
lenteä = lentää.
piteä = pitää.
polttoa = polttaa.
soutoa = soutaa.
työnteä = työntää.
weteä = wetää.

c) toisen luokan tekosanain warressa ja johdoksissa.

arwoan = arwaan.
harjoawa = harjaawa.
hoiloa = hoilaa.
kehreäjä = kehrääjä.
kelpoawi = kelpaapi.
kohtoawi = kohtaapi.
kuwoannasta = kuwaannasta.
lepeämästä = lepäämästä.
lainoan = lainaan.
lupoan = lupaan.
makoamasta = makaamasta.
matkoawa = matkaawa.
osoajaksi = osaajaksi.
osoamatta = osaamatta.
wastoawi = wastaapi.

Kaikissa muissa tiloissa ääntiöt jakauwat muuttumattomina erilleen ja saawat tawallisesti h:n wäliinsä. Niin esim. tulee kaksitawuisista sanoista: **keihään, kotiin, käyään** (käydään), **kylään, melkein, pahaan, saatiin, sotaan, taloon, usein, weneen, weteen,** kolmitawuisia: **keihä'än, kotihin, käyähän, kylähän, melke'in, paha'an, saatihin, sotahan, talohon, use'in, wenehen, wetehen,** ja kolmitawuisista: **hopeita, keihäille, kätkyille, kaotkoot** (kadotkoot), **olalleen, reheille, siwullaan,** nelitawuisia: **hope'ita, keihä'ille, kätky'ille, kaotkohot, olallehen, rehe'ille, siwullahan;** nelitawuisista: **sanelemaan, uu'istuneen** (uudistuneen), wiisitawuisia: **sanelemahan, uu'istunehen** j. n. e.

Suora- ja mutkatapaisten (modus indicativus ja concessivus) tekosanain kolmas yksikön asema Wenäjän-Karjalan murteessa pitkittyy liitteellä **wi**, wastaawa meidän tawalliselle **pi**, wirolaiselle **b.** Semmoisia owat: **ajattelewi, astuwi, elelewi, kapaloiwi, kumottanewi, laatiwi, menewi, paistanewi, tiennewi** (tietänewi), **yllättäwi** j. n. e., jotka meillä sanotaan: **ajattelee** eli **ajatteleepi, astuu** eli **astuupi, elelee** eli **eleleepi, kapaloi** eli **kapaloipi** (kapaloitsee), j. n. e. Ainoastaan yksitawuisista sanotaan aina: **luopi, saapi, uipi** j. n. e.

Itsekohtaisista tekosanoista, joita suomen kielessä kaikin paikoin ei käytetä, woipi niihin tottumaton seuraawain esimerkkien kautta jotain johtoa saada:

ajoihe = ajoi itsensä.
annoime = annoin itseni.
astuikse = astuu itsensä.
henkäiseikse = henkäisee } sywään.
huokaiseikse = huokaisee } sywään.
istuikse = istuu itsensä.
kaiwaime = kaiwan itseni.
kaiwoihe = kaiwoi } itsensä.
kallistihe = kallisti } itsensä.
katseleikse = katselee ympärillensä.
kohennaikse = kohentaa itsensä.
käänteleikse = kääntelee itseänsä.
laskeita = laskea itsensä, -ni, -si, j. n. e.
laskeite = laske itsesi.
loihe = loi itsensä.
luome = luon itseni.
muuttaita = muuttaa itsensä, -ni, -si, j. n. e.
muuttelihe = muutteli } itsensä.
nimittelihe = nimitteli } itsensä.
palkkasihe = palkkasi } itsensä.
paneikse = panee } itsensä.
pannaita = panna itsensä, -ni, -si, j. n. e.
pistihe = pisti } itsensä.
potkaisihe = potkaisi } itsensä.
reuoikse = reutoo } itsensä.
rikkoihe = rikkoutui.
seisattelihe = seisatteli itsensä.
seisotaite = seisota itsesi.
siirrime = siirrin } itseni.
siirräime = siirrän } itseni.
somistelihe = somisteli } itsensä.
sukeltelihe = sukelteli } itsensä.
suorihe = suorei } itsensä.
tungeikse = tunkee } itsensä.
tungeite = tunge itsesi.
tunkeinut = tunkenut itsensä, -ni, -si, j. n. e.
tunkihe = tunki } itsensä.
walelihe = waleli } itsensä.
walmistihe = walmisti } itsensä.
wetihe = weti } itsensä.
wetäitä = wetää itsensä, -ni, -si, j. n. e.
weäite = wedä itsesi.
ylenteleikse = ylentelee itsensä, itseänsä.
ärtelihet = ärtelit itsesi, itseänsä.

Yleisiä kielessämme owat äänimukaiset tekosanat, jotka usein yhteydestänsä toisten sanain kanssa saawat parhaan selityksensä. Senlaisia esim. owat: **suihkii, piukkii, loruu, noruu, kamuaa, remuaa, nuhajaa, sohajaa, ratisee, watisee, ärähtää, sorahtaa, sirettää, hyräytyy, wiehkuroi, kääperöitsee, häiläyttää nauskauttaa, tölläyttää, tuiwertaa, haiwertaa, karittelee, kahattelee, suhuttelee, siuottelee, luskuttelee, juhmuttelee, käärämöittelee** j. n. e. Jonkun toisen tekosanan wieressä ne osottawat tarkemmin sillä merkityn toimituksen erityistä ääntä tahi liikuntotapaa, esim. **lyödä lynnähyttelee** = lyö niin että helähtelee, **itkeä hyryttelee** = itkee hiljaisella äänellä, **huutaa huikahuttaa** = huutaa raikkaalla äänellä, **käydä kulleroittelee** = käy keweästi ja ripsaasti, **astua lykyttelee** = astuu joutusasti, **hiih-**

tää **hiwittää** = hiihtää uutteraan, **juosta puikkii** = juoksee liukkaasti. Tawataan wälistä melkein samanlaatuisia nimi- ja laatusanojaki, esim. **huitukka, haitukka, ressukka, rehwana, röyhetyinen, källeröinen,** jotka samoin kuin sen-laiset tekosanatki usein owat helpommat ymmärtää, kun tarkalleen muilla sanoilla selittää.

Tekosana-johdoksia: **käännältää, wäännältää, weältää** (wedältää), **siwaltaa, työnnältää, nostaltaa, painaltaa, murraltaa** j. n. e., jotka osiksi owat tawalliselle kirjakielelle oudompia, käytetään runoissa joksensaki tawallisesti. Niillä osotetaan toimituksen kiiwautta (kiireisyyttä ja wäkewyyttä), esim. **työnnältää** = työntää kiiwaasti eli äkisti ja wäkewällä kädellä. Äkillisyyttä yksinään merkitään toisella johtolajilla, jota laatua owat: **wetäisee, tarpaisee, sitaisee, kutaisee, tahkaisee, parkaisee,** = wetää, tarpoo, sitoo, kutoo, tahkoo, parkuu yht'äkkiä. Eri lajia taas owat seuraawat johdokset: **aukoo, halkoo, katkoo, laukoo, leikkoo, lohkoo, pilkkoo, ratkoo, seuroo, tempoo, wiskoo,** ja **huiskii, jyskii, lykkii, ryyppii, tuiskii** j. n. e., jotka tarkoittawat siewennettyä tahi wähennettyä toimitusta.

Aiwan omituinen Aunuksen ja erittäinki Wepsän murteelle on mutka- ja ehtotawan (modus concessivus ja conditionalis) yhdistys, jota yhdistystä woisi arwelotawaksi sanoa. Jälkiä siitä löytyy näissä runoissakin, esim. (XXIII: 187, 188) **suuttuneisi** = ehkä suuttuisi, taitaisi suuttua, ja **kamaltuneisi** = ehkä kamaltuisi, woisi kamaltua. Wepsän kielessä tawataan myös erityinen laji tekosana-johdoksia päätteellä **-ksennan, -ksentaa (-kseta),** joka tarkoittaa toimituksen alottamista eli siihen rupeemista. Kalewalan runoissa löytyy niin ikään jälkiä siitäki lajista, esim. (XXVII: 213, 214) **syännyksenti** = alkoi syäntyä (sydäntyä), ja **suutuksenti** = rupesi suuttumaan.

Kun tahdotaan toista kohteliaammasti jotain tekemään käskeä, käytetään runoissa yleisesti kehotustapaa (modus

optativus), esim. **katso'ote, kukkuos, liikkuos, luistaellos, tehkös, tullos, niksennellos, we'ellös** (wedellös), **wiitsiöte** j. n. e., = tehkää niin hywin ja katsokaa, ole hywä ja kuku j. n. e.

Kieltäwissä lauseissa runo omaan laatuunsa usein asettaa kieltosanan tekosanan jälkeen, esim. **anna en sulle piikoani, huoli en haahen haljakoista, maha et lausua lapiksi, oisi en paljoa pitänyt, ole et joki juoksemahan, pääse en neiti-päiwiltäni, saanut ei paljo saalihiksi, taia en sampoa takoa, tullut ei illalla kotihin** j. n. e. Tawallisessa puheessa sanottaisi: **en anna** — — —, **en huoli** — — —, **et maha** (mahda), — — — **en oisi**, j. n. e.

Asemallinen tekosana (verbum personale) wälistä jääpi koko lauseesta pois, esim. **emo tuosta itkemähän** = rupesi itkemään, **heti tuonne hiihtämähän** = läksi hiihtämään, **kaikki kattilan pesohon** = lähteköötpesoon, **kenpä sanan saatantahan** = läksi tahi lähtisi sanan saatantaan, **Lapin koirat haukkumahan** = rupesiwat haukkumaan, **mie tuota sanelemahan** = käännyin sanelemaan, **miksi neittä korjahasi** = pyydät eli tahdot neittä, **miten olla, kuin eleä** = pitäisi eli tulisi olla, **siitä seppo Ilmarinen tyttöä anelemahan** = kääntyi eli rupesi anelemaan.

Nimi- ja laatusanat runokielessä hywin tawallisesti saawat semmoisia erilaisia johdepäätteitä, jotka antawat niille somistawaisen, suosittelewaisen eli miellyttäwäisen lisämerkinnön, esim.

anoppi = anoppinen.
emä = emo, emonen, emyt.
halko = halkonen, halut.
hanhi = hanho, hanhonen, hanhut.
heinä = heinänen, heinyt.
isä = iso, isonen, isyt.
juoma = juomut, juomukkainen.
kana = kananen.
kaunis = kauno, kaunokainen, kaunukainen.
kesä = kesonen, kesyt.
kiwi = kiwonen, kiwyt.
koiwu = koiwas, koiwahainen.
korwo = korwonen, korwut.
kuu = kuuhut.
kyyhky = kyyhkynen, kyyhkyläinen.
käki = käkönen, kä'yt.
kämmen = kämmenyt.

lammas = lampahut, lampahuinen.
latwa = latwanen, latwut.
lehti = lehtonen, lehyt, lehtyinen.
läjä = läjänen, läjyt.
maito = maitonen.
marja = marjanen, marjut.
meri = meronen, meryt.
mesi = meto, metonen.
neiti = neitinen, neito, neitonen, neiyt, neityinen.
nuori = nuorukainen.
ohra = ohranen.
olut = olonen, oluoinen, olukkainen.
ori = oro, oronen.
pelto = peitonen.
poika = poikanen, poiut.
puola = puolut, puolukka, puolukkainen.
puu = puuhut.
pyörä = pyörö, pyöränen, pyöryt, pyörykkä, pyörylainen.
päiwä = päiwönen, päiwyt.
pääsky = pääskynen, pääskyläinen, pääskyt.
reki = rekonen, re'yt, rekyinen.
rowe = roponen, ropehut, ropehuinen.
sampo = samponen, sammut.
sirkku = sirkkunen, sirkkulainen.
sulha = sulho, sulhonen, sulhokainen.
suo = suohut.
susi = sutonen.
syän = syämyt.
taiwas = taiwo, taiwonen.
tie = tiehyt.
tytär = tytti, tyttö, tyttönen.
weli = welo, wello, weljyt, weijo (weljo), weito, weitonen, weikko (welikko), weikkonen.
wene = weno, wenonen, wenehyt.
wesi = wetonen, weyt, wetyinen.
wyö = wyöhyt, wyöhykkäinen.
yö = yöhyt.

Monikossa on Karjalan ja Sawon murteella ynnä tawallisten päätetten kanssa myös toiset omalaatuisensa, esim. **helmilöitä, jokiloina, kuoriloiksi, kääryylöihin, lastuloita, lukkoloita, mahtiloita, pilwilöiksi, ristilöitä, tähtilöinä** j. n. e., jotka usein tawataan näissä runoissa. Ne eiwät merkitse muuta, kuin yleensä tawalliset: **helmiä, jokina, kuoriksi, kääryihin, lastuja, lukkoja, mahtia, pilwiksi, ristejä, tähtinä.** A:lla ja ä:llä päättywistä sanoista niitä ei ollenkaan tawata.

Sanaa **on**, wastaawa tawallisille jälkiliitteille **-han, -hän, -pa, -pä**, usein käytetään ikään kuin lauseen lujitteeksi eli täytteeksi, wälistä melkein joutonaisesti, esim. **eip'** on **ilmalla Jumalan, eip'** on **mennyt Päiwälähän, kenp'** on **weistäisi wenosen, kun** on **ammut Wäinämöisen, lampiweet** on **laskemassa, luon** on **merta luutimahan, mies** on **nousewi merestä, oi** on **wanha Wäinämöinen, onp'** on **Hiiessä hiottu, takoi — — — laitahan** on **jauhomyllyn, tuop'** on **päätywi pihalla, uip'** on **wielä yötä kolme**, j. n. e.

Muista Kalewalan runokielen erinomaisuuksista, jotka jollain tawalla poikkeewat tawallisesta kirjakielestä, erittäinki raamatun suomesta, antanee seuraawa erinäisten sanain luettelo jotain wiittausta:

annituus = annittomuus.
ensinkänä = ensinkään.
hanka rauta = rautahanka.
Ilmatar = ilman tytär.
Jorotar = joron tytär.
kaannut = kaatanut.
kaata = kaataa.
kaati = kaasi.
kalatuus = kalattomuus.
kassa kulta = kultakassa.
kasuawassa = kaswawassa.
kauaista = kaukaista.
ken = kuka, joka.
keruu = kerääminen.
Kiwutar = kiwun tytär.
ku = kuka.
kullaista = kultaista.
kullankana = kullankaan.
kuni = kunne asti.
Kuutar = kuun tytär.
kynnin = kynsin.
kynti = kynsi.
käänti = käänsi.
kääten = kääntäen.
lasna = lapsena.
leikkuu = leikkaaminen.
leiwätyys = leiwättömyys.
lie, liet = lienee, lienet.
liekkänä = lienekkään.
liekkö = lieneekö.
linnuista = lintusta.
Luonnotar = luonnon tytär.
löynnyt = löytänyt.
löyti = löysi.
ma = minä.
makuu = makaaminen.
Manalatar = Manalan tyttö.
mi = mikä.
mie = minä.
mielellähän = mielellänsä.
mies musta = musta mies.
milma = minua.
mini = minne asti.
miusta = minusta.
murrin = mursin.
murti = mursi.
möi = myi.
nuorra = nuorena.
oisi = olisi.
oo = ole.
poikoahan = poikaansa.
puoltana = puoltakaan.
pyynnyt = pyytänyt.
pyytessä = pyytäessä.
pyyti = pyysi.
pyytä = pyytää.
Päiwätär = päiwän tytär.
päänä = päiwänä
pääsekkänä = pääsekkään.
päätähän = päätänsä.
päätänä = päätäkään.
rakenti = rakensi.
rauaista = rautaista.
rienti = riensi.
sa, sie = sinä.
siennyt = sietänyt.
silma = sinua.
sini = sinne asti.
siulle = sinulle.
sortunna = sortunut.
sounnut = soutanut.
souti = sousi.
suurra = suurena.
Suwetar = suwen tytär.
Syöjätär = syöjä nainen (weden wäkeä).
säännyt = säätänyt.
taittuna, **taittunna**, **taittununna** = taittunut.
tiennyt = tietänyt.
Tuonetar = Tuonen tytär.
tuostana = tuostakaan.
työnnälti = työnnälsi.
työnti = työnsi.
wiikoista = wiikkoista.
wyö waski = waskiwyö, waskiwöinen.
wäänti = wäänsi.
wäätä = wääntää.

Sanarakentonsa puolesta joka runowärsyllä on neljä polwea eli mittaa, esim.

aisa tarttui aisan päähän;
yksin meillä yöt tulewat,

ja itse-kuki polwi on kaksitawuinen, paitsi ensimäinen, jossa woipi olla kolme, wieläpä ehkä neljäki tawutta, esim.

mene jo myöten myöty neiti;
ääni oli kaunis ja so- rea.

Ensimäiseen polween sopii kaksi lyhyttäki tawutta, esim.

lähe kanssa laula- mahan,

mutta sitä seuraawain polwien tawuista pitää edellisen olla pitkä, jälkimäisen lyhyt, esim.

oli ennen aikoi- nansa,

kuitenki niin ymmärtäen, että lyhytääntiöisetki tawuet, paitsi sanan alussa, taidetaan pitkiksi lukea, jos owat korottomia, esim.

tule- wi jo- ki tu- linen;
satu- ja sa- nele- mahan,

ja wälistä korollisinaki, esim.

tyttä- reni nuorem- pani;
kysyt- teli lausut- teli.

Sanaselityksieen eli sanastoon on otettu ainoastaan oudompia, erittäinki länsi-Suomelle wähemmin tuttuja sanoja, ja wieraskielisten sukulais-sanain osotuksella on tahdottu antaa jotain wiittausta wertailewasta kieli-tutkinnosta. Nimi- ja laatu-sanoista saadaan genitivo- ja tekosanoista infinitivo-sija niiden wiimeisen tawuen muuttamalla sen jälkeisen osotuksen mukaan. Merkki † muistuttaa sanan warren samassa pehmenewän, s. t. s. että siinä löytywät **kk, lk, nk, rk, p, lp, mp, pp, rp, t, ht, lt, nt, rt, tt** tulewat olemaan **k, l, ng, r, w, lw, mm, p, rw, d, h, ll, nn, rr, t,** ja **k** peräti katoomaan.

Muutamia pieniä painowirheitä on tullut tähänki kirjaan. Seuraawissa paikoissa tawattawain sanain pitäisi olla: VII: 16, miten olla, kuin eleä; VII: 59, sijoitteleikse; VII: 80, aikaisehen; XI: 112, kaunokaisten; XXI: 93, kultaisihin; XXXVIII: 32, sijalle; XLII: 48, soitantohon; XLVIII: 64, puretahan, puistetahan, ja siw. 40 päällekirjoituksen: 6 runo. Siihen lisäksi tawataan myös paikoin epäwakai-

suutta semmoisten sanain kirjoittamisessa, kun esim. **su-waitsen, tuuwitella, laskija, onneton, tutkaimen, ho-peinen, käyppä, pääsnekkänä.** Lukija siis suokoon an-teeksi, jos jossa kussa paikassa niiden sijasta tapaisi **suaitsen, tuu'itella, laskia, onnetoin, tutkamen, hopeainen, käy'pä, pääsne'känä.**

Helsingistä helmikuussa 1862.

E. L.

Ensimäinen Runo.

Laulaja kehottaa toista kanssansa laulamaan ja nimittää laulun erinomaisimmat aineet; ww. 1—22. — Ilman tytär, kawe Luonnotar, ikäwystyy yksinäiseen elämäänsä ilmassa, laskeikse sieltä mereen, joutuu tuulen ja weden waikuttamasta raskaaksi ja kuljeksii kauwan aikaa aalloissa; ww. 23—54. — Sotka lentää, laatii pesän Ilmattaren polwelle, munii siihen, munat wierähtäwät weteen ja särkywät palasiksi, jotka muuttuwat maaksi, taiwaaksi, auringoksi, kuuksi, tähdiksi ja pilwiksi; ww. 55—102. — Ilmatar yhä uiksentelee merellä ja luopi wiimein ympärillensä rantoja, niemiä, saaria, luotoja ja muita paikkoja; ww. 103—136. — Lopulta Ilmatar synnyttää Wäinämöisen, joka ensin jääpi aaltoin waraan, kunnes wiimein seisottuu muutaman saaren rannalle merellä; ww. 137—170.

Weli kulta weikkoseni,
Kaunis kaswin-kumppalini!
Lähe kanssa laulamahan,
Saa kera sanelemahan,
Noita saamia sanoja,
Wirsiä wirittämiä,
Wyöltä wanhan Wäinämöisen,
Alta ahjon Ilmarisen,
Päästä kalwan Kaukomielen,
Joukahaisen jousen tiestä,
Pohjan peltojen periltä,
Kalewalan kankahilta.
Niit' ennen isoni lauloi
Kirweswartta wuollessansa,
Niitä äitini opetti
Wäätessänsä wärttinätä;

Sampo ei puuttunut sanoja,
Eikä Louhi luottehia.
Wanheni sanoihin sampo,
Katoi Louhi luottehisin,
Wirsihin Wipunen kuoli,
Lemminkäinen leikkilöihin.
  Noin kuulin saneltawaksi,
Tiesin wirttä tehtäwäksi:
Yksin meillä yöt tulewat,
Yksin päiwät walkeawat,
Yksin syntyi Wäinämöinen,
Ilmestyi iki runoja,
Kapehesta kantajasta,
Ilmattaresta emosta.
  Olipa impi ilman tyttö,
Kawe Luonnotar korea;
Ikäwystyi aikojansa,
Ouostui elämätänsä,
Aina yksin ollessansa,
Impenä eläessänsä,
Ilman pitkillä pihoilla,
Awaroilla autioilla.
  Jop' on astuiksen alemma,
Laskeusi lainehille,
Meren selwälle selälle,
Ulapallen aukealle.
  Tuuli neittä tuuwitteli,
Aalto impeä ajeli,
Ympäri selän sinisen,
Lakkipäien lainehien;
Tuuli tuuli kohtuiseksi,
Meri paksuksi panewi.
  Kantoi kohtua kowoa,
Watsan täyttä waikeata,

Wuotta seitsemän satoa,
Yheksän yrön ikeä;
Eikä synny syntyminen,
Luowu luomaton sikiö.
Tuli sotka suora lintu,
Lenteä lekuttelewi
Etsien pesän sijoa,
Asunmaata arwaellen.
Ei löyä sitä sijoa,
Kuhun laatisi pesänsä,
Selwällä meren selällä,
Ulapalla aukealla.
Liitelewi, laatelewi,
Arwelee, ajattelewi:
„Teenkö tuulehen tupani,
Aalloillen asunsijani,
Tuuli kaatawi tupasen,
Aalto wie asunsijani."
Niin silloin ween emonen,
Nosti polwea merestä,
Sotkalle pesän sijaksi,
Asunmaaksi armahaksi.
Tuo sotka sorea lintu
Keksi polwen ween emosen,
Luuli heinä-mättähäksi,
Tuorehèksi turpehèksi,
Siihen laatiwi pesänsä,
Muni kultaiset munansa.
Alkoi hautoa munia,
Päätä polwen lämmitellä;
Jopa tuosta ween emonen,
Ween emonen, ilman impi,
Tunsi polwensa palawan,
Kaikki suonensa sulawan.

Wawahutti polweansa,
Munat wierähti wetehen,
Karskahti munat muruiksi,
Katkieli kappaleiksi.
Muuttuiwat murut hywiksi,
Kappalehet kaunosiksi:
Munasen alainen puoli
Alaiseksi maa-emäksi,
Munasen yläinen puoli
Yläiseksi taiwahaksi,
Yläpuoli ruskeaista
Päiwöseksi paistamahan,
Yläpuoli walkeaista
Se kuuksi kumottamahan;
Mi munassa kirjawaista,
Ne tähiksi taiwahalle,
Mi munassa mustukaista,
Se on ilman pilwilöiksi.
Ajat eellehen menewät,
Wuoet tuota tuonnemmaksi,
Uuen päiwän paistaessa,
Uuen kuun kumottaessa;
Aina uipi ween emonen,
Ween emonen, ilman impi,
Noilla wienoilla wesillä,
Utuisilla lainehilla,
Eessänsä wesi wetelä,
Takanansa taiwas selwä.
Jo wuonna yheksäntenä,
Kymmenentenä kesänä,
Nosti päätänsä merestä,
Kohottawi kokkoansa,
Alkoi luoa luomiansa,
Saautella saamiansa.

Kussa kättä käännähytti,
Siihen niemet siiwoeli;
Kussa pohjasi jalalla,
Kalahauat kaiwaeli;
Kussa ilman kuplistihe,
Siihen syöwerit sywenti.
Kylin maahan käänteliihe,
Siihen sai sileät rannat;
Jaloin maahan käänteliihe,
Siihen loi lohi=apajat;
Päin päätyi maata wasten,
Siihen laitteli lahelmat.
Ui siitä ulomma maasta,
Seisattelihe selälle;
Luopi luotoja merehen,
Kaswatti salakaria,
Laiwan laskema=sijaksi,
Merimiesten pään menöksi.
Jo oli saaret siiwottuna,
Luotu luotoset merehen,
Ilman pielet pistettynä,
Maat ja manteret sanottu,
Wiel' ei synny Wäinämöinen,
Ilmau iki runoja.
Waka wanha Wäinämöinen
Kulki äitinsä kohussa
Kolmekymmentä keseä,
Yhen werran talwiaki,
Noilla wienoilla wesillä,
Utuisilla lainehilla.
Sanowi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„Kuu keritä, Päiwyt päästä,
Otawa yhä opeta,

Saata maille matkamiestä,
Ilmoillen inehmon lasta!"
Kuu keritti, Päiwyt päästi,
Otawa yhä opetti,
Suisti miehen suin merehen,
Käsin käänti lainehesen;
Jääpi mies we'en warahan,
Uros aaltojen sekahan.
Wirui siellä wiisi wuotta,
Sekä wiisi, jotta kuusi,
Wuotta seitsemän kaheksan;
Seisottui selälle wiimein,
Niemelle nimettömälle,
Manterelle puuttomalle.
Se oli synty Wäinämöisen,
Rotu rohkean urohon,
Kapehesta kantajasta,
Ilmattaresta emosta.

Toinen Runo.

Wäinämöinen nousee maalle ja laittaa Sampsa Pellerwoisen puita kylwämään; ww. 1—32. — Tammi ei ota taimiaksensa tawallisella maalla, mutta sitte Meritursaan polttamiin tuhkiin kylwettynä se siewään nousee, lewiää yli koko maan ja estää lehwillänsä kuun sekä auringon näkymästä; ww. 33—64. — Wäinämöinen rukoilee apua äitiltänsä, ja merestä nousee pieni peukalon pituinen mies tammea kaatamaan. Se mies maalla yhtäkkiä muuttuu hirweän suureksi jättiläiseksi ja kaataa tammen kolmella lyönnillä; ww. 65—124. — Tammen kaadettua päiwä taas pääsee maalle paistamaan, linnut laulelewat iloisesti, puut, kukat, ruohot ja marjat kaswawat kauniisti; ohran kaswia ainoastansa ei wielä löydy; ww. 125—144. — Wäinämöinen löytää meren rannalta muutamia jywän siemeniä, kaataa suuren kasken, saapi kotkalta tulta ja polttaa kasken; ww. 145—174. — Wäinämöinen kylwää löytöjywäsensä palomaahan, rukoilee Mannun eukolta ja Ukolta kaswu-onnea ja näkee jonkun ajan päästä ohran mitä parahimman halmeessansa kaswawan. Käkeä, joka samalla aikaa puussa kukahteli, pyytää ainaki onnea paikoillensa kukkumaan; ww. 175—232.

Nousi siitä Wäinämöinen
Jalan kahen kankahalle,
Saarehen selällisehen,
Manterehen puuttomahan.
Arwelee ajattelewi,
Pitkin päätänsä pitäwi:
Kenpä maita kylwämähän,
Toukoja tihittämähän.
Pellerwoinen pellon poika,
Sampsa poika pikkarainen,
Sep' on maita kylwämähän,
Toukoja tihittämähän.

Kylwi maita kyyhätteli,
Kylwi maita, kylwi soita,
Kylwi auhtoja ahoja,
Panettawi paasikoita.
Mäet kylwi männiköiksi,
Kummut kylwi kuusikoiksi,
Kankahat kanerwikoiksi,
Notkot nuoriksi wesoiksi.
Läksi puut ylenemähän,
Wesat nuoret nousemahan,
Kaswoi kuuset kukkalatwat,
Lautui lakkapäät petäjät,
Koiwuset noroille nousi,
Lepät maille leyhke'ille,
Raiat maille raikkahille,
Pihlajat pyhille maille,
Tuomet maille tuorehille,
Katajat karuperille,
Tuomehen hywä he'elmä,
Katajahan kaunis marja.
Waka wanha Wäinämöinen
Käwi tuota katsomahan,
Sampsan siemenen aloa,
Pellerwoisen kylwämiä.
Näki puut ylennehekſi,
Wesat nuoret nousnehekſi;
Yks' on tammi taimimatta,
Juurtumatta puu Jumalan.
Niin näkewi neljä neittä,
Wiisi ween on morsianta,
Sininurmen niitännässä,
Kastekorren katkonnassa,
Nenässä utuisen niemen,
Päässä saaren terhenisen.

Tulipa merestä Tursas,
Uros aalloista yleni,
Tunki heinäset tulehen,
Ilmi walkean wäkehen,
Ne kaikki poroksi poltti,
Kypeniksi kyyätteli.

Tuli tuhkia läjänen,
Koko kuiwia poroja;
Saip' on siihen lemmen lehti,
Lemmen lehti, tammen terho,
Josta kaswoi kaunis taimi,
Yleni wihanta wirpi.

Ojenteli oksiansa,
Lewitteli lehwiänsä,
Latwa täytti taiwahalle,
Lehwät ilmoille lewisi,
Peitti päiwän paistamasta,
Kuuhuen kumottamasta.

Ikäwä imehnon olla,
Kamala kalojen uia,
Ilman päiwän paistamatta,
Kuuhuen kumottamatta;
Eik' ole sitä urosta,
Ei ni miestä urheata,
Joka taisi tammen kaata,
Satalatwan langettoa.

Silloin wanha Wäinämöinen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Kawe äiti, kantajani,
Luonnotar ylentäjäni!
Laita'pa ween wäkeä,
Weessä on wäkeä paljo,
Tämä tammi taittamahan,
Puu paha häwittämähän,

Eestä päiwän paistawaisen,
Tieltä kuun kumottawaisen".
Nousipa merestä miesi,
Uros aalloista yleni,
Miehen peukalon pituinen,
Waimon waaksan korkeuinen.
Waskiwyöhyt wyölle wyötty,
Waskikirwes wyön takana.
Waka wanha Wäinämöinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Mi sinä ollet miehiäsi,
Ku kurja urohiasi,
Wähän kuollutta parempi,
Katonutta kaunihimpi?"
Sai toki sanoneheksi,
Katsahtawi wielä kerran,
Näki miehen muuttunehen,
Uu'istunehen urohon:
Jalka maassa teutaroiwi,
Päähyt pilwiä pitäwi,
Parta on eessä polwen päällä,
Hiwus kannoilla takana,
Syltä silmien wälitse,
Syltä housut lahkehesta.
Astui kerran keikahutti
Hienoiselle hietikölle,
Astui toisen torkahutti
Maalle maksan karwaiselle,
Kolmannenki koikahutti
Juurelle tulisen tammen.
Iski puuta kirwehellä,
Tarpaisi tasaterällä,
Iski kerran, iski toisen,
Kohta kolmannen tawotti;

Tuli tuiski kirwehestä,
Panu tammesta pakeni.
  Niin kerralla kolmannella
Jopa taisi tammen kaata,
Ruhtoa rutimo-raian,
Satalatwan lasketella;
Tywen työntäwi itähän,
Latwan loi on luotehesen,
Lehwät suurehen suwehen,
Oksat puolin pohjosehen.
  Kun oli tammi taittununna,
Kaatununna puu kamala,
Pääsi päiwät paistamahan,
Pääsi kuut kumottamahan,
Pilwet pitkin juoksemahan,
Taiwon kaaret kaartamahan,
Nenähän utuisen niemen,
Päähän saaren terhenisen.
  Siit' alkoi salot silota,
Metsät mielin kaswaella,
Lehti puuhun, ruoho maahan,
Linnut puuhun laulamahan,
Rastahat iloitsemahan,
Käki päälle kukkumahan.
  Kaswoi maahan marjanwarret,
Kukat kultaiset keolle;
Ruohot kaswoi kaikenlaiset,
Monenmuotoiset sikesi;
Yksi on ohra nousematta,
Touko kallis kaswamatta.
  Waka wanha Wäinämöinen
Astuwi, ajattelewi,
Löyti kuusia jywiä,
Seitsemiä siemeniä,

Rannalta merelliseltä,
Hienoiselta hietiköltä.
  Teetti kirwehen teräwän,
Siitä kaatoi kasken suuren;
Kaikki sorti puut soreat,
Yhen jätti koiwahaisen.
  Lenti kokko halki taiwon,
Tuli tuota katsomahan:
„Mikšipä on tuo jätetty
Puu sorea seisomahan?"
  Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Sikšipä on tuo jätetty,
Sinulle lepuu-sijoiksi,
Itselleši istumiksi."
  Sanoi kokko ilman lintu:
„Hywinpä sinäki laait,
Heitit koiwun kaswamahan,
Puun sorean seisomahan,
Linnuille lepuu-sijoiksi,
Itselleni istumiksi."
  Tulta iski ilman lintu,
Walahutti walkeaista;
Pohjaistuuli kasken poltti,
Koillinen kowin porotti,
Poltti kaikki puut poroksi,
Kypeniksi kyyätteli.
  Siitä wanha Wäinämöinen
Läksi maata kylwämähän,
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Minä kylwän kyyhättelen
Luojan sormien lomitse,
Käen kautta kaikkiwallan."
  „Akka manteren alainen,
Mannun eukko, maan emäntä!

Pane nyt turwe tunkemahan,
Maa wäkewä wääntämähän,
Tuhansin neniä nosta,
Saoin haaroja hajota,
Kynnöstäni, kylwöstäni,
Warsin waiwani näöstä."
„Oi Ukko ylijumala,
Tahi taatto taiwahinen,
Wallan pilwissä pitäjä,
Hattarojen hallitsia!
Wihmo wettä taiwosesta,
Mettä pilwistä pirota,
Orahille nousewille,
Touwoille tohisewille."
Tuo Ukko ylijumala,
Taatto taiwon waltiainen,
J'ätti iästä pilwet,
Toiset lännestä lähetti,
Etelästä ennätteli,
Wihmoi wettä taiwosesta,
Mettä pilwistä pirotti,
Orahille nousewille.
Jopa tuosta toisna päänä,
Kahen kolmen yön perästä,
Waka wanha Wäinämöinen
Käwi tuota katsomahan,
Kyntöänsä, kylwöänsä:
Kaswoi ohra mieltä myöten,
Tähkät kuuella taholla,
Korret kolmisolmuisena.
Siinä wanha Wäinämöinen
Katseleikse, käänteleikse,
Niin tuli kewätkäkönen,
Näki koiwun kaswawaksi:

„Miksipä on tuo jätetty
Koiwahainen kaatamatta?"
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Siksipä on tuo jätetty
Koiwahainen kaswamahan,
Sinulle kukunta-puuksi;
Siinä kukkuos käkönen,
Helkyttele hietarinta,
Hoiloa hopearinta,
Tinarinta riukuttele!
Kuku illoin, kuku aamuin,
Kerran keskipäiwälläki,
Ihanoiksi ilmojani,
Mieluisiksi metsiäni,
Rahaisiksi rantojani,
Wiljaisiksi wieriäni!"

Kolmas Runo.

Nuori Joukahainen, kun oli kuullut Wäinämöistä kiitettäwän paremmaksi laulajaksi, kun hän itse oli, lähtee häntä tiedoissa woittelemaan, tapaa hänen tiellä ja waatii lauluille; ww. 1—64. — Wäinämöinen käskee Joukahaisen sanomaan, mitä luuli itsensä yli muista tietäwän, ja kun Joukahainen ensin muita loruttuansa wiimein kerskuu maan ja taiwaan luomisessa apuna olleensa, soimaa Wäinämöinen häntä julki walehteliaksi; ww. 65—140. — Joukahainen, kun hawaitsee tiedoissa ei woittawansa Wäinämöistä, waatii häntä miekkasille, josta ylimielisyydestä ja muusta Joukahaisen häwyttömyydestä Wäinämöinen suuttuu niin, että laulaa hänen kainaloihin saakka maan sisään; ww. 141—174. — Joukahainen rukoilee Wäinämöistä peräyttämään lauseensa ja päästämään häntä siitä surkeasta tilasta. Lupaa hänelle ensin muita lunnahia ja wiimein kowin hätäytyneenä ainoan sisarensa; ww. 175—222. — Joukahainen sisarensa Wäinämöiselle luwattua pääsee jälleen wapaaksi, lähtee pahoilla mielin kotia ja kertoo äitillensä, miten hänen oli täytynyt sisarensa Wäinämöiselle luwata. Äiti siitä ihastuu, kun kuulee Wäinämöisen wäwyksensä saawan; ww. 223—264. — Joukahaisen sisar ei suuresti ihastu kuullen itsensä Wäinämöiselle luwatuksi, jonka tähden itkeä wetistelee, ja kun äiti tiedustelee syytä hänen itkuunsa, sanoo sitä itkewänsä, jos täytyisi niin nuorena marjaisilta ahoilta ja ihanilta seuduiltansa pois lähteä; ww. 265—300.

Waka wanha Wäinämöinen
Elelewi aikojansa
Noilla Wäinölän ahoilla,
Kalewalan kankahilla,
Laulelewi wirsiänsä,
Laulelewi, taitelewi.
Olipa nuori Joukahainen,
Laiha poika Lappalainen,
Kuuli kummia sanoja,

Wäinämöistä laulajaksi,
Paremmaksi itseänsä;
Tuo tuosta kowin pahastui,
Lähteäksensä käkesi,
Tullaksensa toiwotteli,
Noille Wäinölän tuwille,
Kera Wäinön woitteloille.
  Waljasti tulisen ruunan
Korjan kultaisen etehen,
Itse istuwi rekehen,
Kohennaikse korjahansa,
Iski wirkkua witsalla,
Heitti helmiruoskasella;
Läksi wirkku wieremähän,
Hewoinen helettämähän.
  Ajoa suhuttelewi,
Jo päiwänä kolmantena
Päätyi Wäinölän ahoille,
Kalewalan kankahille;
Tuli tiellä wastatusten
Kera wanhan Wäinämöisen,
Aisa tarttui aisan päähän,
Wemmel wempelen nenähän.
  Kysyi wanha Wäinämöinen:
„Kuit' olet sinä sukua,
Kun tulit tuhmasti etehen,
Wastahan warattomasti;
Säret länget länkäpuiset,
Wesapuiset wempelehet?"
  Silloin nuori Joukahainen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Mie olen nuori Joukahainen,
Waan sano oma sukusi,
Kuit' o et sinä sukua,

Kuta kurja joukkioa?"
  Waka wanha Wäinämöinen
Jo tuossa nimittelihe,
Sai siitä sanoneheksi:
„Kun liet nuori Joukahainen,
Weäite syrjähän wähäisen,
Sie olet nuorempi minua!"
  Silloin nuori Joukahainen
Sanan wastaten sanowi:
„Wähä on miehen nuoruuesta,
Nuoruuesta, wanhuuesta,
Kumpi on tieolta parempi,
Muistannalta mahtawampi,
Sep' on tiellä seisokahan,
Toinen tieltä siirtykähän!"
  „Lienet wanha Wäinämöinen,
Laulaja iän ikuinen,
Ruwetkamme laulamahan,
Saakamme sanelemahan,
Mies on miestä oppimahan,
Toinen toista woittamahan."
  Waka wanha Wäinämöinen
Siitä tuon sanoiksi wirkki:
„Kun ollet tieolta parempi,
Muisteloilta mahtawampi,
Sano korwin kuullakseni,
Mielin mittaellakseni,
Mitä tietänet enemmän,
Yli muien ymmärtänet!"
  Sanoi nuori Joukahainen:
„Tieänpä minä jotaki,
Tieän puut Pisan mäellä,
Hongat Hornan kalliolla,
Kolme koskea kowoa,

Kolme järweä jaloa,
Kolme wuorta korkeata,
Tämän ilman kannen alla,
Hämehessä Hälläpyörän,
Kaatrakosken Karjalassa;
Ei ole Wuoksen woittanutta,
Yli käynyttä Imatran."
Waka wanha Wäinämöinen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Lapsen tieto, naisen muisti,
Ei ole partasuun urohon;
Sano syntyjä sywiä,
Asioita ainoisia!"
Se on nuori Joukahainen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Tieän mä tiasen synnyn;
Wanhin on lintuja tianen,
Kyy wiherä käärmehiä,
Kiiskinen ween kaloja".
„Wesi on wanhin woitehista,
Kosken kuohu katsehista,
Itse luoja loitsijoista,
Jumala parantajista."
„Mätäs on märkä maita wanhin,
Paju puita ensimmäinen,
Hongan juuri huonehia,
Paatonen patarania."
Waka wanha Wäinämöinen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Muistatko mitä enemmin,
Wain jo loppuiwat lorusi?"
Sanoi nuori Joukahainen:
„Tieän wieläki wähäisen,
Muistanpa ajan mokoman,

Kun olin merta kyntämässä,
Meren kolkot kuokkimassa,
Kalahauat kaiwamassa,
Syänweet sywentämässä,
Lampiweet on laskemassa,
Mäet mylleröittämässä,
Louhet luomassa kokohon."
„Wiel' olin miesnä kuuentena,
Seitsemäntenä urosna,
Tätä maata saataessa,
Ilmoa suettaessa,
Ilman pieltä pistämässä,
Taiwoa tähittämässä".
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Sen warsin walehtelitki;
Ei sinua silloin nähty,
Kun on merta kynnettihin,
Meren kolkot kuokittihin,
Kalahauat kaiwettihin,
Syänweet sywennettihin,
Lampiweet on laskettihin,
Mäet mylleröitettihin,
Louhet luotihin kokohon."
„Eikä lie sinua nähty,
Ei lie nähty, eikä kuultu,
Tätä maata saataessa,
Ilmoa suettaessa,
Ilman pieltä pistettäissä,
Taiwoa tähitettäissä."
Se on nuori Joukahainen
Tuosta tuon sanoiksi wirkki:
„Kun ei lie minulla mieltä,
Kysyn mieltä miekaltani:
Oi on wanha Wäinämöinen,

Laulaja lawea-suinen,
Lähe miekan mittelöhön,
Käy'pä kalwan katselohon!"
  Sanoi wanha Wäinämöinen:
„En noita pahoin pelänne
Miekkojasi, mieliäsi,
Tuumiasi, tuuriasi,
Waan kuitenki, kaikitenki,
Lähe en miekan mittelöhön
Sinun kanssasi katala,
Kerallasi kehno raukka."
  Siinä nuori Joukahainen
Murti suuta, wäänti päätä,
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Ken ei käyne miekkasille,
Sen minä siaksi laulan,
Alakärsäksi asetan."
  „Panen semmoiset urohot,
Sen sikäli, tuon täkäli,
Sorran sontatunkioille,
Läävän nurkkihin nutistan."
  Siitä suuttui Wäinämöinen,
Siitä suuttui ja häpesi;
Jopa loihe laulamahan,
Sai itse sanelemahan,
Lauloi nuoren Joukahaisen,
Lauloi suohon suoniwöistä,
Niittyhyn niwuslihoista,
Kankahasen kainaloista.
  Siitä nuoren Joukahaisen
Jopa tuskaksi tulewi,
Läylemmäksi lankeawi,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Oi on wiisas Wäinämöinen,

Tietäjä iän ikuinen!
Pyörrytä pyhät sanasi,
Peräytä lausehesi,
Annan kultia kypärin,
Hopeita huowan täyen,
Isoni soasta saamat,
Taluttamat tappelosta".
Waka wanha Wäinämöinen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Kulkuna omatki kullat,
Lasten leikkinä hopeat;"
Lauloi nuoren Joukahaisen,
Lauloi siitäki sywemmä.
Sanoi nuori Joukahainen:
„Oi on wanha Wäinämöinen!
Päästä tästä pälkähästä,
Tästä seikasta selitä;
Annan ainoat eloni,
Heitän hietapeltoseni,
Oman pääni päästimeksi,
Itseni lunastimeksi."
Waka wanha Wäinämöinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Omat on elot paremmat,
Omat pellot armahammat;"
Lauloi nuoren Joukahaisen,
Lauloi ainakin alemma.
Jo nyt nuori Joukahainen
Tiesi tielle tullehensa,
Woittelohon, laulelohon,
Kera wanhan Wäinämöisen.
Sanan wirkkoi noin nimesi:
„Oi on wiisas Wäinämöinen!
Heitä wielä heikko henki,

Päästä pois minua tästä;
Wirta jo jalkoa wetäwi,
Hiekka silmiä hiowi."
„Kun pyörrät pyhät sanasi,
Luowuttelet luottehesi,
Annan Aino siskoseni,
Lainoan emoni lapsen
Sulle pirtin pyyhkiäksi,
Lattian lakaisiaksi."
Siitä wanha Wäinämöinen
Ihastui iki hywäksi,
Kun sai neion Joukahaisen
Wanhan päiwänsä waraksi;
Pyörti pois pyhät sanansa,
Perin laski lausehensa.
Pääsi nuori Joukahainen,
Pääsi leuan liettehestä.
Parran paikasta pahasta;
Kohoeli korjahansa,
Läksi mielellä pahalla,
Syämmellä synkeällä,
Luoksi armahan emonsa,
Tykö waltawanhempansa.
Ajoi kummasti kotihin,
Itkeä wetistelewi
Alla päin, pahoilla mielin,
Kaiken kallella kypärin.
Emo ennätti kysyä,
Waiwan nähnyt waaitella:
„Mitä itket poikueni,
Nuorna saamani nureksit,
Olet huulin hyypynnyisin,
Nenän suulle langennuisen?"
Sanoi nuori Joukahainen:

„Oi on maammo kantajani!
Jo on syytä syntynynnä,
Taikoja tapahtununna:
Annoin Aino siskoseni,
Lupasin emoni lapsen,
Wäinämöiselle waraksi,
Suojaksi sopen kululle."
  Emo kahta kämmentänsä,
Hykersi molempiansa,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Elä itke poikueni!
Ei ole it'ettäwiä;
Tuota toiwoin tuon ikäni,
Puhki polweni halasin,
Sukuhuni suurta miestä,
Wäwykseni Wäinämöistä,
Laulajata langokseni".
  Sisar nuoren Joukahaisen
Itse itkullen apeutui;
Itki suuresta surusta,
Apeasta miel'alasta.
  Sai emo sanelemahan:
„Mitä itket Ainoseni,
Kun olet saawa suuren sulhon,
Miehen korkean kotihin,
Ikkunoillen istujaksi,
Lautsoille lawertajaksi?"
  Tuon tytär sanoiksi wirkki:
„Oi emoni kantajani!
Jo minä jotakin itken,
Noita maita marjaisia,
Mansikkaisia ahoja;
Itken päiwän armautta,
Suloutta kuun komean,

Ihanuutta ilman kaiken,
Jos onpi nuorna jättäminen,
Lapsena unohtaminen,
Weikon weistotanterille,
Ison ikkunan aloille."
Sanowi emo tytölle,
Lausui wanhin lapsellensa:
„Mene huima huolinesi,
Epätieto itkuinesi!
Paistawi Jumalan päiwä
Muuallaki maailmassa,
Ei isosi ikkunoilla,
Weikkosi weräjän suulla,
Myös on marjoja mäellä,
Ahomailla mansikoita,
Poimia sinun poloisen
Ilmassa etäämpänäki,
Ei aina ison ahoilla,
Weikon wiertokankahilla."

Neljäs Runo.

Wäinämöinen tapaa Joukahaisen sisaren wastaksia taittamassa ja pyytää häntä puolisoksensa. Neiti wastaa, ei huoliwansa hänestä eikä muista ja lähtee itkien kotiin, kertoen sitte asian äitillensä; ww. 1—62. — Äiti kieltää tyttärensä millänsäkään olemasta, käskee hänen mennä aittahan ja siellä pukeutua koreammaksi, kun ennen olikaan. Mutta tytär yhä itkee ja, äitin uudelleen kysyttyä, wiimein sanoo oikean syyn itkuunsa: ei tahtowansa wanhalle miehelle mennä; ww. 63—116. — Tytär lähtee sitte käwelylle, huolissansa astuu kauwan aikaa, tulee wiimein meren rannalle, wiehättäytyy siellä uimaan, uipi ulommaksi rannasta kiwen kuwalle ja hukkuu; ww. 117—154. — Sanan saatua äiti itkee hukkunutta tytärtänsä jotta kyynäleet oikein jokena juoksiwat. Itkiessänsä myös warottaa muita wanhempia naittamasta tyttäriänsä wastoin heidän omaa mieltänsä ja tahtoansa; ww. 155—232.

Tuopa Aino, neito nuori,
Sisar nuoren Joukahaisen,
Läksi luutoa lehosta,
Wastaksia warwikosta.
Taittoi wastan taatollensa,
Toisen taittoi maammollensa,
Kokoeli kolmattaki,
Werewälle weiollensa.
Tuli wanha Wäinämöinen,
Näki neitosen lehossa,
Hienohelman heinikössä,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Eläpä muille neiti nuori,
Kun minulle neiti nuori,
Kanna kaulan helmilöitä,

Sio silkillä hiwusta!"
  Neiti tuon sanoiksi wirkki:
„En sinulle enkä muille
Kanna kaulan helmilöitä,
Päätä silkillä sitaise;
Huoli en haahen haljakoista,
Wehnän wiploista walita,
Asun kaioissa sowissa,
Kaswan leiwän kannikoissa,
Tykönä hywän isoni,
Kanssa armahan emoni."
  Riisti silkit silmiltänsä,
Helmet kaulasta karisti,
Jätti maalle maan hywiksi,
Lehtohon lehon hywiksi,
Meni itkien kotihin,
Kallotellen kartanolle.
  Emo aitan portahalla
Kuoretta kokoelewi:
„Mitä itket tytti raukka,
Tytti raukka, neiti nuori?"
  „Oi emo imettäjäni!
Onp' on syytä itkiällä,
Sitä itken äiti rukka,
Sitä maammoni walitan:
Taitoin luutoa lehosta,
Wastan päitä warwikosta,
Osmoinen orosta wirkkoi,
Kalewainen kaskesmailta:
„„Eläpä muille neiti rukka,
Kun minulle neiti rukka,
Kanna kaulan helmilöitä,
Sio silkillä hiwusta!""
  „Riistin silkit silmiltäni,

Helmet kaulasta karistin,
Heitin maalle maan hywäksi,
Lehtohon lehon hywäksi,
Itse tuon sanoiksi wirkin:
„„En sinulle, enkä muille,
Kanna kaulan helmilöitä,
Päätä silkillä sitaise;
Huoli en haahen haljakoista,
Wehnän wiploista walita,
Asun kaioissa sowissa,
Kaswan leiwän kannikoissa,
Tykönä hywän isoni,
Kanssa armahan emoni.""

Emo tuon sanoiksi wirkki:
„Elä itke tyttäreni!
Astu aittahan mäelle,
Aukaise parahin arkku,
Sio silkit silmillesi,
Kullat kulmille kohenna,
Kaulahan heleät helmet,
Kullan ristit rinnoillesi;
Niin tulet tupahan tuolta,
Astut aitasta sisälle,
Ehompana entistäsi,
Parempana muinaistasi."

Sen emo sanoiksi wirkki,
Senpä lausui lapsellensa;
Ei tytär totellut tuota,
Ei kuullut emon sanoja.

Meni itkien pihalle,
Kaihotellen kartanolle,
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Parempi minun poloisen
Syntymättä, kaswamatta,

Suureksi sukeumatta,
Näille päiwille pahoille,
Ilmoillen ilottomille;
Oisin kuollut kolmi-öisnä,
Kaonnut kapalo-lasna,
Oisi en paljoa pitänyt:
Waaksan palttina-paloa,
Pikkaraisen pientaretta,
Emon itkua wähäisen,
Ison wieläki wähemmän,
Weikon ei wäheäkänä."
 Siinä itki impi rukka,
Itki päiwän, itki toisen,
Mieli ei terwoa parempi,
Syän ei syttä walkeampi.
 Emo päätywi pihalle,
Sai emo kyselemähän:
„Mitä itket impi rukka,
Kuta waiwainen walitat!"
 „Sitä itken impi rukka,
Kaiken aikani walitan,
Kun annoit minun poloisen,
Oman lapsesi lupasit,
Käskit wanhalle waraksi,
Ikäpuolellen iloksi;
Oisit ennen käskenynnä
Alle aaltojen sywien,
Parempi meressä olla,
Alla aaltojen asua,
Sisarena siikasilla,
Weikkona we'en kaloilla,
Kun on wanhalla warana,
Turwana tutisialla."
 Läksi siitä astumahan,

Ahon poikki, toisen pitkin,
Itse lausui mennessänsä,
Wirkki wierellessänsä:
„Syäntäni tuimelewi,
Päätäni pahoin panewi,
Eikä tuima tuimemmasti,
Kipeämmästi kiwistä,
Jotta koito kuolisinki,
Katkeaisinki katala,
Näiltä suurilta suruilta,
Apeilta mielaloilta."
  Astui päiwän, astui toisen,
Päiwänäpä kolmantena
Ennätti meri eteben,
Ruokoranta wastahansa;
Tuohon yöhyt yllättäwi,
Pimeä piättelewi.
  Siinä itki impi illan,
Kaiken yötä kaikerteli;
Aamulla ani warahin
Katsoi tuonne niemen päähän:
Kolme oli neittä niemen päässä,
Ne on merta kylpemässä,
Aino neiti neljänneksi,
Witsan warpa wiienneksi.
  Kiwi oli kirjawa selällä,
Paasi kullan paistawainen;
Neiet uimahan kiwelle,
Aino neiti neljäntenä.
  Sitte sinne saatuansa,
Asetaiksen istumahan
Kirjawaiselle kiwelle,
Paistawalle paaterelle;
Kilahti kiwi weteben,

Paasi pohjahan pakeni,
Neitonen kiwen keralla,
Aino paaen palleassa.
Se oli surma nuoren neien,
Loppu kaunihin kanasen;
Kenpä sanan saatantahan,
Kielikerran kerrontahan,
Neien kuuluhun kotihin,
Kaunihisen kartanohon?
Jänö sanan saatantahan,
Kielikerran kerrontahan,
Neien kuuluhun kotihin,
Kaunihisen kartanohon,
Läksi jänis juoksemahan,
Wääräsääri wääntämähän,
Ristisuu ripottamahan;
Juoksi saunan kynnyksellе.
Sauna täynnä neitosia,
Wasta käessä wastoawat:
„Saitko kiero keittimiksi,
Paltsasilmä paistimiksi,
Isännälle iltaiseksi,
Emännälle eineheksi?"
Jänis saattawi sanoa,
Kehräsilmä kerskaella:
„Liepä lempo lähtenynnä
Kattiloihin kiehumahan!
Läksin sanan saatantahan,
Kielikerran kerrontahan:
Jop' on kaunis kaatununna,
Tinarinta riutununna,
Sortunna hopeasolki,
Wyöwaski walahtanunna,
Mennyt lietohon merehen,

Alle aaltojen sywien,
Sisareksi siikasille,
Kaimaksi we'en kaloille."
  Emo tuosta itkemähän,
Kyynelwierus wieremähän;
Sai siitä sanelemahan:
„Elkätte emo-poloiset
Sinä ilmoisna ikänä
Tuuitelko tyttöjänne,
Lapsianne liekutelko,
Wastoin mieltä miehelähän!"
  Emo itki, kyynel wieri,
Wieri wetrehet wetensä,
Wieri maahan maan hywäksi,
Wetehen we'en hywäksi.
  We'et maahan tultuansa
Alkoiwat jokena juosta,
Kaswoipa jokea kolme
Itkemistänsä wesistä.
  Kaswoipa joka jokehen,
Kolme luotoa kohosi,
Kunki luo'on kunnahalle
Kaswoi kolme koiwahaista,
Kunki koiwun latwasehen
Kolme kullaista käkeä".
  Yksi kukkui lemmen, lemmen,
Sep' on kukkui kuuta kolme
Lemmettömälle tytölle,
Meressä makoawalle;
Toinen kukkui sulon, sulon,
Sep' on kukkui kuusi kuuta
Sulholle sulottomalle,
Ikäwissä istuwalle;
Kolmas kukkui auon, auon,

Se kukkui ikänsä kaiken
Auottomalle emolle,
J'än päiwät itkewälle.
  Niin emo sanoiksi wirkki:
„Elköhöt emo poloiset
Kauan kuunnelko käkeä!
Kun käki kukahtelewi,
Niin syän sykähtelewi,
Itku silmähän tulewi,
We'et poskille waluwat,
Kyynärän ikä kuluwi,
Waaksan warsi wanhenewi,
Kuultua kewät-käkösen".

Wiides Runo.

Wäinämöinen pahoilla mielin Ainon hukkumasta tiedustelee Untamolta hänen nykyistä olopaikkaansa meren pohjassa; ww. 1—24. — Wäinämöinen lähtee kadonnutta tytärtä meren pohjasta pyytämään ja saapi muutamana päiwänä oudonlaisen kalan onkeensa; ww. 25—48. — Kala juuri leikattamaisillaan puikahtaa mereen ja ilmoittaa sieltä ei olleensakaan kala, waan sama Joukahaisen sisar, jota Wäinämöinen hartaasti oli pyytänyt. Sen jälkeen katosi pois näkywistä, waikka Wäinämöinen kyllä rukoilee häntä toiste tulemaan; ww. 49—92. — Wäinämöinen wielä kokee nuotalla kadonnutta tyttöä jälleen saada, mutta kun näkee yrityksensä tyhjäksi, pahoittelee omaa mielettömyyttänsä, kun sillä tawoin oli hänen weneestänsä laskenut; ww. 93—120. — Alakuloisna kotiin astuessansa Wäinämöinen muistelee äitiänsä ja arwelee, jos olisi elossa, siltä toki saisi jonkun hywän neuwon huolissansa. Äiti haudastansa kuulee poikansa walituksen ja kehoittaa häntä lähtemään Pohjolaan, Pohjan kaunista tytärtä kosimaan, ww. 121—156.

Waka wanha Wäinämöinen
Tuo tuosta pahoin pahastui,
Kun oli kaunis kaatununna,
Neitonen nukahtanunna,
Mennyt lietohon merehen,
Alle aaltojen sywien.
Astui huollen, huokaellen,
Syämmellä synkeällä,
Rannalle meren sinisen,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Sano nyt Untamo unesi,
Maku'usi maan wenyjä:
Missä Ahtola asuwi,
Neiot Wellamon wenywi?"

Sanoi Untamo unensa,
Maku'unsa maan wenyjä:
„Tuolla Ahtola asuwi,
Neiot Wellamon wenywi,
Nenässä utuisen niemen,
Päässä saaren terhenisen,
Alla aaltojen sywien,
Päällä mustien mutien,
Kiwen kirjawan kylessä.
Paaen paksun palleassa."
Siitä wanha Wäinämöinen
Wetihe wene-sijoille,
Otti ongen taskuhunsa,
Wäkärauan wäskyhynsä;
Soutoa melastelewi,
Päähän saaren saawuttawi.
Siin' oli ongella olija,
Aina siimalla asuja,
Käeksellä kääntelijä;
Ongitteli, orhitteli,
Wapa waskinen wapisi,
Hopeinen siima siukui.
Jo päiwänä muutamana
Kala otti onkehensa;
Sen weti wenosehensa,
Talui talkapohjahansa.
Katselewi, kääntelewi,
Ei tunne kaloa tuota:
Sileähk' on siikasekfi,
Kuleahka kuujasekfi,
Haleahka haukisekfi,
Ewätön emäkalakfi;
Luopuisin merilohekfi,
Sywän aallon ahwenekfi.

Waka wanha Wäinämöinen
Weti weitsen wiereltänsä,
Huotrastansa pää-hopean,
Alkoi lohta leikkaella;
Lohi loimahti merehen,
Kala kirjo kimmeltihe,
Pohjasta punaisen purren,
Wenehestä Wäinämöisen.
Äsken päätänsä ylenti,
Oikeata olkapäätä,
Wihurilla wiiennellä,
Kupahalla kuuennella,
Sieltä tuon sanoiksi wirkki,
Itse kielin kerskaeli:
„Oi sie wanha Wäinämöinen!
En ollut minä tulewa
Lohi leikkaellaksesi,
Kala palstoin pannaksesi."
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Miksi sie olit tulewa?"
„Olinpa minä tulewa
Sulle pirtin pyyhkijäksi,
Lattian lakaisijaksi,
Leiwän paksun paistajaksi,
Olutkannun kantajaksi,
Atrian asettajaksi."
„Ohoh sinua ukko utra,
Wähämieli Wäinämöinen!
Kun et tuntenut piteä
We'en wiimeistä tytärtä,
Kuta pyyit kuun ikäsi,
Puhki polwesi halasit:
Mie olin Aino, neiti nuori,
Sisar nuoren Joukahaisen."

Sanoi wanha Wäinämöinen
Alla päin, pahoilla mielin:
„Oi on sisar Joukahaisen!
Woit sie tulla toisen kerran."
Eip' on toiste tullutkana,
Ei toiste sinä ikänä;
Jo wetihe, wierähtihe,
We'en kalwosta katosi,
Kiwen kirjawan sisähän,
Maksankarwaisen malohon.
Waka wanha Wäinämöinen
Tuop' on tuossa arwelewi,
Miten olla, kuin eleä;
Jo kutaisi sulkkunuotan,
Weti wettä ristin rastin,
Salmen pitkin, toisen poikki.
Ei saanut sitä kalaista,
Mitä mielensä pitäwi,
Wellamon wetistä neittä,
Ahon lasta ainokaista.
Siitä wanha Wäinämöinen
Alla päin, pahoilla mielin,
Kaiken kallella kypärin,
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Olipa minulla mieltä,
Oli ennen aikoinansa,
Waanpa nyt tätä nykyä,
Tällä inhalla iällä,
Kaikki on mieli melkeässä,
Ajatukset arwoisessa."
„Kuta wuotin kuun ikäni,
Kuta puolen polweani,
Wellamon wetistä neittä,
We'en on wiimeistä tytärtä,

Se osasi onkeheni,
Wierähti wenoseheni,
Minä en tuntenut piteä,
En kotihin korjaella."
  Waka wanha Wäinämöinen
Astui huollen, huokaellen,
Kulkewi kotia kohti,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„En nyt tuota tieäkänä,
Miten olla, kuin eleä,
Tällä ilmalla asua,
Näillä mailla matkaella".
  „Oisiko emo elossa,
Wanhempani walwehella,
Sepä saattaisi sanoa,
Miten pystössä pysyä,
Murehisin murtumatta,
Huolihin katoamatta,
Näissä päiwissä pahoissa,
Apeissa mielaloissa."
  Emo hauasta hawasi,
Alta aallon wastaeli:
„Wiel' onpi emo elossa,
Wanhempasi walwehella,
Joka saattawi sanoa,
Miten olla oikeana,
Murehisin murtumatta,
Huolihin hupenematta."
  „Mene Pohjan tyttärihin,
Siell' on tyttäret somemmat,
Neiet kahta kaunihimmat,
Wiittä kuutta wirkeämmät,
Ei Joukon jorottaria,
Lapin lapsi-lönttäreitä."

„Sieltä naios poikaseni
Paras Pohjan tyttäristä,
Jok' on siewä silmiltänsä,
Kaunis katsannoisiltansa,
Aina joutuisa jalalta,
Sekä liukas liikunnolta!"

Kuudes Runo.

Wäinämöinen walmistaikse Pohjolaan, ottaa hewosensa ja lähtee ratsahin matkalle; ww. 1—20. — Joukahainen wanhaa wihaa Wäinämöisen päälle kantaen warustaikse ja odottaa tilaisuutta saada kostaaksensa häntä; ww. 21—38. — Jopa muutamana päiwänä Joukahainen keksii Wäinämöisen hewosen selässä siwu ajawan ja koppaa jousen ampuaksensa häntä; ww. 39—56. — Äiti Joukahaisen tiedon saatua poikansa hankkeesta kieltää häntä ampumasta, waroen kaikki ilolaulut Wäinämöisen kanssa maasta katoawan; ww. 57—84. — Joukahainen wähän äitinsä kiellosta huolien toki päättää ampua ja osasiki kolmannella nuolellansa Wäinämöisen hewoseen; ww. 85—112. — Wäinämöinen hewosen altansa ammuttua sortuu weteen ja kowa tuuli kantaa hänen meren selälle, josta Joukahainen suuresti ihastuu; ww. 113—128. — Joukahainen kertoo äitillensä kerskuen, mitenkä oli Wäinämöisen menettänyt, josta työstä äiti häntä ei warsin kiitä; ww. 129—156.

Waka wanha Wäinämöinen
Lähteäksensä käkesi
Tuonne kylmähän kylähän,
Pimeähän Pohjolahan.
Otti olkisen orihin,
Hiirenkarwaisen hewosen,
Pisti suitset kullan suuhun,
Päitsensä hopean päähän,
Itse istuwi selälle,
Löihe reisin ratsahille.
Ajoa hyryttelewi,
Matkoansa mittelewi,
Ajoi Wäinölän ahoja,
Kalewalan kankahia;

Hepo juoksi, matka joutui,
Koti jääpi, tie lyheni.
Jo ajoi meren selälle,
Ulapalle aukealle,
Kapioisen kastumatta,
Wuohisen wajoumatta.
Olipa nuori Joukahainen,
Laiha poika Lappalainen,
Piti wiikoista wihoa,
Ylen kauaista kaetta,
Kera wanhan Wäinämöisen,
Päälle laulajan ikuisen.
Laatiwi tulisen jousen,
Jalon kaaren kaunistawi,
Wuoli piiliä pinosen,
Kolmisulkia kokosen;
Siitä wuotti Wäinämöistä,
Saawaksi suwantolaista.
Wuotti illan, wuotti aamun,
Wuotti kerran keskipäiwän,
Kuunnellen kujan perällä,
Wahtaellen wainiolla,
Hywä kaari kainalossa,
Wiini nuolia selässä.
Jo päiwänä muutamana,
Huomenna moniahana,
Keksi mustasen merellä,
Sinerwäisen lainehilla:
Onko se i'ässä pilwi,
Päiwän koite koillisessa?
Ei ole i'ässä pilwi,
Päiwän koite koillisessa;
Onpi wanha Wäinämöinen,
Laulaja iän ikuinen,

Matkoawa Pohjolahan,
Kulkewa Pimentolahan.
Tuop' on nuori Joukahainen,
Laiha poika Lappalainen,
Jou'utti tulisen jousen,
Koppoi kaaren kaunihimman,
Pään waralle Wäinämöisen,
Surmaksi suwantolaisen.
Ennätti emo kysyä,
Wanhempansa tutkaella:
„Kellen jousta jouahutat,
Kaarta rauta rauahutat?"
Tuop' on nuori Joukahainen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Tuohon jousta jouahutan,
Kaarta rauta rauahutan,
Pään waralle Wäinämöisen,
Surmaksi suwantolaisen;
Ammun wanhan Wäinämöisen,
Lasken laulajan ikuisen,
Luon on merta luutimahan,
Lainetta lakaisemahan."
Emo kielti ampumasta,
Emo kielti ja epäsi:
„Elä ammu Wäinämöistä,
Kaota Kalewalaista!
Wäinö on sukua suurta,
Lankoni sisaren poika."
„Ampuisitko Wäinämöisen,
Kaataisit Kalewalaisen,
Ilo ilmalta katoisi,
Laulu maalta lankeaisi;
Ilo on ilmalla parempi,
Laulu maalla laatusampi,

Kun onpi Manalan mailla,
Noilla Tuonelan tuwilla."
Tuossa nuori Joukahainen
Jo wähän ajattelewi,
Käsi käski ampumahan,
Käsi käski, toinen kielti.
Wirkki wiimeinki sanoiksi,
Itse lausui, noin nimesi:
„Kaotkohot jos kahesti
Kaikki ilmaiset ilomme,
Kaikki laulut langetkohot;
Warsin ammun, en waranne".
Jännitti tulisen jousen,
Weti waskisen wekaran,
Wasten polwea wasenta,
Jalan alta oikeansa;
Weti wiinestä wasaman,
Sulan kolmikoipisesta,
Tuon on juonelle asetti,
Liitti liina=jäntehelle.
Oikaisi tulisen jousen
Olallehen oikealle,
Ampui nuolen ensimäisen,
Se meni kowan ylätse;
Ampui toisen nuoliansa,
Se meni kowan alatse;
Ampui kohta kolmannenki,
Käwi kohti kolmannesti,
Ampui olkisen orihin
Alta wanhan Wäinämöisen.
Siitä wanha Wäinämöinen
Sormin suistuwi wetehen,
Käsin kääntyi lainehesen,
Kourin kuohu'un kohahti,

Selästä hywän hewosen,
Hywän laukin lautasilta.
  Nousi siitä suuri tuuli,
Kantoi wanhan Wäinämöisen
Noille wäljille wesille,
Ulapalle aukealle.
  Siinä nuori Joukahainen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Kupli nyt siellä kuusi wuotta,
Seuro seitsemän kesyttä,
Tuulen tuuwiteltawana,
Aaltojen ajeltawana!"
  Siitä pistihen sisälle,
Sai emo kysyneheksi:
„Joko ammuit Wäinämöisen,
Kaotit Kalewan poian?"
Tuop' on nuori Joukahainen
Itse kielin kerskaeli:
„Ei nyt wanha Wäinämöinen
Enämpi eläwin silmin
Sinä ilmoisna ikänä,
Kuuna kullan walkeana,
Astu Wäinölän ahoja,
Kalewalan kankahia."
  „Ammuin wanhan Wäinämöisen,
Laskin laulajan ikuisen,
Läpi syämmen, maksan kautta,
Halki hartiolihojen;
Sortui ukko sormillehen,
Kääntyi kämmenyisillehen,
Siitä kyykertyi kylelle,
Selällehen seisottihe,
Aaltojen ajeltawaksi,
Tyrskyn tyyräeltäwäksi."

Tuon emo sanoiksi wirkki:
„Pahoin teit sinä poloinen,
Kun on ammuit Wäinämöisen,
Kaotit Kalewalaisen,
Suwantolan suuren miehen,
Kalewalan kaunihimman.“

Seitsemäs Runo.

Wäinämöinen uipi useampia wuorokausia aawalla merellä ja alkaa wiimen onnetonta tilaisuuttansa walittaa; ww. 1—20. — Kokko ilmassa lentäen näkee Wäinämöisen aaltoin warassa ja kysyy, mitä oli meressä tekewä. Wäinämöinen hänelle sitte kertoo onnettomuutensa ja epätoiwonsa; ww. 21—46. — Kokko wielä sitä muistellen, kun Wäinämöinen kaskessansa oli koiwun häntä warten kaswamaan jättänyt, nyt ottaa hänen selkäänsä ja wiepi Pohjolaan; ww. 47—66. — Pohjolan piika aamulla ulkona käydessänsä kuulee joen takana itkettäwän, ja emäntä itse kuulemaan lähdettyänsä päättää sitä partasuu-uroon itkuksi; ww. 67—102. — Pohjolan emäntä, Louhi, ottaa weneen, soutaa Wäinämöisen luoksi ja kysyy, mitä miehiä oli, johon toinen wastaa, tuskin itsekään tietäwänsä, mi jo oli, ennen laulaja Wäinölässä oltuansa; ww. 103—134. — Louhi saattaa Wäinämöisen Pohjolaan, hywittelee häntä ruualla, juomalla ja lääkkeillä, ja kysyy, mitä itki. Wäinämöinen sanoo sitä ainian itkewänsä, kun oli kotimaalta lähtenyt ja wieraalle maalle tullut; ww. 135—160. — Louhi kieltää häntä itkemästä, sanoo hywän olla Pohjolassa elää, mutta Wäinämöinen kuitenkin arwelee kotoista elämää paremmaksi; ww. 161—180. — Louhi kysyy Wäinämöiseltä, eikö taitaisi hänelle sampoa takoa, niin antaisi tyttärensä palkaksi ja saattaisi hänen kotimaallensa. Wäinämöinen sanoo ei taitawansa, mutta lupaa kotiin päästyä laittaa seppo Ilmarisen niin sampoa, kuin tyttöäki, warten; ww. 181—208. — Louhi wieläki wakuuttaa tytön sammon takojalle antawansa, hankkii hewosen ja laittaa Wäinämöisen matkalle kotimaillensa; ww. 209—238.

Waka wanha Wäinämöinen
Uipi aawoja sywiä
Kuusi päiweä kesäistä,
Kuusi yötä järkiähän,
Edessänsä wesi wetelä,
Takanansa taiwas kirkas.

Uip' on wielä yötä kaksi,
Kaksi päiweä pisintä,
Niin yönä yheksäntenä
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Woi poloinen päiwiäni,
Kun läksin omilta mailta,
J'äkseni ilman alle,
Kuuksi päiwäksi kululle!"
„En nyt tuota tunnekana,
Miten olla kuin eleä:
Teenkö tuulehen tupani,
Ei ole tuulessa tukea,
Wetehenkö saunan salwan,
Wesi wiepi salwokseni.„
Lentipä Lapista lintu,
Tuli kokko koillisesta,
Näki wanhan Wäinämöisen
Selällä meren sinisen:
„Mit' olet meressä miesi,
Uros aaltojen seassa?"
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Sit' olen minä meressä,
Läksin neittä Pohjolasta,
Impeä Pimentolasta;
Tulin Luotolan lahelle,
Joukolan jokiwesille,
Hepo alta ammuttihin,
Itseäni mielittihin."
„Siitä jäin we'en warahan,
Tuli tuuli luotehesta,
Se mun kauas kannatteli,
Aallot rannalta ajeli,
Näille wäljille wesille,
Ulapoille aukeille".

„En nyt tuota tunnekana,
Eeltä arwata osoa,
Kumpi kuoloksi tulewi,
Kumpi ennen ennättäwi,
Nälkähänkö nääntyminen,
Wai wetehen waipuminen."
Sanoi kokko ilman lintu:
„Ellös olko milläskänä!
Seisotaite selkähäni,
Mie sinun merestä kannan.
Wielä muistan muunki päiwän,
Kun ajoit Kalewan kasken,
Heitit koiwun kaswamahan
Istunpuuksi itselleni."
Siitä wanha Wäinämöinen
Kohottawi kokkoansa;
Mies on nousewi merestä,
Uros aallosta ajaikse,
Siiwille sijoittelekse,
Kokon kynkkäluun nenille.
Tuop' on kokko ilman lintu
Kantoi wanhan Wäinämöisen
Pohjan pitkähän perähän,
Summahan Sariolahan;
Siihen heitti Wäinämöisen,
Itse ilmahan kohosi.
Siinä itki Wäinämöinen,
Siinä itki ja urisi,
Pahalla pajupurolla,
Tiheässä tuomikossa,
Sata haawoa siwulla,
Tuhat tuulen pieksämätä.
Itki yötä kaksi kolme,
Saman werran päiwiäki,

Eikä tiennyt tietä käyä,
Outo matkoa osannut,
Noille syntymä-sijoille,
Elomaille entisille.
  Pohjan piika pikkarainen
Nousi aiwan aikasehen,
Pesi pitkät pyöräpöyät,
Laajat lattiat lakaisi;
Wei pihalle rikkasensa,
Seisattelihe rikoille,
Kuulewi mereltä itkun,
Poikki joen juorotuksen.
  Juosten joutuwi tupahan,
Pian pirttihin menewi,
Sanoi tuonne saatuansa,
Toimitteli tultuansa:
„Kuulin mie mereltä itkun,
Poikki joen juorotuksen.“
  Louhi Pohjolan emäntä
Pian pistihe pihalle,
Wierähti weräjän suuhun,
Perimmäisen pellon päähän;
Siinä korwin kuunteleikse,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Ei ole itku lapsen itku,
Eikä waimojen walitus,
Itku on partasuun urohon,
Jouhileuan juorottama.“
  Louhi Pohjolan emäntä
Työnnälti wenon wesille,
Souti luoksi Wäinämöisen,
Luoksi itkewän urohon,
Puhutteli, lausutteli,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:

„Ohoh sinua, ukko utra,
Jo olet maalla wierahalla!"
Waka wanha Wäinämöinen
Päätänsä kohottelewi,
Tuossa tuon sanoiksi wirkki,
Itse lausui, noin nimesi:
„Tietänen mä tuon itsekin,
Olen maalla wierahalla;
Maallani olin parempi,
Kotonani korkeampi."
Louhi Pohjolan emäntä
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Saisiko sanoaksení,
Oisiko lupa kysyä,
Mi sinä olet miehiäsi
Ja kuka urohiasi?"
Waka wanha Wäinämöinen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Mainittihinpa minua,
Arweltihin aikoinansa,
Illoilla iloitsijaksi,
Joka lakson laulajaksi,
Noilla Wäinölän ahoilla,
Kalewalan kankahilla;
Mi jo lienenki katala,
Tuskin tunnen itsekänä."
Louhi Pohjolan emäntä
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Nouse jo norosta miesi,
Uros uuelle uralle,
Haikeasi haastamahan,
Satuja sanelemahan!"
Otti miehen itkemästä,
Urohon urisemasta,

Souti poikki Pohjolahan,
Wiepi wierahan tupahan.
Syötteli nälästynehen,
Kastunehen kuiwaeli,
Teki miehen terweheksi,
Urohon paranneheksi,
Kysytteli, lausutteli,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Mitä itkit Wäinämöinen,
Uikutit uwantolainen,
Tuolla paikalla pahalla,
Rannalla meryttä wasten?"
Waka wanha Wäinämöinen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Tuota itken tuon ikäni,
Kun ma uin omilta mailta
Näille ouoille owille,
Weräjille wierahille."
Louhi Pohjolan emäntä
Siitä tuon sanoiksi saatti:
„Elä itke Wäinämöinen,
Uikuta uwantolainen!
Hywä tääll' on ollaksesi,
Armas aikaellaksesi!
Syöä lohta luotaselta,
Siwulta sianlihoa."
Silloin wanha Wäinämöinen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Kylkehen kyläinen syönti
Hywissäki wierahissa;
Mies on maallansa parempi,
Kotonansa korkeampi."
„Soisipa sula Jumala,
Pääsisin omille maille,

Parempi omalla maalla
Wetonenki wirsun alta,
Kun on maalla wierahalla
Kultamaljasta wetonen."
Louhi Pohjolan emäntä
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Niin mitä minulle annat,
Kun saatan omille maille?"
„Taiatko takoa sammon,
Kirjokannen kalkutella,
Joutsenen kynän nenästä,
Maholehmän maitosesta,
Yhen uuhen willasesta,
Yhen ohrasen jywästä,
Niin annan tytön sinulle,
Panen neien palkastasi,
Saatan sun omille maille,
Oman peltosi perille."
Waka wanha Wäinämöinen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Taia en sampoa takoa,
Kantta kirjo kirjoitella;
Saata mie omille maille,
Työnnän seppo Ilmarisen,
Joka samposi takowi,
Neitosi lepyttelewi."
„Se on seppo sen mokoma,
Ylen taitawa takoja,
Jok' on taiwoa takonut,
Ilman kantta kalkutellut,
Ei tunnu wasaran jälki,
Eikä pihtien pitämä."
Louhi Pohjolan emäntä
Sanan wirkkoi, noin nimesi:

„Sille työnnän tyttäreni,
Sille lapſeni lupoan,
Joka ſampuen takowi,
Kannen kirjo kirjoittawi,
Joutſenen kynän nenästä,
Maholehmän maitoſesta,
Yhen uuhen willaſesta,
Yhen ohraſen jywästä."
Pani warſan waljahiſin,
Ruskean re'en etehen,
Saattoi wanhan Wäinämöiſen,
Istutti oron rekehen.
Siitä tuon ſanoikſi wirkki,
Itſe lauſui, noin nimeſi:
„Elä päätäſi ylennä,
Kohottele kokkoaſi,
Kun ei ilta ennättäne,
Tahi ei uupune oronen!
Jospa päätäſi ylennät,
Kohottelet kokkoaſi,
Jo toki tuho tulewi,
Paha päiwä päälle ſaapi."
Siitä wanha Wäinämöinen
Löi oroſen juokſemahan,
Harjan liina liikkumahan,
Ajoa karittelewi
Pimeästä Pohjolasta,
Summasta Sariolasta.

Kahdeksas Runo.

Kaunis Pohjan neiti kutoo kangasta taiwaan kaarella istuen, jossa Wäinämöinen nähtyä hänen pyytää rekeensä laskeimaan ja häntä puolisonansa Kalewalaan seuraamaan; ww. 1—32. — Neiti wastaa rastaan hänelle wast'ikään lehdossa laulaneen ja ilmoittaneen tytöillä paljoa paremman elämän kun miniöillä olewan; ww. 33—60. — Wäinämöinen päättää lintuin ei mitään tietäwän ja yhä kutsuu neittä rekeensä. Neiti määräelee hänelle tinkatöitä, joista Wäinämöinen helposti täyttää kaksi ensimäistä; ww. 61—98. — Tyttö kolmanneksi työksi ehdottelee Wäinämöisen wenettä särkyneestä kehräwarresta weistämään. Weistäessä Wäinämöinen lyöpi jalkaansa ja haawasta juoksee summatoin weri maalle; ww. 99—146. — Wäinämöinen waljastaa hewosen ja lähtee apua etsimään tuskassansa. Tulee taloon ja kysäisee, eikö olisi siinä ketään weren sulkijata; ww. 147—176.

Tuo oli kaunis Pohjan neiti,
Maan kuulu, we'en walio,
Istui ilman wempelellä,
Taiwon kaarella kajotti,
Kultakangasta kutowi,
Hopeaista huolittawi.
Waka wanha Wäinämöinen
Ajoa karittelewi,
Ajoi matkoa palasen,
Pikkaraisen piirrätteli,
Kuuli sukkulan surinan
Yläháltä päänsä päältä.
Päätä korjasta kohotti,
Katsahtawi taiwahalle,
Näki neien taiwahalla,

Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Tule neiti korjahani,
Laskeite rekoseheni!"
  Neiti tuon sanoiksi wirkki,
Itse lausui ja kysywi:
„Miksi neittä korjahasi,
Tyttöä rekosehesi?"
  Waka wanha Wäinämöinen
Tuop' on tuohon wastoawi:
„Siksi neittä korjahani,
Tyttöä rekoseheni:
Mesileiwän leipojaksi,
Oluen osoajaksi,
Joka lautsan laulajaksi,
Ikkunan iloitsijaksi,
Noilla Wäinölän ahoilla,
Kalewalan kankahilla."
  Neiti tuon sanoiksi wirkki,
Itse lausui ja pakisi:
„Kun käwin matara-maalla
Eilen ilta-myöhäsellä,
Lintu lauleli lehossa,
Kyntörastas raksutteli,
Lauleli tytärten mielen
Ja lauloi miniän mielen."
  „Mie tuota sanelemahan,
Linnulta kyselemähän:
„„Oi sie kyntörastahanen!
Laula korwin kuullakseni,
Kumman on parempi olla,
Kumman olla kuulusampi:
Tyttärenkö taattolassa,
Wai miniän miehelässä?""
  „Tianenpa tieon antoi,

Kyntörastas rakſahutti:
„„Walkea keſäinen päiwä,
Neitiwalta walkeampi,
Wilu on rauta pakkaſesſa,
Wilumpi miniäwalta;
Niin on neiti taattolasſa,
Kuin marja hywällä maalla,
Niin miniä miehelässä,
Kuin on koira kahlehisſa,
Harwoin ſaapi orja lemmen,
Ei miniä milloinkana.““
Waka wanha Wäinämöinen
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Tyhjiä tiaſen wirret,
Rastahaſen rakſutukſet;
Tule neiti korjahani,
Laskeite rekoſeheni,
En ole mitätöin mieſi,
Uros muita untelompi.“
Neiti taiten wastaeli,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Miehekſi ſinun ſanoiſin,
Urohokſi arweleiſin,
Jospa jouhen halkaiſeiſit
Weitſellä kärettömällä,
Munan ſolmuhun wetäiſit,
Solmun tuntumattomakſi.“
Waka wanha Wäinämöinen
Halki jouhen halkaiſewi
Weitſellä kärettömällä,
Tuiki tutkamettomalla,
Munan ſolmuhun wetäwi,
Solmun tuntumattomakſi;
Käski neittä korjahanſa,

Tyttöä rekosehensa.
Neiti taiten wastaeli:
„Ehkäpä tulen sinulle,
Kun kiskot kiwestä tuohta,
Säret jäästä aiaksia,
Ilman palan pakkumatta,
Pilkkehen pirahtamatta."
Waka wanha Wäinämöinen
Ei tuosta kowin hätäy,
Kiskoipa kiwestä tuohta,
Särki jäästä järkäleitä,
Ilman palan pakkumatta,
Pilkkehen pirahtamatta;
Kutsui neittä korjahansa,
Tyttöä rekosehensa.
Neiti taiten wastoawi,
Sanowi sanalla tuolla:
„Sillenpä minä menisin,
Kenp' on weistäisi wenosen
Kehräwarteni muruista,
Kalpimeni kappaleista,
Työntäisi wenon wesille,
Uuen laiwan lainehille,
Ilman kouran koskematta,
Käsiwarren kääntämättä."
Silloin wanha Wäinämöinen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Liene ei maassa, maailmassa,
Koko ilman kannen alla,
Mointa laiwan laatiata,
Wertoani weistäjätä."
Otti wärttinän muruja,
Kehräwarren kiertimiä,
Läksi weistohon wenosen,

Satalauan laittelohon,
Wuorelle teräksiselle,
Rautaiselle kalliolle.
  Weisti päiwän, weisti toisen,
Niin päiwällä kolmannella
Hiisi wartta waapahutti,
Lempo tempasi tereä,
Käwipä kiwehen kirwes,
Kasa kalkkoi kalliohon,
Siitä liuskahti liha'an,
Polwehen pojan pätöisen;
Weri pääsi wuotamahan,
Hurme huppelehtamahan.
  Waka wanha Wäinämöinen
Loihe siitä loitsimahan,
Luki synnyt syitä myöten,
Luottehet lomia myöten,
Mutt' ei muista muutamia
Weren suuria sanoja,
Joista salpa saataisihin
Tulewalle tukkeheksi.
  Weri juoksewi jokena,
Hurme koskena kohisi,
Peitti maassa marjan warret,
Kanerwaiset kankahalla,
Eik' ollut sitä mätästä,
Jok' ei tullut tulwillehen
Noita liikoja weriä,
Hurmehia huurowia.
  Jo nyt wanhan Wäinämöisen
Toki tuskaksi tulewi;
Pani warsan waljahisin,
Ruskean re'en etehen,
Siitä reuoikse rekehen,

Kohennaikse korjahansa.
  Laski wirkkua witsalla,
Heläytti helmiswyöllä,
Wirkku juoksi, matka joutui,
Reki wieri, tie lyheni;
Jo kohta kylä tulewi,
Tietä kolme kohtoawi.
  Ajoa suhauttawi
Ylimmäistä tietä myöten
Ylimmäisehen talohon,
Yli kynnyksen kysywi:
„Oisiko talossa tässä
Rauan raannan katsojata,
Weritulwan tukkijata,
Salpoa werisatehen?"
  Ukko uunilta urahti,
Halliparta paukutteli:
„Sulettun' on suuremmatki,
Jalommatki jaksettuna,
Luojan kolmella sanalla,
Sywän synnyn säätämällä,
Joet suista, järwet päistä,
Wirrat niskoilta wihaiset,
Lahet niemien nenistä,
Kannakset kapeimmilta."

Yhdeksäs Runo.

Wäinämöinen lähtee tupaan ja werta hänen haawastansa juoksee summattomasti lattialle; ukkoa asia jo alkaa arweluttaa, kun ei muista raudan syntyä, jolla saisi weren juoksun pysäytetyksi; ww. 1—22. — Wäinämöinen kertoo ukolle raudan synnystä, mitenkä Ukko jumala weden, tulen ja maan luomisen jälkeen synnytti itsestänsä kolme Luonnotarta, jotka ylhältä ilmasta lypsiwät raudan ainetta maalle; ww. 23—56. — Wäinämöinen jatkaa kerrontansa, mitenkä rauta käwi weljeänsä tulta terwehtimään, ja kun tuli oli polttaa hänen, pääsi pakoon suolle, jossa piili aikansa, kunnes metsän eläwäin jälissä joutui näkywiin; ww. 57—84. — Seppo Ilmarinen ottaa raudan ruosteen suolta ja työntää ahjoonsa, nähdäksensä miksi tulessa muuttuisi. Rauta rukoilee itseänsä tulesta otettamaan ja, kun seppo penkoo pahaksi rupeawan, oikein walalla wannoo siiwosti eläwänsä; ww. 85—120. — Ilmarinen tempaa raudan tulesta ja takoo teräkaluiksi. Niitä karkaistaissa sai Hiiden lintu herhiläinen wahingollisia aineita warkahin karkaisuweteen sekoitetuksi, ja siitä tuli rauta pahantapaiseksi; ww. 121—146. — Ukko kuultua raudan synnyn muistuttelee sitä entisestä kurjasta olostansa ja wannotusta walastansa, jonka nyt tuhmasti oli rikkonut; ww. 147—182. — Sitte ukko käskee raudan tulla pahatekonsa korjaamaan ja kiistää werta asettumaan kowilla sanoilla ja uhkauksilla; ww. 183—226. — Ukko lähettää poikansa woiteen tekoon ja poika keittää tammen lastuista ja ulkomaan ruohoista mahdottoman wäkewää woidetta; ww. 227—252. — Ukko woiteen saatua pojalta woitelee sillä Wäinämöistä, pois manaa kiwut ja käärii siteen haawalle; ww. 253—292. — Wäinämöinen parannuttuansa kiittää Jumalaa awun saamastansa ja warottaa wastaisia kansoja omiin woimiinsa luottamasta; ww. 293—322.

Siitä wanha Wäinämöinen
Heti korjasta kohosi,
Tuosta pirttihin tulewi,
Alle kattojen ajaikse;

Weri juoksewi jokena,
Hurme koskena kohisi,
Wuoti tulwille tupasen,
Siltalauat lainehille.
 Ukko uunilta urahti,
Halliparta paukutteli:
„Mi sinä lienet miehiäsi
Ja kuka urohiasi!
Wert' on seitsemän wenettä,
Kantokorwoa kahekſan,
Sun poloinen polwestasi
Lattialle laskettuna."
 „Enkä tuota tunnekana,
Mikä multa mielen otti:
Kaikki muistan muut sanaset,
Waan en arwoa alusta,
Mist' on rauta syntynynnä,
Kaswanunna koito kuona."
 Silloin wanha Wäinämöinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Itse tieän rauan synnyn,
Arwoan alun teräksen:
Ilma on emoja ensin,
Wesi wanhin weljeksiä,
Rauta nuorin weljeksiä,
Tuli kerran keskimäinen."
 „Tuo Ukko ylinen luoja,
Itse ilmojen jumala,
Ilmasta we'en erotti,
Weestä maati manterehen;
Rauta on raukka syntymättä,
Syntymättä, kaswamatta."
 „Ukko ilmoinen jumala
Hieroi kahta kämmentänsä,

Mykelti molempiansa,
Wasemmassa polwen päässä;
Siitä syntyi kolme neittä,
Koko kolme Luonnotarta,
Rauan ruostehen emoiksi,
Suu sinerwän siittäjiksi."
„Neiet käyä notkutteli,
Astui immet ilman äärtä,
Utarilla uhkuwilla,
Nännillä pakottawilla,
Lypsit maalle maitojansa,
Uhkutit utariansa."
„Yksi lypsi mustan maion,
Siitä syntyi melto rauta;
Toinen walkean walutti,
Siitä tehtihin teräkset;
Kolmas puikutti punaisen,
Siit' on saatu rääky=rauta."
„Olipa aikoa wähäinen,
Rauta tahteli tawata
Wanhempata weikkoansa,
Käyä tulta tuntemahan."
„Tuli tuhmaksi rupesi,
Kaswoi aiwan kauheaksi,
Oli polttoa poloisen,
Rauta raukan, weikkosensa."
„Rauta pääsewi pakohon
Tuon tuiman tulen käsistä
Suurimmalle suon selälle,
Tuiman tunturin laelle,
Jossa joutsenet muniwat,
Hanhi poiat hautelewi."
„Siellä sitte rauta piili,
Sekä piili, jotta säilyi,

Piili wuoen, piili toisen,
Piili kohta kolmannenki,
Suolla sorkissa sutosen,
Aina karhun askelissa."
„Susi juoksi suota myöten,
Karhu kangasta samosi,
Suo liikkui suen jaloissa,
Kangas karhun kämmenissä,
Siihen nousi rauan ruoste
Ja kaswoi teräskaranko,
Suen sorkkien sijoille,
Karhun kannan kaiwamille."
„Syntyi seppo Ilmarinen,
Sekä syntyi, jotta kaswoi,
Näki rautaiset orahat,
Teräksiset tierottimet,
Suen suurilla jälillä,
Karhun kannan kaiwamilla."
„Arwelee, ajattelewi:
„„Mitä tuostaki tulisi,
Josp' on tunkisin tulehen,
Ahjohon asettelisin.""
„Siitä tunkewi tulehen,
Alle ahjonsa ajawi;
Lietsoi kerran, lietsoi toisen,
Lietsoi kerran kolmannenki,
Rauta wellinä wenywi,
Kuonana kohaelewi,
Sepon suurissa tulissa,
Ilmi walkean wäessä."
„Siinä huuti rauta raukka:
„„Ohoh seppo Ilmarinen,
Ota pois minua täältä
Tuskista tulen punaisen!""

„Sanoi seppo Ilmarinen:
„„Jos otan sinun tulesta,
Ehkä kaswat kauheaksi,
Kowin raiwoksi rupeat,
Wielä weistät weljeäsi,
Lastuat emosi lasta.""
„Siinä wannoi rauta raukka,
Wannoi waikean walansa,
Sanowi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„„Onpa puuta purrakseni,
Kiwen syäntä syöäkseni,
Etten syö omaa sukua,
Heimoani herjaele.""
„Silloin seppo Ilmarinen
Rauan tempasi tulesta,
Asetti alaisimelle,
Takowi teräkaluiksi,
Keihä'iksi, kirwehiksi,
Kaikenlaisiksi kaluiksi."
„Herhiläinen Hiien lintu
Katselewi, kuuntelewi,
Katseli katon rajasta,
Alta tuohen tuiotteli,
Rautoja rakettawia,
Teräksiä tehtäwiä."
„Lenteä hyrähtelewi,
Kantoi käärmehen kähyjä,
Kusiaisen kutkelmoita,
Sammakon salawihoja,
Teräksen teko-mujuihin,
Rauan karkaisu-wetehen."
„Sai siitä teräs pahaksi,
Rauta raiwoksi rupesi,

Petti waiwainen walansa,
Söi kuin koira kunniansa,
Weisti kehno weljeänsä,
Sukuansa suin piteli,
Weren päästi wuotamahan,
Hurmehen hurahtamahan."
 Ukko uunilta urahti,
Parta lauloi, pää järähti:
„Jo nyt tieän rauan synnyn,
Arwoan alun teräksen."
 „Ohoh sinua rauta raukka,
Rauta raukka, koito kuona,
Teräs tenhon päiwällinen,
Siitäkö sinä sikesit,
Siitä kaswoit kauheaksi,
Ylen suureksi sukesit!"
 „Et sä silloin suuri ollut,
Etkä suuri, etkä pieni,
Kun sa maitona makasit,
Rieskasena riuottelit,
Nuoren neitosen nisissä,
Kaswoit immen kainalossa."
 „Etkä silloin suuri ollut,
Et ollut suuri, etkä pieni,
Kun sua hirwet suolla hieroi,
Peurat pieksi kankahalla,
Susi sotki sorkillansa,
Karhu kämmenyisillänsä."
 „Etkä silloin suuri ollut,
Et ollut suuri, etkä pieni,
Kun sa kuonana kohisit,
Wenyit wehnäisnä tahasna,
Alla ahjon Ilmarisen;
Wannoit waikean walasi

Ahjossa, alaisimella,
Wasaroilla, walkkamilla."
„Joko nyt suureksi sukesit,
Äreäksi ärtelihit,
Rikoit waiwainen walasi,
Söit kuin koira kunniasi,
Kun sa syrjit syntyäsi,
Sukuasi suin pitelit!"
„Tule nyt työsi tuntemahan,
Pahasi parantamahan,
Ennen kun sanon emolle,
Wirkan wierin wanhemmalle,
Enemp' on emolla työtä,
Waiwa suuri wanhemmalla,
Kun poika pahoin tekewi,
Lapsi tuhmin turmelewi."
„Piäty weri wuotamasta,
Hurme huppelehtamasta;
Weri seiso kuni seinä,
Asu hurme kuni aita,
Kuin miekka meressä seisoi,
Saraheinä sammalessa!"
„Waan jos mieli laatinewi
Liikkua lipeämmästi,
Niin sä liikkuos lihassa,
Sekä luissa luistaellos,
Et sä maito maahan joua,
Miesten hempu heinikkohon,
Ole et joki juoksemahan
Suo-hete solottamahan."
„Tyy'y tyyris tippumasta,
Punainen putoamasta,
Kun et tyy'y, niin tyrehy!
Tyytyi ennen Tyrjän koski,

Joki Tuonelan tyrehtyi,
Meri kuiwi, taiwas kuiwi,
Sinä suurra poutawuonna,
Tuliwuonna woimatoinna."
„Jos et tuostana totelle,
Huuan Hiiestä patoa,
Jolla werta keitetähän,
Hurmetta waristetahan,
Weren maahan wuotamatta,
Hurmehen hurajamatta."
„Kun ei lie minussa miestä,
Urosta ukon pojassa,
Onp' on taatto taiwahinen,
Pilwen päällinen jumala,
Joka miehistä pätewi,
Urohista kelpoawi,
Weren suuta sulkemahan,
Tulewata tukkimahan."
Sillä sulki suun wereltä,
Tien on telkki hurmehelta,
Pani poikansa pajahan,
Tekemähän woitehia.
Läksi poikanen pajahan,
Otti tammen kuoriloita,
Noita heinän helpehiä,
Tuhatlatwan tutkamia,
Joit' ei nähä näillä mailla
Kaikin paikoin kaswawiksi.
Panewi pa'an tulelle,
Laittoi keiton kiehumahan;
Pata kiehui paukutteli
Täynnä tammen lastuloita,
Noita heiniä hywiä,
Jotk' oli tuotu toisialta,

Yheksältä loitsijalta,
Sa'an taipalen takoa.
Nostawi pa'an tulelta,
Katselewi woitehia,
Onko woitehet wakaiset,
Katsehet alinomaiset.
Olipa woitehet wakaiset,
Katsehet alinomaiset,
Waikka wuoret woitelisi,
Kaikki kalliot yheksi.
Tuli poikanen pajasta
Tekemästä woitehia,
Raswoja rakentamasta,
Ne työnti ukon kätehen.
Woiti ukko Wäinämöistä,
Pahoin tullutta paranti,
Woiti alta, woiti päältä,
Kerran keskeä siwalti,
Sanowi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„En liiku omin lihoini,
Liikun luojani lihoilla,
En wäiky omin wäkini,
Wäikyn wäellä kaikkiwallan,
En puhu omalla suulla,
Puhelen Jumalan suulla,
Suloisempi suu Jumalan,
Käsi luojan kaunihimpi."
Kun oli woie päälle pantu,
Nuot on katsehet wakaiset,
Pani se puoli-pyörryksihin,
Wäinämöisen wäännyksihin.
Niin ukko kipuja kiisti,
Työnti tuosta tuskapäitä,

Keskelle Kipumäkeä,
Kipuwuoren kukkulalle,
Kiwiä kiwistämähän,
Paasia pakottamahan.
  Tukun silkkiä siwalti,
Sen lewyiksi leikkelewi,
Sitoi sitte silkillänsä,
Kapaloiwi kaunihisti,
Polwea pojan pätöisen,
Sääriwartta Wäinämöisen.
  Sanowi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„Katso nyt kaunoinen Jumala,
Warjele wakainen luoja,
Jott' ei wietäisi wioille,
Wammoille weällettäisi!"
  Siitä wanha Wäinämöinen
Jo tunsi awun totisen,
Pian pääsi terweheksi,
Liha kaswoi kaunihiksi,
Ehommaksi entistänsä,
Paremmaksi tuonnoistansa.
  Siirti silmänsä ylemmä,
Katsahtawi taiwahalle,
Sanowi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„Tuoltapa aina armot käywät,
Merkit tuttawat tulewat,
Ylähältä taiwahasta,
Luota luojan kaikkiwallan."
  „Ole nyt kiitetty Jumala,
Ylistetty luoja yksin,
Kun annoit awun minulle,
Tuotit turwan tuttawasti,

Noissa tuskissa kowissa,
Terän rauan raatamissa!"
Siitä wanha Wäinämöinen
Wielä tuon sanoiksi wirkki:
„Elkätte etinen kansa,
Kansa wasta kaswawainen,
Weikaten wenettä tehkö,
Uhkaellen ollenkana!
Jumalass' on juoksun määrä,
Luojassa lopun asetus,
Ei uron osoannassa,
Wallassa wäkewänkänä."

Kymmenes Runo.

Wäinämöinen koti-tienoille tultua laulaa kultalatwa-kuusen Osmon pellon pientarelle ja ajaa siitä Ilmarisen pajalle; ww. 1—36. — Puheisille tultua Wäinämöinen kertoo Pohjolassa kowin korean neiden olewan, jonka Ilmarinen olisi sammon takomalla woittawa, mutta Ilmarinen ei lupaa milloinkaan Pohjolaan lähteä; ww. 37—64. — Ilmarinen lähtee Wäinämöisen kanssa kukkalatwa-kuusta katsomaan ja nousee sen latwaan. Tuuliaispää tempaisee kuusen korkealle maasta ja kantaa sen Ilmarinen latwassa Pohjolaan; ww. 65—104. — Louhi kummastelee oudonlaista tulokasta ja kysyy, jos tuntisi seppo Ilmarista, jota kauan oli sammon taontaan odotettu. Ilmarinen sanoo itsensä saman miehen olewan; ww. 105—128. — Pohjolan emäntä ensin rawittuansa Ilmarisen, lupaa hänelle ihanan tyttönsä palkasta, jos olisi sammon takowa; Ilmarinen jo lähteeki työhön; ww. 129—176. — Sampo ensimäisinä neljänä päiwänä ei ota syntyäksensä; sen sijasta waan walmistuu muita aineita, jotka Ilmarinen syytää jälleen ahjoonsa; ww. 177—204. — Ilmarinen laittaa tuulet lietsomaan ja niiden awulla toki saapi sammon walmiiksi; ww. 205—238. — Sammon taottua Ilmarinen kysyy tyttöä, joka hänelle palkaksi oli luwattu, mutta tyttö teeskellen esteitä sanoo ei wielä taitawansa hänelle lähteä; ww. 239—260 — Ilmarinen pahoilla mielin ikäwöipi kotimaille ja saapiki Pohjolan emännältä purren sinne lähteäksensä. Kotiin tultua kertoo Wäinämöiselle sammon Pohjolassa jo walmiina täydessä työssä olewan; ww. 261—300.

Waka wanha Wäinämöinen
Pani warsan waljahisin,
Ruskean re'en etehen,
Ajawi karettelewi.
Kulki päiwän, kulki toisen,
Niin päiwällä kolmannella
Tuli pitkän sillan päähän,
Osmon pellon pientarelle.

Siinä tuon sanoiksi wirkki,
Itse lausui, noin pakisi:
„Syö susi unen näkijä,
Tapa tauti Lappalainen!
Sanoi ei saawani kotihin
Enämpi eläwin silmin
Sinä ilmoisna ikänä,
Kuuna kullan walkeana."
Laulelewi, taitelewi,
Lauloi kuusen kukkalatwan,
Kukkalatwan, kultalehwän,
Lauloi kuun kumottamahan
Kukkalatwa-kuusosehen,
Lauloi oksillen otawan.
Ajawi karettelewi
Kohti kullaista kotia
Alla päin, pahoilla mielin,
Kun oli seppo Ilmarisen
Luwannut lunastimeksi,
Oman päänsä päästimeksi,
Pimeähän Pohjolahan,
Summahan Sariolahan.
Jopa seisottui oronen
Osmon uuen pellon päähän;
Kuuluwi pajasta pauke,
Hilke hiilihuonehesta,
Siell' on seppo Ilmarinen,
Takoa taputtelewi.
Sanoi seppo Ilmarinen:
„Oi sie wanha Wäinämöinen,
Miss' olet wiikon wiipynynnä,
Kaiken aikasi asunut?"
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Tuoll' olen wiikon wiipynynnä

Pimeässä Pohjolassa;
Siell' on neiti Pohjolassa,
Jok' ei suostu sulhosihin,
Mielly miehi'in hywihin,
Kiitti puoli Pohjan maata,
Kun onpi kowin korea,
Kuuhut paistoi kulmaluilta,
Päiwä rinnoilta risotti."
„Sinä seppo Ilmarinen
Lähe nyt neittä noutamahan,
Päätä kassa katsomahan,
Pimeästä Pohjolasta!
Kun saatat takoa sammon,
Kannen kirjo kirjaella,
Niin saat neion palkastasi,
Työstäsi tytön ihanan."
Seppo tuon sanoiksi wirkki,
Itse lausui, noin nimesi:
„En sinä pitkänä ikänä
Lähe Pohjolan tuwille,
Miesten syöjille sijoille,
Urosten upottajille."
Siitä wanha Wäinämöinen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Wiel' on kumma toinen kumma,
Onp' on kuusi kukkalatwa,
Kukkalatwa, kultalehwä,
Osmon pellon pientarella;
Kuuhut latwassa kumotti,
Oksilla otawa seisoi."
Lähettihin katsomahan
Tuota kuusta kukkapäätä;
Sitte sinne saatuansa
Seppo kuusta kummeksiwi,

Kun oli oksilla otawa,
Kuuhut kuusen latwasessa.
Siinä wanha Wäinämöinen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Nyt sinä seppo weikkoseni
Nouse kuuta noutamahan,
Otawaista ottamahan,
Kultalatwa-kuusosesta!"
Siitä seppo Ilmarinen
Nousi kuuta noutamahan,
Otawaista ottamahan,
Kultalatwa-kuusosesta.
Silloin wanha Wäinämöinen
Lauloa hyrähtelewi,
Lauloi tuulen tuppurihin,
Ilman raiwohon rakenti.
Nousi tuuli tuppurihin,
Ilma raiwohon rakentui,
Otti seppo Ilmarisen
Wieä wiiletelläksensä
Pimeähän Pohjolahan,
Summahan Sariolahan.
Siinä seppo Ilmarinen
Jopa kulki, jotta joutui,
Yli kuun, alatse päiwän,
Otawaisten olkapäitse;
Päätyi Pohjolan pihalle,
Sariolan saunatielle.
Louhi Pohjolan emäntä
Tuop' on päätywi pihalle,
Itse ennätti sanoa:
„Mi sinä lienet miehiäsi,
Tulit tänne tuulen tietä,
Ahawan rekiratoa,

Eikä koirat kohti hauku,
Willahännät wirkkaele?"
Sanoi ſeppo Ilmarinen:
„En mä tänne tullutkana
Kylän koirien kuluikſi,
Willahäntien wihoikſi."
Siitä Pohjolan emäntä
Tutkaeli tullehelta:
„Oletko tullut tuntemahan
Tuota ſeppo Ilmarista,
Jot' on wiikon wuotettuna,
Sekä kauan kaiwattuna,
Näille Pohjolan perille,
Uuen ſammon laa'intahan?"
Se on ſeppo Ilmarinen
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Itſe lienen Ilmarinen,
Sekä taitawa takoja."
Louhi Pohjolan emäntä
Pian pistihe tupahan,
Sanowi ſanalla tuolla:
„Neityeni nuorempani!
Pane jo päälleſi parasta,
Warrelleſi walkeinta.
Ripeintä rinnoilleſi,
Kaulalleſi kaunihinta,
Jo on ſeppo Ilmarinen
Saanut ſammon laa'intahan."
Tuop' on kaunis Pohjan tytti,
Maan kuulu, we'en walio,
Otti waattehet walitut,
Pukehenſa puhtahimmat,
Wiitiſeikſe, waatiſeikſe,
Tuli aitasta tupahan,

Kullat rippui rinnoillansa,
Päässänsä hopeat hohti.
  Siitä Pohjolan emäntä
Syötti miehen syöneheksi,
Juotti miehen juoneheksi,
Sai itse sanelemahan:
„Ohoh seppo Ilmarinen,
Takoja iän ikuinen!
Saatatko takoa sammon,
Kannen kirjo kirjaella,
Joutsenen kynän nenästä,
Maholehmän maitosesta,
Ohran pienestä jywästä,
Kesä-uuhen untuwasta,
Niin saat neion palkastasi,
Työstäsi tytön ihanan."
  Sanoi seppo Ilmarinen,
Itse wirkki, noin nimesi:
„Taitanen takoa sammon,
Kirjokannen kalkutella,
Kun olen taiwoa takonut,
Ilman kantta kalkutellut."
  Siitä seppo Ilmarinen,
Takoja iän ikuinen,
Etsi ahjollen alusta,
Leweyttä lietsehelle,
Johon painoi palkehensa,
Asetti alasimensa.
  Tunki ainehet tulehen,
Takehensa alle ahjon,
Otti orjat lietsomahan,
Wäkipuolet wääntämähän.
  Orjat lietsoi löyhytteli,
Wäkipuolet wäännätteli,

Kolme päiweä kesäistä
Ja kolme kesäistä yötä.
Orjat lietsoi löyhytteli,
Niin päiwänä ensimäisnä
Jousi tungeikse tulesta,
Kaari kulta kuumoksesta;
Sen seppo kahetsi murti,
Ajoi ahjohon takaisin.
Orjat lietsoi löyhytteli,
Niinpä päiwänä jälestä
Weno tungeikse tulesta,
Punapursi kuumoksesta;
Seppo sen murenti rikki,
Työnti jällensä tulehen.
Orjat lietsoi löyhytteli,
Niin päiwänä kolmantena
Hieho tungeikse tulesta,
Sarwi kulta kuumoksesta;
Seppo sen paloiksi leikkoi,
Toiste tunkewi tulehen.
Orjat lietsoi löyhytteli,
Niin päiwänä neljäntenä
Aura tungeikse tulesta,
Terä kulta kuumoksesta;
Senki seppo murtelewi,
Alle ahjonsa ajawi.
Siitä seppo Ilmarinen,
Takoja iän ikuinen,
Laittoi tuulet lietsomahan,
Wäkipuuskat wääntämähän.
Lietsoi tuulet löyhytteli,
Itä lietsoi, lietsoi länsi,
Etelä enemmin lietsoi,
Pohjonen kowin porotti;

Lietsoi päiwän, lietsoi toisen,
Lietsoi kohta kolmannenki,
Tuli tuiski ikkunasta,
Säkehet owesta säykkyi,
Tomu nousi taiwahalle,
Sawu pilwihin sakeni.
Se on seppo Ilmarinen
Päiwän kolmannen perästä
Kallistihe katsomahan
Ahjonsa alaista puolta,
Näki sammon syntywäksi,
Kirjokannen kaswawaksi.
Takoi sammon taitawasti,
Laitahan on jauhomyllyn,
Toisehen on suolamyllyn,
Rahamyllyn kolmantehen.
Siitä jauhoi uusi sampo,
Kirjokansi kiikutteli;
Jauhoi purnun puhtehessa,
Yhen purnun syötäwiä,
Toisen jauhoi myötäwiä,
Kolmannen kotipitoja.
Niin ihastui Pohjan akka,
Saattoi sitte sammon suuren
Pohjolan kiwimäkehen,
Yheksän lukon ta'aksi.
Siit' on seppo Ilmarinen
Tyttöä anelemahan,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Joko nyt minulle neiti,
Kun sai sampo walmihiksi,
Kirjokansi kaunihiksi!"
Tuop' on kaunis Pohjan tyttö,
Itse tuon sanoiksi wirkki:

„Kukapa tässä toisna wuonna,
Kenpä kolmanna kesänä,
Käkeä kukutteleisi,
Lintusia laulattaisi,
Jos minä menisin muunne,
Saisin marja muille maille?"
„Enkä joua ilmankana,
Pääse en neiti-päiwiltäni,
Noilta töiltä tehtäwiltä,
Kesäisiltä kiirehiltä:
Marjat on maalla poimimatta,
Lahen rannat laulamatta,
Astumattani ahoset,
Lehot leikin lyömättäni."
Siitä seppo Ilmarinen
Jo tuossa ajattelewi,
Miten kulkea kotihin,
Tulla maille tuttawille,
Pimeästä Pohjolasta,
Summasta Sariolasta.
Sanoi Pohjolan emäntä:
„Ohoh seppo Ilmarinen,
Laatisiko mieli mennä
Elomaille entisille?"
Sanoi seppo Ilmarinen:
„Sinne mieleni tekisi
Kotihini kuolemahan,
Maalleni masenemahan."
Louhi Pohjolan emäntä
Syötti miehen, juotti miehen,
Istutti perähän purren,
Melan waskisen warahan;
Wirkki tuulen tuulemahan,
Pohjosen puhaltamahan.

Siitä seppo Ilmarinen,
Takoja iän ikuinen,
Matkasi omille maille,
Noille syntymä-sijoille.
Sitte sinne saanehelta
Kysyi wanha Wäinämöinen,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Weli seppo Ilmarinen,
Joko laait uuen sammon,
Kirjokannen kirjaelit,
Pimeähän Pohjolahan,
Summahan Sariolahan?"
Sanoi seppo Ilmarinen,
Itse laatija pakisi:
„Jopa jauhoi uusi sampo,
Kirjokansi kiikutteli;
Jauhoi purnun puhtehessa,
Yhen purnun syötäwiä,
Toisen jauhoi myötäwiä,
Kolmannen pieltäwiä."

Yhdestoista Runo.

Ahti Lemminkäinen kaswaa pulskeaksi, punaweriseksi miehekſi. Saaren paikalla kukostawaa Kyllikki neittä kositaan turhaan kaikkein ylhäisimpiinki sukuihin ja loistawimpiin paikkoihin; ww. 1—32. — Lemminkäinen wastoin äitinsä kieltoa ja warotusta lähtee Saaren neittä kosiin. Perille päästyänsä ajaa kapahuttaa rekensä kumoon, josta mieliharmiksensa heti joutuu naisten naurettawaksi; ww. 33—66. — Lemminkäinen palkkautuu paimeneksi, käypi päiwät paimenessa, yöt impien iloissa, ja miellyttää pian Saaren neidet itseensä; ww. 67—92. — Kylli neito ainoastansa ei suostu Lemminkäiseen, jonkatähden tämä wiimein kisa-kedolta ryöstää hänen rekeensä ja lähtee matkaan; ww. 93—138. — Kyllikki reessä itkee ja walittaa, kun ei pääse pois. Lemminkäinen lohdutellen häntä lupaa miekalla suku-arwonsa suurentaa, jos toinen siitä surisi, ettei ollut kyllä suurta ja ylhäistä sukua; ww. 139—164. — Neiti wastaa ja käskee Lemminkäisen, jos mieli hänestä puolisoa saada, sodat iäksi päiwäksi mielestänsä heittämään. Sen toinen lupaaki ja wannoo, kuitenki sillä ehdolla, että myös Kyllikki puoleltansa wannoisi, ei milloinkaan kylän kisoihin lähtewänsä; ww. 165—188. — Kotiin tultua Lemminkäinen kerskaa äitillensä, jo saaneensa, mitä oli lähtenytki saamaan. Äiti ihastelee uutta miniätä ja käskee poikansa hankkimaan suuremmat asunnot, niin kauniin ja suurisukuisen neidon saatuansa; ww. 189—226.

Aika on Ahtia sanoa,
Weitikkätä wieretellä.
Ahti poika saarelainen,
Tuo on lieto Lemmin poika,
Kaswoi koissa kaunihisti
Luona armahan emonsa.
Tuli mies mitä parahin,
Puhkesi punawerinen,

Joka päästänsä pätewi,
Kohastansa kelpoawi,
Noien impien iloihin,
Kassapäien karkeloihin.
Kylli oli Saaren neiti,
Saaren neiti, Saaren kukka,
Kaswoi koissa korkeassa,
Yleni ylen ehossa.
Kauan kaswoi, kauas kuului,
Kaukoa tuli kosijat
Neien kuuluhun kotihin,
Kaunoisehen kartanohon.
Kosi Päiwä poiallehen;
Eip' on mennyt Päiwälähän,
Päiwän luona paistamahan,
Kesäisillä kiirehillä.
Kosi Kuuhut poiallehen;
Eip' on mennyt Kuutolahan,
Kuun luona kumottamahan,
Kehät ilman kiertämähän.
Kosi Tähti poiallehen;
Eip' on mennyt Tähtelähän,
Pitkin öitä pilkkimähän
Talwisilla taiwahilla.
Tuop' on lieto Lemminkäinen,
Itse kaunis Kaukomieli,
Lähteäksensä lupasi
Sekä mietti mennäksensä
Saaren kukkoa kosihin,
Saaren mointa morsianta.
Emo kielteä käkesi,
Warotteli waimo wanha:
„Ellös menkö poikaseni
Parempihin itseäsi;

Ei suattane sinua
Saaren suurehen sukuhun."
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Jos en oo su'ulta suuri,
Mie walitsen warrellani,
Otan muilla muo'oillani."
Ottawi hywän orosen,
Waljasti walion warsan,
Ajawi karittelewi
Saaren kuuluhun kylähän;
Ajoi korjansa kumohon,
Weräjähän wierähytti.
Nauroi naiset Lemminkäistä,
Piiat pisti pilkkojansa,
Kun ajoi kummasti kujalle,
Kamalasti kartanolle.
Siinä lieto Lemminkäinen
Murti suuta, wäänti päätä,
Murti mustoa hawenta,
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„En ole tuota ennen nähnyt,
En ole nähnyt, enkä kuullut,
Naisen naurawan minulle,
Piian pilkkoja suannut."
Siitä lieto Lemminkäinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Onko Saarella sijoa,
Maata Saaren manterella,
Minun leikki lyöäkseni,
Tanner tanhuellakseni,
Saaren impien iloissa,
Kassapäien karkeloissa?"
Saaren impyet sanowat,
Niemen neiet wastoawat:

„Kyll' on Saarella sijoa,
Maata Saaren manterella,
Sinun leikki lyöäksesi,
Tanner tanhuellaksesi,
Karjalaisna kaskimailla,
Paimenpoikana paloilla."
Mitä huoli Lemminkäinen,
Palkkasihe paimeneksi;
Käwi päiwät paimenessa,
Yöt on impien iloissa,
Noien neitojen kisoissa,
Kassapäien karkeloissa.
Sillä lieto Lemminkäinen,
Tuo on kaunis Kaukomieli,
Ihastutti Saaren immet,
Niemen neitoset lepytti.
Yksi on Kyllikki korea,
Saaren kukka kaunokainen,
Jok' ei suostu sulhasehen,
Mielly miehe'en hywähän.
Tuop' on lieto Lemminkäinen,
Itse kaunis Kaukomieli,
Sa'at saappahat kulutti,
Sa'at airot poikki souti,
Tuota neittä saaessansa,
Kyllikkiä pyytessänsä.
Jo päiwänä muutamana,
Iltana moniahana,
Neitoset kisaelewi
Kaunihilla kankahalla,
Kyllikki ylinnä muita,
Saaren kukka kuuluisinna.
Tuli weitikkä werewä,
Ajoi lieto Lemminkäinen,

Keskelle kisaketoa,
Kaunokaista karkeloa,
Koppoi neien korjahansa,
Reutoi Kyllikin rekehen.
Siitä läksi liukumahan,
Lähtiessänsä sanowi:
„Elkätte minua immet
Ilmi antako ikänä,
Minun täällä käyneheni,
Täältä neien wieneheni!"
„Kun ette totelle tuosta,
Niin teille paha paneikse:
Laulan sulhonne sotahan,
Nuoret miehet miekan alle,
Ettei kuulla kuuna päänä,
Nähä ilmoisna ikänä,
Kujasilla kulkemassa,
Ahoilla ajelemassa."
Siitä lieto Lemminkäinen
Weti wirkkua witsalla,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Jää hywästi Saaren nurmet,
Joit' olen kesät käwellyt,
Kaiket talwet tallaellut,
Piileskellen pilwis-öillä,
Paeten pahoilla säillä,
Tätä pyytä pyytessäni,
Allia ajellessani!"
Kyllä Kyllikki walitti,
Saaren kukka kuikutteli:
„Päästä jo minua poies,
Laske lasta wallallensa,
Kotihini kulkemahan,
Luoksi itkewän emoni!"

Wirkki lieto Lemminkäinen,
Sanoi kaunis Kaukomieli:
„Kyllikki, syän-käpyyni,
Minun maire marjueni!
Tuotako sinä sureksit,
Tuota huollen huokaelet,
Ettei oo sukuni suuri,
Kowin korkea kotini?"
„Jos en oo su'ulta suuri,
Enkä korkea ko'ilta,
On mulla tulinen miekka,
Säkenewä säilärauta,
Se onpi sukua suurta,
Laajoa lajipereä:
Onp' on Hiiessä hiottu,
Jumaloissa kirkastettu,
Sillä suurennan sukuni,
Laajennan lajini kaiken,
Miekalla tuliterällä,
Säilällä säkenewällä."
Neiti tuon sanoiksi wirkki:
„Oi on Ahti Lemmin poika,
Jos tahot minusta neittä
Ikuiseksi ystäwäksi,
Sie wanno walat ikuiset,
Ei sotia käyäksesi
Kullankana tarpehella,
Hopeankana halulla!"
Siinä lieto Lemminkäinen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Wannon mie walat ikuiset,
Ei sotia käyäkseni
Kullankana tarpehella,
Hopeankana halulla;

Sie itse walasi wanno,
Ei kyliä käyäksesi
Hywänki hypyn halulla,
Tanhujuoksun tarpehella!"
  Siitä wannoiwat walansa,
Laatiwat iki lupansa,
Eessä julkisen Jumalan,
Alla kaswon kaikkiwallan:
Ei Ahin sotia käyä,
Eikä Kyllikin kyliä.
  Siitä lieto Lemminkäinen
Jo kohta kotihin saapi,
Luoksi armahan emonsa,
Tykö walta wanhempansa.
  Emo tuon sanoiksi wirkki,
Itse lausui, noin nimesi:
„Wiikon wiiwyit poikaseni,
Wiikon mailla wierahilla!"
  Lausui lieto Lemminkäinen:
„Oi emoni, kantajani,
Pane jo patjasi parahat,
Pehme'immät pään-alaiset,
Maatani omalla maalla,
Nuoren neiteni keralla;
Mitä läksin, sen jo sainki,
Kuta pyysin, sen tapasin."
  Emo tuon sanoiksi wirkki:
„Ole nyt kiitetty Jumala,
Kun annoit miniän mulle
Wanhan päiwäni waraksi!
Itse kiitä onneasi!
Hywän sait, hywän tapasit."
  „Puhas on pulmonen lumella,
Puhtahampi puolellasi;

Walkea merellä waahti,
Walkeampi walloissasi;
Sorea lahella sorsa,
Soreampi suojassasi;
Kirkas tähti taiwahalla,
Kirkkahampi kihloissasi."
„Laai nyt lattiat laweat,
Hanki ikkunat isommat,
Seisottele seinät uuet,
Tee koko tupa parempi,
Nuoren neien saatuasi,
Kaunihin katsottuasi,
Paremmaisen itseäsi,
Sukuasi suuremmaisen!"

Kahdestoista Runo.

Kyllikki walaansa muistamatta lähtee kylän kisahan, josta Lemminkäinen kowasti suuttuneena paikalla alkaa sotaretkelle Pohjolaan hankkiutua; ww. 1—26. — Nainen kokee kieltää Lemminkäistä sotaan lähtemästä, mutta tämä waan yhä pyytää äitiltä sotawaruksiansa ja uhkaa lähteä onneansa Pohjolan pönäkän neidon luona kokemaan; ww. 27—60. — Äiti peljättämälläki kokee estellä poikaansa lähtemästä, mutta Lemminkäinen kerskaa kyllä Pohjan noidille wastaawansa ja päätään harjatessa wiimein suuttuneena paiskaa harjan kädestään ja sanoo, jo silloin harjasta werta lähtewän, kun hänestäki; ww.61—98. — Lemminkäinen lähtee matkalle ja tulee Pohjolaan. Jo ulkoa kuulee tuwassa laulettawan, soitettawan ja hälistäwän, ja sisään pilkistäissänsä näkee sen wäkeä täynnä olewan; ww. 99—140. — Lemminkäinen Pohjolan tupaan tultua innostuneena alkaa laulaa ja laulaa miehet minne minki; yhden ainoan sokean ukko raiskan heittää laulamatta; ww. 141—192.

Siitä Ahti Lemminkäinen,
Tuo on kaunis Kaukomieli,
Aina eellehen eleli
Nuoren neitosen keralla,
Ei itse sotia käynyt,
Eikä Kyllikki kyleä.
Niin päiwänä muutamana,
Huomenna moniahana,
Lähtewi kalan kutuhun,
Tullut ei illalla kotihin;
Jo meni Kyllikki kylähän,
Noien neitojen kisahan.
Ainikki sisar Ahilla,
Sepä saattawi sanoman

Sekä kielen kantelewi:
„Armas Ahti, weikkoseni!
Jo käwi Kyllikki kylässä,
Weräjillä wierahilla."
  Ahti poika, aino poika,
Tuosta suuttui, tuosta syäntyi,
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Oi emoni, waimo wanha!
Jospa paitani pesisit
Mustan käärmehen mujuissa,
Mun sotahan mennäkseni,
Pohjan poikien tulille."
  Kyllikki sanan sanowi,
Nainen ensin ennättäwi:
„Ohoh armas Ahtiseni,
Ellös lähtekö sotahan!
Näin mä unta maatessani,
Sike'in lewätessäni:
Tuli ahjona ajeli
Ahin ikkunan alatse,
Tuosta tuiskahti tupahan,
Laikahtihe lattialle."
  Sanoi lieto Lemminkäinen:
„En usko unia naisten,
Enkä waimojen waloja;
Oi emoni kantajani,
Tuo tänne sotisopani!
Mieleni minun tekewi
Itse korwin kuullakseni,
Nähä näillä silmilläni,
Onko neittä Pohjolassa,
Piikoa Pimentolassa,
Jok' ei suostu sulhosihin,
Mielly miehi'in hywihin."

Sanoi äiti Lemminkäisen:
„Ohoh Ahti poikaseni!
Sull' on Kyllikki koi'ssa,
Koti-nainen korkeampi;
Kamala on kaksi naista
Yhen miehen vuotehella."
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Kyllikki on kylän käviä,
Juoskohon joka kisassa,
Maatkohon joka majassa,
Kylän impien iloissa,
Kassapäien karkeloissa!"
Emo kielteä käkesi,
Varotteli vaimo vanha:
„Ellös vainen poikaseni
Menkö Pohjolan tuville!
Siellä Lappi laulanevi,
Tunkenevi Turjalainen,
Suin syteheh, päin saveheh,
Kypenihin kyynäsvarsin,
Kourin kuumihin poroihin,
Palavoihin paateroihin."
Niin sanovi Lemminkäinen:
„Jo minua noiat noitui,
Koki kolme Lappalaista,
Yhtenä kesäisnä yönä;
Sen verran minusta saivat,
Min kirves kivestä saapi,
Järky jäästä iljanesta,
Tuoni tyhjästä tuvasta."
Ainapa emo epäsi
Lähtemästä Lemminkäistä,
Tuon emo sanoiksi virkki:
„Tuho ainaki tulevi,

Tuho poikoa pätöistä,
Hukka lieto Lemminkäistä;
Ei sinussa laulajata
Pohjan poikien sekahan,
Etkä tunne kieltä Turjan,
Maha et lausua Lapiksi."
Silloin lieto Lemminkäinen
Oli päätänsä sukiwa,
Hapsiansa harjoawa,
Suan seinähän siwalti,
Harjan painoi patsahasen,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Silloin on hukka Lemminkäistä,
Tuho poikoa pätöistä,
Kun suka werin waluwi,
Harja hurmehin loruwi."
Siitä lieto Lemminkäinen
Hyöteleikse, wyöteleikse,
Rautapaitoihin paneikse,
Otti miekkansa omansa,
Tempasi tuliteränsä;
Sen siwullehen sitowi.
Warsan wiiasta wihelsi,
Kulokosta kultaharjan;
Pisti warsan waljahisin,
Puikkoihin tulipunaisen,
Itse istuikse rekehen,
Koha'utti korjahansa.
Laski wirkkua witsalla,
Karkutti kariperällä;
Wirkku juoksi, matka joutui,
Reki wieri, tie lyheni,
Hope'inen hiekka helkki,
Kangas kultainen kumisi.

Kulki päiwän, kulki toisen,
Kulki kohta kolmannenki;
Päiwänäpä kolmantena
Kylä wastahan tulewi.
Niin pihalle päästyänsä
Lyöpi maata ruoskallansa,
Utu nousi ruoskan tiestä,
Mies pieni u'un seassa,
Riisumahan rinnuksia,
Aisoja alentamahan.
Siitä lieto Lemminkäinen
Itse korwin kuuntelewi:
Kuuli ulkoa runoja,
Läpi sammalen sanoja,
Läpi seinän soittajoita,
Läpi lauan laulajoita.
Katsahti tupahan tuosta,
Tupa oli täynnä tuntijoita,
Lautsat täynnä laulajoita,
Siwuseinät soittajoita,
Peripenkki tietäjiä,
Karsina karehtijoita;
Lauloiwat Lapin runoja,
Hiien wirttä winguttiwat.
Mitä huoli Lemminkäinen,
Meni ulkoa tupahan,
Sai sisähän salwoksehen,
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Hyw' on laulu loppuwasta,
Lyhyestä wirsi kaunis;
Mieli on jäämähän parempi,
Kuin on kesken katkemahan."
Louhi Pohjolan emäntä
Sanan wirkkoi, noin nimesi:

„Olipa tässä ennen koira,
Rakki rauan karwallinen,
Lihan syöjä, luun purija,
Weren uuelta wetäjä;
Kuin tulit sinä tupahan
Ilman koiran kuulematta?"
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„En mä tänne tullutkana
Koiriesi syötäwäksi,
Haukkujen hakattawaksi."
Siitä loihe loitsijaksi,
Laikahtihe laulajaksi;
Tulta iski turkin helmat,
Waloi silmät walkeata,
Lemminkäisen laulaessa,
Laulaessa, lausiessa.
Lauloi lieto Lemminkäinen,
Lauloi miehet miekkoinensa,
Min mikäli, kun kukali;
Urohot asehinensa
Lauloi nuoret, lauloi wanhat,
Yhen heitti laulamatta,
Karjan paimenen pahaisen,
Ukko wanhan umpisilmän.
Märkähattu karjan paimen
Hänpä tuon sanoiksi wirkki:
„Oi sie lieto Lemmin poika!
Lauloit nuoret, lauloit wanhat,
Lauloit kerran keski laa'un,
Niin miks'et minua laula?"
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Siksi en sinuhun koske,
Kun olet katsoa katala,
Kurja koskemattaniki."

Märkähattu karjan paimen
Tuosta suuttui ja wihastui,
Meni ulos usta myöten,
Pellolle pihoa myöten,
Juoksi Tuonelan joelle,
Pyhän wirran pyörtehelle;
Siellä katsoi Kaukomieltä,
Wuottelewi Lemminkäistä.

Kolmastoista Runo.

Lemminkäinen kysyy Pohjolan akalta parasta tyttöä. Akka wastaa huonolle miehelle ei antawan tytärtänsä; pyytäisikö ensin Hiiden hirwen, sitte taitaisi tyttöä kuulustella; ww. 1—28. — Lemminkäinen warustaikse hirwen ajoon ja toimittaa itsellensä sitä warten mitä parahimmat sukset; ww. 29—66. — Lähtee sitte ylpeästi metsään ja Hiidet hankkiwat eriskummaisen hirwen warsin hänen ajaaksensa; ww. 67—94. — Hirwi juoksee, nostaa aika kahakan Lapissa, Lemminkäinen sen kuultua hiihtää sinne ja saapi tietää Hiitten hirwen siellä kummia tehneen; ww. 95—134. — Lemminkäinen paikalla hiihtämään jälestä, tapaa hirwen ja kytkee sen tammisen tarhan sisään; ww. 135—160. — Alkaa tunnustella taljaa, josta hirwi kiihtyy potkimaan, särkee tarhan ja juoksee matkaansa, jottei päätäkään näkynyt; ww. 161—198.

Siitä lieto Lemminkäinen
Sanoi Pohjolan akalle:
„Anna nyt akka piikojasi,
Työnnä tänne tyttöjäsi,
Paras parwesta minulle,
Pisin piika joukostasi!"
Sanoi Pohjolan emäntä:
„Anna en sulle piikoani,
En parasta, en pahinta,
En pisintä, en lyhintä,
Sull' on ennen naitu nainen,
Ennen juohettu emäntä."
Se on lieto Lemminkäinen,
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Heitän Kyllikin kylähän,
Kylän kynnysportahille,

Täältä saan paremman naisen;
Tuo nyt tänne tyttäresi,
Impiparwesta parahin,
Kassapäistä kaunokaisin!"
Sanoi Pohjolan emäntä:
„Mie en anna tyttöäni
Miehille mitättömille,
Urohille joutawille;
Äsken tyttöjä anele,
Kuulustele kukkapäitä,
Kun sa hiihät Hiien hirwen,
Hiien peltojen periltä."
Siitä lieto Lemminkäinen
Painui Lyylikin pajahan,
Käwi Kaupin kartanohon,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Oi on wiisas Wuojalainen,
Kaunis Kauppi Lappalainen!
Tee mulle sukeat sukset,
Kalhut kaunoiset kawerra,
Joilla hiihän Hiien hirwen,
Hiien peltojen periltä."
Lyylikki sanan sanowi,
Kauppi kielin kerkiäwi:
„Suotta lähet Lemminkäinen
Hiien hirweä ajohon:
Saat palan lahoa puuta,
Senki suurella surulla."
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Toki lähen, en totelle;
Tee lyly lykittäwäksi,
Kalhu kalpoeltawaksi!"
Lyylikki, lylyjen seppä,
Kauppi, kalhujen tekijä,

Sai lylyn lykittäwäksi,
Kalhun kannan lyötäwäksi,
Sauwan warret walmihiksi,
Sompaset sowitetuksi.
Woiti woilla suksiansa,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Liekkö tässä nuorisossa,
Kansassa kasuawassa,
Tuon lylyni lykkijäistä,
Kalhun kannan potkijaista?"
Sanoi lieto Lemminkäinen,
Wirkki weitikkä werewä:
„Kyll' on tässä nuorisossa,
Kansassa kasuawassa,
Tuon lylysi lykkijäistä,
Kalhun kannan potkijaista."
Se on lieto Lemminkäinen
Wiinen selkähän sitaisi,
Olallehen uuen jousen,
Sauwan surwaisi kätehen,
Läksi lylyn lykkimähän,
Lähtiessänsä sanowi:
„Eip' on ilmalla Jumalan,
Tämän taiwon kannen alla,
Löytyne sitä metsässä
Jalan neljän juoksewata,
Kut' ei näillä yllätetä,
Kaunihisti kannateta,
Kalhuilla Kalewan poian,
Liukoimilla Lemminkäisen."
Päätyi Hiiet kuulemassa,
Juuttahat tähyämässä;
Hiiet hirweä rakenti,
Juuttahat poroa laati,

Pään panewi pökkelöstä,
Sarwet raian haarukasta,
Jalat rannan raippasista,
Muun lihan lahosta puusta.
Hiisi neuwoi hirweänsä,
Porollensa suin puheli:
„Nyt sie juokse, Hiitten hirwi,
Jalkoa jalo tewana,
Hiihätä hikehen miestä,
Lemminkäistä liiatenki!“
Siitä juoksi Hiitten hirwi,
Poropeura poimetteli,
Pohjan aittojen alatse,
Lapin lasten tanteritse,
Potkasi koasta korwon,
Kaatoi kattilat tulelta,
Selin keitot keikahutti,
Wellit lietehen lewitti.
Nousi melkoinen meteli
Lapin lasten tanterilla,
Lapin koirat haukkumahan,
Lapin lapset itkemähän,
Lapin naiset nauramahan,
Muu wäki murajamahan.
Itse lieto Lemminkäinen
Yhä hiihti Hiien maita,
Hiihti soita, hiihti maita,
Hiihti aukkoja ahoja,
Tuli suihki suksiloista,
Sawu sauwojen nenistä.
Kuuli melkoisen metelin
Pohjan pitkästä perästä,
Lapin lasten tanterilta,
Heti tuonne hiihtämähän

Koiran haukunta-sijoille,
Lapin lasten tanterille.
  Sanoi sinne saatuansa:
„Mitä täällä naiset nauroi,
Naiset nauroi, lapset itki,
Kuta haukkui halli-koirat?"
  „Sitä täällä naiset nauroi,
Naiset nauroi, lapset itki,
Wäki wanha waikerteli,
Sekä haukkui halli-koirat:
Juoksi tästä Hiitten hirwi,
Silo-sorkka sorkutteli,
Potkaisi koasta korwon,
Kaatoi kattilat tulelta,
Lihat tuhkahan tuherti,
Liemet lietehen lewitti."
  Siitä weitikkä werewä,
Tuo on lieto Lemminkäinen,
Lykkäsi lylyn lumelle,
Solahutti suopetäjän,
Itse wirkki wierressänsä,
Sanoi sauwakätteheltä:
„Mi lienee Lapissa miestä,
Kaikki hirwen kaunantahan,
Mi lienee Lapissa naista,
Kaikki kattilan pesohon,
Mi lienee Lapissa lasta,
Kaikki lastun poimintahan,
Mi Lapissa kattiloa,
Kaikki hirwen keitäntähän."
  Kiinnistihe, jännistihe,
Potkaisihe, ponnistihe;
Potkaisihen ensikerran
Silmän siintämättömähän,

Kerran toisen kuopaisihe
Korwan kuulemattomahan,
Kolmannen kohemeleikse
Lautasille Hiitten hirwen.
  Otti waajan waahterisen,
Raksin koiwuisen rapasi,
Jolla kytki Hiitten hirwen
Tarhan tammisen sisähän.
  Siinä lieto Lemminkäinen
Selkeä silittelewi,
Taljoa taputtelewi,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Sopisipa tuossa maata
Nuoren neitosen keralla."
  Siitä kiihtyi Hiien hirwi,
Poropeura potkimahan,
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Lempo saakohon sinulle
Nuorin nei'in maataksesi,
Tyttärin elelläksesi!"
  Ponnistihe, jännistihe,
Raksin koiwuisen rewitti,
Rikkoi waajan waahterisen,
Tarhan tammisen hajotti.
Sai siitä samoamahan,
Läksi hirwi hippomahan,
Wasten soita, wasten maita,
Wasten warwikko-mäkeä.
  Siinä weitikkä werewä
Kowin suuttui ja wihastui,
Hiihti hirweä jälestä.
Niin kun kerran potkaisewi,
Lysmähti lyly läwestä,
Taittui kalhu kannan tiestä,

Itse juoksi Hiien hirwi,
Jott' ei päätänä näkynä.
Siinä lieto Lemminkäinen
Kalujansa katselewi,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Elköhön sinä ikänä
Menkö toinen miehiämme
Uhalla metsän ajohon,
Hiien hirwen hiihäntähän,
Kuin menin minä poloinen,
Häwitin hywän siwakan,
Kalhun kaunihin kaotin.“

Neljästoista Runo.

Lemminkäinen kun hawaitsi ylimielisyydellä ei mitään woittawansa alkaa tawallisilla rukouksilla metsän haltioita awuksensa pyytää; ww. 1—46. — Lemminkäinen saapi Hiiden hirwen ja wiepi sen Pohjolaan. Pohjan akka ei wieläkään anna tytärtänsä, waan määrää hänen toiseksi työkseen Hiiden ruunan suistamaan; ww. 47—86. — Lemminkäinen lähtee Hiiden ruunaa suistamaan. Kolmantena päiwänä tapaa sen tulen palawalla harjallansa ja rukoilee Ukko jumalaa sitä jäillä ja rakeilla jähdyttämään, ennenkun tohtii käsiksi käydä; ww. 87—116. — Lemminkäinen suistaa ruunan, ajaa sillä Pohjolaan ja kysyy tytärtä. Pohjolan emäntä wielä kolmanneksi ansiotyöksi ehdottelee hänelle, ampua joutsenen Tuonelan joesta; ww. 117—148. — Lemminkäinen astuu Tuonen joelle, jossa Pohjolan sokea ukko jo kauwan oli odotellut häntä ja nyt hankkii hänelle waromattoman surman työntäen sitte pahimpaan wirran pyörteesen; ww. 149—202.

Siitä lieto Lemminkäinen
Jopa hiihti hiljallehen
Mielikki metsän emännän,
Salon impien iloksi.
Sanowi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„Mielly metsä, kostu korpi,
Taiwu ainoinen Tapio,
Saata miestä saarekselle,
Sille kummulle kuleta,
Jost' on saalis saatawana,
Erän toimi tuotawana!"
„Mielikki metsän emäntä,
Puhas-muoto, muori kaunis!

Pane kulta kulkemahan,
Hopea waeltamahan,
Miehen etsiwän etehen,
Anelijan askelille;
Ikäwä minun tulewi,
Ikäwä tulettelewi,
Tätä tyhjänä oloa,
Ajan kaiken annituutta."
„Metsän ukko halliparta,
Hawuhattu, naawaturkki,
Pane metsät palttinoihin,
Salot werkahan wetele,
Haawat kaikki haljakkoihin,
Lepät lempiwaattehisin,
Hope'ihin hongat laita,
Kuuset kultihin rakenna!"
„Metsän tyttö, mieli neiti,
Tuulikki, tytär Tapion!
Aja wilja wieremille,
Auke'immille ahoille,
Miehen etsiwän etehen,
Aina käywän askelille."
„Tapion talon isäntä,
Metsän kultainen kuningas,
Mimerkki metsän emäntä,
Siniwiitta wiian eukko!
Tule jo kullan muuttelohon,
Hopean wajehtelohon;
Ikäwä minun tulewi,
Ikäwä tulettelewi,
Kun ei oo kullan muuttajoa,
Hopean wajehtajoa."
Niinpä lieto Lemminkäinen
Wiikon hiihteä hiwutti,

Lauloi wirret wiian päässä,
Kolmet korwen kainalossa,
Miellytti metsän emännän,
Itsenki metsän isännän,
Ihastutti metsän immet,
Taiwutti tytöt Tapion.
Juoksuttiwat, jouwuttiwat,
Hiien hirwen piilostansa
Miehen etsijän etehen,
Sanelijan saatawille.
Itse lieto Lemminkäinen
Jopa lämsänsä lähetti
Hiien hirwen hartioille,
Kaulalle kameli-warsan,
Jottei potkinut pahasti
Selkeä silittäessä.
Siitä lieto Lemminkäinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Salon herra, maan isäntä,
Mielikki metsän emäntä!
Tule jo kullat ottamahan,
Hopeat walitsemahan,
Lempi-liinasi lewitä
Alle noien antieni,
Alle kullan kuumottawan,
Alle huohtawan hopean."
Läksi siitä Pohjolahan,
Sanoi tuonne tultuansa:
„Tuoss' on sulle Hiien hirwi
Hiien peltojen periltä;
Anna akka tyttöäsi,
Mulle nuorta morsianta!"
Louhi Pohjolan emäntä
Tuopa tuohon wastaeli:

„Äsken annan tyttäreni,
Kun sa suistat suuren ruunan,
Hiien ruskean hewoisen,
Hiien nurmien periltä.“
  Silloin lieto Lemminkäinen
Otti kulta ohjaksensa,
Hope'isen marhaminnan,
Lähtewi hewon hakuhun,
Kuloharjan kuuntelohon,
Hiien nurmien periltä.
  Etsi päiwän, etsi toisen,
Niin päiwänä kolmantena
Nousi suurelle mäelle,
Korkealle kukkulalle,
Iski silmänsä itähän,
Käänti päätä päiwän alle,
Näki hiekalla hewoisen,
Kuloharjan kuusikolla;
Senpä tukka tulta tuiski,
Harja suihkiwi sawua.
  Niin sanowi Lemminkäinen:
„Oi Ukko ylijumala
Sa'a rautaista raetta,
Laske jäistä jäähytintä,
Harjalle hywän hewoisen,
Hiien laukin lautasille!“
  Tuo Ukko ylinen luoja,
Pilwen päällinen jumala,
Ilman riehoksi rewitti,
Taiwon kannen kahtaloksi,
Satoi hyytä, satoi jäätä,
Satoi rautaista raetta,
Harjalle hywän hewoisen,
Hiien laukin lautasille.

Siitä lieto Lemminkäinen
Käwi luota katsomahan,
Likeltä tähyämähän,
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Hiitolan hywä hewoinen,
Wuoren warsa waahtileuka,
Tuo nyt kulta-turpoasi,
Pistä päätäsi hopea,
Kultaisihin koltuskoihin,
Hope'isihin helyihin,
Lähe tietä pikkuruisen,
Matkoa ani wähäisen,
Tuonne Pohjolan pihoille,
Luoksi ankaran anopin!"
Niinpä lieto Lemminkäinen
Pisti suitset kullan suuhun,
Päitsensä hopean päähän,
Ajoi matkoa wähäisen,
Tuli Pohjolan tuwille,
Sanoi tuonne tultuansa:
„Jo nyt suistin suuren ruunan,
Hiien warsan waljastelin,
Tuo nyt tänne tyttöäsi,
Mulle nuorta morsianta!"
Louhi Pohjolan emäntä
Tuopa tuohon wastaeli:
„Äsken annan tyttäreni,
Sulle nuoren morsiamen,
Kun ammut joutsenen joesta,
Wirrasta wihannan linnun,
Tuonen mustasta joesta,
Pyhän wirran pyörtehestä."
Siitä lieto Lemminkäinen
Astua lykyttelewi

Tuonne Tuonelan joelle,
Pyhän wirran pyörtehelle,
Jalo jousi olkapäällä,
Wiini nuolia selässä.
Märkähattu karjan paimen,
Ukko Pohjolan sokea,
Katselewi, kääntelewi,
Tulewaksi Lemminkäistä.
Jo päiwänä muutamana
Näki lieto Lemminkäisen
Saawaksi, lähenewäksi,
Tuonne Tuonelan joelle,
Wierehen wihaisen kosken,
Pyhän wirran pyörtehelle.
Wesikyyn we'estä nosti,
Umpiputken lainehista,
Syöksi sen syämmen kautta,
Läpi maksan Lemminkäisen.
Jopa lieto Lemminkäinen
Tunsi koskewan kowasti,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Sen mä tein pahinta työtä,
Kun en muistanut kysyä
Emoltani kantajalta,
Miten olla, kuin eleä,
Näinä päiwinä pahoina:
En tieä wesun wikoa,
Umpiputken ailuhia."
„Oi emoni, waimo wanha,
Tietäisitkö, tuntisitko,
Miss' on poikasi poloisen,
Toki rientäisit awuksi,
Päästäisit pojan poloisen
Tältä tieltä kuolemasta."

Siitä Pohjolan sokea
Syöksi lieto Lemminkäisen
Tuonen mustahan jokehen,
Pahimpahan pyörtehesen.
  Meni lieto Lemminkäinen,
Meni koskessa kolisten,
Myötäwirrassa wilisten,
Tuonne Tuonelan tuwille.
  Tuo werinen Tuonen poika
Iski miestä miekallansa,
Lyöpi wiieksi muruksi,
Kaheksaksi kappaleksi,
Heitti Tuonelan jokehen,
Manalan alus-wesille.
  Se oli loppu Lemminkäisen,
Kuolo ankaran kosijan,
Tuonen mustassa joessa,
Manalan alantehessa.

Wiidestoista Runo.

Muutamana päiwänä suka Lemminkäisen kodissa alkaa werta wuotaa; se oli warma merkki Lemminkäisellen onnettomasti käyneen; ww. 1—28. — Äiti lähtee hakemaan kadonnutta poikaansa; etsii, etsii, jo wiimein saapi Päiwältä tietää, Lemminkäisen Tuonelan joessa kuoliana makaawan; ww. 29—52. — Lemminkäisen äiti rientää harawa kädessä Tuonelan joelle. Jokea harawoidessaan saapi ensin pienempiä palasia ja jo wiimein koko ruumiinki kuollutta poikaansa; niistä sitte laittaa uroon entisellensä; ww. 53—142. — Lemminkäinen herää kuin pitkästä unesta, nousee ja kertoo äitillensä, miten oli Tuonelan jokeen joutunut; ww. 143—174. — Lemminkäinen uudelleen yrittäisi joutsenta ampumaan, mutta äiti käskee hänen jo ilmanki onneansa kiittämään ja häntä kotiin seuraamaan; ww. 175—206.

Äiti lieto Lemminkäisen
Aina koissa arwelewi:
„Minne on saanut Lemminkäinen,
Kunne Kaukoni kaonnut,
Kun ei kuulu jo tulewan
Matkoiltansa maailmassa!"
Kyllikki korea nainen
Koissa lieto Lemminkäisen
Katsoi illalla sukoa,
Huomenella harjoansa,
Niin päiwänä muutamana,
Huomenna moniahana,
Weri wuotawi suasta,
Hurme harjasta norahti.
Kyllikki korea nainen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:

„Jo nyt on mennyt mies minulta,
Kaunis Kaukoni kaonnut,
Weri jo wuotawi suasta,
Hurme harjasta noruwi."
Siitä äiti Lemminkäisen
Itse katsowi sukoa,
Itse itkulle apeutui:
„Woi poloisen päiwiäni!
Tuho on poikoa pätöistä,
Hukka lieto Lemminkäistä,
Jo suka werin waluwi,
Harja hurmehin noruwi."
Rapasihen etsimähän
Kaonnutta poikoansa,
Pian juoksi pitkät matkat,
Sekä juoksi, jotta joutui,
Mäet mätkyi mennessänsä,
Norot nousi, waarat waipui,
Ylähäiset maat aleni,
Alahaiset maat yleni.
Wiikon etsi eksynyttä,
Wiikon etsi, eikä löyä;
Päiwyt wastahan tulewi,
Päiwälle kumarteleikse:
„Oi Päiwyt Jumalan luoma!
Ootko nähnyt poikoani,
Kullaista omenatani,
Hopeaista sauwoani?"
Päiwyt taiten wastaeli:
„Oonpa nähnyt poikuesi,
Jo on poikasi poloisen
Kaotettu, kuoletettu,
Mennyt koskia kolisten,
Myötäwirtoja wilisten,

Tuonne Tuonelan perille,
Manalan alantehille."
  Siitä äiti Lemminkäisen
Saapi rautaisen harawan,
Jonk' oli piit satoa syltä,
Warsi wiittä walmistettu,
Juoksi Tuonelan joelle,
Päiweä rukoelewi:
„Oi Päiwyt Jumalan luoma,
Nukuttele nuiwa kansa,
Wäsytä wäki Manalan,
Tuonen walta waiwuttele!"
  Tuo Päiwyt Jumalan luoma,
Luoma luojan aurinkoinen,
Paistoi hetken heltehesti,
Toisen himmesti hiotti,
Kolmannen koko terältä,
Nukutteli nuiwan kansan,
Wäsytti wäen Manalan,
Nuoret miehet miekoillehen,
Wanhat wasten sauwojansa,
Keski-iän keihä'ille.
  Siitä äiti Lemminkäisen
Otti rautaisen harawan,
Harawoipi poikoansa
Pitkin Tuonelan jokea,
Sekä pitkin, jotta poikki,
Saapi paian poikoansa,
Paian mielikki pahoikki,
Sai sukat, hatun tapasi,
Sukat suureksi suruksi,
Hatun mieliharmiksensa.
  Weti wielä kerran, toisen,
Kerrallapa kolmannella

Elotukku sai etehen,
Harawahan rautaisehen.
  Elotukku ei se ollut,
Oli lieto Lemminkäinen,
Itse kaunis Kaukomieli,
Waan oli pikkuista wajalla:
Yhtä kättä, puolta päätä,
Siihen henkeä lisäksi.
  Emo tuossa arwelewi:
„Wieläkö tästä mies tulisi!"
Päätyi korppi kuulemassa,
Tuop' on tuohon wastoawi:
„Ei ole miestä mennehessä,
Työnnä Tuonelan jokehen;
Jo silt' on siika silmät syönyt,
Hauki hartiat halaisnut."
  Tuopa äiti Lemminkäisen
Eipä heitä poikoansa;
Wetelewi wielä kerran
Harawalla waskisella
Pitkin Tuonelan jokea,
Sekä pitkin, jotta poikki,
Saapi kättä, saapi päätä,
Monta muuta muskulata.
Niistä poikoa rakenti,
Laati lieto Lemminkäistä.
  Loi mieben, uron sukesi,
Muinaisille muo'oillensa,
Ei saanut sanalliseksi,
Lasta lausehelliseksi.
  Niin sanoi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„Mehiläinen mieli-lintu,
Metsän kukkien kuningas,

Lähe nyt mettä noutamahan
Ylähältä taiwosesta,
Periltä pyhän Jumalan,
Asunnoilta autuahan!"
  Mehiläinen maasta nousi,
Simasiipi mättähältä,
Jopa lenti löyhytteli
Yli kuun, alatse päiwän,
Lenti luojan kellarihin,
Kamarihin kaikkiwallan.
  Sai sieltä simoa kyllin,
Metosia mielin määrin,
Jo tulla tuhuttelewi
Sata sarwea sylissä,
Missä mettä, kussa wettä,
Kussa woietta parasta.
  Siitä äiti Lemminkäisen
Itse woiti woipunutta,
Pahoin tullutta paranti,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Nouse jo makoamasta,
Ylene uneksimasta,
Näiltä paikoilta pahoilta,
Kowan onnen wuotehilta!"
  Nousi mies makoamasta,
Heräsi uneksimasta,
Jop' on saattawi sanoa,
Itse kielin kertoella:
„Kauwan malkio makasin,
Wiikon utra uinaelin,
Makasin unen makean,
Sikeäisen siuwottelin."
  Sanoi äiti Lemminkäisen,
Itse lausui ja pakisi:

„Oisit maannut kauwemminki,
Wielä wiikomman wirunut,
Ilman äitittä pahatta,
Katalatta kantajatta."
„Sano nyt poikani polonen,
Kerro korwin kuullakseni,
Mi sinun Manalle saattoi,
Työnti Tuonelan jokehen?"
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Untamolan umpisilmä
Se minun Manalle saattoi;
Wesikyyn we'estä nosti
Wasten waiwaista minua,
Enkä tuota tiennytkänä,
En tiennyt wesun wihoa,
Umpiputken ailuhia."
Sanoi äiti Lemminkäisen:
„Woipa miestä mieletöintä,
Kehuit noiat noituwasi,
Lappalaiset laulawasi,
Et tieä wesun wihoa,
Umpiputken ailuhia!"
Kysyi äiti poialtansa,
Jos oli mitä wajoa,
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Äijeä olen wajoa!
Tuolla mieleni makaawi
Noissa Pohjan neitosissa;
Home-korwa Pohjan eukko
Eip' on anna tyttöänsä
Ilman allin ampumatta,
Joutsenen osoamatta,
Tuosta Tuonelan joesta,
Pyhän wirran pyörtehestä."

Sanoi äiti Lemminkäisen:
„Heitä jo herjät joutsenesi
Tuonen mustahan jokehen,
Sie lähe koti-perille,
Wielä kiitä onneasi,
Julkista Jumalatasi,
Kun antoi awun totisen,
Wielä henkihin herätti,
Tuonen teiltä tiettäwiltä;
En minä mitänä woisi
Ilman armotta Jumalan,
Toimetta totisen luojan."
Siitä lieto Lemminkäinen
Toki lähtewi kotihin
Kanssa armahan emonsa,
Kera walta-wanhempansa.
Siihen heitän Lemminkäisen
Wirrestäni wiikommaksi,
Lasken lauluni wälehen,
Runon uuelle uralle.

Kuudestoista Runo.

Wäinämöinen laulaen wenettä weistäessänsä ja juuri walmiiksi saamaisillansa ei muista kolmea sitä warten tarwittawaa mahti=sanaa; ww. 1—24. — Wäinämöinen lähtee Tuonelaan, huutaa salmen rannalla wenettä; Tuonetar kummastelee häntä ja muistuttaa wieläki olewan paremman Wäinämöiselle, jos palaisi kotiinsa; ww. 25—68. — Tuonetar wiepi weneen Wäinämöiselle. Tuonelan emäntä kuultuansa Wäinämöisen asian sanoo Tuonen ei jakelewan tietojansa muille, ja laittaa Wäinämöisen nukkumaan; ww. 69—98. — Wäinämöisen maatessa Tuonelan wäki yöllä laittaa rautawerkkoja ristiin rastiin Tuonelan jokeen, ettei Wäinämöinen uimallakaan pääsisi pakenemaan; ww. 99—124. — Wäinämöinen muutaikse pienemmäksi ja uipi sillä tawoin läpi werkoista. Tuonelasta tultuansa toiwottaa ei kenenkään sinne omin mielin lähtewän, kun ei lienekään monta sieltä takaisin tullutta; ww. 125—162.

Waka wanha Wäinämöinen,
Tietäjä iän=ikuinen,
Oli weistäwä wenettä,
Uutta purtta puuhoawa,
Nenässä utuisen niemen,
Päässä saaren terhenisen.
Teki tieolla wenettä,
Laati purtta laulamalla;
Lauloi päiwän, pohjan puutti,
Lauloi toisen, liitti laian,
Lauloi kohta kolmannenki
Kokkien kohentimilla.
Niin kokat kuwattuansa,
Kaaritettua wenosen,

Liitettyä laian liitot,
Uupui kolmea sanoa
Pannessansa parraspuita,
Päitä kaarten päätellessä.
  Arwelee, ajattelewi,
Mistäpä sanoja saisi,
Itse tuon sanoiksi saatti:
„Tuolta saan sa'an sanoja,
Tuolta Tuonelan ko'ista,
Manalan ikimajasta."
  Waka wanha Wäinämöinen
Läksi Tuonelta sanoja,
Manalalta mahtiloita;
Käwi wiikon witsikkoa,
Wiikon toisen tuomikkoa,
Kolmannen katajikkoa,
Jo näkyi Manalan saari,
Tuonen kumpu kuumottawi.
  Niin huhuta huikahutti
Tuossa Tuonelan joessa:
„Tuo wenettä Tuonen tytti,
Lauttoa Manalan lapsi,
Yli salmen saa'aksení,
Joen poikki päästäksení!"
  Lyhykäinen Tuonen tytti,
Matala Manalan neiti,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Wene täältä tuotanehe,
Kuni syy sanottanehe,
Mi sinun Manalle saattoi
Ilman tau'in tappamatta,
Muun surman musertamatta."
  Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Te'in tieolla wenettä,

Laa'in purtta laulamalla,
Niin päiwällä kolmannella
Rikkoihe reki runoilta,
Jalas taittui lausehilta;
Läksin Tuonelta oroa,
Laulukorjan laatiani."
Kyllä Tuonetar toruwi,
Manan neiti riitelewi:
„Oi on hullu hulluuttasi,
Mies on mielesi wähyyttä!
Tulet syyttä Tuonelahan,
Surmatta Manan majoille,
Parempi sinun olisi
Palata omille maille:
Paljo on tänne tullehia,
Ei paljo palannehia."
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Akka tieltä kääntyköhön,
Eip' on mies pahempikana;
Tuo wenettä Tuonen tytti!"
Wei wenehen Tuonen tytti,
Sillä wanhan Wäinämöisen
Yli salmen saattelewi,
Joen poikki päästelewi.
Tuop' on Tuonelan emäntä
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Oi on wanha Wäinämöinen!
Mitä sie tulit Manalle
Ennen Tuonen tahtomatta,
Manan mailta kutsumatta?"
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Weistäessäni wenoista
Uuwuin kolmea sanoa
Peripäätä päätellessä;

Piti tulla Tuonelahan
Saamahan sanoja noita."
Tuopa Tuonelan emäntä
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Ei Tuoni sanoja anna,
Mana mahtia jakele;
Etkä täältä pääsnekänä
Sinä ilmoisna ikänä
Kotihisi kulkemahan,
Maillesi matelemahan."
Uuwutti unehen miehen,
Pani maata matkalaisen,
Tuonen taljawuotehelle;
Siinä mies makaelewi,
Uros unta ottelewi,
Mies makasi, waate walwoi.
Oli akka Tuonelassa,
Akka wanha käykkäleuka,
Rautarihman kehreäjä,
Waskilankojen walaja,
Kehräsi sataisen nuotan,
Tuhantisen tuuritteli,
Yönä yhtenä kesäisnä,
Yhellä wesikiwellä.
Oli ukko Tuonelassa,
Se on ukko kolmisormi,
Rautawerkkojen kutoja,
Waskinuotan walmistaja,
Kutowi sataisen nuotan,
Tuhantisen tuikutteli,
Samana kesäisnä yönä,
Samalla wesikiwellä.
Tuonen poika rautanäppi,
Se weti sataisen nuotan

Poikki Tuonelan joesta,
Sekä poikki, jotta pitkin,
Jott' ei päästä Wäinämöisen,
Selwitä Uwantolaisen,
Sinä ilmoisna ikänä,
Kuuna kullan walkeana,
Tuolta Tuonelan ko'ista,
Manalan iki majoista.
 Waka wanha Wäinämöinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Joko lie tuhoni tullut,
Hätäpäiwä päälle pääsnyt,
Näillä Tuonelan tuwilla,
Manalan alantehilla!"
 Pian muuksi muuttelihe,
Ruton toiseksi rupesi,
Matoi rautaisna matona,
Kulki kyynä käärmehenä,
Poikki Tuonelan joesta,
Läpi Tuonen werkkoloista.
 Siitä wanha Wäinämöinen
Tuonelasta tultuansa
Sanowi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„Elköhön hywä Jumala,
Elköhön sitä suwaitko,
Itse mennyttä Manalle,
Tuonelahan tunkeinutta!
Äijä on sinne saanehia,
Wähä tuolta tullehia,
Tuolta Tuonelan ko'ista,
Manalan iki majoista."
 Wielä saatteli sanoiksi,
Itse lausui, noin nimesi,

Nuorisolle nousewalle,
Kansalle kasuawalle:
„Elkätte imeisen lapset
Sinä ilmoisna ikänä
Tehkö syytä syyttömälle,
Wikoa wiattomalle,
Pahoin palkka maksetahan
Tuolla Tuonelan ko'issa:
Sija siell' on syyllisillä,
Wuotehet wiallisilla,
Alus kuumista kiwistä,
Peitto kyistä käärmehistä."

Seitsemästoista Runo.

Wäinämöinen lähtee jo kauan kuolleelta ja maan alla maanneelta Antero Wipuselta sanoja saamaan, tulee perille ja herättää Wipusen pitkästä unestansa; ww. 1—50. — Wipunen unesta herättyänsä nielaisee Wäinämöisen watsaansa, jossa Wäinämöinen alkaa häntä yhdellä ja toisellaki tawalla kiusata; ww. 51—70. — Wipunen arwelee, mikä kumma jo lieneeki hänen mahassansa, rupeaa sitä sitte pois manaamaan ja uhkaa pahasti pidellä, jos ilman ei lähtisi; ww. 71—106. — Wäinämöinen kiistää ei milloinkaan lähteä, ellei saisi sanoja Wipuselta, jonka kuultua Wipunen laulaa hänelle kaikki tietonsa; ww. 107—142. — Yltäkyllin sanoja saatuansa Wäinämöinen lähtee jälleen matkaansa, tulee keskitekoisen weneensä luoksi ja saapi sen sitte helposti walmiiksi; ww. 143—166.

Waka wanha Wäinämöinen
Tuonelasta tultuansa
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Ohoh seppo Ilmarinen!
Taos rautaiset talukset,
Tao rauta=rukkahiset,
Paita rautainen rakenna,
Laa'i rautainen korento,
Pane syämmehen teräkset,
Weä päälle melto rauta,
Lähen saamahan sanoja,
Ongelmoita ottamahan,
Suusta Antero Wipusen,
Watsasta wara=wäkewän."
Se on seppo Ilmarinen
Sanan wastaten sanowi:

„Wiikon on Wipunen kuollut,
Kauwan Antero kaonnut,
Wipunſa wirittämästä,
Ahtamasta anſatienſä,
Et ſieltä ſanoa ſaane,
Et ſanoa puoltakana."
Waka wanha Wäinämöinen
Toki läkſi, ei totellut,
Astui päiwän helkytteli
Naisten neulojen neniä,
Astui toiſen torkutteli
Miesten miekan tutkamia,
Kolmannenki koikutteli
Uron tapparan teriä.
Itſe wirſikäs Wipunen,
Mies wanha wara=wäkewä,
Jo oli wiikon maasſa maannut,
Kauwan kaihosſa lewännyt,
Haapa kaswoi hartioilla,
Koiwu kulmilla yleni,
Otſalla orawi=kuuſi,
Pajupehko parran päällä.
Jo tulewi Wäinämöinen,
Weti miekan, riisti rauan,
Kaatoi haawat hartioilta,
Koiwut kulmilta kukisti,
Otſalta orawi=kuuſet,
Pajupehkot parran päältä.
Syösti rautaiſen korennon
Suuhun Antero Wipuſen,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Nouſe pois inehmon orja
Maan alla makoamasta,
Wiikon unta ottamasta!"

Tuop' on wirsikäs Wipunen
Heti herkesi unesta,
Irwisti ikeniänsä,
Leukapielensä lewitti,
Nieli miehen miekkoinensa,
Kulahutti kulkkuhunsa.
Silloin wanhan Wäinämöisen
Piti toisiksi ruweta,
Pani paitansa pajaksi,
Hiat paian palkehiksi,
Polwensa alaisimeksi,
Wasaraksi kynnäspäänsä,
Itsensä teki sepoksi,
Rakenteli rautioksi.
Takoa taputtelewi,
Lyöä lynnähyttelewi;
Takoi yön lepeämättä,
Päiwän pouahuttamatta,
Watsassa wara-wäkewän,
Mahtipontisen powessa.
Silloin wirsikäs Wipunen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Jo olen syönyt sa'an urosta,
Tuhonnut tuhannen miestä,
Enpä liene mointa syönyt,
En ennen tämän tapaista:
Syet suuhuni tulewat,
Rauan kuonat kulkkuhuni."
„Ulos koira keuhkoistani,
Maan kamala maksoistani!
Himmene jo Hiien hurtta,
Raukea Manalan rakki,
Puremasta, jäytämästä,
Syömästä, kaluamasta,

Syömästä syänkäpyä,
Pernoani pehkomasta!"
„Luopui ennen luotu Lempo,
Eksyipä emollinenki,
Etkö sie emotoin eksy,
Luowu luonnotoin sikiö,
Tämän tunnin tutkaimella,
Tämän kuuhuen kululla!"
„Kun et wääjänne wälehen,
Eronne emoton rakki,
Saan minä kokolta kourat,
Weren juojalta wekarat,
Joilla konnat kouristelen,
Ilkeät iki asetan,
Pään pärisemättömäksi,
Hengen huokumattomaksi."
„Lähe nyt kumma kulkemahan,
Maan paha pakenemahan,
Siirrä pois sijasi konna,
Muuta murha kartanosi,
Ennenkun sanani saapi,
Tahi mieli juohtunewi!"
Waka wanha Wäinämöinen
Silloin tuon sanoiksi wirkki:
„Etpä pääse päiwinäsi,
Selwiä sinä ikänä,
Kun en saa sanoja kuulla,
Luoa lempi-luottehia;
Ei sanat salahan joua,
Eikä luottehet lowehen,
Mahti ei joua maan rakohon,
Waikka mahtajat menewät."
Silloin wirsikäs Wipunen
Aukaisi sanaisen arkun

Lauloakſenſa hywiä,
Parahia pannakſenſa.
  Lauloi ſynnyt ſyitä myöten,
Luottehet lomia myöten:
Kuinka luojanſa luwalla,
Kaikkiwallan waatimalla,
Itſestänſä ilma ſyntyi,
Ilmasta weſi eroſi,
Weestä manner maatelihe,
Manterelle kaswut kaikki.
  Lauloi kuun kuwoannasta,
Auringon aſetannasta,
Ilman pielten pistännästä,
Taiwoſen tähytännästä.
  Siinä wirſikäs Wipunen
Kyllä lauloi ja oſaſi,
Ei ole kuultu, eikä nähty,
Sinä ilmoisna ikänä
Parempata laulajata,
Tarkempata taitajata;
Suu ſe ſyyteli ſanoja,
Kieli laski lauſehia,
Kuni ſälkö ſääriänſä,
Ratſu jalkoja jaloja.
  Siitä wanha Wäinämöinen
Kun oli ſanoja ſaanut,
Rupeawi lähtemähän,
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Oi ſie Antero Wipunen!
Awa ſuuſi ſuuremmakſi,
Pääſiſin mahasta maalle,
Kotihini kulkemahan."
  Siitä Antero Wipunen
Awoi ſuunſa ſuuremmakſi,

Leukapielensä lewitti,
Itse wanha Wäinämöinen
Läksi suusta suuriteon,
Mahtipontisen powesta,
Kuni kultainen orawa,
Tahi näätä kultarinta.
Läksi siitä astumahan,
Tulewi wenonsa luoksi,
Teki tieolla wenettä
Tieokkailla tehtahilla.
Sai wenonen walmihiksi,
Päät on kaarten päätetyksi,
Weno syntyi weistämättä,
Laiwa lastun ottamatta.

Kahdeksastoista Runo.

Wäinämöinen uuden laiwansa koristettua lähtee sillä Pohjan neittä kosjomaan. Ilmarisen sisar, Ainikki, pyykkiä rannalla pestessään hawaitsee jotain mustaa merellä haamottawan ja arwelee sitä jos miksiki; ww. 1—36. — Oudon hawaitsemansa lähemmäksi tultua tuntee Wäinämöisen laiwaksi ja alkaa kysellä Wäinämöiseltä, kunne oli matkalla. Wäinämöinen piloillansa ensin mitä kutaki ladeltua jo wiimein sanoo todenki, Pohjan neittä kosjomaan lähteneensä; ww. 37—102. — Tytär asian kuultuansa heti juoksee ilmoittamaan sen weljellensä Ilmariselle. Seppo siitä huolella rientää itse jälestä ja saawuttaa Wäinämöisen matkalla. Siinä sopiwat keskenänsä, ei kumpikaan neittä wastoin sen omaa mieltä tahtoa; ww. 103—148. — Jo tullaan lähemmä matkan määrää, koira Pohjolassa kuulee ja alkaa haukkua. Pohjolan isäntä käypi katsomaan, mitä koira haukkuisi, ja näkee wieraita sekä maisin että merisin tulewan. Kysytään arpaa wieraista ja saadaan tietää, niiden kosjolaisia olewan; ww. 149—200. — Pohjolan emäntä tunnettuansa wieraat Wäinämöiseksi ja Ilmariseksi, neuwoo tytärtänsä Wäinämöiselle menemään, mutta tytär wastaa, ei huoliwansa semmoisesta wanhasta ukosta; ww. 201—230. — Wäinämöinen tultuaan tupaan pyytää tyttöä puolisoksensa. Tyttö kysäisee, joko olisi täyttänyt sen hänelle määrätyn ansiotyön, ja kun Wäinämöinen ei saata sanoa sitä tehneensä, niin tyttökin arwelee, ei hänelle menewänsä; ww. 231—266.

Waka wanha Wäinämöinen
Arweli, ajattelihe,
Mennä neittä kosjomahan,
Päätä kassa katsomahan,
Pimeästä Pohjolasta,
Summasta Sariolasta.
Pani haahen haljakkahan,
Punaisehen pursi-puolen,

Kokat kullalla kuwasi,
Hopealla holwaeli.
Nosti päälle purjepuunsa,
Weti puuhun purjehia,
Weti purjehen punaisen,
Toisen purjehen sinisen,
Läksi merta laskemahan,
Sinistä sirottamahan.
Annikki oli niemen neiti,
Sisar seppo Ilmarisen,
Joutui sotkut sotkemassa,
Waattehet wiruttamassa,
Nenässä utuisen niemen,
Päässä saaren terhenisen.
Keksi mustasen merellä,
Sinerwöisen lainehilla,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Mi olet merellä musta,
Kun sa ollet hanhikarja,
Niin sä lentohon lewaha."
„Kun ollet lohinen luoto,
Niin sä uimahan pulaha,
Kun ollet wesikiwonen,
Wesi päällesi we'ellös."
„Lienet weikkoni wenonen,
Niin kohen kotia käänny,
Lienet pursi wento wieras,
Ulommaksi uiksennellos."
Ei ollut weno kotoinen,
Eikä pursi wento wieras,
Olipa pursi Wäinämöisen,
Laiwa laulajan ikuisen,
Jo luoksi lähentelihe,
Pakinoille painatteli.

Annikki hywäniminen
Purrelta kyselemähän:
„Kunne läksit Wäinämöinen,
Suorihit suwannon sulho?"
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Läksin lohta pyytämähän
Tuonen mustasta joesta,
Sywästä sara-ojasta."
Annikki hywäniminen,
Hänpä tuon sanoiksi wirkki:
„Tunnen mie toen puhujan,
Sekä keksin kielastajan:
Toisinpa isoni ennen
Läksi lohta pyytämähän,
Oli werkkoja wenonen,
Laiwan täysi laskimia,
Siinä nuotat, siinä nuorat,
Siinä tarpoimet siwulla;
Kunne läksit Wäinämöinen,
Ulkosit Uwantolainen?"
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Läksin hanhien hakuhun
Saksan salmilta sywiltä,
Ulapoilta auke'ilta."
Annikki hywäniminen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Toisinpa isoni ennen
Läksi hanhien ajohon:
Jousi oli suuri jäntehessä,
Wetehessä kaari kaunis,
Koira musta kahlehissa,
Kahle kaarehen siottu;
Sano totta Wäinämöinen,
Kunne kuitenki käkesit?"

Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Entä jos minä menisin
Noihin suurihin sotihin,
Tasapäihin tappeloihin,
Joiss' on werta sääriwarsi,
Polwen korkeus punaista."
Aina Annikki sanowi,
Tinarinta riukuttawi:
„Elä tyhjiä walehi!
Tunnen mie soanki käynnin:
Kun ennen isoni läksi
Noihin suurihin sotihin,
Sata oli miestä soutamassa,
Tuhat ilman istumassa,
Nenin jousia nenässä,
Terin miekat teljopuilla;
Sano jo toet totiset,
Walehettomat wakaiset,
Kunne läksit Wäinämöinen,
Suorihit Suwantolainen!"
Silloin wanha Wäinämöinen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Toki ma sanon toetki,
Jos wähän walehtelinki,
Läksin neittä Pohjolasta,
Impeä Pimentolasta."
Annikki hywä=niminen
Kun tunsi toet totiset,
Heti sai samoamahan,
Tulewi sepon kotihin:
„Weli seppo Ilmarinen,
Takoja iän=ikuinen!
Taos mulle sukkulainen,
Tao sormukset soreat,

Niin ſanon toet totiſet,
Walehettomat wakaiſet:
Jo nyt wiewät wiekkahammat,
Etewämmät ennättäwät,
Ottawat ſinun omaſi,
Anastawat armahaſi;
Jo menewi Wäinämöinen
Selässä meren ſiniſen
Pimeähän Pohjolahan,
Summahan Sariolahan."

Tunkihe ſepolle tuska,
Rautiolle raskas tunti;
Peſi päänſä puhtahakſi,
Walelihe walkeakſi,
Sykyſyiſistä ſyſistä,
Taonnoista talwiſista.

Pukihe, ſomistelihe,
Waatettihe, walmistihe,
Pisti warſan waljahiſin,
Ruskean re'en etehen,
Itſe istuikſe rekehen,
Otti ohjakſet kätehen.

Ajawi, hypittelewi,
Meren hietaharjuloita,
Jo päiwänä kolmantena
Yllättäwi Wäinämöiſen,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Oi on wanha Wäinämöinen!
Tehkämme ſula ſowinto,
Jos on kilwoin kihlonemme,
Kilwoin käynemme koſissa,
Ei neittä wäellä wieä."

Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Teen minä ſulan ſowinnon,

Ei neittä wäellä wieä,
Wastoin mieltä miehelähän;
Sille neiti antaminen,
Kelle mielensä tekewi."
Ajoiwat e'elle siitä
Matkoansa kumpanenki,
Pursi juoksi, ranta roikki,
Oro juoksi, maa jämisi.
Kului aikoa wähäisen,
Pirahteli pikkaraisen,
Jopa haukkui hallikoira,
Linnan lukki luskutteli,
Pimeässä Pohjolassa,
Sangassa Sariolassa.
Sanoi Pohjolan isäntä:
„Ei halli waletta hauku,
Luppakorwa luuhattele,
Joko käynen katsomahan,
Mitä haukkuwi halikka,
Linnan luppa luikuttawi."
Käwi siitä katsomahan
Pellolle perimmäiselle,
Katsoi koiran suuta myöten,
Nenäwartta walwatteli,
Jo näki toen totisen,
Mitä haukkui hallikoira:
Purjehti weno punainen
Selän puolen Lemmenlahta,
Kirjokorja kiiättäwi
Maa-puolen Simasaloa.
Tultua tupahan tuolta
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Jo tulewi wierahia
Selällä meren sinisen,

Ajetahan kirjokorjin
Tuon puolen Simasaloa,
Lasketahan laiwoin suurin
Tämän puolen Lemmenlahta."
Sanoi Pohjolan emäntä:
„Mistä arpa saatanehe
Tulewista wierahista? —
Oi on pieni piikaseni,
Pane pihlajat tulehen,
Puu walio walkeahan!
Kun on werta wuotanewi,
Niin silloin sota tulewi,
Kunp' on wettä wuotanewi,
Aina rauhassa elämme."
Pohjan piika pikkarainen
Pisti pihlajat tulehen:
Wuo'a ei werta, eikä wettä,
Läksi mettä wuotamahan.
Wirkkoi Suowakko sopesta:
„Puu kun mettä wuotanewi,
Niin mi saapi wierahia,
Se on suuri sulhaiskansa."
Siitä Pohjolan emäntä,
Sekä kaunis Pohjan neiti,
Pian pistihe pihalle,
Luoen silmänsä selälle:
Näki tuolta tuon tulewan,
Uuen purren purjehtiwan,
Näki juoksewan orosen,
Kirjokorjan kiiättäwän.
Sanoi Pohjolan emäntä,
Itse lausui lapsellensa:
„Ken se haahella tulewi,
Se on wanha Wäinämöinen,

Ken se korjalla ajawi,
Se on seppo Ilmarinen."
„Kunp' on tullahan tupahan,
Tuoppa on tuopilla olutta,
Kanna kaksikorwaisella,
Työnnä tuoppi sen kätehen,
Kellen on mieli mennäksesi;
Anna Wäinölän ukolle,
Ku tuo haahella hywyyttä,
Aluksella aartehia!"
Tyttö tuohon wastoawi:
„Oi emoni, kantajani!
Ei ole neittä ennenkänä,
Ei ole myötynä eloihin;
Enkä menne Wäinölähän
Iki wanhalle waraksi,
Waiwa wanhasta tulewi,
Ikäwä iällisestä."
Silloin wanha Wäinämöinen
Oli eellä ennättäjä,
Ajoi purtensa punaisen
Teloille teräksisille,
Itse tungeikse tupahan,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Tuletko minulle neiti
Ikuiseksi ystäwäksi?"
Tuopa kaunis Pohjan neiti,
Tuopa tuohon wastoawi:
„Joko sie wenosen weistit,
Joko laa'it laiwan suuren,
Kehräwarteni muruista,
Kalpimeni kappaleista?"
Sanoi wanha Wäinämöinen,
Itse lausui ja pakisi:

„Jo laa'in hywänki laiwan,
Aiwan ankaran wenoſen,
Jok' on tuuleſſa tukewa
Ja warawa wasta-ſäällä
Halki aaltojen ajella,
Selät wetten ſeurustella,
Poikki Pohjolan weſien,
Lakkipäien lainehien."
Tuopa kaunis Pohjan tytti
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„En kiitä meristä miestä,
Aallon laskia-urosta,
Tuuli wie merellä mielen,
Aiwot ſärkewi ahawa;
Enkä taia tullakana,
En tulla minä ſinulle
Ikuiſekſi ystäwäkſi,
Polwiſekſi puoliſokſi,
Sijaſi lewittäjäkſi,
Pään-alaiſen laskijakſi."

Yhdeksästoista Runo.

Ilmariselle Pohjolan tupaan tultuansa tuodaan simaa juoda, mutta hän uhkaa ei märkääkään maistawansa ennenkun saisi morsiamensa nähdä. Saapi sitten ansiotyökseen käärme-pellon kyntää, jonka tehtyä kysyy uudelleen tytärtä; ww. 1—38. — Pohjolan emäntä määrää Ilmariselle toiseksi ansiotyöksi pyytää Tuonen karhu ja kolmanneksi saada hirweän suuri hauki Tuonelan joesta; ww. 39—84. — Ilmarinen takoo tulisen kokon, lähtee sen kanssa Tuonelan joelle, siellä syntyy kowa tappelo kokon ja hauwin wälillä, kokko ensimäisellä ja toisella yrityksellä ei woita mitään; ww. 85—126. — Kokko kolmannella kokeella saapi hauwin, lentää sen kanssa puun latwaan ja alkaa syödä. Ilmarinen siitä kun nuhtelee häntä, niin kokko suuttuneena lentää matkoihinsa; ww. 127—152. — Ilmarinen kantoi hauwin pään Pohjolaan ja kysyy, joko nyt olisi morsiamensa walmis. Pohjolan emäntä wiimeinki lupaa tyttärensä hänelle; ww. 153—180. — Pohjolan emäntä kummastelee, miten Ilmarinen arwasi hänen neittänsä kosjomaan tulla. Syyt siihen selitetään; ww. 181—226.

Siitä seppo Ilmarinen,
Takoja iän ikuinen,
Itse tungeikse tupahan,
Kaiwaikse katoksen alle.
Tuotihin simoa tuoppi
Seppo Ilmarin kätehen,
Seppo tuon sanoiksi wirkki:
„En ennen sinä ikänä
Juone näitä juomisia,
Kun ma saan nähä omani;
Onko walmis walwattini,
Walmis walwateltawani?“

Sanoi Pohjolan emäntä:
„Äsken on walmis walwattisi,
Kun sa kynnät kyisen pellon,
Käärmehisen käännättelet.
Senpä Hiisi ennen kynti,
Lempo warsinki wakoili."
Silloin seppo Ilmarinen
Meni neitonsa tupahan,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Työ minulle määrättihin
Kynteäni kyisen pellon,
Käärmehisen käännätellä."
Antoi morsian apua,
Työnti neito neuwokkia:
„Ohoh seppo Ilmarinen!
Aura kultainen kuwoa,
Sillä kynnät kyisen pellon,
Käärmehisen käännättelet."
Siitä seppo Ilmarinen
Auran kultaisen kuwasi,
Sillä kynti kyisen pellon,
Wakoeli maan matoisen,
Sanoi tuolta tultuansa:
„Jo nyt kynnin kyisen pellon,
Joko tyttö työnnetähän,
Annetahan ainoiseni?"
Tuop' on Pohjolan emäntä
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Äsken neiti annetahan,
Tyttö täältä työnnetähän,
Kun sa tuonet Tuonen karhun,
Suistanet suen Manalan."
Antoi morsian apua,
Työnti neiti neuwokkia:

„Ohoh seppo Ilmarinen!
Teräksestä tehkös suitset,
Niillä tuonet Tuonen karhun,
Suistanet suen Manalan."
  Siitä seppo Ilmarinen
Teräksestä suitti suitset,
Päitset rauasta rakenti,
Käwi sitte suistamahan,
Sai sutosen suitsi suuhun,
Karhun rauta-kahlehesen,
Sanoi tuolta tultuansa:
„Anna akka tyttäresi!
Jo olen tuonut Tuonen karhun,
Suistanut suen Manalan."
  Sanoi Pohjolan emäntä:
„Äsken alli annetahan,
Sinisotka suoritahan,
Kun saat suuren suomuhauwin,
Liikkuwan kalan lihawan,
Tuolta Tuonelan joesta."
  Jopa tuskiksi tulewi
Tuon on seppo Ilmarisen,
Meni neitonsa tupahan,
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Työ minulle määrättihin
Aina entistä parempi,
Saa'a suuri suomuhauki
Tuonen mustasta joesta."
  Antoi morsian apua,
Työnti neiti neuwokkia:
„Ohoh seppo Ilmarinen,
Ellös olko milläskänä!
Taoppa tulinen kokko,
Waakalintu walke'inen,

Sillä saanet suuren hauwin,
Liikkuwan kalan lihawan,
Tuonen mustasta joesta,
Manalan iki purosta."

Se on seppo Ilmarinen
Takowi kokon tulisen,
Siitä neuwoi kokkoansa:
„Kokkoseni, lintuseni,
Menes lennä, kunne käsken,
Tuonen mustalle joelle,
Iske suuri suomuhauki,
Liikkuwa kala lihawa!"

Tuo kokko komea lintu
Lenteä lekuttelewi,
Lenti hauwin pyyäntähän
Tuonne Tuonelan joelle,
Yksi siipi wettä wiisti,
Toinen taiwasta tapasi.

Jo tulewi Tuonen hauki,
We'en koira wengottawi,
Tahtoi seppoa tawata,
Syöä seppo Ilmarisen.

Tuop' on kokko rautakoura
Keksi suuren suomuhauwin,
Iskewi kaloa tuota,
Wasten suomuja sukaisi.

Silloin suuri suomuhauki,
Liikkuja kala lihawa,
Painawi kokon kynimen
Alle selwien wesien;
Niin kokko kohotteleikse,
Ilmahan ylenteleikse,
Nosti mustia muria
Päälle selwien wesien.

Liiteleikse, laateleikse,
Toki toisesti kokewi,
Yhen iski kynsiänsä
Hauwin hirmun hartioihin,
Toisen iski kynsiänsä
Wuorehen teräksisehen.
Kilpistyi kiwestä kynsi,
Kalpistihe kalliosta,
Jo hauki sukeltelihe,
We'en wenkale wetihe,
Kynsistä kokon kynimen,
Waakalinnun warpahista.
Siitä kokko rautakoura
Kiwastihe wielä kerran,
Siiwet wälkkyi walkeana,
Silmät selwänä tulena,
Saip' on hauwin kynsihinsä,
We'en koiran kourihinsa.
Nosti suuren suomuhauwin,
We'en wenkalan wetäwi,
Tuosta Tuonelan joesta,
Manalan alantehesta,
Ei wesi we'elle tullut
Hauwin suuren suomuloista,
Ilma ei ilmalle hajaisnut
Kokon suuren höyhenistä.
Kantoi suuren suomuhauwin
Päähän lakkapään petäjän,
Siinä maisteli makoa,
Riipoeli rintapäätä.
Sanoi seppo Ilmarinen:
„Oi sinua kurja kokko!
Kun nyt maistelit makoa,
Wiillit halki hauwin watsan."

Tuop' on kokko rautakoura
Siitä syäntyi lentämähän,
Ylös ilmahan kohosi,
Pitkän pilwen rannan päälle.
Siitä seppo Ilmarinen
Katseli kaloa tuota,
Pään on warsin poikki pahkoi,
Itse kantoi pään kaloa
Anopillen antehekſi,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Tuoss' onpi ikuinen istuin
Hywän Pohjolan tupahan."
Sanoi Pohjolan emäntä:
„Pahoinpa sinäki laa'it,
Kun sa päätä poikki pahkoit,
Kanssa maistelit makoa."
Sanoi seppo Ilmarinen:
„Ei saalis wiatta saa'a
Paikoilta paremmiltana,
Saati Tuonelan joesta;
Joko on walmis walwattini,
Walmis walwateltawani?"
Sanoi Pohjolan emäntä,
Itse lausui, noin nimesi:
„Jo nyt on walmis walwattisi,
Walmis walwateltawasi,
Annettawa allriseni,
Sorsaseni suorittawa,
Ilmariselle sepolle
Ikuisekſi istujakſi,
Polwisekſi puolisokſi,
Kainaloisekſi kanakſi."
Siitä Pohjolan emäntä
Sanan wirkkoi, noin nimesi:

„Mistä tiesit teltamoinen
Tämän neien kaswawaksi,
Huohtiko hopeat neien,
Neien kullat sinne kuului,
Sinne paistoi meiän päiwät,
Meiän kuuhuet kumotti?"
 Lausui lapsi lattialta:
„Siitä tiesi teltamoinen,
Hywä oli isosta huuto
Laiwan suuren laskennalta,
Emosta sitäi parempi
Leiwän paksun paistannalta,
Wehnäleiwän leiwonnalta,
Wierahan rawitsennalta."
 „Siitä tiesi teltamoinen,
Onnen myyrä tien osasi,
Kun käwi pihatse kerran,
Neiti oli matara-maalla,
Paineli puna-patoja,
Keitti kelta-kattiloita."
 „Käwi siitä toisen kerran,
Näki neien jauhamassa,
Kiwi helmenä heläsi,
Kiwenpuu käkenä kukkui,
Kiwen siili sirkkusena,
Laklana kiwen lapatta."
 „Käwi kerran kolmannenki,
Kuuli neitosen kutowan,
Niin sen pirta piukkaeli,
Kuin on tikka puun kylessä,
Sukkulainen suikahteli,
Kuin kärppä kiwen kolossa,
Käännähteli käärilauta,
Kuin orawa oksapuussa."

Itse wanha Wäinämöinen
Kotihinsa kulkiessa
Alla päin, pahoilla mielin,
Kaiken kallella kypärin,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Elkätte etinen kansa
Menkö uimahan uhalla,
Weikasta wesien päälle,
Kilwoin neittä kosjomahan,
Toisen nuoremman keralla!"

Kaksikymmenes Runo.

Aljetaan häitä walmistaa Pohjolassa, joita warten suuri wallaton härkä tuodaan Karjalasta. Sen sitte meren ukko saapi teurastetuksi; ww. 1—54. — Pohjolan emäntä keittää olutta ja walkeastansa lewiää paksu sawu ympäri maata. Lemminkäinen rientää katsomaan, olisiko sodan walkeita, ja nähtyänsä waan olutta keitettäwän härnää Pohjolan emäntää salmen takaa; ww. 55—92. — Oluen keitettyä, käytyä ja tynnyrihin saatua Pohjolan emäntä alkaa muita ruokia häätarpeiksi laitella; ww. 93—128. — Pohjolan emäntä laittaa kansaa häihin kutsumaan, käskee kutsuttamaan kaikki, Lemminkäisen yksin kutsumatta jätettämään; ww. 129—182.

Mitä nyt laulamme lajia,
Kuta wirttä wieretämme?
Tuota laulamme lajia,
Tuota wirttä wieretämme,
Noita Pohjolan pitoja,
Jumalisten juominkia.
Mitä tuohon tuotettihin
Ja kuta weätettihin,
Rahwahan rawitsemiksi,
Joukon suuren syömisiksi?
Kaswoi härkä Karjalassa,
Sonni Suomessa lihosi,
Ei ollut suuri, eikä pieni,
Oli hän oikea wasikka:
Hämehessä häntä häilyi,
Pää keikkui Kemijoella,
Päiwän lenti pääskyläinen
Härän sarwien wäliä,

Kuun juoksi kesä-orava
Häpähältä hännän päähän.
Sepä vallaton vasikka
Karjalasta kaimattihin,
Sata miestä sarviloista,
Tuhat turvasta piteli,
Härkeä taluttaessa,
Pohjolahan tuotaessa.
Etsittihin iskijätä,
Maan kamalan kaatajata,
Suomen suurilta tiloilta,
Vienosta Venäjän maasta,
Ruotsin maasta rohkeasta,
Lapin laajoilta periltä,
Etsittihin, eipä löytty,
Haettihin, ei havaittu.
Etsittihin iskijätä,
Katsottihin kaatajata,
Selvältä meren selältä,
Ulapalta aukealta.
Mies musta merestä nousi,
Uros umpilainehista,
Ei tuo ollut suurimpia,
Eikä aivan pienimpiä:
Alle maljan maata mahtui,
Alle seulan seisomahan.
Heti kun näki eränsä,
Ruhtoi niskahan rutosti,
Sorti sonnin polvillensa,
Kylen maahan kyykähytti.
Saiko paljo saalihiksi?
Saanut ei paljo saalihiksi:
Sata saavia lihoa,
Kuuta kuusi tynnyriä,

Noihin Pohjolan pitoihin,
Sariolan syöminkihin.
Siitä Pohjolan emäntä
Alkoi keitteä olutta
Uuen puisen uurtehessa,
Korwon koiwuisen sisässä.
Nousipa sawu sakea,
Auwer ilmahan ajoihe,
Tuimilta tulisijoilta,
Warawilta walke'ilta,
Täytti puolen Pohjanmaata,
Kaiken Karjalan pimitti.
Tuop' on Ahti Saarelainen,
Itse kaunis Kaukomieli,
Näkewi sawun sakean
Pohjoisilla maailmoilla,
Arwelee, ajattelewi:
„Mistä tuo sawunen saapi,
Pieni on soan sawuiksi,
Suuri paimosen paloiksi."
Jopa kaaloi katsomahan,
Likeltä tähyämähän,
Ei ollut soan sawuja,
Eikä paimenen paloja,
Olipa olut-tulia,
Kaljan keitto-walke'ita,
Sariolan salmen suulla,
Niemen kaiskun kainalossa.
Siinä Kauko katselewi
Suu wähiten wäärällänsä,
Wirkki wiimein katsellessa,
Poikki salmesta sanowi:
„Oi armas anoppiseni,
Pohjan ehtoisa emäntä,

Laitappa oluet oiwat,
Keitä kaljat kelwolliset,
Juotawaksi joukon suuren,
Lemminkäisen liiatenki,
Noissa häissänsä omissa,
Kera nuoren tyttäresi!"
  Itse Pohjolan emäntä
Keitti ohraista olutta,
Mehiläinen mettä kantoi
Kukan kultaisen kuwusta
Oluelle käytteheksi,
Kaljalle kohottimeksi.
  Siitä nousi nuori juoma
Korwon koiwuisen sisässä,
Kuohui korwien tasalle,
Ärjyi päälle äyrähien,
Tahtoi maahan tyyräellä,
Lattialle lasketella.
  Pantihin olut punainen,
Mehu miesten käytettihin,
Maan alle makoamahan
Kiwisessä kellarissa,
Tammisessa tynnyrissä,
Tapin waskisen takana.
  Siitä Pohjolan emäntä
Laittoi keitot kiehumahan,
Kattilat kamuamahan,
Riehtilät remuamahan.
Leipoi siitä leiwät paksut,
Suuret talkkunat taputti,
Hywän rahwahan waraksi,
Joukon suuren syötäwiksi.
  Saipa leiwät leiwotuksi,
Talkkunat taputetuksi,

Kului aikoa wähäisen,
Pirahteli pikkaraisen,
Olut tykki tynnyrissä,
Kalja keikkui kellarissa:
„Kun et laita laulajata,
Kunnollista kukkujata,
Potkin poikki wanteheni,
Ulos pohjani porotan."
Siitä Pohjolan emäntä
Pani kutsut kulkemahan,
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Ohoh piika pikkarainen,
Kutsu rahwasta kokohon,
Miesten joukko juominkihin,
Kutsu kurjat, kutsu köyhät,
Sokeatki, waiwaisetki,
Rammatki, rekirujotki,
Sokeat wenehin soua,
Rammat ratsahin ajele,
Rujot re'in remmätellös!"
„Kutsu kaikki Pohjan kansa,
Ja kaikki Kalewan kansa,
Kutsu wanha Wäinämöinen
Lailliseksi laulajaksi,
Elä kutsu Kaukomieltä,
Tuota Ahti Saarelaista!"
Tuop' on piika pikkarainen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Miks' en kutsu Kaukomieltä,
Yhtä Ahti Saarelaista?"
Tuop' on Pohjolan emäntä
Sanan wastaten sanowi:
„Siks' et kutsu Kaukomieltä,
Tuota lieto Lemminkäistä,

Kun se on kaikitse toraisa,
Aina tarkka tappelija,
Tehnyt on häissäki häpeät,
Pitoloissa pillat suuret!"
  Tuop' on piika pikkarainen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Mistä tieän Kaukomielen,
Jotta heitän kutsumatta? —
En tunne Ahin kotia,
Kaukomielen kartanoa."
  Sanoi Pohjolan emäntä,
Itse lausui, noin nimesi:
„Hywin tunnet Kaukomielen,
Tuon on Ahti Saarelaisen:
Ahti saarella asuwi,
Weitikkä wesien luona,
Laajimman lahen siwulla,
Kaukoniemen kainalossa."
  Siitä piika pikkarainen,
Raataja rahan alainen,
Kantoi kutsut kuusialle,
Keruhut kaheksialle,
Kutsui kaiken Pohjan kansan,
Ja kaiken Kalewan kansan,
Nuotki hoikat huonemiehet,
Kaitakauhtanat kasakat,
Yks' on aino Ahti poika,
Senpä heitti kutsumatta.

Yhdeskolmatta Runo.

Sulhoiskansan läheneminen Pohjolaan; wäwyn wastaan-otto pihalla; ww. 1—34. — Wäwyn tupaan saatanta; ww. 35—66. — Sulho käypi sisälle, tekee terwehdyksensä, laitetaan ylimäiseen sijaan; Pohjolan emäntä alkaa syöttää ja juottaa wierahia; ww. 67—102. — Wäinämöinen oluen ääressä rakenteleikse laulamaan; ww. 103—150. — Wäinämöinen laulelee ja lopulta toiwottelee onnea ja menestystä Pohjolan wäelle; ww. 151—190.

Kuului suolta ruoskan roiske,
Rannalta re'en ratina,
Aisan kalke kaiwotieltä;
Tuop' on Pohjolan emäntä
Arwelee, ajattelewi:
„Mi tämä wäki wäjywi
Minun raukan rannoilleni,
Suurtako sotawäkeä?"
Kaaloi tuota katsomahan,
Likeltä tähyämähän,
Ei ollut sotawäkeä,
Oli suuri sulhaiskansa,
Wäwy keskellä wäkeä,
Hywän rahwahan raossa.
Itse Pohjolan emäntä
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Luulin tuulen tuulewaksi,
Pinon pystyn wierewäksi,
Meren rannan roikkiwaksi,
Someren karehtiwaksi,

Eipä tuuli tuullutkana,
Pino pysty wierrytkänä,
Meren ranta rauennunna,
Someret karehtinunna,
Wäwyni wäki tulewi,
Saoin kaksin käänteleikse."
„Pois pojat, ulos urohot,
Pihalle pisimmät miehet,
Rinnuksia riistämähän,
Rahkehia raastamahan,
Aisoja alentamahan,
Wiemähän wäwy tupahan
Hiwuksin hatuttomana,
Käsin kintahattomana!"
Siitä Pohjolan emäntä
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Wuotas katselen tupoa,
Jos sopii wäwy tupahan,
Ilman uksen ottamatta,
Pihtipuolen purkamatta,
Kamanan korottamatta,
Kynnyksen alentamatta."
„Ei mahu wäwy tupahan,
Hywä lahja laipiohon,
Wäwy on päätänsä pitempi,
Korwallista korkeampi."
„Kamanat kohottukohot
Lakin päästä laskematta,
Kynnykset alentukohot
Kengän kannan koskematta,
Pihtipuolet wälttyköhöt,
Owet ilman auwetkohot,
Wäwyn tullessa tupahan,
Astuessa aimo miehen!"

„Kiitos kaunoisen Jumalan,
Jo saapi wäwy sisähän!
Wuotas katsahan tupoa,
Silmeän tuwan sisähän,
Onko täällä pöyät pesty,
Lawitsat wesin waleltu,
Siiwottu sileät sillat,
Lautalattiat la'aistu."
„Onp' on täällä pöyät pesty,
Lawitsat wesin waleltu,
Siiwottu sileät sillat,
Lautalattiat la'aistu."
Sulho tungeikse tupahan,
Alle kattojen ajaikse,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Terwe tänneki Jumala
Alle kuulun kurkihirren,
Alle kaunihin katoksen!"
Sanoi Pohjolan emäntä:
„Terwe, terwe tultuasi
Tänne pienehen pesähän,
Matalaisehen majahan,
Honkaisehen huonehesen,
Petäjäisehen pesähän!"
„Kylän pojat, kyyhkyläiset,
Wiekätte tätä wäwyä
Isoimmille istumille,
Ylimmäisille sijoille,
Selin seineä sinistä,
Pä'in pöyteä punaista,
Kohin kutsuwierahia,
Rinnoin rahwahan remua!"
Siitä Pohjolan emäntä
Syötti, juotti wierahia,

Syötti lohta luotaſelta,
Siwalti ſianlihoa,
Pirotteli piirahia,
Koki kuore-kokkaroita,
Kultaſihin kuppiloihin,
Hopeaiſihin watihin,
Kupit kukkuraiſillehen,
Wa'it warpe-laitehille.
Sanoi Pohjolan emäntä:
„Oi ſie piika pikkarainen,
Tuoppa on tuopilla olutta,
Kanna kakſikorwaiſella,
Noille kutſuwierahille,
Wäwylleni liiatenki!"
Mitä nyt olut oſaſi,
Wirkki wiiſiwantehinen,
Kun oli luona laulajanſa,
Kunnollinen kukkujanſa,
Olipa wanha Wäinämöinen,
Wirren ponſi polwuhinen,
Laa'ullisna laulajana,
Parahana taitajana.
Enſin ottawi olutta,
Siitä tuon ſanoikſi wirkki:
„Iſännät imehtelewät,
Emännät ajattelewat:
Joko on laulut lauwennehet,
Ilowirret wierinehet,
Wai panin pahan oluen,
Juokſuttelin juoman kehnon,
Kun ei laula laulajamme,
Hyrekſi hywät runomme,
Kuku kulta wierahamme,
Iloitſe ilokäkemme."

„Onko tässä nuorisossa,
Koko suuressa suwussa,
Ken saisi sanelemahan,
Laikahtaisi laulamahan,
Päiwän päätywän iloksi,
Illan kuulun kunniaksi."
Sanoi ukko uunin päältä:
„Laulelin minäkin ennen,
Ääni oli suuri ja sorea,
Säweleni sangen kaunis,
Se silloin jokena juoksi,
Wesi-wirtana wilisi;
Waan en nyt sanoa saata,
Mikä sorti suuren äänen,
Äänen armahan alenti,
Ei se nyt jokena juokse,
Lainehina lailattele,
On kuin karhi kaskimailla,
Reki rannan hiekkasilla,
Wene kuiwilla kiwillä."
Silloin wanha Wäinämöinen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Kun ei toista tullekkana
Kerallani laulamahan,
Yksin lähtenen runoille,
Laikahtanen laulamahan,
En kysy kylästä tietä,
Päätä wirren wierahalta."
Siitä wanha Wäinämöinen,
Wirren ponsi polwuhinen,
Istuihen ilon teolle,
Laulu-työlle työntelihe.
Lauloi wanha Wäinämöinen,
Sekä lauloi jotta taitoi,

Ei sanat sanoihin puutu,
Wirret weisaten wähene,
Ennen kalliot kiwiä,
Umpilammit lumpehia.
Siinä lauloi Wäinämöinen,
Pitkin iltoa iloitsi,
Naiset kaikki naurusuulla,
Miehet mielellä hywällä,
Kuunteliwat, kummeksiwat,
Wäinämöisen wäännätystä,
Kun oli kumma kuulijanki,
Ihme ilmankin olijan.
Sanoi wanha Wäinämöinen,
Wirkki wirtensä lopulla:
„Annapp' ainaki Jumala,
Toistekki totinen luoja,
Näin näissä eleltäwäksi,
Toiste toimieltawaksi,
Näissä Pohjolan pi'oissa,
Sariolan juomingissa,
Oloset jokena juosta,
Me'et wirtana wilata,
Jotta päiwät laulettaisi,
Illat tehtäisi iloa,
I'ällä tämän isännän,
Elin-ajalla emännän!"
„Pankohon Jumala palkan,
Luoja koston kostakohon,
Isännälle pöyän päähän,
Emännällen aittahansa,
Jott' ei konsana katuisi,
Wuonna toisna woikahtaisi,
Näitä pitkiä pitoja,
Suuren joukon juominkia!"

Kahdeskolmatta Runo.

Häiden lopulla Pohjolan emäntä muistuttaa tytärtänsä mitenkä nyt iäksi päiwäksi tulee entisen kotinsa jättämään ja wieraalle paikalle muuttamaan; ww. 1—46. — Morsian huolissansa muistelee, mitenkä monta kertaa ennen oli tätä nykyistä aikaa toiwonut, jonka nyt kuitenki tuntee kowin raskaaksi; ww. 47—86. — Wanha akka harmissaan siitä, kun neiti ei ollut hänen neuwonsa jälkeen miehelle menemättä pysynyt, nyt kutittelemallansa ja miniän päiwiä alentamallansa saattaa morsiamen wieläki surullisemmaksi; ww. 87—120. — Morsian kääntyy itkemään, kertoo toisille tytöille suuren kaihonsa ja kuinka tunsi nykyisen tilansa toisenlaiseksi, kun miksi ennen oli sitä luulossansa kuwaellut; ww. 121—160. — Neittä lohdutetaan, sanotaan hänen toiseen wielä parempaan paikkaan pääsewän ja toimellisen, hywin warakkaan miehen saaneen; ww. 161—192.

Kun oli kyllin häitä juotu,
Pi'etty pitoja noita,
Sanoi Pohjolan emäntä
Ilmariselle wäwylle:
„Mit' istut isosukuinen,
Maan walio walwattelet,
Istutko ison hywyyttä,
Wai emonko armautta?"
„Et istu ison hywyyttä,
Et emosen armautta,
Istut impesi hywyyttä,
Neien nuoren armautta,
Walwattisi walkeutta,
Kassapääsi kauneutta."

„Sulho wiljon weljyeni,
Wiikon wuotit, et wäsynyt,
Nyt on walmis walwattisi,
Suorinut iki sopusi.
Mene jo myöten, myöty neiti,
Kanssa kaupattu kananen!
Oltua rakas rahoihin,
Käpäs kättä antamahan,
Ole nyt rakas rekehen,
Käpäs käymähän kylähän,
Ori jo suitsia purewi,
Reki neittä wuottelewi."
„Hywä oli sinun eleä
Näillä taattosi tiloilla,
Kaswoit kukkana keolla,
Ahomaalla mansikkana;
Lähet nyt toisehen talohon,
Perehesen wierahasen,
Toisin siellä, toisin täällä,
Toisin toisessa talossa,
Toisin siellä torwet soiwat,
Toisin uksct ulwaisewat,
Toisin wierewät weräjät,
Sanowat sarana-rauat."
„Lähet nyt talosta tästä
Kuuksi päiwäksi kululle,
J'äksi ison majoilta,
Elin-ajaksi emosi;
Askelt' on piha pitempi,
Kynnys hirttä korkeampi,
Sinun toiste tullessasi,
Kerran kertoellessasi."
Neiti parka huokaeli,
Itse tuon sanoiksi saatti:

"Noinpa tiesin, noinpa luulin,
Noinpa arwelin ikäni,
Et sä neiti neiti olle
Oman wanhemman warassa,
Äskenpä olisit neiti
Miehelähän mennessäsi."
"Tuota toiwoin tuon ikäni,
Katsoin kaiken kaswin-aian,
Wuotin kuin hyweä wuotta,
Katsoin kuin kesän tuloa;
Jo nyt on toiwoni toeksi,
Lähtöni lähemmä saanut,
Enkä tuota tunnekkana,
Mikä multa mielen muutti,
En lähe ilolla mielin,
Enkä riemulla eriä,
Tästä kullasta ko'ista,
I'än nuoren istumasta,
Lähen hoikka huolissani,
Ikäwissäni eriän,
Kuin syksyisen yön sylihin,
Kewä'isen kieran päälle."
"Miten lieki mieli muien,
Mieli muien morsianten,
Tok' ei muut muretta tunne,
Kanna kaihoista syäntä,
Kuin kannan minä katala,
Kannan mustoa muretta,
Syäntä syen näköistä,
Huolta hiilen karwallista."
"Niin on mieli miekkosien,
Autuaallisten ajatus,
Kuin kewäinen päiwän nousu,
Kewät-aamun aurinkoinen;

Minun on mieleni poloisen,
Minun synkeä sisuni,
Kuin syksyinen yö pimeä,
Talwinen on päiwä musta."
  Olipa akka askar-waimo,
Talon ainainen asuja,
Hänpä tuon sanoiksi wirkki:
„Kutti, kutti neiti nuori!
Etkö muista, kuin sanelin,
Sanelin saoinki kerroin:
Elä sulho'on ihastu,
Elä sulhon suun pitohon,
Luota silmän luontehesen,
Katso jalkoihin jaloihin!"
  „Et sinä sitä totellut,
Et kuullut minun sanoa,
Käeten käwit tulehen,
Tieten terwan keittehesen."
  „Niinkö luulit neito nuori,
Niinkö kaswawa kananen,
Huolet loppui, työt wäheni,
Tämän illan istumilla,
Maata sinne wietäwäsi,
Unille otettawasi?"
  „Eip' on maata wieäkkänä,
Unille otetakkana,
Wasta walwoa pitäwi,
Wasta huolta hoiwatahan,
Ajatusta annetahan,
Pannahan pahoa mieltä."
  „Mikäs neitosen kotona!
Niin neiti ison ko'issa,
Kuin kuningas linnassansa,
Yhtä miekkoa wajoa."

„Toisin tuon miniä raukan:
Niin miniä miehelässä,
Kuin wanki Wenäehellä,
Yhtä wahtia wajoa."
Neito parka huokaeli,
Huokaeli, henkäeli,
Siitä loihen itkemähän,
Wierähti wetistämähän.
Itki kourin kyyneleitä,
Kahmaloin haluwesiä,
Siitä tuon sanoiksi wirkki,
Itse lausui, noin nimesi:
„Hoi sisaret sirkkuseni,
Entiset ikätowerit,
Kaikki kaswinkumppalini,
Kuulkottenpa kuin sanelen!
En nyt tuota tunnekkana,
Mikä lienehe minulle
Iskennä tämän ikäwän,
Tämän huolen hoiwannunna,
Tämän kaihon kantanunna,
Murehen mukaellunna."
„Enemp' on minulla huolta,
Kun on kuusessa käpyjä,
Katajassa karpehia,
Oksia pahassa puussa,
Kanerwia kankahalla;
Hepo ei jaksaisi weteä,
Rautakisko kingotella,
Ilman luokin lotkumatta,
Noita hoikan huoliani,
Mustia murehiani."
„Toisin toiwoin tuon ikäni,
Toisin toiwoin, toisin luulin,

Käkesin käkenä käyä,
Kukahella kukkuroilla,
Näille päiwin päästyäni,
Näille tuumin tultuani;
Enpä nyt käkenä käyne,
Kukahelle kukkuroilla,
Olen kuin alli aallokossa,
Tawi laajalla lahella,
Uiessa wilua wettä,
Wettä jäistä järkyttäisä."
  Lauloi lapsi lattialta,
Kaswawainen karsinasta:
„Mitä neien itkemistä,
Suuresti surekfimista,
Ei sinua suolle wieä,
Ojawarrellen oteta;
Wiewät wiljamättähältä,
Wiewät wielä wiljemmälle,
Ottawat olut=tuwilta,
Ottawat oluemmille."
  „Ei ole it'ettäwiä,
Suuresti surettawia,
Sait miehen mitä jaloimman,
Urohia uhke'imman,
Ei sen jouset jouten olle,
Wiinet waarnoilla wenyne,
Koirat ei ne koissa maanne,
Pennut pehkuilla lewänne."
  „Mies on joukon jouwuttaja,
Uros karjan kaswattaja,
Onpa tällä sulhollamme
Korwet koiwin kulkewia,
Sata sarwen kantajata,
Tuhat tuojoa utaren,

Aumoja joka aholla,
Purnuja joka purolla,
Lepikköiset leipämaina,
Ojawieret ohramaina,
Kariwieret kauramaina,
Wesiwieret wehnämaina,
Kaikki rauniot rahoina,
Kiwet pienet penninkinä."

Kolmaskolmatta Runo.

Morsianta neuwotaan, mitä hänen tulee kotiin heittää, kuinka uudessa paikassa aamusilla ylös nousta, tuli puhua, lääwä lääniä; ww. 1—44. — Lapsen katsanto, sillan, pöytäin, lautsain, seinäin, ikkunain ja muiden paikkain siiwonta, astiain peso; ww. 45—86. — Jauhanta, seulonta, leiwonta, wedellä, pinolla, aitassa käynti, kehrääntä, kudonta, mallasten teko, saunan lämmitys; ww. 87—146. — Miehensä, kydyn, apen, anopin ja wieraan kohteleminen; ww. 147—188. — Kylässä käynti, äitinsä mielessä pitäminen uudessaki paikassa; ww. 189—220.

Nyt on neiti neuwominen,
Morsian opastaminen;
Kenpä neittä neuwomahan,
Orpoa opastamahan?
Osmotar olewa waimo,
Kalewatar kaunis waimo,
Hänpä neittä neuwomahan,
Orpoa opastamahan.
Sanowi sanoilla noilla,
Lausui noilla lausehilla:
„Kuules neiti, kuin sanelen,
Kun lähet talosta tästä,
Ne kolme kotihin heitä,
Päiwän päälliset unoset,
Emon armahat sanaset,
Joka kirnun pettäjäiset!
Tapa on uusi ottaminen,
Entinen unohtaminen,

Piteä sinun pitäwi
Pää tarkka, tanea mieli,
Iltaisella silmät wirkut
Walkeata waalimahan,
Aamuisella korwat tarkat
Kukon ääntä kuulemahan.
Kun ei kukko laulakkana,
Ei äännä isännän lintu,
Piä kuuta kukkonasi,
Otawaista oppinasi!
Konsa oike'in otawa,
Sarwet suorahan suwehen,
Pursto perin pohjosehen,
Silloin nuorten nousu-aika.
Silloin sieki noustuasi
Sulhon wiereltä werewän
Puhu tulta tuhkasista,
Päre pihtihin wiritä,
Lähe läävä läänimähän,
Raawahat rawitsemahan!
Syötä lehmät leppeästi,
Lammaskarja lauhkeasti,
Hewoisille heinät heitä,
Warsoille walitut korret,
Eläkä sioille singu,
Elä potki porsahia!
Kun olet läwän läänimynnä,
Jouwu tuiskuna tupahan,
Siell' on lapsi itkemässä,
Ei saata sanoa raukka,
Onko wilu taikka nälkä,
Tahi muu tapahtumainen,
Ennen kun tulewi tuttu,
Oman äitin ääni saapi.

Kun saat sillan siiwontahan,
Lattian lakaelohon,
Wisko wettä lattialle,
Elä wisko lasten päälle;
Nähnet lapsen lattialla,
Nosta lapsi lautsaselle,
Pese silmät, pää silitä,
Anna leipeä kätehen!
Mi on pöyällä pölyä,
Mi tomua ikkunoilla,
Nepä siiwellä sipaise,
Wetäise wesitukolla,
Etteipä pöly pölähä,
Tomu kattohon tomaha.
Sitte pöyät pestessäsi
Wiikon päästä wiimeistäki,
Pese pöyät, laiat muista,
Jalkoja elä unoha.
Lautsaset wesin walele,
Seinät siiwin siiwoele,
Karista katosta karstat,
Noet nuoho kiukahasta,
Että tuntuisi tuwaksi,
Asunnoksi arwattaisi.
Lähet astian pesohon,
Hulikkojen huuhtelohon,
Pese kannut korwinensa,
Tuopit uurtehuisinensa,
Maljat huuho, muista laiat,
Lusikkaiset, muista warret!
Piä lusikat luwussa,
Astiasi arwelussa,
Ettei koirat kollottele,
Lapset laittele lewälle.

  Tultua kiwitupahan
Jauhon hienon jauhantahan,
Elä kuku kukkullasi,
Kalju kaulawarrellasi,
Kukkuos kiwen kamulla,
Lapattaisen laulamalla!
  Seulo jauhot siepottele,
Kanna kannella tupahan,
Leiwo leiwät leppeästi,
Wastoa ani wisusti,
Jott' ei paikoin jauhot jäisi,
Toisin selkeät seokset.
  Näet korwon kallellansa,
Ota korwonen olalle,
Wesikappa kainalohon,
Ala astua we'elle,
Tule tuulena takaisin,
Wiikon weellä wiipymättä,
Ettei appi arweleisi,
Anoppi ajatteleisi,
Kuwoasi katselewan,
Itseäs ihastelewan,
Werewyyttäsi wetehen,
Kauneutta kaiwosehen.
  Menet pitkälle pinolle
Halkosien suollantahan,
Elä halkoa hylkksi,
Ota halko haapainenki,
Heitä halko hiljallensa
Kowasti kolajamatta,
Taikka appi arweleisi,
Anoppi ajatteleisi,
Wihoissasi wiskelewän,
Kiukuissa kolistelewan.

Kun sa astut aittasehen,
Lähet jauhon nouantahan,
Elä aittahan asetu,
Wiikon siellä wiipyele,
Taikka appi arweleisi,
Anoppi ajatteleisi,
Jauhoja jakelewasi,
Antawan kylän akoille.
Kun tulewi kehruu-aika,
Kankahan ku'onta-aika,
Itse langat kehräele,
Omin hyppysin kutehet,
Kuo sarka-kauhtanaiset,
Hanki willaiset hamehet,
Kesä-uuhen untuwista,
Talwilampahan takuista.
Kun sa ohria imellät,
Ma'ustelet maltahia,
Elä koukulla kohenna,
Kärryksellä käännyttele,
Aina kourilla kohenna,
Kämmenillä käännyttele;
Eläkä sure susia,
Pelkeä metsän petoja,
Saunahan samotessasi
Syän-yöllä yksinäsi!
Piä herkät hiiren korwat,
Teräwät jalat jäniksen,
Niska nuori notkuttele,
Kaula kaunis kaarruttele,
Kuni tuore tuomen latwa,
Tahi kaswawa kataja!
Kyty kynnöltä tulewi,
Appi aitojen panolta,

Urohosi ulkotöiltä,
Kaunosi kas'en ajolta,
Wieminen wesi-ropehut,
Käsi-pyyhe kantaminen,
Alaha kumartaminen,
Mielilause lausuminen.
Anoppi aitasta tulewi,
Jauhowakka kainalossa,
Juokse wastahan pihalle,
Alaha kumarteleite,
Waa'i wakka kainalosta,
Tuo tupahan wieäksesi!
Iltasaunan saapuessa
Weet wetele, wastat katso,
Hauo wastat walmihiksi
Saunahan sawuttomahan,
Niin tule tupahan tuolta,
Käske appi kylpemähän:
„Oi on armas appiseni!
Jo on sauna joutununna,
Weet we'etty, wastat saatu,
Kaikki lautaset la'aistu."
Kun tuli talohon wieras,
Ellös wierasta wihatko,
Käske wieras istumahan,
Lausuttele laaskawasti,
Syötä wierasta sanoilla,
Kunnes keitto kerkiäwi.
Taas kun lähtewi talosta,
Jäähywäiset jättelewi,
Ellös wiekö wierastasi
Ulkopuolellen owea,
Tuosta sulho suuttuneisi,
Kaunosi kamaltuneisi.

Kun sinun halu tulewi
Käyä toisessa talossa,
Kysytellen käy kylässä,
Lausutellen wierahissa!
Sitte sinne tultuasi
Piä taitawat tarinat,
Eläkä kotia moiti,
Alenna anoppiasi!

Kysywät kylän miniät,
Tahi muut kyläiset naiset:
„Antoiko anoppi woita,
Kuin ennen emo kotona?" —
Sano aina annettawan,
Kapustalla kannettawan,
Jos kerran kesässä saanet,
Senki toisen talwellista.

Kuules wielä kuin sanelen,
Kuin jo wirkan wiimeiseksi:
Kun menet emon eloilta,
Tulet toisille tulille,
Emoas elä unoha,
Masentele maammoasi,
Emo on nähnyt suuren waiwan,
Kantaja kowan kokenut,
Synnytellessä sinua,
Katalaista kantaessa.
Emopa sinun elätti,
Imetti ihanat rinnat,
Monet yöt unetta wietti,
Monet atriat unohti,
Tuuwitellessa sinua,
Waaliessa pienoistansa."

Neljäskolmatta Runo.

Sulhoa warotetaan ei neittä pahoin pitämään, waan puolustamaan häntä muiltaki ja neuwomaan häntä kahden-kesken kauniisti; ww. 1—52. — Morsian huolissaan selittää, kuinka jo tuntuuki hänestä raskaalta kohta jättää entinen kotinsa, mutta siitä huolimatta pyytää kuitenki kotiin jääwien häntä ei liiallisesti suremaan ja kaipaamaan; ww. 53—86. — Morsian kuwaelee mielessään, kuinka hänen toiste syntymäkotiinsa tultua kaikki siinä lienee muuttunut, isä, äiti kuollut, ja hän ehkä kaikille tuntematon; ww. 87—136. — Morsian kiitettyä isää, äitiä, weljeä, sisarta ja muita tuttawiansa heidän entisestä hywyydestänsä häntä kohtaan, sanoo jäähywäisiä kaikille; ww. 137—170. — Ilmarinen kesken jäähywäisten tekoa koppoo morsiamen rekeen, lausuu joitakuita sanoja itsekki jäähywäisten jatkeeksi, lähtee ajamaan ja tulee kolmantena päiwänä kotiinsa; ww. 171—196.

„Jo nyt on neiti neuwottuna,
Morsian opastettuna,
Wielä wirkin weiolleni,
Sulholleni suin puhelen.
Kiitä sulho onneasi,
Kun kiität, hywinki kiitä,
Hywän sait, hywän tapasit,
Hywän luojasi lupasi:
Puhas on neiti puolellasi,
Soreainen suojassasi,
Tytär riski rinnallasi,
Werewäinen wieressäsi,
Tytär riski riihen puija,
Pulski poukkujen pesijä,

Kensti rihman kehreäjä,
Karski kankahan kutoja.
  Sulhokainen, nuorukainen,
Miehen kanta kaunokainen!
Ellös wiekö neitostasi
Nurkkihin nuhajamahan,
Olkileiwän leiwontahan,
Petäjäisen pieksäntähän;
Wie neittä salitupihin,
Leiwän paksun paistajaksi,
Wehnäleiwän leipojaksi,
Oluen osoajaksi!
  Sulho wiljon weljyeni
Ellös sie tätä kanoa,
Tätä liina-linnuistasi,
Ikäwillä itketelkö!
Tulisiko tuhma tunti,
Saisi neiollen ikäwä,
Pistä puuru puikkoloihin,
Tahi walkko waljahisin,
Tuo neiti ison kotihin,
Emon tuttawan tuwille!
  Ellös wainen sulho rukka
Neitosta pahoin pi'elkö!
Seiso seinänä e'essä,
Pysy pihtipuolisena,
Elä anna anopin lyöä,
Eläkä apen torua,
Elä wierahan wihata,
Talon toisen soimaella!
  Neuwo sulho neitoasi,
Opeta omenoasi,
Neuwo nelisnurkkaisessa,
Sano sammalhuonehessa,

Elä nurmella nukita,
Pieksä pellon pientarella,
Kuuluisi kumu kylähän,
Naisen itku naapurihin."
  Neito parka huokaiseikse,
Huokaiseikse, henkäiseikse,
Itse itkulle hyräytyi,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Enpä tuota ennen luullut,
Enkä uskonut ikänä,
En mä luullut luopuwani,
Uskonut eroawani,
Tämän linnan liepeheltä,
Tämän harjun hartioilta;
Jo nyt luulen, jotta luowun,
Jopa uskon ja eroan,
Ero= on tuopit tyhjettynä,
Ero= juotuna oluet,
Kohta korjat käännettynä
Päin ulos, perin tupahan,
Lappe'in ison latohon,
Kalten karjahuonehesen.
  Waan ellös hywä isoni,
Ellös ehtoinen emoni,
Tahi muu sukuni suuri,
Heimokuntani heleä,
Tuosta huolelle ruwetko,
Saako suurelle surulle,
Jos menenki muille maille,
Kulkenen johon kuhunki!
Paistanewi luojan päiwä,
Kuu luojan kumottanewi,
Tähet taiwon wälkkynewi,
Otawat ojentunewi,

Ilmassa etempänäki,
Muuallaki maailmassa,
Ei yksin ison pihoilla,
Näillä kaswinkartanoilla.

Lähen jo tästä, kuin lähenki,
Tästä kullasta ko'ista,
Heitän suoni, heitän maani,
Heitän heinikko-pihani,
Heitän walkeat weteni,
Heitän hiekka-rantaseni,
Kylpeä kylän akoille,
Pasikoia paimenille.

Sitte toiste tultuani,
Kotihini käytyäni,
Ei se äiti ääntä kuulle,
Iso ei itkua tajunne,
Jos ma kulmilla kujerran,
Pää-laella laulattelen,
Jo on nousnut nuori nurmi,
Kaswanut kataja-pehko,
Ihollen imettäjäni,
Kaswopäille kantajani.

Minun toiste tullessani
Tähän kuuluhun kotihin,
Muut ne ei tuntene minua,
Kun ne kaksi kappaletta:
Alimmainen aian witsa,
Perimmäinen pellon seiwäs,
Ne ne piennä pistämäni,
Neitona witsastamani.

Emoni mahowa lehmä,
Minun nuorna juottamani,
Ammoa rikuttelewi
Pitkillä piha-rikoilla,

Tuo minua tuntenewi
Kotoiseksi tyttäreksi.

Isoni iki oronen,
Minun piennä syöttämäni,
Hirnua rikuttelewi
Pitkillä piha-rikoilla,
Tuo minua tuntenewi
Kotoiseksi tyttäreksi.

Weikkoni kotoinen koira,
Minun lasna ruokkimani,
Haukkua rikuttelewi
Pitkillä piha-rikoilla,
Tuo minua tuntenewi
Kotoisekfi tyttäreksi.

Muut ne ei minua tunne
Kotihini tultuani,
Waikk' on wanhat walkamani,
Entiset elosijani,
Paikoillansa saaret, salmet,
Asemillansa apajat.

Millä nyt erotessani,
Lähtiessäni katala,
Millä maksan maammon maion,
Sekä taattoni hywyyen,
Millä weikon arma'uen,
Mieli-siiwot siskoseni?

Kiitän mä iso sinua
Entisistäni eloista,
Murkinoista muinaisista,
Parahimmista paloista.

Kiitän mä emo sinua
Nuorna tuuwiteltuasi,
Pienoisna pieltyäsi,
Rinnoin ruokkieltuasi.

Wielä kiitän weikkoseni,
Weikkoseni, siskoseni,
Kostelen koko perehen,
Kaikki kaswinkumppalini,
Joien joukossa elelin,
Kaswoin kanssa kaswin-aian.
Jää nyt taatto terweheksi,
Jää emoni terweheksi,
Kanssa weikot ja sisaret,
Kaikki kaswinkumppalini!
Jätän kaikki terweheksi,
Pirtit lautakattoinensa,
Pihat pihlajaisinensa,
Kujawieret kukkinensa,
Kankahat kanerwinensa,
Maat ja metsät marjoinensa,
Lehot, laksot lauluinensa,
Hywät kummut kuusinensa,
Weet satoine saarinensa,
Sywät salmet siikoinensa."
Se on seppo Ilmarinen
Koppoi neien korjahansa,
Iski wirkkua witsalla,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Jää hywästi järwen rannat,
Järwen rannat, pellon penkat,
Kaikki kantoset aholla,
Kuiwat hongat hongikossa,
Tuomikko tuwan takana,
Katajikko kaiwotiellä,
Kaikki maassa marjan warret,
Marjan warret, heinän korret,
Pajupehkot, kuusen juuret,
Lepän lehwät, koiwun kuoret!"

Läksi Pohjolan pihoilta,
Ajoa kahuttelewi,
Ajoi päiwän, tuosta toisen,
Ajoi kohta kolmannenki,
Päiwänäpä kolmantena,
Aletessa aurinkoisen,
Jo sepon koti näkywi,
Tuwat Ilman tuulottawi,
Noki nousi nuoraisena,
Sawu paksuna pakeni,
Tuprusi sepon tuwasta,
Ylös täytti taiwahalle.

Wiideskolmatta Runo.

Ilmarisen äiti jo kauwan odotettuansa ihasteleikse, kun näkee poikansa nuoren werewän naisen wieressä kotipihoille ajawan; ww. 1—38. — Äiti tiedustelee pojaltaan, miten matka oli onnistunut, käskee siitä nuorta naista tupaan, jossa häntä jo kyllä kauwan oli ikäwöimällä odotettu; ww. 39—78. — Ilmarista kehoitetaan nuorta naistansa näyttämään, jota sitte ylistäen kiitetään ja toiwotetaan yhtä kuuluna miniänä miehelässä pysymään, kuin ennen oli tyttönä wanhempainsa kodissa ollut; ww. 79—114. — Wieraat syötetään ja juotetaan yltäkylläisesti. Pitoin lopulla Wäinämöinen kiittää isännän, emännän ja muun wäen, jonka tehtyä lähtee kotiinsa; ww. 115—198.

Jopa wiikon wuotettihin,
Wuotettihin, katseltihin,
Neion nuotehet tulewan
Seppo Ilmarin kotihin.
Niin iltana muutamana,
Päiwänä moniahana,
Kumu kuuluwi salolta,
Reen kapina kankahalta,
Lokka luopuisa emäntä,
Kalewatar kaunis waimo,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Se on poikani rekonen,
Jo tulewi Pohjolasta
Nuoren neitonsa keralla.“
Se on seppo Ilmarinen
Jo kohta kotihin saapi

Ison saamille pihoille,
Wanhemman warustamille.
Lokka luopuisa emäntä,
Kalewatar kaunis waimo,
Tuossa tuon sanoiksi wirkki,
Itse lausui, noin nimesi:
„Kylä wuotti uutta kuuta,
Nuoret päiwän nousentoa,
Lapset maata mansikkaista,
Wesi terwaista wenettä;
Mie en kuuta puolinkana,
Päiweä mokominkana,
Minä wuotin weioani,
Weioani, minjoani.
Katsoin aamun, katsoin illan,
Päiwän päässäni pitelin,
Pääni katsoin kallellehen,
Sykeröni syrjällehen;
Jo tuo wiimeinki tulewi,
Toki kerran kerkiäwi,
Wierellä werewä muoto,
Punaposki puolellansa.
Sulho wiljon weljyeni!
Sanele tarinojasi,
Matkasitko mainehitta,
Käwit tiesi terwehenä,
Saitko neien, woitit wallan,
Sorritko sotiweräjän,
Langetitko lautalinnan,
Lewititkö lehmusseinän,
Astuitko anopin sillan,
Istuitko isännän lautsan?
Jo tuon näen kyselemättä,
Arwoan anelematta:

Onp' on sotka suojassansa,
Kana kainaloisessansa,
Puhas neiti puolellansa,
Walkeainen walloissansa.
Nouse jo korjasta korea,
Hywä lahja laitiosta,
Astu tietä temminkäistä,
Maata maksan karwallista,
Pole jalka portahalle,
Siitä siirräite sisähän,
Alle kuulun kurkihirren,
Alle kaunihin katoksen!
Jo täällä tämänki talwen,
Jopa mennehen kesosen,
Silta soitti sorsanluinen
Sillallista seisojaista,
Laki kultainen kumisi
Laen alla astujaista,
Ikkunat ilottelihe
Ikkunaisen istujaista.
Jo täällä tämänki talwen,
Jopa päiwän eilisenki,
Wanhat istui ikkunoissa,
Nuoret raittoi rantasilla,
Tytöt seisoi seinuksilla,
Pojat porstuan owilla,
Nuoren waimon warronnassa,
Morsiamen wuotannassa.
Sulho wiljon weljyeni!
Pura pois punaiset paikat,
Siwalluta silkkiwerhot,
Näytä tuota neitoasi,
Tokko toit, kenen käkesit,
Käkesit käkösen tuoa,

Maalta walkean walita,
Wesiltä werewän saa'a.
  Jo tuon näen kyselemättä,
Arwoan anelematta,
Toit käkösen tullessasi,
Sinisotkan suojassasi,
Wihannimman wirwen latwan
Wihannasta wirwikosta,
Tuorehimman tuomen lehwän
Tuorehesta tuomikosta;
On kuin puola puolikypsi,
Kuin on mansikka mäellä,
Tahi kuin käkönen puussa,
Pieni lintu pihlajassa,
Koiwussa korea-sulka,
Walorinta wahteressa.
  Hywä mutso, kaunis mutso,
Mutso walkean werewä,
Hywinpä ko'issa kuuluit,
Tyttönä ison ko'issa,
Hywin kuulu kuun ikäsi
Miniänä miehelässä!
  Hywä täss' on neien olla,
Kaunis kaswoa kanasen,
Täss' on laajat saunan lauat
Ja leweät pirtin lautsat,
Isännät isosi werrat,
Emännät emosi werrat,
Pojat onpi weikon werrat,
Tyttäret sisaren werrat."
  Siitä joukko syötettihin,
Syötettihin, juotettihin,
Liioilla lihamuruilla,
Kaunoisilla kakkaroilla;

Olut juoksi ostamaton,
Mesi markoin maksamaton,
Olut huulten huuhtimeksi,
Mesi mielten kääntimeksi.
  Kun oli kyllin kystä syöty,
Sekä syöty, jotta juotu,
Waka wanha Wäinämöinen
Sai tuosta sanelemahan:
„Hyw' on tässä neien olla,
Armas muienkin asua,
Ei tässä surulla syöä,
Ei eletä huolen kanssa,
J'ällä tämän isännän,
Elin-ajalla emännän."
  „Kumman tässä ensin kiitän,
Isännänkö wai emännän?
Ainap' entiset urohot
Ensin kiittiwät isännän,
Ku on suolta suojan saanut,
Ko'in korwesta kokenut,
Salwanut salosta seinät,
Hirret hirmulta mäeltä,
Ruotehet rome'ikolta,
Malat marjakankahalta,
Tuohet tuomiwaaran päältä,
Sammalet sulilta soilta.
  Jopa waan tämän isännän
Saaessa tätä tupoa
Mont' on tukka tuulta nähnyt,
Hiwus säätä hirweätä;
Use'in hywä isäntä
Aiwan aika huomenessa
Nousnut on nuotio-tulelta,
Hawannut hawusijalta,

Hawu päänsä harjaellut,
Kaste pesnyt sirkut silmät.
Siitä se hywä isäntä
Saaki tuttua tupahan,
Lautsan täyen laulajoita,
Ikkunat iloitsijoita,
Siltalauat lausujoita,
Karsinat karehtijoita.
Isännän esinnä kiitin,
Siitä ehtoisen emännän
Ruokien rakentamasta,
Pitkän pöyän täyttämästä.
Use'in hywä emäntä,
Tuo tarkka taloinen waimo,
Kuullut on kukotta nousta,
Kanan lapsetta karata,
Näitä häitä hankittaissa,
Teoksia tehtäessä.
Hywin on hywä emäntä,
Tuo tarkka taloinen waimo,
Osannut oluet panna,
Makujuomat juoksutella,
J'uista imeltyneistä,
Make'ista maltahista,
Joit' ei puulla puuhaellut,
Korennolla koukkiellut,
Aina kourilla kohenti,
Kätösillä käännytteli,
Saunassa sawuttomassa,
La'aistulla lautehilla."
Waka wanha Wäinämöinen,
Wirren ponsi polwuhinen,
Wielä kiitti kansan kaiken,
Kun oli kansa kaunihina,

Wäki wanha wänkeänä,
Sekä nuoriso somana;
Siitä siirtihe rekehen,
Laittelihe laitiohon.
Witsattaki wirkku juoksi,
Helmin lyömättä hewonen,
Ainoisillen appehille,
Taannoisille tanterille,
Saattoi wanhan Wäinämöisen,
Laulajan iän ikuisen,
Oman uksen aukomille,
Oman kynnyksen etehen.

Kuudeskolmatta Runo.

Lemminkäinen pahasti suutuksissaan siitä, kun häntä ei ollut Pohjolan häihin kutsuttu, ylimielisyydessään päättää kuitenki lähteä sinne; ww. 1—26. — Äiti kieltää poikaansa lähtemästä ja sanoo monta surmapaikkaa matkalla häntä kohtaawan, kokien silläki tawoin häntä kotona pidättää. Lemminkäinen kysyy, mitä surmia ne olisiwat; ww. 27—56. — Lemminkäisen äiti nimittää kolme hengen waaraa, joihin poika olisi matkallansa yhtywä, mutta tämä niistä ei millänsäkään aina waan pyrkii lähtemään; ww. 57—110. — Äiti yhä poikaansa pelotellen sanoo hänen wielä Pohjolassaki surmattawan, jos perille pääsisi. Lemminkäinen kuitenki walmistaikse lähtemään; ww. 111—162. — Lemminkäinen lähtee matkaan, tulee ensimäisenä päiwänä tulikokon luoksi, laulaa teiriä kokolle ja pääsee, sen niitä syödessä, siwutse; ww. 163—198. — Toisena päiwänä joutuu tuliselle kuopalle, saapi Ukon siihen lunta satamaan ja pääsee wahingotta edelleen; 199—230. — Kolmantena päiwänä tapaa suden ja karhun Pohjolan weräjän suulla wastassansa. Niille hän laulaa lampahia syötäwäksi ja pääsee niin Pohjolan pihalle; ww. 231—256.

Ahti oli saarella asuwa
Kaukoniemen kainalossa,
Päätyi pellon kynnännässä,
Wainion wakoannassa.
Kuulewi jumun kylältä,
Järyn järwien takoa,
Juohtui juoni mielehensä,
Tuuma aiwohon osasi:
Häitä Pohjola pitäwi,
Salajoukko juominkia.
Murti suuta, wäänti päätä,
Murti mustoa hawenta,

Heti heitti kynnöksensä,
Lähtewi kohin kotia,
Luoksi armahan emonsa,
Tykö walta wanhempansa.
Sanoi tuonne saatuansa,
Toimitteli tultuansa:
„Oi emoni, waimo wanha!
Astu aittahan mäelle,
Tuo sieltä somat sopani,
Kanna waattehet wakaiset,
Jotka päälleni pukisin,
Warustaisin warrelleni,
Lähen Pohjolan pitoihin,
Salajoukon juominkihin.“
Emo kielti poikoansa
Lähtemästä Pohjolahan,
Noin sanoi emo pojalle:
„Ellös menkö poikueni
Noihin Pohjolan pitoihin,
Suuren joukon juominkihin!
Ei sua kutsuttu sinne,
Ei tarkoin tahotakkana.“
Tuop' on lieto Lemminkäinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Tuoss' on kutsut kuun ikuiset,
Airuhut alin-omaiset,
Miekassa tuliterässä,
Säilässä säkenewässä.“
Tuop' on äiti Lemminkäisen
Yhä kielteä käkesi:
„Ellös wainen poikueni
Menkö Pohjolan pitoihin!
Monet on kummat matkallasi,
Isot tielläsi imehet,

Kolme surmoa kovinta,
Kolme miehen kuolemata."
  Virkkoi lieto Lemminkäinen,
Sanoi kaunis Kaukomieli:
„Ei uros hätäille noita,
Ei varsin varannekkana,
Vaan kuitenki, kaikitenki,
Sano korvin kuullakseni,
Mi on surma ensimäinen,
Ensimäinen, viimeinenki!"
  Virkkoi äiti Lemminkäisen:
„Se on surma ensi surma,
Menet matkoa vähäisen,
Pääset tietä päiväyksen,
Tulevi joki tulinen
Poikkipuolin vastahasi,
Joess' on tulinen koski,
Koskessa tulinen luoto,
Luo'olla tulinen korko,
Korolla tulinen kokko,
Yöt se hammasta hi'ovi,
Päivät kynttä kitkuttavi,
Tulijalle vierahalle,
Saavalle käkeävälle."
  Virkkoi lieto Lemminkäinen,
Sanoi kaunis Kaukomieli:
„Se on surma naisen surma,
Ei ole kuolema urohon;
Oi emoni kantajani
Sano surma keskimäinen!"
  Sanoi äiti Lemminkäisen:
„Se on surma toinen surma,
Menet matkoa vähäisen,
Toki toisen päiväyksen,

Tulewi tulinen kuoppa,
Se on poikkipuolin tietä,
Täynnä kuumia kiwiä,
Palawia paateroita;
Siihen on satoja saanut,
Tuhansia tukkueltu."
Wirkkoi lieto Lemminkäinen,
Sanoi kaunis Kaukomieli:
„Ei ole siinä miehen surma,
Eikä kuolema urohon;
Oi emoni kantajani
Sano surma jälkimäinen!"
Sanoi äiti Lemminkäisen:
„Se on surma kolmas surma,
Menet wieläki wähäisen,
Pääset siitä päiwäyksen,
Susi päälle suimistaikse,
Karhu toisna kaimistaikse,
Suulla Pohjolan weräjän,
Kape'immassa kujassa;
Syönyt on sa'anki miestä,
Tuhonnut tuhat urosta."
Wirkkoi lieto Lemminkäinen,
Sanoi kaunis Kaukomieli:
„Uuhi uunna syötäköhön,
Rieskana rewittäköhön,
Waan ei mies pahempikana,
Uros untelompikana;
Tuo tänne somat sopani,
Kanna waattehet wakaiset!"
Sanoi äiti Lemminkäisen:
„Ellös wainen poikueni
Menkö Pohjolan pitoihin,
Suuren joukon juominkihin!

Siell' on miehet miekka wyöllä,
Urohot sota-aseissa,
Laulawat sinun poloisen
Miekkahan tuliterähän;
Jo on laulettu paremmat,
Jalommatki jaksettuna."
Wirkkoi lieto Lemminkäinen,
Sanoi kaunis Kaukomieli:
„Olen jo ennenkin elellyt
Noilla Pohjolan tuwilla,
Itse lauloin Lappalaisen,
Sekä tungin Turjalaisen,
Kiwet suuhun syrjin syöstin,
Paaet lappehin latelin."
Sanoi äiti Lemminkäisen:
„Ohoh poikani poloinen!
Jo olet ennenkin elellyt
Noilla Pohjolan tuwilla,
Uinut Tuonen umpilammik,
Mitannut we'et Manalan,
Siell' oisit tänäki päänä
Ilman äitittä pahatta.
Muistapa mitä sanelen:
Tulet Pohjolan tuwille,
Mäki on täynnä seipähiä,
Piha täynnä pylwähiä,
Ne on täynnä miehen päitä,
Yks' on seiwäs päätön seiwäs,
Senpä seipähän nenähän
Sinun pääsi leikatahan."
Wirkkoi lieto Lemminkäinen,
Sanoi kaunis Kaukomieli:
„Hurja noita huolinewi,
Epäkelpo keksinewi,

Tuo tänne sotisopani,
Wanhat waino-waatteheni,
Lähen Pohjolan pitoihin,
Salajoukon juominkihin."
  Sai siitä sotisopansa,
Warsin waino-waattehensa,
Niin otti isonsa miekan,
Tuon taaton sotatowerin,
Senpä siltahan sysäsi,
Terin työnti lattiahan,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Tuskin on Pohjolan tuwassa
Tämän miekan miettijäistä,
Tämän kalwan katsojaista."
  Siitä läksi Lemminkäinen
Istuen oron re'essä,
Iski wirkkua witsalla,
Heitti helmiruoskasella.
  Ajoi aikoa wähäisen,
Näki tiellä teirikarjan,
Teiret lentohon lehahti
Eestä juoksewan hewosen.
  Jäi hitusen höyheniä,
Tielle teiren sulkasia,
Ne kokosi Lemminkäinen,
Tapaeli taskuhunsa.
  Ajoi eellehen wähäisen,
Kulki tietä pikkuruisen,
Jo hepo hörösteleikse,
Luppakorwa luonteleikse.
  Se on lieto Lemminkäinen
Kaarastihè katsomahan:
Aiwan on joki tulinen
Poikitse hewon e'essä,

Joessa tulinen koski,
Koskessa tulinen luoto,
Luo'olla tulinen korko,
Korolla tulinen kokko,
Sillä kulkku tulta kuohui,
Suu waleli walkeata.
  Mitä huoli Lemminkäinen,
Tapasip' on taskuhunsa,
Otti teiren sulkasia,
Hieroa hitustelewi,
Siitä syntyi teirikarja,
Sen syöksi kokolle suuhun.
  Lauloi siitä jäisen sillan
Poikitse joen tulisen,
Itse eellehen ajawi,
Pääsi päiwän ensimäisen.
  Ajoi matkoa wähäisen,
Piirrätteli pikkuruisen,
Taas oronen ouostuwi,
Hewonen hörähtelewi.
  Kaahistihe katsomahan:
On eessä tulinen kuoppa
Itähän iäti pitkä,
Luotehesen loppumaton,
Täynnä kuumoa kiweä,
Palawata paateroa.
  Mitä huoli Lemminkäinen,
Ukkoa rukoelewi:
„Oi Ukko yli-jumala,
Sa'a lunta sauwan warsi
Noille kuumille kiwille,
Palawille paateroille!"
  Tuo Ukko yli-jumala,
Taatto wanha taiwahinen,

Nosti longan luotehelta,
Toisen lännestä lähetti,
Nepä yhtehen yhytti,
Lomakkohon loukahutti,
Satoi lunta sauwan warren,
Kiehitteli keihäswarren,
Noille kuumille kiwille,
Palawille paateroille;
Sai siihen luminen lampi,
Jäinen järwi muo'ostihe.
  Siitä lieto Lemminkäinen
Ajoi poikki jäisen järwen,
Sillä sen rowin waelti,
Pääsi toisen päiwäyksen.
  Laski wirkkua witsalla,
Helähytti helmisellä,
Sai wirkku wilettämähän,
Hepo hötkellyttämähän.
  Wirkku juoksi wirstan toisen,
Maan paras palan pakeni,
Siitä seisahtui äkisti
Suulla Pohjolan weräjän.
  Silloin lieto Lemminkäinen
Kawahtihe katsomahan:
On susi weräjän suulla,
Karhu kauhea kujalla.
  Tawotteli taskuhunsa,
Otti uuhen willasia,
Hieroa utustelewi,
Siitä syntyi uuhikarja.
  Puhui kerran kämmenelle,
Uuhet juoksuhun uhahti,
Suet sinne ryömäsihe,
Karhut kanssa kaimasihe.

Siitä lieto Lemminkäinen,
Tuo on kaunis Kaukomieli,
Pääsi senki päiwäyksen,
Ajoi eelle matkoansa,
Ajoi Pohjolan pihalle,
Salakansan kartanolle.

Seitsemäskolmatta Runo.

Lemminkäinen tupaan tultuansa kysyy ohria hewoiselleen, olutta itselleen, lähtee röykkeästi pöydän päähän ja heittäytyy penkille istumaan; ww. 1—32. — Lemminkäiselle tuodaan wanhaa pilaunutta olutta juoda, ja kun hän ei tyydy siihen, waan waatii parempaa, niin Pohjolan isäntä kysyy, mitä warten hän nyt oli tullutki Pohjolaan; ww. 33—66. — Pohjolan isäntä kokee loihtutaidollaan Lemminkäistä hätyyttää, mutta näkee pian kyllä sen kautta ei mitään woittawansa; ww. 67—108. — Pohjolan isäntä waatii Lemminkäistä miekkasille kanssansa ja Lemminkäisen siihen myönnyttyä alkaa tappelo ensin tuwassa; ww. 109—144. — Lemminkäinen arwelee pihalla paremmin tapella sopiwan. Niin mennään ulos pihalle, jossa Lemminkäinen lopulta lyöpi pään poikki Pohjolan isännältä; ww. 145—196. — Lemminkäinen asettaa Pohjolan isännän pään seipääsen, lähtee tupaan käsiänsä pesemään ja hawaitsee omanki päänsä pian waaraan joutuwan; ww. 197—228.

Nyt onpi saneltawana,
Miten lieto Lemminkäinen
Tuli Pohjolan tupihin,
Sariolan salwoksihin.
Heti kun tuli tupahan,
Astui keski lattialle,
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Oisiko talossa tässä
Ohria orosen purra,
Olutta urohon juoa?"
Itse Pohjolan isäntä
Tuop' on tuohon wastoawi:
„Ollewi talossa tässä
Tannerta orosen olla,

Eikä kielletä sinua
Owen suussa seisomasta."
  Siinä lieto Lemminkäinen
Murti mustoa hawenta,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Eip' ennen minun isoni
Seisonut sijalla sillä,
Olipa sijoa silloin,
Tanhua orihin olla,
Tupa pesty miehen tulla;
Miksip' ei ole minulle,
Kuin ennen minun isolle?"
  Siitä siirtihe ylemmä,
Pyörähtihe pöyän päähän,
Istuihe rahin nenähän,
Petäjäisen penkin päähän,
Rahi rautainen rasahti,
Petäjäinen penkki notkui.
  Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Enpäs liene lempi wieras,
Kun ei tuotane olutta
Tulewalle wierahalle."
  Ilpotar hywä emäntä
Hänpä tuon sanoiksi wirkki:
„Ohoh piika pikkarainen,
Tuo olutta wierahalle!"
  Tyttö pieni, tyhjä lapsi,
Toi siitä olutta tuopin
Juoa lieto Lemminkäisen,
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Tokko lie sinussa miestä,
Juojoa tämän oluen?"
  Lemminkäinen lieto poika
Katsoi tuosta tuoppihinsa:

Toukat tuopin pohjukassa,
Maot äärillä mateli.
  Sanoi lieto Lemminkäinen:
„En mä liene lempi wieras,
Kun ei tuotane olutta,
Parempata juotawata."
  Itse Pohjolan isäntä
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Mitä sie tulitki tänne,
Ken sinua koolle kutsui?"
  Wirkkoi lieto Lemminkäinen,
Sanoi kaunis Kaukomieli:
„Koira kutsuen tulewi,
Hywä ilman hyppeleikse:
Kuules poika Pohjolaisen,
Itse Pohjolan isäntä,
Anna ostoa olutta,
Juomoa rahan alaista!"
  Tuosta Pohjolan isäntä
Kowin suuttui ja wihastui,
Lauloi lammin lattialle,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Tuoss' on joki juoaksesi,
Lampi laikutellaksesi!"
  Sanoi lieto Lemminkäinen:
„En ole härkä hännällinen
Juomahan jokiwesiä,
Lammikoita lakkimahan."
Itse loihe loitsimahan,
Lauloi sonnin lattialle,
Sepä lammin laikkaeli,
Joi jokosen kuiwallehen.
  Pohjolainen pitkä poika
Suen suustansa sukesi,

Senpä lauloi lattialle
Surmaksi lihawan sonnin.
Lemminkäinen lieto poika
Lauloi walkean jäniksen
Lattialle hyppimähän
Sen sutosen suun etehen.
Pohjolainen pitkä poika
Lauloi koiran koukkuleuan
Tuon jäniksen tappamahan,
Kierosilmän kiskomahan.
Lemminkäinen lieto poika
Lauloi orrellen orawan,
Orsilla kapahumahan,
Koiran tuota haukkumahan.
Silloin Pohjolan isäntä
Itse lausui, noin nimesi:
„Lähe jo tästä Hiien heitto
Luota kaiken ihmiskansan
Kotihisi koittamahan,
Maahasi pakenemahan!"
Mitä huoli Lemminkäinen,
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Ei miestä manaten saa'a,
Ei miestä pahempatana,
Sijaltansa siirtymähän,
Paikalta pakenemahan."
Silloin Pohjolan isäntä
Miekan seinältä siwalti,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Oi sie Ahti Saarelainen,
Mitelkämme miekkojamme,
Katselkamme kalpojamme!"
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Mitä minun on miekastani,

Kun on luissa lohkiellut,
Pääkasuissa katkiellut!
Waan kuitenki, kaikitenki,
Mitelkämme, katselkamme;
Eip' ennen minun isoni
Miekkamittoja warannut,
Pojastako polwi muuttui,
Lapsesta laji wäheni."

Otti miekan, riisui rauan,
Tempasi tuliteränsä,
Huotrasta huwekkisesta,
Wyöstä wennon selkäisestä;
Mitteliwät, katseliwat
Noien miekkojen pituutta,
Olipa pikkuista pitempi
Miekka Pohjolan isännän,
Yhtä kynnen mustukaista,
Puolta ohrasen jyweä.

Sanoi Ahti Saarelainen,
Wirkkoi kaunis Kaukomieli:
„Sinunpa pitempi miekka,
Sinun eeltä iskeminen."

Siitä Pohjolan isäntä
Siwalteli, sieppaeli,
Tawotteli, ei tawannut
Lemminkäistä päälakehen,
Kerran ortehen osasi,
Kamanahan kapsahutti.

Sanoi Ahti Saarelainen,
Wirkkoi kaunis Kaukomieli:
„Tukela tora tuwassa,
Tuwan uuen turmelemme,
Lattiat werin panemme,
Käykämme ulos pihalle!

Pihalla weret paremmat,
Kartanolla kaunihimmat."
  Mentihin ulos pihalle,
Tawattihin lehmän talja,
Lewitettihin pihalle,
Senp' on päällä seistäksensä.
  Sanoi Ahti Saarelainen:
„Kuulesta sa Pohjan poika,
Sinunpa pitempi miekka,
Iske päältä Pohjan poika!"
  Iski päältä Pohjan poika,
Iski kerran, iski toisen,
Kohta kolmasti rapasi,
Eipä oikein osota,
Lipaise lihoakana,
Ota orwas-kettuana.
  Sanoi Ahti Saarelainen,
Wirkkoi kaunis Kaukomieli:
„Annappas minäki koitan,
Jo se on wuoroni minunki."
  Tuopa Pohjolan isäntä
Ei tuosta totella ollut,
Yhä iski, ei epäillyt,
Tarkotteli, ei tawannut.
  Tulta tuiski tuima rauta,
Terä warsin walkeata,
Käessä lieto Lemminkäisen,
Läksi loiste loitommaksi,
Wasten kauloa walahti
Tuon on pojan Pohjolaisen.
  Sanoi kaunis Kaukomieli:
„Ohoh Pohjolan isäntä!
Niinp' on kaulasi katalan,
Kuni koite ruskeana."

Tuopa poika Pohjolaisen,
Itse Pohjolan isäntä,
Sinne siirti silmiänsä
Pä'in kauloa omoa,
Silloin lieto Lemminkäinen
Jopa lyöä lipsahutti,
Laski pään on päältä olka,
Kallon kaulalta siwalti,
Wei kun naatin naurihista,
Tahikka tähän olesta;
Päähyt pyörähti pihalle,
Miehen kallo kartanolle.
Sata oli seiwästä mäellä,
Tuhat pylwästä pihalla,
Saoin päitä seipähissä,
Yksi seiwäs ilman päättä;
Tuop' on lieto Lemminkäinen
Otti pään pojan pätöisen,
Kantoi kallon kartanolta
Senki seipähän nenähän.
Siitä Ahti Saarelainen,
Tuo on kaunis Kaukomieli,
Tupahan palattuansa,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Tuo wettä wihainen piika
Käsiäni pestäkseni
Weristä pahan isännän,
Häjyn miehen hurmehista!"
Pohjan akka syännyksenti,
Syännyksenti, suutuksenti,
Lauloi miestä miekallista,
Asehellista urosta,
Sata miestä miekallista,
Tuhat kalwan kantajata,

Pään waralle Lemminkäisen,
Kaukomielen kaulan päälle.
Jo aika tosin tulewi,
Päiwä liitolle lipuwi,
Toki käypi tuskemmaksi,
Läylemmäksi lankeawi,
Asuskella Ahti poian,
Lemminkäisen leyhytellä,
Noissa Pohjolan pioissa,
Salajoukon juomingissa.

Kahdeksaskolmatta Runo.

Lemminkäinen muutaikse kokokſi ja lentää Pohjolasta. Näkee harmaan hawukan itseänsä ilmassa takaa ajawan, jota ei kuitenkaan pahasti pelkää; ww. 1—46. — Kotiin tultuansa Lemminkäinen ei juuri näytä iloiselta. Äitin kysyttyä, mikä häntä waiwaa, sanoo Pohjolan wäen sotaan nousneen häntä yhtä miestä wastaan; ww. 47—80. — Äiti muistuttelee Lemminkäiselle, kuinka aikanansa oli warotellut häntä Pohjolaan lähtemästä ja kysyy, missä luulee nyt tapaawansa piilopaikan; ww. 81—124. — Äiti neuwoo poikaansa pakenemaan kauwas yksinäiselle meren saarelle; siellä oli ennen isänsä kowina sota-aikoina päänsä säilyttänyt; ww. 125—162.

Jo nyt Ahti Saarelainen,
Itse lieto Lemminkäinen,
Läksi tuiskuna tuwasta,
Sawuna pihalle saapi,
Pakohon pahoja töitä,
Pillojansa piilemähän.
Niin pihalle tultuansa
Katseleikse, käänteleikse,
Etsi entistä oroa,
Näe ei entistä oroa,
Näki paaen pellon päässä,
Pajupehkon pientarella.
Mikäs neuwoksi tulewi,
Mikä neuwon antajaksi,
Jo kumu kujasta kuului,
Tomu toisista taloista,
Wälkytys kylän wäliltä,
Silmän isku ikkunoilta.

Tuossa lieto Lemminkäisen
Piti muiksi muuttai'ta,
Kokkona ylös kohosi,
Nousi tuonne taiwahalle,
Päiwä poltti poskipäitä,
Kuuhut kulmia walaisi.
Siinä lieto Lemminkäinen
Ukkoa rukoelewi:
„Oi Ukko hywä jumala,
Mies on tarkka taiwahinen!
Laa'ippa utuinen pilwi,
Luo nyt pilwi pikkarainen,
Jonka suojassa menisin,
Kotihini koitteleisin."
Lenteä lekuttelewi,
Katsoi kerran jälkehensä,
Keksi harmoan hawukan,
Sen silmät paloi tulena,
Kuni pojan Pohjolaisen,
Pohjan entisen isännän.
Sanoi Ahti Saarelainen,
Wirkkoi kaunis Kaukomieli:
„Hawukkani, lintuseni!
Käännäite kohin kotia,
Sano tuonne tultuasi
Pimeähän Pohjolahan:
„„Kowa on kokko kourin saa'a,
Kynälintu kynsin syöä.""
Siitä lieto Lemminkäinen
Jo kohta kotihin joutui
Suulla surkean=näöllä,
Syämmellä synkeällä.
Emo wastahan tulewi
Kulke'issansa kujoa,

Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Mi sinulla poikueni? —
On sulle satunen saanut
Pohjolassa käyessäsi."
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Oi emoni, waimo wanha,
Sääli säkkihin ewästä,
Pane jauhot palttinahan! —
Pois tuli pojalle lähtö
Tästä kullasta ko'ista:
Miehet miekkoja hiowat,
Kärestäwät keihäitä."
Emo ennätti kysyä,
Waiwan nähnyt waaitella:
„Miksi miekkoja hiowat,
Kärestäwät keihäitä?"
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Siksi miekkoja hiowat,
Kärestäwät keihäitä,
Mun poloisen pään waralle.
Tuli työ, tapahtui seikka,
Noilla Pohjolan pihoilla,
Tapoin pojan Pohjolaisen,
Itsen Pohjolan isännän;
Nousi Pohjola sotahan,
Takaturma tappelohon,
Wasten waiwaista minua,
Yksinäisen ympärille."
Siitä äiti Lemminkäisen
Itse lausui lapsellensa:
„Jo sanoin minä sinulle,
Jo wainen warottelinki,
Yhä kielteä käkesin
Lähtemästä Pohjolahan.

Kunne nyt, poikani poloinen,
Kunne lähet piilemähän,
Ettei pää pahoin menisi,
Kaula kaunis katkeaisi?"
„Menet männyksi mäelle,
Katajaksi kankahalle,
Tuho sielläki tulewi,
Kowa onni kohtoawi:
Use'in mäkinen mänty
Pärepuiksi leikatahan,
Use'in kataja-kangas
Seipähiksi karsitahan."
„Menet metsähän sueksi,
Korpimaille kontioksi,
Tuho sielläki tulewi,
Kowa onni kohti saapi:
Mies nuori noentolainen
Kärestäwi keihä'änsä
Surmataksensa sutosen,
Metsän karhun kaataksensa."
„Tahi menet hauwiksi merehen,
Siiaksi silajokehen,
Tuho sielläki tulewi,
Kowa loppu loukahtawi:
Use'in merisen hauwin
Nuoret nuotalla wetäwät,
Use'in jokisen siian
Wanhat saawat werkollansa."
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Itse tieän ilkeimmät,
Arwoan pahimmat paikat,
Kussa surma suin pitäisi;
Oi emoni kantajani!
Sie sano parempi paikka,

Kunne käsket piilemähän,
Aiwan on surma suun e'essä,
Yksi päiwä miehen päätä,
Tuskin täytehen sitänä."
Silloin äiti Lemminkäisen
Itse wirkki, noin nimesi:
„Sanon mie hywänki paikan,
Missä piillä pillomuksen,
Paeta pahan alaisen,
Sie wanno walat ikuiset,
Ei sotia käyäksesi
Kuunna kymmennä kesänä,
Hopeankana halulla,
Kullankana tarpehella."
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Wannon mie walat wakaiset,
Ei kesänä ensimmäisnä
Saa'a suurihin sotihin;
Wiel' on haawat hartioissa,
Sywät reiät ryntähissä,
Entisistäkin eloista,
Roista miekan melskehistä,
Suurilla sotatiloilla,
Miesten tappotanterilla."
Silloin äiti Lemminkäisen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Otappa isosi pursi,
Lähe tuonne piilemähän
Ylitse meren yheksän,
Meri-puolen kymmenettä,
Saarehen selällisehen,
Luotohon merellisehen.
Siell' ennen isosi piili,
Sekä piili, jotta säilyi,

Suurina sotakesinä,
Wainowuosina kowina;
Hywä oli siellä ollaksensa,
Armas aikaellaksensa.
Siellä piile wuosi, toinen,
Käy kotihin kolmannella
Tutuille ison tuwille,
Wanhempasi walkamoille!"

Yhdeksäskolmatta Runo.

Lemminkäinen työntää laiwan wesille, purjehtii kolme kuukautta aawaa merta, päästen wiimein matkansa perille; ww. 1—32. — Lemminkäinen kysyy lupaa maalle noustaksensa, jonka tytöt hänelle mielellänsä suowat; ww. 33—60. — Elelee sitte liika rohkeasti saaren neitoin kanssa; siitä miehet suuttuneena päättäwät surmata hänen, jonkatähden Lemminkäisen kerkeämiseen täytyy pakoon lähteä; ww. 61—110. — Lemminkäinen kotiin tultuansa ei enää näe jälkiäkään entisestä kartanostaan, ja rupeaa sitte äitiänsä itkemään, jonka jo luulee kuolleeksi; ww. 111—144. — Löytää metsässä piileskelewän äitinsä ja saapi häneltä tietää, Pohjolan wäen tuwat polttaneen. Lupaa uudet wielä paremmat tuwat laittaa ja kertoo elämästänsä saarella; ww. 145—206.

Lemminkäinen lieto poika
Siitä läksi piilemähän,
Sekä läksi, jotta joutui,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Hywästi hywä emoni!
Kun tulewi Pohjan kansa,
Pimentolan pitkä joukko,
Päätäni kyselemähän,
Sanoppa samonneheksi,
Minun täältä mennehekſi,
Saman kasken kaattuani,
Joka jo on leikattuna!"
Wetäisi wenon wesille,
Laski laiwan lainehille,
Weti puuhun purjehia,
Itse istuwi perähän,

Kokan koiwuiſen nojahan,
Melan wartewan warahan.
  Tuuli tuuitti wenoista,
Meren tyrsky työnnytteli,
Selwiä ſelän weſiä,
Ulapoita aukeita,
Tuuitteli kuuta kakſi,
Kuun on kohta kolmannenki,
Saarelle ſanattomalle,
Niemelle nimettömälle.
  Istui immet niemen päässä
Rannalla meren ſiniſen,
Ken ſe wuotti weljeänſä,
Toiwoi taattoa tulewan,
Sepä wasta warſin wuotti,
Joka wuotti ſulhoanſa.
  Pian lieto Lemminkäinen
Luotti purren luotoſelle,
Laski laiwan ſaaren päähän,
Saaren niemyen nenähän.
  Sanoi tuonne tultuanſa:
„Onko ſaarella ſijoa
Weteä wenettä maalle,
Purtta kuiwalle kumota?“
  Saaren impyet ſanowat:
„Onhan ſaarella ſijoa
Weteä wenoſi maalle,
Purſi kuiwalle kumota:
Tääll' on walkamat warawat,
Rannat täynnänſä teloja.“
  Wirkkoi lieto Lemminkäinen,
Kyſyi kaunis Kaukomieli:
„Onko ſaarella ſijoa,
Maata ſaaren manterella,

Minun laulut laulellani,
Ilowirret wieretellä?"
  Saaren impyet sanowat,
Niemen neiet wastoawat:
„Onhan saarella sijoa,
Maata saaren manterella,
Sinun laulut laulellasi,
Ilowirret wieretellä,
Lehot leikki lyöäksesi,
Tanner tanhuellaksesi."
  Siitä lieto Lemminkäinen
Eleä nutustelewi
Saaren impien ilossa,
Kassapäien kauneussa;
Kunnepäin on päätä käänti,
Siinä suuta suihkatahan,
Kunne kättänsä kohotti,
Siinä kättä käpsätähän.
  Käwi öillä öitsimässä,
Syän-öillä yksinänsä;
Niinpä kerran käyessänsä
Kulkiessansa kylitse,
Saaren niemen pitkän päähän,
Kymmenentehen kylähän,
Ei nähnyt sitä taloa,
Kuss' ei miekkoja hiottu,
Tapparoita tahkaeltu,
Pään waralle Lemminkäisen.
  Silloin lieto Lemminkäinen
Jo tunsi tuhon tulewan,
Hätäpäiwän päälle saawan,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Lempoko yhen urohon
Sowissansa suojelewi

Päälle saa'essa satojen,
Tuhansien tunkiessa!"
Astuiksen aluksehensa,
Wierähti wenon perähän,
Laski laiwansa ulomma;
Tuli tuuli tuon puhalti
Ulapalle aukealle,
Jäiwät raukat rannikolle,
Saaren immet itkemähän,
Kultaiset kujertamahan.
Sini itki saaren immet,
Niemen neiet woikerrehti,
Kuni purjepuu näkywi,
Rautahankki haimentawi;
Ei he itke purjepuuta,
Rautahankkia haloa,
Itki purjepuun alaista,
Rautahankin haltiata.
Itse itki Lemminkäinen,
Sini itki ja surekſi,
Kuni saaren maat näkywi,
Saaren harjut haimentawi;
Ei hän itke saaren maita,
Saaren harjuja haloa,
Itki saaren impyitä,
Noita harjun hanhosia.
Siitä lieto Lemminkäinen
Päästyä kotiperille
Tunsi maat on, tunsi rannat,
Sekä saaret, jotta salmet,
Tunsi wanhat walkamansa,
Entiset elo-sijansa,
Ei tunne tuwan aloa,
Seinän seisonta-sijoa;

Jo tuossa tuwan sijalla
Nuori tuomikko tohisi,
Männikkö tupamäellä,
Katajikko kaiwotiellä.
Wirkkoi lieto Lemminkäinen,
Sanoi kaunis Kaukomieli:
„Tuoss' on lehto, jossa liikuin,
Kiwet tuossa, joilla kiikuin,
Tuossa nurmet nukkeroimat,
Pientarehet piehtaroimat,
Mikä wei tutut tupani,
Kuka kaunihit katokset?"
Loihe siitä itkemähän,
Itki päiwän, itki toisen
Ei hän itkenyt tupoa,
Eikä aittoa halannut,
Itki tuttua tuwassa,
Aitallista armastansa.
Wirkkoi lieto Lemminkäinen,
Sanoi kaunis Kaukomieli:
„Ohoh kaunis kantajani,
Ihana imettäjäni!
Jo olet kuollut kantajani,
Mennyt ehtoinen emoni,
Liha mullaksi lahonnut,
Kuuset päälle kaswanehet."
Katseleikse, käänteleikse,
Näki jälkiä hitusen,
Ruohossa rutistunutta,
Kanerwassa katkennutta,
Läksi tietä tietämähän,
Ojelwoista ottamahan,
Tiehyt metsähän wetäwi,
Ojelwoinen ottelewi.

Wieri siitä wirstan toisen,
Pakeni palasen maata,
Salon synkimmän sisähän,
Korwen kolkon kainalohon:
Näkewi salaisen saunan
Kahen kallion lomassa,
Siellä ehtoisen emonsa,
Tuon on walta wanhempansa.
  Siinä lieto Lemminkäinen
Ihastui iki hywäksi,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Ohoh äiti armahani!
Wiel' olet toki elossa,
Kun jo luulin kuollehceksi;
Pois itkin ihanat silmät,
Kaswon kaunihin kaotin."
  Sanoi äiti Lemminkäisen:
„Wiel' olen toki elossa,
Waikkapa piti paeta
Tänne synkkähän salohon:
Suori Pohjola sotoa,
Takajoukko tappeloa,
Poltti huonehet poroksi,
Kaiken kartanon häwitti."
  Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Ellös olko milläkänä!
Tuwat uuet tehtänehe,
Paremmat osattanehe,
Pohjola so'ittanehe,
Lemmon kansa kaattanehe."
  Siitä äiti Lemminkäisen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Wiikon wiiwyit poikueni
Noilla mailla wierahilla."

Wirkkoi lieto Lemminkäinen,
Sanoi kaunis Kaukomieli:
„Hywä oli siellä ollakseni,
Armas aikaellakseni;
Siell' oli mäet simaiset,
Kalliot kananmunaiset,
Mettä wuoti kuiwat kuuset,
Seipähät waloi olutta."
„Hywä oli siellä ollakseni,
Armas aikaellakseni,
Siitä oli paha elämä,
Siitä outo ollakseni,
Pelkäsiwät piikojansa,
Luuliwat lutuksiansa,
Pahasti pitelewäni,
Ylimäärin öitsiwäni,
Minä piilin piikasia,
Waroin waimon tyttäriä,
Kun susi sikoja piili,
Hawukat kylän kanoja."

Kolmaskymmenes Runo.

Lemminkäinen muutamana päiwänä kuultuansa purren walittawan sitä kun ei päässyt sotaretkelle, päättää lähteä sotaan ja saapi wanhan sotatowerinsa Tieran kanssansa lähtemään; ww. 1—38. — Pohjolan matkalla kowa pakkanen jäätää Lemminkäisen laiwan ja hätyyttää jo Lemminkäistä itseänsäki, joka loihtu-tiedollaan toki pääsee pakkasen kynsistä; ww. 39—82. — Lemminkäinen ja Tiera lähtewät jäisin maalle astumaan ja tulewat wäsyneinä Nälkäniemen kylään meren rannalla; ww. 83—164.

Ahti poika, aino poika,
Lieto poika Lemminkäinen,
Astuihen alusmajoille,
Läksi laiwawalkamoille.
Siinä itki puinen pursi,
Hanka rauta haikeroitsi:
„Mi minusta laatimasta,
Kurjasta kuwoamasta!
Ei Ahti sotia soua
Kuunna kymmennä kesänä
Hopeankana halulla,
Kullankana tarpehella."
Se on lieto Lemminkäinen
Iski purtta wanttuhulla,
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Elä huoli hongan pinta!
Wielä saat sotia käyä,
Tappeloita tallustella;

Päiwän huomenen perästä
Lienet täynnä soutajia."
  Kulkewi kylitse tuonne,
Teitse Tieran kartanohon,
Sanoi sinne saatuansa:
„Tieraseni, tiettyseni,
Armahani, ainoiseni!
Tokko muistat muinaistamme,
Kun ennen kahen käwimme
Suurilla sotatiloilla?
Ei ollut sitä urosta,
Eikä miestä melkeätä,
Kuta emme kaatanehet,
Ja kahen kapistanehet."
  Tiera arwasi asian,
Työnti Tiera keihä'änsä
Ahin keihojen kes'elle,
Sekä läksi, jotta joutui,
Ahille soan awuksi,
Liioin woiwalle lisäksi.
  Siitä Ahti Saarelainen,
Itse kaunis Kaukomieli,
Lykkäsi wenon wesille
Kuni kyyn kulonalaisen,
Läksi luoen luotehesen,
Tuolle Pohjolan merelle.
  Silloin Pohjolan emäntä
Pakkasen pahan lähetti
Tuolle Pohjolan merelle,
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Pakko poika pienokainen,
Lähe tuonne, kunne käsken,
Kylmä weitikän wenonen,
Pursi lieto Lemminkäisen,

Jott' ei pääse päiwinänsä,
Selwiä sinä ikänä!"
Pakkanen pahan sukuinen,
Ja poika pahan tapainen,
Läksi merta kylmämähän,
Aaltoja asettamahan,
Kylmi weitikän wenehen,
Ahin laiwan lainehille,
Aikoi kylmeä Ahinki,
Jääteä jalon urohon,
Siitä suuttui Lemminkäinen,
Kowin suuttui ja pahastui,
Sanowi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„Pakkanen Puhurin poika,
Talwen poika hyyelmöinen,
Elä kylmä kynsiäni,
Waa'i warpahuisiani,
Eläkä koske korwiani,
Elä päätäni palele!"
„Tuonne ma sinun manoan
Pohjan pitkähän perähän;
Sitte sinne tultuasi,
Kotihisi käytyäsi,
Kylmä kattilat tulelle,
Hiilet uunin lietoselle,
Käet naisen taikinahan,
Poika neitosen powehen,
Utarihin uuhen maito,
Watsahan hewoisen warsa!"
Siitä lieto Lemminkäinen
Jätti laiwan jäätehesen,
Sotapurren puutoksehen,
Itse eillehen menewi,

Tiera tuossa toisna miesnä
Wäänti weitikan jälessä.
  Tallasi tasaista tietä,
Sileätä siuwotteli,
Astui päiwän, tuosta toisen,
Päiwänäpä kolmantena
Jo näkywi Nälkäniemi,
Kylä kurja kuumottawi.
  Astui alle niemen linnan,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Onko linnassa lihoa
Ja kalaista kartanossa
Urohille uupuneille,
Miehille wäsynehille?"
Ollut ei linnassa lihoa,
Ei kalaista kartanossa.
  Wirkkoi lieto Lemminkäinen,
Sanoi kaunis Kaukomieli:
„Tuli polta tuhma linna,
Wesi wieköhön mokoman!"
Itse eistywi etemmä,
Ylös korpehen kohosi,
Matkoille majattomille,
Teille tietämättömille.
  Siitä lieto Lemminkäinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Ohoh Tiera weikkoseni!
Jo nyt jouwuimme johonki,
Kuuksi päiwäksi kululle,
J'äksemme ilman alle."
  Tiera tuon sanoiksi wirkki,
Itse lausui, noin nimesi:
„Kostohonpa koito raukat
Saimme suurehen sorahan,

Oman hengen heittehekſi,
Itſemme iki menokſi."
„Ei emo mitänä tieä
Poloiſesta poiastanſa;
Noin ſe itkewi emoni,
Walittawi wanhempani:
„„Tuoll' on poikani poloiſen
Tuonen toukojen panossa;
Saapi jo minun pojalta,
Saapi jouſet jouten olla,
Lintuſet hywin lihota,
Pyyt lehossa pyrhistellä.""
Sanoi lieto Lemminkäinen,
Wirkkoi kaunis Kaukomieli:
„Kyllä muistan muinaiſenki,
Arwoan ajan paremman,
Yöt käwimme öitſilöissä,
Illat impien iloissa,
Ei kuin nyt tätä nykyä,
Tällä inhalla iällä:
Yks' on tuuli tuttuamme,
Päiwä ennen nähtyämme,
Senki pilwet peittelewät,
Satehet ſalaelewat."
„Waan en huoli huolimahan,
Suuresti ſurekſimahan,
Jos immet hywin eläiſi,
Kassapäiſet kalkettaiſi,
Naiſet kaikki nauruſuulla,
Meſimielin morſiamet,
Ikäwissä itkemättä,
Huolihin häwiämättä."
„Wiel' ei meitä noiat noiu,
Noiat noiu, näe näkiät,

Kuolemahan korwen päähän,
Kankahalle kaatumahan,
Nuorena nukahtamahan,
Werewänä wieremähän."
  Siihen Kaukoni kaotan
Wirrestäni wiikommaksi,
Matkoille majattomille,
Teille tietämättömille,
Itse wirren wierähytän,
Panen toiselle tolalle.

Yhdesneljättä Runo.

Weljekset Untamo ja Kalerwo riitautuwat kalawedestä keskenänsä, jonka riidan ratkaisemiseksi Untamo nostaa sodan weljeänsä Kalerwoa wastaan; ww. 1—28. — Untamon wäki häwittää koko Kalerwon joukon, paitsi yhden raskaan waimon, jonka wiepi sotawankina kanssansa. Sille sitte syntyy poika Kullerwo, joka jo piennä lasna miettii kostoa wanhempainsa puolesta; ww. 29—66. — Untamo päättää surmata pojan; wiskauttaa weteen, se ei huku sinne, laittaa tulirowiohon, se ei pala siinä, hirttäyttää puuhun, se ei kuole hirsipuuhunkaan; ww. 67—114. — Untamo kun ei saa poikaa hengiltä, kaswattaa sen suuremmaksi, panee lasta hoitamaan, se kuolettaa lapsen, laittaa kaskea hakkaamaan, se kaataa koko Untamon metsän; ww. 115—146. — Kolmanneksi työksi Kullerwo määrätään aidan panoon. Sen panee mahdottoman korkeaksi ja puipi sen perästä Untamon rukiit paljaaksi pölyksi. Untamo wiimein suuttuneena myöpi hänen turhasta hinnasta Ilmariselle; ww. 147—190.

Kaswatti emo kanoja,
Koko joukon joutsenia,
Kanat aiallen asetti,
Joutsenet joelle saattoi;
Tuli kokko, niin kohotti,
Tuli haukka, niin hajotti,
Siipilintu, niin sirotti,
Yhen kantoi Karjalahan,
Toisen wei Wenäjän maalle,
Kolmannen kotihin heitti.
Minkä wei Wenäjän maalle,
Siitä kaswoi kaupanmiesi,
Minkä kantoi Karjalahan,
Siitä se Kalerwo kaswoi,

Kunkapa kotihin heitti,
Se sikesi Untamoinen
Ison päiwiksi pahoiksi,
Emon mielimurtehiksi.
Untamoinen werkot laski
Kalerwon kalawetehen;
Kalerwoinen werkot katsoi,
Kalat konttihin kokosi.
Untamo utala miesi
Sepä suuttui ja wihastui,
Laittoi miehet miekka wyölle,
Urohot ase kätehen,
Läksi suurehen sotahan,
Wasten weljeä omoa.
Kalerwoisen kaunis minjä
Istui ikkunan lähellä,
Katsoi ulos ikkunasta,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Onko tuo sawu sakea,
Wai onpi pimeä pilwi,
Noien peltojen perillä,
Kujan uuen ulkopäässä?"
Ei ollut une umakka,
Eikäpä sawu sakea,
Ne oli Untamon urohot,
Tulla suoriwat sotahan.
Tulipa Untamon urohot,
Kaatoiwat Kalerwon joukon,
Talon polttiwat poroksi,
Tasottiwat tantereksi.
Jäi yksi Kalerwon impi
Kera watsan waiwaloisen,
Senpä Untamon urohot
Weiwät kanssansa kotihin.

Oli aikoa wähäisen,
Syntyi pieni poikalapsi
Emollen osattomalle;
Miksi tuo nimitetähän?
Emo kutsui Kullerwoksi,
Untamo sotijaloksi.
Pantihinpa poika pieni
Kätkyehen liekkumahan,
Liekkui päiwän, liekkui toisen,
Jopa kohta kolmantena
Katkaisi kapalowyönsä,
Särki liekun lehmuksisen.
Kaswoi kuuta kaksi kolme,
Jopa kuuna kolmantena
Alkoi poika arwaella:
„Kunpa saisin suuremmaksi,
Kostaisin isoni kohlut,
Maksaisin emoni mahlat."
Untamo ajattelewi:
„Tästä saa sukuni surma,
Tästä kaswawi Kalerwo,
Kunne tuo tuhottanehe?"
Pannahanpa puolikkohon,
Työnnetähän tynnyrihin,
Siitä wieähän wetehen,
Lasketahan lainehesen.
Käyähänpä katsomahan
Kahen kolmen yön perästä:
Poika oli päässyt puolikosta,
Istui aaltojen selässä,
Onkiwi meren kaloja,
Meriwettä mittoawi.
Untamo ajattelewi,
Mihin poika pantanehe:

Kokosi kowia puita,
Honkia sata-hawuja,
Tulen puihin tuiskautti,
Rowiohon roiskautti,
Pojan siihen paiskautti
Keskelle tulen palawan.
  Paloi päiwän, tuosta toisen,
Paloi päiwän kolmannenki,
Käytihin katsastamahan:
Poika oli porossa polwin,
Kypenissä kynnäswarsin,
Hiilikoukkunen käessä,
Millä tulta kiihottawi,
Hiiliä kokoelewi.
  Untamo ä'itteleikse,
Mihin poika pantanehe,
Kunne tuo tuhottanehe,
Surma tuolle saatanehe:
Poika puuhun hirtetähän,
Tammehen ripustetahan.
  Kului yötä kaksi kolme,
Aika on käyä katsomahan,
Joko Kullerwo katosi,
Kuoli poika hirsipuuhun.
  Ei ole Kullerwo kaonnut,
Kuollut poika hirsipuuhun;
Poika puuta kirjoittawi
Pieni piikkonen käessä,
Koko puu kuwia täynnä,
Täynnä tammi kirjoitusta,
Siinä miehet, siinä miekat,
Siinä keihä'ät siwulla.
  Mitä taisi Untamoinen
Tuon pojan katalan kanssa;

Piti wiimeinki wäsyä
Suorimasta surmiansa,
Kaswatella Kullerwoinen
Orjapoikana omana.
Kun oli Kullerwo kohonnut,
Saanut wielä waaksan wartta,
Tuopa työlle työnnetähän,
Lapsen pienen katsontahan.
Katsoi lasta päiwän, kaksi,
Siitä kohta kolmannella
Lapsen tau'illa tapatti,
Kätkyen tulella poltti.
Untamo ajattelewi:
„Ei tämä tähän sopiwa,
Panenko kasken kaa'antahan?"
Pani kasken kaa'antahan.
Kullerwo Kalerwon poika
Suorihe kasken ajohon,
Parahasen parsikkohon,
Hirweähän hirsikköhön.
Niin huhuta heiahutti,
Wihellytti winahutti,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Sini kaski kaatukohon,
Kuni ääni kuulunewi,
Kuni wierrewi wihellys!"
Untamoinen mies utala
Käwi tuota katsomahan:
Ei kaski kas'elle tunnu,
Ajamaksi nuoren miehen.
Untamo ajattelewi:
„Ei tämä tähän sopiwa,
Hywän hirsikön pilasi,
Kaatoi parsikon parahan;

Panenko aitojen panohon?"
Pani aitojen panohon.
  Kullerwo Kalerwon poika
Läksi aitojen panohon,
Kohastansa kokkahongat
Aiaksiksi asettelewi,
Kokonansa korpikuuset
Seipähiksi seisottawi,
Laittoi aian aukottoman,
Weräjättömän kyhäsi.
  Untamo osaelewi
Tulla tuota katsomahan,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Ei tämä tähän sopiwa,
Aian nosti taiwosehen,
Ylös pilwihin kohotti,
Ei tuosta ylitse pääse,
Eikä reiästä sisälle;
En tieä, mihin panisin,
Panenko puimahan rukihit?"
  Kullerwo Kalerwon poika
Jo on puimassa rukihit,
Pui rukihit ruumeniksi,
Olet kaunoiksi kaotti.
  Tulipa isäntä tuohon,
Käwi itse katsomahan:
Rukihit on ruumenina,
Olet kaunoina kahisi.
  Untamo ä'itteleikse:
„Ei ole tästä raatajasta,
Kulle työlle työntänenki,
Työnsä tuhmin turmelewi."
  Möi siitä Kalerwon poian,
Pani kaupan Karjalahan,

Ilmariselle sepolle,
Takojalle taitawalle.
Minpä seppo tuosta antoi?
Äijän seppo tuosta antoi:
Wiisi wiikate-kulua,
Kuusi kuokan kuolioa.

Kahdesneljättä Runo.

Kullerwo Ilmarisen talossa pannaan karjaa paimentamaan. Emäntä nauraa saadaksensa leipoo ison kiwen hänen ewäskakkuunsa; ww. 1—22. — Emäntä karjansa laitumelle laskiessa pyytää Luonnotarten ja metsän haltiain sille onnea ja menestystä laittamaan; ww. 23—78. — Hywällä puheella ja muillaki sanoilla kokee sitte saada otson rauhassa elämään; ww. 79—122. — Wiimeiseksi rukoilee Ukon ja Kuippanan näyttämään kowuutta otsolle, jos hywistä sanoista ei tottelisi; ww. 123—164.

Kullerwo Kalerwon poika,
Sinisukka äijä on lapsi,
Jo kohta sepon ko'issa
Kysyi työtä iltaisella,
Kulle työlle työntyminen,
Raaolle rakentuminen;
Pantihinpa paimeneksi,
Sepon karjan kaitsijaksi.
Tuopa ilkoinen emäntä,
Sepän akka irwihammas,
Leipoi leiwän paimenelle,
Kakun paksun paistelewi,
Kauran alle, wehnän päälle,
Keskelle kiwen kutowi.
Kakun woiti woi-sulalla,
Kuoren raswalla rakenti,
Pani orjallen osaksi,
Palaseksi paimenelle,
Itse orjoa opasti,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:

„Ellös tätä ennen syökö
Karjan mentyä metsälle!"
  Siitä Ilmarin emäntä
Laittoi karjan laitumelle,
Sanowi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„Lasken lehmäni leholle,
Maion antajat aholle,
Työnnän kuuta ottamahan,
Talia tawottamahan,
Ahomailta auke'ilta,
Lewe'iltä lehtomailta,
Korke'ilta koiwikoilta,
Hope'isilta saloilta."
  „Etelätär luonnon eukko,
Suwetar walio waimo,
Hongatar hywä emäntä,
Katajatar kaunis neiti,
Pihlajatar piika pieni,
Tuometar tytär Tapion!
Katso'ote karjoani,
Wiitsiöte wiljoani,
Kesä kaikki kaunihisti,
Lehen aika leppeästi,
Jotta karja kaunistuisi,
Eistyisi emännän wilja,
Hywän-suowan mieltä myöten,
Pahan-suowan paitsi mieltä."
  „Suwetar walio waimo,
Etelätär luonnon eukko!
Käy nyt, syötä karjoani,
Raawahiani rawitse,
Syöttele metisin syömin,
Juottele metisin juomin,

Heraisilta hettehiltä,
Läikkywiltä lähtehiltä,
Kultaisilta kunnahilta,
Hope'isilta ahoilta."
„Mielikki metsän miniä,
Tellerwo Tapion neiti!
Kaitse karja kaunihisti,
Wiitsi wilja wirkeästi,
Warjele wahingon teiltä,
Kaitse kaikista pahoista,
Ettei tuskihin tulisi,
Häpeähän hämmentyisi,
Sorkka suohon sorkahtaisi,
Hettehesen herkähtäisi."
„Päiwän mennessä majoille,
Iltalinnun laulellessa,
Saata karjani kotihin
Utarilla uhkuwilla,
Nisillä pakottawilla;
Koissa on hywä ollaksensa,
Maa imara maataksensa,
Waimot walkean tekewät
Nurmelle mesinukalle,
Maalle marjanwartiselle."
„Otsonen metsän omena,
Mesikämmen käyretyinen!
Tehkämme sulat sowinnot,
Rajarauhat rapsakamme,
Ettet sorra sontareittä,
Kaa'a maion kantajata,
Tänä suurena suwena,
Luojan lämminnä kesänä."
„Käyös kaarten karjamaita,
Piilten piimäkankahia,

Kierten kellojen remua,
Ääntä paimenen paeten!
Kuulisitko kellon äänen,
Tahi torwen toitotoksen,
Tunge korwasi kulohon,
Paina pääsi mättähäsen,
Tahi korpehen kokeos,
Muille kummuille kuwahu,
Jott' ei kuulu karjan kello,
Eikä paimenen pakina!"
„Kun sulle halu tulewi,
Syöä mielesi tekewi,
Syö'ös sieniä metsästä,
Murra muurahais-kekoja,
Juuria punaisen putken,
Metsolan mesipaloja,
Ilman ruoka-ruohoittani,
Minun henki-heinittäni!"
„Kun ma otsona olisin,
Mesikämmennä käwisin,
En mä noin asuisikkana
Aina akkojen jaloissa;
Onhan maata muuallaki,
Tarhoa ta'empanaki,
Soita kyllin sorkutella,
Wiiakkoa wiiletellä."
„Niin teemme sulat sowinnot,
Iki rauhat ratkoamme;
Waan jos tahtonet tapella,
Eleä soan tawalla,
Tapelkamme talwikauet,
Lumi-ajat luskailkamme,
Sinisen salon sisässä,
Korwen kuulun kainalossa!"

Siitä Ilmarin emäntä
Wielä tuon sanoiksi wirkki:
„Oi Ukko ylijumala!
Kun kuulet toen tulewan,
Muuta muiksi lehmäseni,
Kamahuta karjaseni,
Kiwiksi minun omani,
Kantoloiksi kaunoseni,
Kumman maita kulkiessa,
Wantturan waeltaessa.“

„Kun ei tuosta kyllin liene,
Kuippana metsän kuningas!
Korjaele koiriasi,
Raiwaele rakkiasi,
Kätke koirasi koloihin,
Rakkisi rapaja kiinni,
Kultaisihin kytky'ihin,
Hihnoihin hope'isihin,
Jott' ei pilloa pitäisi,
Häpehiä hämmentäisi.“

„Kun ei tuosta kyllin liene,
Ei wielä sitä warone,
Ukko kultainen kuningas,
Hope'inen hallitsia!
Paina panta pihlajainen
Ympäri nenän nykerän,
Kun ei pihlaja pitäne,
Niin sä waskesta walata,
Jos ei waski wahwa liene,
Panta rautainen rakenna!“

„Lepy jo lehto, kostu korpi,
Lempeä salo sininen,
Anna rauha raawahille,
Sorkka-säärille sowinto,

Tänä suurena suwena,
Herran hellennä kesänä!"
  Siitä Ilmarin emäntä
Lehmät lääwästä lähetti,
Laski karjan laitumelle,
Pani paimenen perähän,
Orjan lehmien ajohon,
Kullerwoisen kaitsentohon.

Kolmasneljättä Runo.

Kullerwo walittelee päiwiänsä, kun oli paimenen huonoon wirkaan pantu, ottaa sitte iltapuolella leiwän laukustansa, alkaa leikata ja särkee weitsensä kiween, jonka emäntä oli sisään leiponut; ww. 1—24. — Suuttuneena emännän pilkasta ja weitsensä särkymisestä Kullerwo miettii kostoa ja saapi sekä warikselta että korpilta neuwoa siihen; ww. 25—54. — Häwittää Ilmarisen koko karjan, kerää lauman susia ja karhuja, jotka yöksi ajaa karjan sijasta kotiin ja loihtii Ilmarisen emännän repimään; ww. 55—82. — Ilmarisen emäntä kuultua torwen äänen lähtee karjaa wastaan ottamaan ja lypsämään, jossa metsänpedot paikalla repiwät hänen kuoliaksi; ww. 83—120.

Kullerwo Kalerwon poika
Otti konttihin ewästä,
Läksi lehmien ajohon,
Sanan wirkki wierressänsä:
„Woi minä polonen poika!
Jo minä johonki jouwuin:
Härän hännän paimeneksi,
Wasikkojen waalijaksi,
Joka suon on sotkijaksi,
Maan pahan mateliaksi.“
Kulki kangasta kawuten,
Päätyi päiwän rintehesen,
Lintunen lehosta lauloi,
Pieni lintu pensahasta:
„Jo oisi aika orjan syöä,
Isottoman illastella.“
Kullerwo Kalerwon poika
Ajoi lehmänsä lewolle,

Itse istui mättähälle,
Otti leiwän laukustansa,
Weti weitsensä tupesta,
Leiwän leikkaellaksensa,
Weitsi wierähti kiwehen,
Kasahutti kalliohon.
Kullerwo Kalerwon poika
Katselewi weitsyttänsä,
Itse päätyi itkemähän,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Yks' oli weitsi weikkoutta,
Yksi rauta rakkautta,
Ison saamoa eloa,
Wanhemman warustamoa,
Senki katkaisin kiwehen,
Karahutin kalliohon,
Leipähän pahan emännän,
Pahan waimon paistamahan."
„Millä nyt maksan naisen naurun,
Naisen naurun, piian pilkan,
Akan ilkeän ewähät,
Pahan waimon paistannaiset?"
Waris waakkui warwikosta,
Waris waakkui, korppi koikkui:
„Oi on kurja kullansolki!
Ota witsa wiiakosta,
Aja suolle sorkkasääret,
Lehmät liejuhun lewitä,
Puolen suurille susille,
Toisen korwen kontioille."
„Kaikoa suet kokohon,
Karhut kaikki katrahasen,
Aja karjana kotihin,
Kirjawana kartanolle;

Sillä maksat naisen naurun,
Pahan waimon parjaukset."
Kullerwo Kalerwon poika
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Malta, malta Hiien herja!
Jos itken isoni weistä,
Wielä itkenet itsekin,
Itket lypsy-lehmiäsi."
Otti witsan wiiakosta,
Koiwun korwesta tapasi,
Ajoi lehmät liettehesen,
Härät murtohon murenti,
Puoliksi susien syöä,
Puolen korwen kontiojen,
Suet lausui lehmäsiksi,
Karhut karjaksi saneli,
Minkä pisti Pienikiksi,
Kunka Kyytäksi kyhäisi.
Lonkui päiwä luotehelle,
Kulki kuusikon tasalle,
Tuo pahanen paimen raiska,
Kullerwo Kalerwon poika,
Ajoi kontiot kotihin,
Susikarjan kartanolle,
Wielä neuwoi karhujansa,
Susillensa suin puheli:
„Repäise emännän reisi,
Pure puoli pohkeata,
Kun tulewi katsomahan,
Lyykistäikse lypsämähän!"
Kullerwo Kalerwon poika
Jo kohta kotimäellä
Lujahutti luikullansa,
Toitahutti torwellansa,

Kolmasti kotimäellä,
Kuuesti kujoisten suussa.
Tuop' on Ilmarin emäntä,
Sepon akka, selwä nainen,
Kuuli soitannan kujalta,
Kajahuksen kankahalta,
Sanowi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„Ole kiitetty Jumala!
Torwi soipi, karja saapi;
Orja soitellen tulewi,
Toitatellen torwettawi."
Itse pistihe pihalle,
Kaapsahutti kartanolle,
Sai siitä sawupanolle,
Tuosta lypsylle tulewi.
Lyhmistäikse lypsämähän,
Heitäikse heruttamahan,
Susi päälle suimistihe,
Karhu päälle kuopaisihe,
Puri puolen pohkeata,
Katkoi kannan sääriluusta.
Siitä Ilmarin emäntä,
Tuo takojan tarkka nainen,
Wieri kohta kuoliaksi,
Kaatui kattila-noeksi,
Oman pirttinsä pihalle,
Kapehille kartanoille.
Se oli meno naisen nuoren,
Kanssa kaunihin emännän,
Jot' oli wiikon walwateltu,
Wuosin kuusin kuulusteltu,
Ilmarin iki iloksi,
Sepon kuulun kunnioiksi.

Neljäsneljättä Runo.

Iloten ja riemuten pakenee Kullerwo Ilmarisen kodista. Ilmarinen tapaa puolisonsa hengettömänä ja tulee siitä kowin surulliseksi; ww. 1—24. — Kullerwo päiwän korpia astuttua illalla walittaa orpouttansa sekä muuta onnettomuuttansa ja päättää lähteä kostamaan Untamolle sukunsa surmasta; ww. 25—54. — Metsän eukko tulee matkalla Kullerwoa wastaan ja kertoo hänen wanhempansa ei wielä kuolleen, waan eläwän Lapin rajalla, jonne neuwoo häntä matkustamaan; ww. 55—94. — Kullerwo löytää wanhempansa ja saapi äitiltänsä kuulla wanhemman sisarensa marjaan lähteneen ja sillä matkalla tietämättömiin kadonneen; ww. 95—152.

Kullerwo Kalerwon poika,
Sinisukka äijä on lapsi,
Läksi soitellen sepostа,
Ilon lyöen Ilman mailta,
Suo sorahti, maa järähti,
Kangas wastahan kajahti,
Kullerwoisen soitantoa,
Ilkeän ilon pitoa.
Kuului se sepon pajahan,
Seppo seisottui pajassa,
Sai pihalle kuulemahan,
Mikä soitanta salolla.
Jo näki toet totiset,
Walehettomat wakaiset,
Näki naisen nukkunehen,
Kaunoisensa kaatunehen,
Kaatunehen kartanolle,
Kellistynehen keolle.

Siihen seppo seisottihen
Syämmellä synkeällä,
Puuttui yöksi itkemähän,
Wiikoksi wetistämähän,
Mieli ei terwoa parempi,
Syän ei syttä walkeampi.

Itse Kullerwo käweli,
Astui eelle jonne kunne,
Päiwän korpia kowia,
Hiien hirsikankahia;
Illan tullen, yön pimeten,
Päätyi maahan mättähälle.

Siinä istuwi isoton,
Armoton ajattelewi:
„Kotihinsa muut menewät,
Majoillensa matkoawat;
Mull' on korwessa kotini,
Tuulessa tulisijani."

„Piennä mun isoni jätti,
Matalana maammoseni,
Jätti jäisille jälille,
Pyöriwille portahille,
Joka suohon sortumahan,
Likahan litistymähän."

„Waan en nyt iällä tällä,
Wiel' en suohon sorrukkana;
Enmä sinnes suohon sorru,
Kunnes kannan kahta kättä,
Wiittä sormea wiritän,
Kynttä kymmenen ylennän."

Juohtui juoni mielehensä,
Puuttui aiwohon ajatus,
Käyä Untamon kylässä,
Kostoa isonsa kohlut,

Ison kohlut, maammon mahlat,
Itsensä pahoin piännät.
Jopa tuosta toisna päänä
Kullerwo Kalerwon poika
Astui eelle matkoansa,
Kohti Untamon kotia,
Tuli akka wastahansa,
Siniwiitta wiian eukko,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Kunne läksit Kullerwoinen?"
Kullerwo Kalerwon poika
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Läksin tuonne toisialle,
Tuonne Untamon tuwille;
Juohtui juoni mieleheni,
Puuttui aiwohon ajatus,
Kostoa isoni kohlut,
Ison kohlut, maammon mahlat,
Polttoa tuwat tuhaksi,
Kypeniksi kypätellä."
Akka tuon sanoiksi wirkki:
„Ei ole surmattu sukusi;
On sulla iso elossa,
Maammo mailla terwehenä,
Lapin laajalla rajalla,
Kalalammin laitehella."
„Astut päiwän, tuosta toisen,
Astut kohta kolmannenki,
Kulet kohti luotehesen,
Waara wastahan tulewi,
Sie astut alatse waaran,
Käyt waaran wasenta puolta;
Tuostapa joki tulewi
Oikealle puolellesi,

Käyt siitä joen siwua,
Kolmen kosken kuohumitse,
Tulet niemen tutkamehen,
Pää'yt päähän pitkän kaiskun,
Tupa on niemen tutkamessa,
Kalasauna kaiskun päässä,
Siinäpä iso eläwi,
Siinä kaunis kantajasi."
  Kullerwo Kalerwon poika
Läksi tuosta astumahan,
Astui päiwän, tuosta toisen,
Kulki kohti luotehesen,
Tuli niemen tutkamehen,
Päätyi pitkän niemen päähän;
Tupa oli niemen tutkamessa,
Kalasauna kaiskun päässä.
  Meni hän tupahan tuosta,
Eipä tunneta tuwassa:
„Mistä wieras ween takainen,
Kusta kulkija kotosin?"
  „Etkö tunne poikoasi,
Muista lastasi omoa,
Jonka Untamon urohot
Weiwät kanssansa kotihin,
Ison waaksan warrellisna,
Emon wärttinän pituisna?"
  Emo ennätti sanoa,
Waimo wanha lausuella:
„Ohoh poikani poloinen,
Ohoh kurja Kullerwoni,
Ettäpäs eläwin silmin
Näitä maita matkaelet!
Kun jo itkin kuollehekſi,
Jo kauwan kaonnehekſi."

„Kaks' oli poikoa minulla,
Kaksi kaunoista tytärtä,
Niist' oli osattomalta
Kaksi wanhinta kaonnut,
Poika suurehen sotahan,
Tyttö tietämättömihin;
Poikani tuli takaisin,
Tyttö ei se tullekkana."
„Läksi marjahan metsälle,
Alle waaran waapukkahan,
Sinneppä kana katosi,
Lintu kuoli liioin surmin,
Surmihin sanattomihin,
Nimen tietämättömihin."
„Kenpä tuota etsimähän?
Kenpä muu, jos ei emonsa.
Läksin mie emo polonen
Etsimähän tyttöäni,
Etsin päiwän, etsin toisen,
Etsin kohta kolmannenki,
Nousin suurelle mäelle,
Korkealle kompakolle,
Huusin tuosta tyttöäni,
Kaonnutta kaihoelin.
Waarat wastaten saneli,
Kankahat kajahteliwat:
„„Elä huua tyttöäsi,
Elä huua, hoilaele!
Ei se saa sinä ikänä,
Ei paloa polwenansa,
Emon entisen tiloille,
Taaton wanhan walkamoille.""

Wiidesneljättä Runo.

Kullerwo wanhempainsa kodissa, samoin kuin ennen Untolassa, toimittelee töitänsä takaperoisesti; isä sitte wiimein laittaa hänen weronwienti-matkalle; ww. 1—24. — Palatessansa tapaa tytön matkallansa, jota pyytää rekeensä, tyttö ei lähde, waan wastaa hänelle tylysti; Kullerwo wäkiwallalla koppaa tytön rekeensä ja houkuttelee sen sitte lahjoillansa yöksi kanssansa jäämään; ww. 25—62. — Aamulla jälkeen tyttö, kyseltyä oudon sulhonsa sukua, tulee tuntemaan hänen omaksi weljeksensä ja kauhistuu sitte niin naimakaupoistansa, että paikalla juoksee ja hukutaikse kuohuwaan koskeen; ww. 63—92. — Kullerwo mielituskissaan repii rekensä rikki, ratsastaa sitte kotiin äitillensä kertomaan sitä kauhistusta, kun oli oman tuntemattoman sisarensa kanssa naimiskauppoihin ruwennut, ja miettii lopettaa itsensä, mutta samassa muistaa Untamoisen wielä kostamatta olewan; ww. 93—134.

Kullerwo Kalerwon poika,
Sinisukka äijä on lapsi,
Sai tuosta elelemähän
Alla warjon wanhempien,
Ei saanut älyämähän,
Miehen mieltä ottamahan.
Poika työlle työnteleikse,
Nuotan suuren souantahan,
Souti poikki puiset hangat,
Wenon haapaisen hajotti.
Sai Kalerwo katsomahan,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Ei sinusta soutajaksi,
Mene nuotan tarwontahan!"

Meni nuotan tarwontahan,
Tarpoi nuotan tappuroiksi,
Ruumeniksi pullot rouhi,
Selykset paloin paloitti.
Sai Kalerwo katsomahan,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Ei sinusta tarpojaksi,
Lähe wiemähän wetoja,
Maajywiä maksamahan,
Lienet matkassa parempi."
Kullerwo Kalerwon poika,
Wietyä weot perille,
Maksettua maajywäset,
Rekehensä reutoaikse,
Alkoi kulkea kotihin,
Matkata omille maille.
Iski wirkkua witsalla,
Heläytti helmiwyöllä,
Ajawi karettelewi;
Neiti wastahan tulewi
Noilla Pohjan kankahilla,
Lapin laajoilla rajoilla.
Kullerwo Kalerwon poika
Sanojansa säätelewi:
„Käy neito rekoseheni,
Armas alle wilttieni!"
Neiti wastahan sanowi,
Tinarinta riuskuttawi:
„Wilu on olla wiltin alla,
Kolkko korjassa eleä."
Kullerwo Kalerwon poika,
Sinisukka äiön lapsi,
Koppoi neion korjahansa,
Reualti rekosehensa.

Neiti tuossa noin sanowi:
„Kun et päästä pois minua,
Polen poikki pohjalauat,
Lewittelen liistehesi."
Kullerwo Kalerwon poika
Aukaisi rahaisen arkun,
Näytteli hope'itansa,
Werkaliuskoja lewitti,
Kultasuita sukkasia,
Wöitänsä hopeapäitä.
Werat weiwät neien mielen,
Raha muutti morsiamen,
Hopea hukuttelewi,
Kulta kuihauttelewi.
Jo antoi Jumala aamun,
Toi Jumala toisen päiwän,
Niin neiti sanoiksi wirkki:
„Mist' olet sinä sukuisin,
Lienet suurtaki sukua,
Isoa isän aloa?"
Kullerwo Kalerwon poika
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„En ole sukua suurta,
Enkä suurta, enkä pientä,
Olen kerran keskimäistä,
Kalerwon katala poika;
Waan sano oma sukusi,
Jos olet sukua suurta."
Neiti tuon sanoiksi wirkki:
„Mie olen Kalerwon tyttö;
Läksin marjahan metsälle,
Sinne mie kana katosin
Kuolemahan korwen päähän,
Kaatumahan kankahalle,

Enkä kuollut kuitenkana,
En mä kalkinen kaonnut,
Näille päiwin päätymättä,
Näille juonin joutumatta!"
  Sai toki sanoneheksi,
Heti repsahti re'estä,
Siitä juoksihe jokehen,
Kosken kuohu'un kowahan,
Siihen surmansa sukesi,
Kuolemansa kohtaeli.
  Kullerwo Kalerwon poika
Pyyhältihe korjastansa,
Weitsin länkensä lewitti,
Rauoin rahnoi rahkehensa;
Hyppäsi hywän selälle,
Ajawi palasen maata,
Päätywi ison pihoille,
Oman taaton tanterille,
Wähän kuollutta parempi,
Kaonnutta kaunihimpi.
  Emo päätywi pihalle,
Ennätti emo kysyä,
Wanhempansa tutkaella:
„Mi sinulla poikaseni?
On kuin Tuonelta tulisit,
Manalalta matkoaisit."
  Kullerwo Kalerwon poika
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Jo on kummat kuulumassa,
Taikeat tapahtununna,
Kun pi'in oman sisaren,
Turmelin emoni tuoman."
  „Se jo surmansa sukesi
Koskehen kohisewahan,

Itse tuot' en tieäkkänä,
Kunne kurja kuoletaime,
Suuhun ulwowan sutosen,
Wainko watsahan walahan."
  Emo tuon sanoiksi wirkki:
„Ellös sinä sinne menkö,
Onpa suurta Suomen nientä,
Saukkoa Sawon rajoa,
Piillä miehen pillojansa,
Häwetä pahoja töitä."
  Kullerwo Kalerwon poika
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Enkä piile, en pakene,
Wiel' on Unto oikeana,
Mies katala kaatamatta,
Kostamatta taaton kohlut,
Taaton kohlut, maammon mahlat,
Itseni hywin piännät."

Kuudesneljättä Runo.

Kullerwo walmistaikse Untolaa sotimaan, enemmin toiwomalla kun pelkäämällä siinä sodassa itsensäki kaatuwan; ww. 1—24. — Hywästi-jättöä tehdessään kysyy ensin isältä, sitte weljeltä ja sisareltaan, itkisiwätkö häntä, jos kuulisiwat kuolleeksi; ei kukaan niistä lupaa häntä itkeä; ww. 25—56. — Wiimeiseksi kysyy äitiänsä, itkisikö hänkään kuollutta poikaansa. Äiti wastaa kyllä paljonki itkewänsä, jos kuulisi Kullerwonsa kuolleeksi; ww. 57—82. — Untolan matkalla saapi Kullerwo sanoja toisen toisensa perästä, ensin isänsä sitte weljensä ja sisarensa kuolleen; niistä huolimatta hän waan kulkee edelleen; ww. 83—118. — Kuultua jo wiimein äitinsäki kuolleen äsken Kullerwo tulee kowin surulliseksi ja käskee häntä, miten parhaiten taidettiin, maahan laittaa; itse hän waan pitkitti matkaansa Untolaan; ww. 119—144. — Perille tultuansa kaataa Untamon wäkenensä ja palajaa sitte autioon kotiinsa. Jonkun ajan ensin itkettyänsä lähtee wiimein metsästä itselleen ruokaa hankkimaan ja johtuu matkallansa juuri sille paikalle, jossa oli tuntemattoman sisarensa kanssa elellyt; ww. 145—176. — Tempaa miekkansa tupesta, asettaa sen perin maahan ja syöksee sitte rinnoin kärkeä wasten, sillä tawoin lopun onnettomasta elämästänsä tehden; ww. 177—202.

Kullerwo Kalerwon poika,
Sinisukka äijä on lapsi,
Siitä suorikse sotahan,
Walmistaikse wainotielle,
Hetken miekkoa hioen,
Kärestäen keihoansa.
Emo tuon sanoiksi wirkki:
„Ellös poikani poloinen
Saako suurehen sotahan,
Menkö miekan melskehesen!

Ken suotta sotahan saapi,
Tahallansa tappelohon,
Se soassa surmatahan,
Tapetahan tappelossa."
Kullerwo Kalerwon poika
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„En mä silloin suohon sorru,
Enkä kaa'u kankahalle,
Kun sorrun sotatiloille,
Kaa'un miekan kalskehesen;
Sorea sotahan kuolla,
Äkin poika pois tulewi,
Potematta pois menewi,
Laihtumatta lankeawi."
Kohta lähtewi ko'ista,
Sanowi sanan isolle:
„Hywästi hywä isoni!
Itketkö sinä minua,
Koskas kuulet kuollehekst,
Kansasta kaonnehekst?"
Tuon isä sanoiksi wirkki:
„En minä sinua itke,
Jospa kuulen kuollehekst,
Onhan mulla toinen poika,
Poika paljoa parempi,
Äijeä älykkähämpi."
Wirkkoi siitä weikollensa:
„Jää hywästi weikkoseni!
Itketkö sinä minua,
Koskas kuulet kuollehekst?"
Weikko tuon sanoiksi wirkki:
„En itke minä sinua,
Saan minä mokoman weljen,
Suun sawesta, pään kiwestä,

Weljen paljoa paremman,
Äijeä älykkähämmän."
Wirkkoi siitä siskollensa:
„Hywästi sisarueni!
Itketkö sinä minua,
Koskas kuulet kuollehekſi?"
Noin sisar sanoiksi wirkki:
„En itke minä sinua,
Josko kuulen kuollehekſi,
Weli on minulla toinen,
Weli paljoa parempi,
Kahta mointa kaunihimpi."
Kullerwo Kalerwon poika
Sanoi siitä äitillensä:
„Äitiseni, armaiseni,
Minun kaunis kantajani!
Itketkö sinä minua,
Koskas kuulet kuollehekſi,
Kansasta kaonnehekſi,
Sortunehekſi suwusta?"
Tuon emo sanoiksi wirkki:
„Ohoh poikani poloinen,
Et älyä äitin mieltä,
Et tunne emon sydäntä!
Itkenpä minä sinua,
Kun sun kuulen kuollehekſi,
Wäestä wähennehekſi,
Sortunehekſi suwusta,
Itken tulwille tupamme,
Siltalauat lainehille,
Kujat kaikki kuurullani,
Lääwät länkämöisilläni."
„Mit' en itkeä ilenne,
Kut' en woine woiwotella,

Itkeä inehmisissä,
Itken saunassa saloa,
Yliset kulaswesille,
Saunan lauat lainehille."
  Kullerwo Kalerwon poika
Kulki soitellen sotahan,
Wieri wiestinen jälestä:
„Jo iso kotona kuoli,
Käyppäs tuota katsomahan,
Kuinka kuollut hauatahan!"
  Kullerwo Kalerwon poika
Hänpä warsin wastaeli:
„Kun lie kuollut kuolkahansa,
On siellä kotona ruuna,
Millä maahan wietäkähän,
Kalmahan katettakahan."
  Soitti suolla mennessänsä,
Kulahutteli kulossa,
Saatihin sana jälestä:
„Jo weli kotona kuoli,
Käyppäs tuota katsomahan,
Kuten kuollut hauatahan!"
  Kullerwo Kalerwon poika
Hänpä warsin wastaeli:
„Kun lie kuollut, kuolkahansa,
On siellä ori kotona,
Millä maahan wietäkähän,
Kalmahan katettakahan."
  Soitti suolla mennessänsä,
Kajahutti kankahalla,
Sai sanoma korwihinsa:
„Jo sisar kotona kuoli,
Käyppä tuota katsomahan,
Kuten kuollut hauatahan!"

Kullerwo Kalerwon poika
Hänpä warsin wastaeli:
„Kun lie kuollut, kuolkahansa,
On siellä kotona tamma,
Millä maahan wietäkähän,
Kalmahan katettakahan."
Soitti soilla, soitti mailla,
Patakoitteli paloilla,
Sai sanoma korwihinsa:
„Kuoli ehtoinen emosi,
Käyppäs tuota katsomahan,
Miten miero hautoawi!"
Kullerwo Kalerwon poika
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Woi minä poloinen poika,
Woi poika polon alainen,
Kun kuoli emo minulta,
Kaatui kaunis kantajani,
Enk' ollut luona luopuessa,
Läsnä hengen lähtiessä."
„Kuollut koissa pestäköhön
Saksan saipua-wesillä,
Silkkihin si'eltäköhön,
Palttinoihin pantakohon,
Siitä maahan pantakohon,
Kalmahan katettakohon,
Itkuwirsin wietäköhön,
Laulaen las'ettakohon,
Itse en kotihin joua,
Wiel' on Unto kostamatta,
Mies katala kaatamatta,
Ilkeä häwittämättä."
Meni soitellen sotahan,
Ilon lyöen Untolahan,

Kaatoi Untolan urohot,
Tuwat poltteli poroksi,
Kiwet jätti kiukahia,
Pitkät pihlajat pihoja.
  Kääntywi kotihin tuosta
Ison entisen eloille,
Tupa on tyhjä tultuansa,
Autio awattuansa.
  Antoi kättä hiilokselle,
Hiilet kylmät hiiloksessa,
Pisti kättä kiukahalle,
Kiwet kylmät kiukahassa.
  Loihen siitä itkemähän,
Itki päiwän itki toisen,
Päiwälläpä kolmannella
Ylös korpehen kohosi
Ewähiä etsimähän,
Antia anelemahan.
  Käwi matkoa wähäisen,
Astui tietä pikkaraisen,
Tapahtui sijalle sille,
Tuli tuolle saarekselle,
Kuss' oli piian pillannunna,
Turmellut emonsa tuoman.
  Siin' itki ihana nurmi,
Aho armahin walitti,
Nuoret heinät hellitteli,
Kuikutti kukat kanerwan,
Tuota piian pillamusta,
Emon tuoman turmellusta.
  Kullerwo Kalerwon poika
Tempasi teräwän miekan,
Tupestansa tuiman rauan;
Katselewi, käätelewi,

Arwelee, ajattelewi,
Tokko tuon tekisi mieli
Syöä syyllistä lihoa,
Wiallista werta juoa.
Miekka mietti miehen mielen,
Arwasi uron pakinan,
Wastasi sanalla tuolla:
„Mikäpä minun olisi
Syöä syyllistä lihoa,
Wiallista werta juoa,
Syön lihoa syytöntäki,
Juon werta wiatontaki."
Kullerwo Kalerwon poika
Perän painoi kankahasen,
Kären käänti rintahansa,
Itse iskihe kärelle,
Siihen surmansa sukesi,
Kuolemansa kohtaeli.
Se oli surma nuoren miehen,
Kuolema Kalerwon poian,
Loppu ainakin urosta,
Kuolema kowa-osaista.

Seitsemäsneljättä Runo.

Ilmarinen kauwan Tuonelaan joutunutta naistansa itkettyä wiimein päättää kullasta takoa uuden puolison itsellensä. Työ ei kuitenkaan ensi yrityksellä ota oikein onnistuaksensa; ww. 1—46. — Äsken kolmannella yrityksellä toiwottu kulta-neito lähtee ahjosta. Sille seppä sitte takoo kädet, jalat, suun, silmät ja korwat, mutta henkeä ei saa neitosellensa, ei sanoja suuhun eikä suloa silmään; ww. 47—72. — Ilmarinen laittaa kultaneiden yöksi wiereensä, mutta hawaitsee pian mieliharmiksensa siitä ei oleman puolisoksi; se kylkensä, joka oli neittä wasten, pian oli kokonaan wilustua; ww. 73—94. — Seppo sitte wiepi kultaneitonsa Wäinämöiselle, joka heti nähtyänsä sanoo sen hänellen ei sopiwan, ja kehottaa Ilmarista wiemään sitä wieraille maille, siellä kulta ehkä saisi halukkaampia kosijoita; ww. 95—138.

Se on seppo Ilmarinen
Naista itki illat kaiket,
Yöt itki unettomana,
Päiwät einehettömänä,
Eikä kääntynyt käessä
Waskinen wasaran warsi,
Kuulunut pajasta kalke
Yhen kuuhuen kululla.
Itki kuuta kaksi, kolme,
Niinpä kuulla neljännellä
Poimi kultia mereltä,
Hopehia lainehilta.
Työnti kullat kuumentohon,
Ajoi ahjohon hopeat,
Otti orjat lietsomahan,
Palkkalaiset painamahan,

Itse ahjoa kohenti
Hiilikoukkunen käessä,
Pyyti kullaista kuwoa,
Hope'ista morsianta.
  Katsoi ahjonsa alusta,
Lietsehensä liepehiä,
Mitä ahjosta ajaikse,
Tungeikse tulisijasta.
  Uuhi ahjosta ajaikse,
Lähetäikse lietsehestä,
Karwa kulta, toinen waski,
Kolmas on hopea karwa;
Muut tuota ihastelewi,
Ei ihastu Ilmarinen.
  Sanoi seppo Ilmarinen:
„Se susi sinua toiwoi!"
Työntäwi tulehen uuhen,
Laittoi orjat lietsomahan,
Itse ahjoa kohenti
Hiilikoukkunen käessä.
  Katsoi ahjonsa alusta,
Lietsehensä liepehiä,
Mitä ahjosta ajaikse,
Tungeikse tulisijasta.
  Warsa ahjosta ajaikse,
Lähetäikse lietsehestä,
Harja kulta, pää hopea,
Kaikki waskesta kawiot;
Muut tuota hywin ihastui,
Ei ihastu Ilmarinen.
  Siitä seppo Ilmarinen
Warsan työntäwi tulehen,
Pani orjat lietsomahan,
Itse ahjoa kohenti.

Katsoi ahjonsa alusta,
Lietsehensä liepehiä,
Mitä ahjosta ajaikse,
Lähetäikse lietsehestä.
Neiti ahjosta ajaikse,
Letti kulta lietsehestä,
Pää hopea, kassa kulta,
Warsi kaikki kaunokainen;
Muut tuota pahoin pelästyi,
Ei pelästy Ilmarinen.
Siitä seppo Ilmarinen
Takoi kullaista kuwoa,
Jalat laati neitoselle,
Jalat laati, käet kuwasi,
Eipä jalka nousekkana,
Käänny käet syleilemähän.
Takoi korwat neiollensa,
Eipä korwat kuulekkana,
Niin sowitti suun sorean,
Suun sorean, sirkut silmät,
Saanut ei sanoa suuhun,
Eikä silmähän suloa.
Sanoi seppo Ilmarinen:
„Oisi tuo sorea neito,
Kun oisi sanallisena,
Mielellisnä, kielellisnä."
Saattoi siitä neitosensa,
Tuon on kultaisen kuwansa,
Utuisehen uutimehen,
Itse wierehen wenähti
Sulkkuisille wuotehille,
Pehme'ille pää-aloille.
Siinä yön lewätessänsä
Kyllä peitettä kysywi

Maata kera puolisonsa,
Tuon on kultaisen kuwansa:
Se oli kylki kyllä lämmin,
Ku oli wasten waippoansa,
Se oli jääksi jäätymässä,
Ku oli nuorta neittä wasten.
  Sanoi seppo Ilmarinen:
„Ei tämä hywä minulle;
Wienen neien Wäinölähän,
Wäinämöiselle waraksi."
  Siitä seppo Ilmarinen
Wiepi neien Wäinölähän,
Sanoi sinne saatuansa:
„Oi sie wanha Wäinämöinen,
Tuossa on sinulle tyttö
Kowin kaunis katsannolta,
Ei ole suuri suun piolta,
Eikä leuoilta leweä."
  Waka wanha Wäinämöinen
Katsahti kuwoa tuota,
Luopi silmät kullan päälle,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Miksi tuot minulle tuota,
Tuota kullan kummitusta?"
  Sanoi seppo Ilmarinen:
„Miksi muuksi, kun hywäksi,
Ikuiseksi ystäwäksi,
Kainaloiseksi kanaksi."
  Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Oi on seppo weikkoseni!
Tunge neitosi tulehen,
Tao kaikiksi kaluiksi,
Tahi wie Wenäehelle,
Saata Saksahan kuwasi,

Rikkahien riian naia,
Suurien soan kosia;
Ei sowi minun suwulle,
Ei minullen itselleni,
Naista kullaista kosia,
Hope'ista huolitella."
  Siitä kielti Wäinämöinen,
Epäsi suwannon sulho,
Kullalle kumartamasta,
Hopealle horjumasta;
Sanowi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„Elkätte pojat poloiset,
Wasta kaswawat urohot,
Sinä ilmoisna ikänä,
Kuuna kullan walkeana,
Naista kullaista kosiko,
Hope'ista huolitelko,
Kylmän kulta kuumottawi,
Wilun huohtawi hopea."

Kahdeksasneljättä Runo.

Ilmarinen lähtee Pohjolaan, ilmoittaa naisensa kuolleen, pyytää Pohjolan emännältä sen nuorempaa tytärtä waimoksensa; ww. 1—32. — Pohjolan emäntä pahoillaan siitä, kun oli wanhemmankaan tyttärensä Ilmariselle antanut, toista ei jo enään lupaakkaan hänelle. Pahoittawan wastauksen saapi seppo sitte tytöltäki, kun puhuttelee sitä puolisoksensa; ww. 33—56. — Tytön mieltä kysymättä Ilmarinen suutuksissaan ryöstää sen rekeensä ja lähtee matkaan. Tyttö suruissaan itkee ja toiwottelee itseänsä jos minnekki, kun waan pääsisi Ilmarisesta erilleen; ww. 57—92. — Yöpaikkaan tultua syrjäinen mies Ilmarisen nukkuessa alkaa tytön kanssa hilastella. Ilmarinen siitä kowin suuttuneena haltioissaan laulaa neiden lokiksi meren karille; ww. 93—118. — Kotiin tulleelta Wäinämöinen kysyy Pohjolan elämästä, johon Ilmarinen wastaa, siellä sammon nojassa ei mitään puutetta olewan, ja selittää sitte, minkätähden niin yksinänsä palasi Pohjolasta; ww. 119—154.

Tuop' on seppo Ilmarinen,
Takoja iän-ikuinen,
Pisti warsan waljahisin,
Ruskean re'en etehen,
Itse istuwi rekehen,
Lähteäksensä lupasi,
Pyytämähän Pohjolasta
Toista Pohjolan tytärtä.
Sai päiwän ajaneheksi,
Sekä päiwän jotta toisen,
Päiwälläpä kolmannella
Tuli Pohjolan tuwille.
Heti kun tuli tupahan,
Louhi Pohjolan emäntä

Kääntywi kyselemähän
Oman lapsensa oloa
Miniänä michelässä,
Naisena anoppelassa.
Se on seppo Ilmarinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Ellös nyt anoppiseni!
Ellös sie kyselkö tuota
Eläntöä tyttäresi,
Asuntoa armahasi,
Maassa on jo marjaseni,
Kankahassa kaunoseni;
Läksin toista tyttöäsi,
Neitoasi nuorempata;
Annappa anoppiseni
Tuo on toinen tyttäresi
Naisen entisen eloille,
Sialle sisaruensa."
Louhi Pohjolan emäntä
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Pahoin tein minä poloinen,
Kun ma työnsin toisenkana
Nuorena nukahtamahan,
Werewänä wieremähän,
Annoin kuin susien suuhun,
Karhun kiljuwan kitahan;
Enkä toista annakkana
Nokiesi nuohojaksi."
Se on seppo Ilmarinen
Murti suuta, wäänti päätä,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Tuleppa minulle tyttö
Mesileiwän leipojaksi,
Oluen osoajaksi!"

Neiti itse noin saneli
Ilmariselle sepolle:
„Tapoit naisen ennen naiun,
Surmasit sisarueni,
Toki tappaisit minunki,
Surmoaisit itseniki;
En lähe minä sinulle,
En sepon sysisijoille."
Se on seppo Ilmarinen
Murti suuta, wäänti päätä,
Saawutti tytön samassa,
Työnnälti rekosehensa,
Itse wierehen wenähti,
Läksi kohta kulkemahan.
Neiti itki ja urisi,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Kuule seppo Ilmarinen,
Kun et laskene minua,
Potkin korjasi paloiksi,
Sären reen repalehiksi."
Sanoi seppo Ilmarinen:
„Sentähen sepon rekosen
Laiat rautahan rakettu,
Jotta potkia pitäwi."
Neitonen kujertelewi,
Wyö waski walittelewi,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Kun et laskene minua,
Laulaime meren kalaksi,
Sywän aallon siikaseksi."
Se on seppo Ilmarinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Etpä sinä sinne pääse,
Minä haukina jälessä."

Kulki matkoa palasen,
Ajoi tietä pikkuruisen,
Neiti päätänsä kohotti,
Näki jälkiä lumessa,
Huokaiseikse, henkäiseikse,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Woi minua kurja raukka!
Parempi minun olisi
Jänön juoksewan jälillä,
Kun tämän kosijan reessä."
Se on seppo Ilmarinen
Puri huulta, wäänti päätä,
Ajoa kahattelewi
Yöksi uutehen kylähän.
Matkalta wäsynehenä
Seppo nukkuwi sike'in,
Toinen naista naurattawi
Mieheltä unekkahalta.
Siitä seppo Ilmarinen,
Aamulla hawattuansa,
Sekä suuttui, jotta syäntyi,
Kowin suuttui ja wihastui,
Loihe siitä laulamahan,
Syäntyi sanelemahan,
Lauloi moisen morsiamen
Meren luo'olle lokiksi,
Luo'oilla lokottamahan,
Kariloilla kaikkumahan,
Nenät nienten niukumahan,
Wastatuulet waapumahan.
Itse istuikse rekehen,
Kohennaikse korjahansa,
Ajoa kahattelewi,
Alla päin, pahoilla mielin,

Matkasi omille maille,
Tuli maille tuttawille.
  Waka wanha Wäinämöinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi
Ilmariselle sepolle:
„Weli seppo Ilmarinen!
Mit' olet pahoilla mielin,
Kahta kallella kypärin,
Pohjolasta tullessasi;
Miten Pohjola eläwi?"
  Sanoi seppo Ilmarinen:
„Mi on Pohjolan eleä,
Kun on sampo jauhamassa,
Kirjokansi kallumassa!
Päiwän jauhoi syötäwiä,
Päiwän toisen myötäwiä,
Kolmannen kotipitoja;
Jotta sanon, kun sanonki,
Kerran toisen kertaelen:
Mi on Pohjolan eleä,
Kun on sampo Pohjolassa!
Siin' on kyntö, siinä kylwö,
Siinä kaswo kaikenlainen,
Siinäpä ikuinen onni."
  Siitä wanha Wäinämöinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Weli seppo Ilmarinen!
Minne heitit naisen nuoren,
Kun sa tyhjänä tulitki,
Aina naisetta elelet?"
  Se on seppo Ilmarinen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Lauloin mie mokoman naisen
Meren luo'olle lokiksi;

Nyt se lokkina lojuwi,
Kajawana kaakahtawi,
Kiljuwi wesikiwillä,
Kariloilla kaljahuwi."

Yhdeksäsneljättä Runo.

Wäinämöinen kehoittaa Ilmarista lähtemään kanssansa sampoa Pohjolasta ryöstämään. Ilmarinen wastaa, ei tahtowansa waaralliselle Pohjan merelle lähteä, jonka tähden Wäinämöinen suostuu maisinki kulkemaan; ww. 1—22. — Hewoista hakiessaan kuulewat weneen rannalla itkewän. Wäinämöisen kysyttyä mitä itki, wene sanoo sitä itkewänsä, kun häntä ei milloinkaan wiety wesille, waan piti rannalla ikänsä wiettää; ww. 23—86. — Wäinämöinen laittaa weneen wesille ja wäkeä weneesen kaikenlaista. Kokewat soutaa pojat, tytöt, nuoret, wanhat, mutta matka ei ota edistyäkseen, ennenkun Ilmarinen istuu soutamaan; ww. 87—114. — Lemminkäinen rannaltaan näkee oudon purren merellä, arwelee kenen olisi, ja wiimein tunnettuansa Wäinämöisen ja Ilmarisen, kysyy kunne oliwat matkalla, johon Wäinämöinen wastaa Pohjolasta sampoa tapaamaan lähteneensä; ww. 115—150. — Lemminkäinen pyytää yhteen matkaan päästäksensä, ja luwan saatuansa lähtee Wäinämöisen laiwaan. Weistetyn weneen laidan tuopi kanssansa, arwellen Pohjolan merellä usein waralaidanki ei liikaa olewan; ww. 151—182.

Waka wanha Wäinämöinen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Weli seppo, weikkoseni,
Lähtekämme Pohjolahan
Tuon on sammon sa'antahan,
Kirjokannen katsontahan;
Laatikamme laiwa suuri,
Johon sampo saatetahan
Pohjolan kiwimäestä,
Waaran waskisen sisästä!"
Sanoi seppo Ilmarinen:
„Wakawampi mainen matka,

Lempo menköhön merelle,
Surma suurelle selälle!"
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Lysti on wenon wesillä,
Purren juosta jolkutella,
Weet wäljät wälkytellä;
Waan kuitenki, kaikitenki,
Kun et mieline merisin,
Niin on maisin matkatkamme,
Rantaisin ratustelkamme!"
„Tao nyt mulle uusi miekka,
Tee miekka tuliteräinen,
Jolla hurttia hutelen,
Pohjan kansan kaikottelen,
Saaessa otolle sammon,
Kirjokannen katselohon."
Tuo on seppo Ilmarinen
Takoi miekan mieltä myöten,
Senp' on kullalla kuwasi,
Hopealla huolitteli.
Waka wanha Wäinämöinen
Sai miekan tuliteräisen
Kätehensä oikeahan,
Senpä kuu kärestä paistoi,
Päiwä paistoi lappeasta,
Tähet wästistä wälötti.
Sylkytteli miekkoansa
Wuoren rautaisen raossa,
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Jo minä terällä tällä
Waikka wuoret poikki löisin,
Kalliot kaha jakaisin!"
Lähteä luku tulewi,
Liitto käyä kerkiäwi;

Yks' on wanha Wäinämöinen,
Toinen seppo Ilmarinen,
Läksiwät hewon hakuhun,
Kuloharjan kuuntelohon,
Suwikunnan suitset wyöllä,
Warsan waljahat olalla.

Astua ratustelewat
Kahen miehen rantamaita,
Kuului rannalta kujerrus,
Walitanta walkamalta.

Waka wanha Wäinämöinen
Meni luota katsomahan,
Näki purren itkemässä,
Wenosen walittamassa,
Kysytteli, lausutteli:
„Mitä itket puinen pursi,
Itketkö sä puisuuttasi,
Hankauttasi hawoksit?“

Pursi puinen wastoawi,
Wene hankawa sanowi:
„En mä itke puisuuttani,
Hankauttani hawoksi;
Itken wiejäistä wesille,
Laskiaista lainehille.“

„Muut purret, pahatki purret,
Ne aina sotia käywät,
Tuowat täytensä rahoja,
Alustansa aartehia;
Minä lahon lastuillani,
Wenyn weistännäisilläni;
Pahimmatki maan matoset
Alla kaarteni asuwat,
Linnut ilman ilkeimmät
Pesän pielessä pitäwät.“

Waka wanha Wäinämöinen
Tuossa tuon sanoiksi wirkki:
„Elä itke puinen pursi,
Wene hankawa hawise,
Kohta saat sotia käyä,
Tappeloita tallustella!"
Waka wanha Wäinämöinen
Lauloi purren lainehille,
Lauloi ensin laitapuolen
Sukapäitä sulhosia,
Lauloi toisen laitapuolen
Tinapäitä tyttäriä,
Lauloi wieläki lisäksi
Teljot täytehen wäkeä,
Kuss' oli wähän sijoa,
Nuorukaisilta esinnä.
Pani sulhot soutamahan,
Neiet ilman istumahan;
Sulhot souti, airot notkui,
Eipä matka eistykkänä.
Pani neiet soutamahan,
Sulhot ilman istumahan;
Neiet souti, sormet notkui,
Eipä matka eistykkänä.
Muutti wanhat soutamahan,
Nuoret päältä katsomahan;
Wanhat souti, päät wapisi,
Eipä wielä matka eisty.
Siitä seppo Ilmarinen
Itse istui soutamahan,
Jopa juoksi puinen pursi,
Pursi juoksi, matka joutui,
Loitos kuului airon loiske,
Kauwas hankojen hamina.

Ahti saarella asuvi,
Kauko niemen kainalossa;
Kalatuutta Kauko itki,
Leivätyyttä Lemminkäinen,
Ahti aitan pieneyttä,
Veitikkä osan vähyyttä.
  Veisti laitoja venehen,
Uuen purren pohjapuuta,
Päässä pitkän nälkäniemen,
Paltalla kylän katalan.
  Se oli korvalta korea,
Silmältä sitäi parempi,
Näki purren kulkemassa,
Venosen vaeltamassa,
Selvällä meren selällä,
Ulapalla aukealla.
  Huuti mies nenästä niemen,
Verevä vesien poikki:
„Kenen on vene vesillä,
Kenen laiva lainehilla?"
  Miehet purresta puhuvat:
„Mi olet mies metsän asuja,
Kun et tunne tuota purtta,
Keksi Väinölän venettä?"
  Sanoi lieto Lemminkäinen,
Virkkoi kaunis Kaukomieli:
„Jo tunnen perän pitäjän,
Ja älyän airollisen;
Minnekkä menette miehet,
Kunne läksitte urohot?"
  Sanoi vanha Väinämöinen:
„Kohti pohjoista kulemme
Sampoa tapoamahan,
Kirjokantta katsomahan,

Pohjolan kiwimäestä,
Waaran waskisen sisästä."
  Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Ohoh wanha Wäinämöinen!
Otappa minua miestä
Urohoksi kolmanneksi,
Kun saat sammon nostantahan,
Kirjokannen kannantahan;
Wielä mieki miesnä maksan,
Jos saisi tapella tarwe."
  Waka wanha Wäinämöinen
Otti miehen matkoihinsa;
Se on lieto Lemminkäinen
Jo tulla tuhuttelewi,
Tuopi laian tullessansa
Wenehesen Wäinämöisen.
  Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Oisi puuta purressani,
Laitoa wenehessäni,
Parahiksi painoaki,
Miksi laitat laitoasi,
Puuta purtehen lisäksi?"
  Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Ei wara wenettä kaa'a,
Tuki suowoa tuhoa;
Use'in merellä Pohjan
Tuuli laitoa kysywi,
Wastatuuli warpehia."
  Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Sentähen sotawenosen
Rinta rautahan rakettu
Ja tehty teräsnenähän,
Jott' ei tuulen tuiki wieä,
Eikä wiskoa wihurin."

Neljäskymmenes Runo.

Kolme päiwää wesiä kulettua wene tarttuu kiini ja hawaitaan ison hauwin hartioilla istuwan; ww. 1—22. — Lemminkäinen ensin ja sitte Ilmarinen kokewat päästää wenettä, mutta se ei lähde liikkeelle ennenkun Wäinämöinen itse miekallaan lyöpi kalan poikki. Pääpuolen siitä hän nostaa weneesen; ww. 23—62. — Hauki keitetään wäelle murkinaksi; sen isosta jääneestä leukaluusta Wäinämöinen tekee kantelen; ww. 63—94. — Yrittäwät toinen toisensa perästä soittaa uutta kanteletta. Kun soitosta ei tule mitään, arwelee Wäinämöinen laittaa kantelen Pahjolan wäelle koitteeksi; ww. 95—122. — Kantele laitetaan Pohjolaan, mutta kun ei sielläkään kukaan saa sitä oikein soimaan, niin se pian jälleen peruutetaan Wäinämöisen käteen; ww. 123—150.

Waka wanha Wäinämöinen
Laskea karehtelewi
Tuon on pitkän niemen päästä;
Laski päiwän maawesiä,
Päiwän toisen suowesiä,
Kolmannen kos'en wesiä.
Äsken tuonne tultuansa
Noille wäljille wesille
Puuttui pursi juoksemasta,
Wenonen pakenemasta.
Waka wanha Wäinämöinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Oi sie lieto Lemmin poika,
Kallistaite katsomahan,
Miss' on pursi puuttumassa,
Kiwelläkö wai haolla."
Se on lieto Lemminkäinen
Kallistihe katsomahan,

Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Ei ole weno kiwellä,
Ei kiwellä, ei haolla,
Wene on hauwin hartioilla."
  Waka wanha Wäinämöinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Kun lie hauwin hartioilla,
We'en koiran koukkuluilla,
Weä miekalla wetehen,
Katkaise kala kaheksi!"
  Se on lieto Lemminkäinen
Miekan wyöltänsä wetäwi;
Weti miekalla meryttä,
Alta laian laskettawi,
Itse wierähti wetehen,
Kourin aaltohon kohahti.
  Siitä seppo Ilmarinen
Tarttui tukkahan urosta,
Nostalti merestä miehen,
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Kaikki on mieheksi kyhätty,
Pantu parran kantajaksi,
Lisäksi sataluwulle,
Tuhannelle täyttehekfi."
  Miekan wyöltänsä wetäwi,
Jolla kalhaisi kaloa;
Miekka murskaksi mureni,
Eipä hauki tiennytkänä.
  Waka wanha Wäinämöinen
Tuossa tuon sanoiksi wirkki:
„Ei ole teissä puolta miestä;
Kun konsa tulewi tarwe,
Silloin on toimi toisialla,
Wäki wäljässä tilassa."

Itse miekkansa weälti,
Tempasi teräwän rauan,
Weti haukia we'estä;
Hauki katkesi kaheksi,
Pursto pohjahan putosi,
Pää kawahti karpahasen.
Jo otti wenonen juosta;
Waka wanha Wäinämöinen
Luotti purren luotosehen,
Rawahutti rantasehen.
Siitä hauki keitetähän,
Murkinoiahan muruina,
Jäipä luita luotoselle,
Kalan luita kalliolle.
Waka wanha Wäinämöinen
Noita tuossa katselewi,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Mikä tuostaki tulisi,
Noista hauwin hampahista,
Leweästä leukaluusta,
Jos oisi sepon pajassa,
Miehen mahtawan käsissä?"
Sanoi seppo Ilmarinen:
„Ei tule tyhjästä mitänä,
Kalan ruotasta kalua,
Ei seponkana pajassa."
Waka wanha Wäinämöinen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Noistapa toki tulisi
Kalanluinen kanteloinen,
Kun oisi osoajata,
Soiton luisen laatijata."
Itse loihe laatijaksi,
Tekiäksi teentelihe,

Laati soiton hauwinluisen,
Suoritti ilon ikuisen.
Kust' on koppa kanteletta?
Hauwin suuren leukaluusta;
Kusta naulat kanteletta?
Ne on hauwin hampahista;
Kusta kielet kanteletta?
Hiwuksista Hiien ruunan.
Kun oli soitto suorittuna,
Waka wanha Wäinämöinen
Käski nuoren, käski wanhan,
Soittamahan sormillansa
Tuota ruotaista rojua,
Kalanluista kanteletta.
Soitti nuoret, soitti wanhat,
Soitti keskikertaisetki,
Ei ilo ilolle nousnut,
Soitto soitollen ylennyt.
Se on lieto Lemminkäinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Ei ole teissä soittajata,
Tuokatte minulle soitto
Kahen polwen pystyn päähän,
Kynnen kymmenen nenähän!"
Saip' on kantelon käsille,
Soiton alle sormiensa;
Tuota käänti, tuota wäänti,
Tuota sormin suoritteli,
Eipä soitto soitakkana,
Ei ilo iloakkana.
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Ei ole tässä nuorisossa
Tuon on soiton soittajaista,
Joko Pohjola paremmin

Saisi soiton soittamahan,
Josp' on laitan Pohjolahan."
Siitä wanha Wäinämöinen
Laittoi soiton Pohjolahan;
Soitti pojat Pohjolassa,
Soitti pojat, jotta piiat,
Ei ilo ilolle tunnu,
Eikä soitto soitannalle.
Sokea sopesta lausui,
Ukko wanha uunin päältä:
„Heretkätte, heittäkätte!
Puhki korwani puhuwi,
Läpi pääni läylentäwi,
Wiepi wiikoksi uneni."
Noin ukko sanoiksi wirkki:
„Jos ei soitto Suomen kansan
Wasta waikuta ilolle,
Tahi uuwuta unehen,
Niin wetehen wisko'otte,
Aaltoihin upottaotte!"
Soitto kielin kerkiäwi,
Kantelo sanoin kajahui:
„En wielä wetehen joua,
Alle aaltojen asetu,
Ennen soitan suorijalla,
Wangun waiwan nähnehellä."
Soitto wietihin wisusti,
Kannettihin kaunihisti,
Miehen laatijan kätehen,
Pyytänehen polwuksille.

Yhdeswiidettä Runo.

Wäinämöinen ottaa kanteleen polwillensa ja soittaa niin suloisesti, että ensiksi kaikki metsän eläjät samoawat soittoa kuulemaan; ww. 1—34. — Myös ilman ja weden eläjät rientäwät lähemmäksi, heki Wäinämöisen suloista soittoa kuulemaan; ww. 35—60. — Kaikki weden kalatki ja muut weden eläjät samoite wetäywät soittoa lähemmä; ww. 61—92. — Wäinämöisen soittaessa kaikille tulee wedet silmiin; itsensä Wäinämöisenki silmistä tippuu suuria kyyneleitä, jotka sitte wieriwät mereen ja siellä kaswawat helmiksi; ww. 93—136.

Waka wanha Wäinämöinen
Istuiksen ilo-kiwelle,
Hopeaiselle mäelle,
Kultaiselle kunnahalle.
Otti soiton sormillensa,
Käänsi käyrän polwillensa,
Kantelen kätensä alle,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Tulkohon jo kuulemahan,
Ku ei liene ennen kuullut
Iloa iki runojen,
Kajahusta kanteloisen!"
Alkoi soittoa somasti,
Jo käwi ilo ilolle,
Riemu riemulle remahti:
Ei ollut sitä metsässä
Jalan neljän juoksewata,
Koiwin koikkelehtawata,

Ku ei tullut kuulemahan,
Iloa imehtimähän.
  Orawat ojentelihe
Lehwäseltä lehwäselle,
Tuohon kärpät käänteliheh,
Aioillen asettelihe,
Hirwet hyppi kankahilla,
Ilwekset piti iloa.
  Tapiolan tarkka ukko
Ja kaikki Tapion kansa
Kulki wuoren kukkulalle
Soittoa tajuamahan,
Itseki metsän emäntä
Loihe koiwun konkelolle
Kanteloista kuulemahan,
Iloa imehtimähän.
  Mi oli ilman lintusia,
Kahen siiwen sirkowia,
Ne tuliwat tuiskutellen,
Kiiätellen kiirehtiwät,
Soittohon sulan urohon,
Wäinämöisen wääntelöhön.
  Korkealta kokko lenti,
Halki pilwien hawukka,
Allit aaltojen seliltä,
Joutsenet sulilta soilta;
Pieniäki peiposia,
Sirkkuja siwertäwiä,
Leiwoja satalukuisin,
Rastahia ratki paljon,
Ilmassa ihasteliwat,
Hartioilla haasteliwat,
Tehessä isän iloa,
Soitellessa Wäinämöisen.

Itse ilman Luonnottaret,
Ilman impyet ihanat,
Iloa imehteliwät,
Kanteloista kuunteliwat,
Ken se ilman wempelellä,
Taiwon kaarella kajotti,
Ken se pienen pilwen päällä,
Rusoreunalla rehotti.
Ei sitä oloista ollut,
Ei ollut we'essäkänä,
Ewän kuuen kulkewata,
Kahekſan karehtiwata,
Ku ei tullut kuulemahan,
Iloa imehtimähän.
Uipi hauwit hangotellen,
We'en koirat wengotellen,
Lohet luo'oilta samosi,
Siikaset sywäntehiltä,
Säret pienet, ahwenetki,
Mujehetki, muut kalatki,
Kaikki parwihin panihe,
Tukkupäihin tunkeilihe,
Wirttä Wäinön kuulemahan,
Soittoa tajuamahan.
Ahto aaltojen kuningas,
We'en ukko ruohoparta,
Rinnoin aalloillen ajaikse,
Ja lapaikse lainehille;
Sisarekset Sotkottaret,
Rannan-ruokoiset kälykset,
We'en kalwolle weäikse,
Luikahaikse lumpehelle;
Itseki we'en emäntä,
We'en eukko ruokorinta,

Wäännäikse wesikiwelle,
Watsalolle waiwoaikse,
Tuota ääntä kuulemahan,
Iloa imehtimähän,
Kun oli ääni kummanlainen,
Soitanta ylen sorea.
  Siinä wanha Wäinämöinen
Soitti päiwän, soitti toisen,
Ei ollut sitä urosta,
Ollut ei miestä eikä naista,
Kellen ei itkuksi käynyt,
Kenen syäntä ei sulannut.
  Itsensäki Wäinämöisen
Tippui tilkat silmistänsä,
Wieriwät wesipisarat,
Kareammat karpaloita,
Hereämmät hernehiä,
Pyöreämmät pyyn munia.
  We'et pyöri silmistänsä
Kaunihille kaswoillensa,
Rehe'ille rinnoillensa,
Pätewille polwillensa,
Jalkapöy'ille jaloille,
Maahan alle jalkojensa,
Läpi wiien willawaipan,
Sarkakauhtanan kaheksan.
  Wieriwät wesipisarat
Rannalle meren sinisen,
Rannalta meren sinisen
Alle selwien wesien.
  Olipa sorea sotka
We'essä wilotteleiwa
Rannalla meren sinisen,
Sanoi wanha Wäinämöinen:

„Use'in utuinen sotka
Suullasi sukelteleihet
Alle selwien wesien,
Käypä poimi kyyneleni
Alta selwien wesien,
Annan sulle sulkaturkin."
  Saipa sotka poimimahan,
Poimi kyynelet merestä,
Alta selwien wesien,
Kantoi Wäinölle kätehen:
Jo oli muiksi muuttunehet,
Kaswanehet kaunoisiksi,
Helmiksi heristynehet,
Simpsukoiksi siintynehet,
Kuningasten kunnioiksi,
Waltojen iki iloiksi.

Kahdeswiidettä Runo.

Pohjolaan tultua Wäinämöinen suoraan sanoo millä asialla oliwat ja uhkaa sammon kokonansa wiedä, jos ei saisi osaa siitä; ww. 1—40. — Wäinämöinen kantelen soitolla nukuttaa wastaansa nousneen Pohjolan wäen, käypi sitte Ilmarisen ja Lemminkäisen kanssa sampoa kiwimäestä tapaamaan ja saawat sen laiwaansa rannalle; ww. 41—66. — Uroot lähtewät sampo weneessä paluu-matkalle ja matkaawat ensimäisinä päiwinä Pohjolan wäen yhä nukkuessa kyllä onnellisesti; ww. 67—102. — Pohjolan emäntä herättyänsä pitkästä unesta näkee sammon wiedyksi ja hankkii kerkiämiseen wastuksia matkalaisille; ww. 103—128. — Sakea sumu ensin piättää laiwan merellä; siitä selwittyä nousee Iku-Turso aalloista kaatamaan wenettä ja hukuttamaan matkalaisia; ww. 129—188. — Hirweä myrsky wiimeiseksi hätyyttelee sammon ryöstäjiä; siinä tilassa Wäinämöisen oiwa kanteletki häwiää meren pohjaan; ww. 189—250.

Waka wanha Wäinämöinen,
Toinen seppo Ilmarinen,
Kolmas lieto Lemmin poika,
Siitä lähtewät selälle,
Tuonne kylmähän kylähän,
Pimeähän Pohjolahan.
Päästyänsä matkan päähän
Wetiwät wenosen maalle,
Teloille teräksisille,
Walkamoille waskisille.
Astuiwat tuwille tuosta,
Alle kattojen ajoihe;
Kysyi Pohjolan emäntä,
Tutkaeli tullehilta:

„Mipä miehillä sanoma,
Millä matkalla olette?"
  Waka wanha Wäinämöinen
Tuopa tuohon wastoawi:
„Sammosta sanomat miesten,
Sillä matkalla olemme:
Saimme sampuen jaolle,
Kirjokannen katselulle."
  Louhi Pohjolan emäntä
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Ei pyyssä kahen jakoa,
Orawassa kolmen miehen;
Hywä on sampuen hyrätä
Pohjolan kiwimäessä,
Hywä olla itseniki
Sammon suuren haltiana."
  Waka wanha Wäinämöinen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Kun et antane osoa,
Tuota sammon toista puolta,
Niin on kaiken kantanemme,
Wienemme wenehesemme."
  Louhi Pohjolan emäntä
Tuo tuosta pahoin pahastui,
Kutsui Pohjolan kokohon,
Pään waralle Wäinämöisen.
  Waka wanha Wäinämöinen
Käwi kanteloisehensa,
Tuota kaikki kuulemahan,
Iloa imehtimähän.
  Wäkeä wäsyttelewi,
Rahwahaista raukaisewi,
Kaikki nukkui kuuntelijat
Wäinämöisen soitantoa.

Siitä wiisas Wäinämöinen,
Tietäjä iän-ikuinen,
Ottawi uniset neulat,
Woiteli unella silmät,
Pani pitkähän unehen
Koko Pohjolan perehen.
Meni sammon sa'antahan,
Kirjokannen katsantahan;
Lauloa hyrähtelewi
Waaran waskisen owilla,
Jopa liikkui linnan portit,
Owet wahwat aukieli.
Siitä wanha Wäinämöinen,
Toinen seppo Ilmarinen,
Kolmas lieto Lemmin poika,
Saatteliwat sammon suuren,
Weiwät sen wenosehensa,
Latjasiwat laiwahansa.
Siitä wanha Wäinämöinen
Läksi poies Pohjolasta,
Laskea karehtelewi
Selkeä meren sinisen;
Laski päiwän, laski toisen,
Päiwänäpä kolmantena
Tuo on lieto Lemminkäinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Miks' et laula Wäinämöinen,
Hyrehi hywäntöläinen,
Hywän sammon saatuamme,
Tien oikein osattuamme?"
Waka wanha Wäinämöinen
Hänpä warman wastaeli:
„Warahinen laulannaksi,
Aikainen ilon piokst;

Äsken laulanta sopisi,
Ilon teentä kelpoaisi,
Kun omat owet näkyisi,
Omat ukset ulwahtaisi."
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Kun et lauloa luwanne,
Itse luome laulamahan,
Heitäme heläjämähän."
Sai itse säweltämähän,
Loihe kurja kukkumahan,
Äreällä äänellänsä,
Käreällä kulkullansa.
Kurki istui kannon päässä,
Märän mättähän nenässä,
Sepä säikähti kowasti,
Lenti poikki Pohjolahan,
Wielä parkaisi pahasti
Pohjan puolle saatuansa,
Sillä Pohjolan herätti,
Pahan wallan walweutti.
Nousi Pohjolan emäntä
Unen pitkän maattuansa,
Kiirehti kiwimäelle,
Waaran waskisen owelle,
Sanoi tuonne tultuansa:
„Woi polonen päiwiäni!
Jop' on täältä sampo saatu,
Kaikki lukot lonkaeltu."
Uutarta rukoelewi:
„Utu=tyttö, terhen=neiti,
Seulo seulalla utua
Selwälle meren selälle,
Jott' ei päästä Wäinämöisen,
Osata Uwantolaisen!"

„Kun ei tuosta kyllin tulle,
Iku-Turso äijä on poika,
Kaataos Kalewan miehet,
Upota Uwantolaiset,
Alle aaltojen sywien,
Päälle mustien murien!“
„Kun ei tuosta kyllin liene,
Oi Ukko ylijumala,
Rakenna rajuinen ilma,
Nosta suuri säien woima
Aiwan wastahan wenettä,
Kulkematta kunnekkana!“
Utu-tyttö, neiti terhen,
U'un huokuwi merelle,
Sumun ilmahan sukesi,
Piti wanhan Wäinämöisen
Kokonaista kolme yötä
Sisässä meren sinisen.
Yön kolmen lewättyänsä
Sisässä sumun sakean
Wirkki wanha Wäinämöinen:
„Ei ole mies pahempikana
U'ulla upottaminen,
Terhenellä woittaminen.“
Weti wettä kalwallansa,
Merta miekalla siwalsi:
Nousi talma taiwahalle,
Utu ilmoillen yleni,
Selwisi meri sumusta,
Meren aalto auteresta.
Oli aikoa wähänen,
Pirahteli pikkarainen,
Jo kuului kowa kohina
Wiereltä weno-punaisen,

Nousi kuohu korkealle
Wasten purtta Wäinämöisen.
  Waka wanha Wäinämöinen
Loi silmät siwulle purren,
Näki kummoa wähäsen:
Iku-Turso äijä on poika
Nosti päätänsä merestä,
Lakkoansa lainehesta.
  Siitä wanha Wäinämöinen
Saip' on korwat kourihinsa,
Kowin korwista piteli,
Kysytteli, lausutteli:
„Iku-Turso äijä on poika,
Miksi sie merestä nousit
Etehen inehmisille,
Saanikka Kalewan poian?"
  Iku-Turso äijä on poika
Sanan wastaten sanowi:
„Siksi mie merestä nousin,
Oli mielessä minulla
Kaata laiwa lainehisin,
Surmata suku Kalewan;
Kun nyt heität herjan hengen,
Wielä lasket lainehisin,
Enpä toiste tullekkana
Etehen inehmisille."
  Silloin wanha Wäinämöinen
Heitti herjan lainehisin,
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Iku-Turso äijä on poika,
Ellös sie merestä nousko,
Ellös aallosta yletkö,
Etehen inehmisille,
Tämän päiwyen perästä!"

Senpä päiwyen perästä
Ei Turso merestä nouse
Etehen inehmisille
Sinä ilmoisna ikänä.
Siitä wanha Wäinämöinen
Laski eelle laiwoansa;
Oli aikoa wähänen,
Jo Ukko ylijumala
Wirkki tuulet tuulemahan,
Säät rajut rajuamahan.
Nousi tuulet tuulemahan,
Säät rajut rajuamahan,
Kowin läikkyi länsituuli,
Luoe-tuuli tuikutteli,
Etelä enemmän tuuli,
Itä inkui ilkeästi,
Kauheasti kaakko karjui,
Pohjonen kowin porasi.
Kowin silloin tuulet tuuli,
Aallot hakkasi alusta,
Weiwät harpun hauwinluisen,
Kantelon kalan-ewäisen,
Wäen Wellamon hywäksi,
Ahtolan iki iloksi.
Siinä wanhan Wäinämöisen
We'et silmihin wetihe,
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Sinne sattui saalahani,
Katosi iki iloni,
En tuota enempi saane
Sinä ilmoisna ikänä,
Kuuna kullan walkeana."
Sanoi seppo Ilmarinen:
„Woi poloinen päiwiäni!

Kun läksin minä poloinen
Näille suurille selille;
Jo on tukka tuulta nähnyt,
Hiwus säätä hirweätä,
Harwoin lienewi hawainnut
Tuulta ennen tuon nä'öistä,
Noita kuohuja kowia,
Lakkipäitä lainehia."
  Waka wanha Wäinämöinen
Tuopa tuossa arwelewi:
„Ei wenossa wieremistä,
Purressa parahtamista,
Itku ei hä'ästä päästä,
Parku päiwistä pahoista."
  Se on lieto Lemminkäinen
Otti laitansa omansa,
Liittelewi liikalaiat,
Warppehet warustelewi,
Tuulen tuiman tuikutella,
Aallon ankaran lykätä.
  Waka wanha Wäinämöinen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Nouse jo tuuli taiwahalle,
Ylös pilwihin ajaite,
Sukuhusi, syntyhysi,
Heimohon, perehesesi!
Wesi kiellä poikoasi,
Laine lastasi epeä,
Ahto aaltoja aseta,
Wellamo we'en wäkeä,
Ettei parsku parraspuille,
Pääse päälle kaarieni!"

Kolmaswiidettä Runo.

Louhi warustaa Pohjan wäen, lähtee takaa ajamaan ja on jo wähällä saawuttaa Wäinämöisen merellä; ww. 1—48. — Kun Pohjan pursi yhä lähenee ja paraskaan soutu ei auta, täytyy Wäinämöisen miettiä toinen keino ja luoda salakari meren pohjaan, johon Pohjolan pursi sitte puuttuu ja särkyy; ww. 49—84. — Louhi muutakse linnuksi, lentää kokkona Wäinämöisen maston päähän, tawottaa sampoa ja saapi sen weteen kaadetuksi, jossa se särkyy palasiksi. Niitä sitte aalto ajaa rantaan, mitä meren pohjaan ei uponnut; ww. 85—120. — Wäinämöinen toki ihastuu, kun näkee muutamia sammon palasia rannalle ajautuwan; Louhi pahoillaan waltansa menettämisestä palajaa Pohjolaan, ei saaden koko sammosta paitsi kannen jälelle; ww. 121—148. — Wäinämöinen maalle noustuansa kokoaa tarkoin kaikki sammon palaset ja saattaa ne kaswamaan, rukoillen Jumalalta onnea suloiselle Suomellensa; ww. 149—180.

Louhi Pohjolan emäntä
Laittoi miehet miekkoihinsa,
Rakenteli Pohjan purren,
Suoritti sotawenosen,
Siitä läksi laskemahan,
Sekä läksi, jotta joutui,
Sampoa tapoamahan,
Weneheestä Wäinämöisen.
Waka wanha Wäinämöinen
Laskewi sinistä merta,
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Oi sie lieto Lemmin poika,
Nouse purjepuun nenähän!
Katsaise etinen ilma,

Tarkkoa takainen taiwas,
Onko selwät ilman rannat."
Tuopa lieto Lemminkäinen
Nousi purjepuun nenähän,
Katsoi iät, katsoi lännet,
Katsoi luotehet, etelät,
Katsoi poikki pohjan rannan,
Siitä tuon sanoiksi wirkki:
„Pieni on pilwi pohjosessa,
Pilwen lonka luotehessa."
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Ei se pilwi ollekkana,
Se on pursi purjehinen;
Katso toiste tarkemmasti!"
Katsoi toiste, katsoi tarkoin,
Sanowi sanalla tuolla:
„Saari kaukoa näkywi,
Etähältä ennättäwi,
Hawukoita haawat täynnä,
Koiwut kirjo-koppeloita."
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Jo wainen walehtelitki;
Hawukoita ei ne olle,
Eikä kirjo-koppeloita,
Ne on Pohjan poikasia;
Katso tarkoin kolmannesti!"
Se on lieto Lemminkäinen
Katsoi kerran kolmannenki,
Sanowi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„Jo tulewi Pohjan pursi,
Satahanka hakkoawi,
Sata miestä soutimilla,
Tuhat ilman istumassa."

Silloin seppo Ilmarinen
Souti kourilla kowilla,
Souti lieto Lemminkäinen,
Souti kansa kaikenlainen;
Lylyiwät melat lylyiset,
Hangat piukki pihlajaiset,
Nenä hyrski hylkehenä,
Perä koskena kohisi,
Eipä matka eistykkänä,
Ei pakene puinen pursi.
Waka wanha Wäinämöinen
Jo tunsi tuhon tulewan,
Arwelee, ajattelewi,
Siitä tuon sanoiksi wirkki:
„Wielä mä tuohon mutkan muistan,
Keksin kummoa wähäsen.“
Otti piitä pikkuruisen,
Tauloa taki wähäsen,
Ne merehen mestoawi
Yli olkansa wasemman,
Sanowi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„Tuosta tulkohon karinen,
Salasaari kaswakohon,
Johon juosta Pohjan purren,
Satahangan halkiella!“
Se siitä kariksi kaswoi,
Loihe luo'oksi merehen,
Itähän pitemmin puolin,
Poikkipuolin pohjosehen.
Tulla puikki Pohjan pursi,
Halki aallon hakkoawi,
Juoksi luotohon lujasti,
Kaaret poikki katkieli,

Meren myrskyn hiertimessä,
Lainehen rapa'imessa.
Louhi Pohjolan emäntä
Tohti toisiksi ruweta,
Lewitäikse lentämähän,
Kokkona kohotteleikse,
Sata miestä siiwen alla,
Tuhat purston tutkaimella,
Sata miestä miekallista,
Tuhat ampuja-urosta.
Yllättäwi Wäinämöisen,
Lenti purjepuun nenähän,
Oli pursi päin pu'ota,
Laiwa laioin kallistua.
Waka wanha Wäinämöinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Ohoh Pohjolan emäntä!
Joko saat jaolle sammon
Nenähän utuisen niemen,
Päähän saaren terhenisen?"
Sanoi Pohjolan emäntä:
„En lähe jaolle sammon
Sinun kanssasi katala,
Kerallasi Wäinämöinen."
Tahtoi sampoa tawata
Wenehestä Wäinämöisen,
Sammon saatatti wetehen,
Selwälle meren selälle;
Siinä sai muruiksi sampo,
Kirjokansi kappaleiksi.
Mi meni muruja noita,
Sammon suuria paloja,
Alle selwien wesien,
Ne jäiwät we'en waraksi;

Noita toisia muruja,
Sammon pieniä paloja,
Tuuli maalle työnnytteli,
Aalto rannalle ajeli.
  Waka wanha Wäinämöinen
Näki tyrskyn työntelewän,
Hyrskyn maalle hylkeäwän,
Noita sampuen muruja,
Hän tuosta toki ihastui,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Tuost' on siemenen sikiö,
Alku onnen ainiaisen,
Tuosta kyntö, tuosta kylwö,
Tuosta kaswu kaikenlainen
Suomen suurille tiloille,
Suomen maille mairehille."
  Louhi Pohjolan emäntä
Itse tuossa arwelewi:
„Jo minulta walta waipui,
Jo aleni arwioni,
Eloni meni merehen,
Sampo särkyi lainehisin."
  Läksi itkien kotihin,
Polotellen pohjosehen,
Ei saanut sanottawata
Koko sammosta kotihin;
Weipä kuitenki wähäsen
Sormella nimettömällä,
Kantoi kannen Pohjolahan,
Sai riwan Sariolahan;
Siit' on polo Pohjolassa,
Elo leiwätön Lapissa.
  Waka wanha Wäinämöinen
Itse maalle mentyänsä

Löyti sampuen muruja,
Kirjokannen kappaleita,
Rannalta merelliseltä,
Hienoselta hietiköltä.
Saattoi sampuen muruset,
Kirjokannen kappalehet,
Nenähän utuisen niemen,
Päähän saaren terhenisen,
Kaswamahan, karttumahan,
Saamahan, satoamahan,
Olu'iksi ohraisiksi,
Leiwiksi rukihisiksi.
Siinä wanha Wäinämöinen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Anna luoja, suo Jumala,
Anna onni ollaksemme,
Hywin ain' eleäksemme,
Kunnialla kuollaksemme,
Suloisessa Suomen maassa,
Kaunihissa Karjalassa!"
„Ole puolla poikiesi,
Aina lastesi apuna,
Aina yöllisnä tukena,
Päiwällisnä wartiana,
Wihoin päiwän paistamatta,
Wihoin kuun kumottamatta,
Wihoin tuulen tuulematta,
Wihoin saamatta satehen,
Pakkasen palelematta,
Kowan ilman koskematta."

Neljäswiidettä Runo.

Wäinämöinen surren kadonnutta kantelettansa kuulee muutaman koiwun itkewän ja kysyttyä mitä itki saapi koiwulta pitkän waiwainsa waikeroimisen wastaukseksi; ww. 1—66. — Wäinämöinen laittaa koiwun kanteleeksi ja kanteleesen naulat tammen oksista, kielet immen hiwuksista; ww. 67—104. — Uudella kanteleellansa Wäinämöinen jo taas ihastuttaa sekä ihmiset että muut niin hengelliset kuin hengettömät olennot; ww. 105—168.

Waka wanha Wäinämöinen
Arwelewi aiwoissansa:
„Jo nyt soitanto sopisi,
Ilon teentä kelpoaisi,
Waan on kantele kaonnut,
Iloni iäti mennyt,
Tuonne lietohon merehen,
Kalaisehen kartanohon."
Astuessansa ahoa
Kuuli koiwun itkewäksi,
Jopa luoksi luontelihe,
Lähemmäksi laittelihe,
Kysytteli, lausutteli:
„Mit' itket ihana koiwu?"
Koiwu taiten wastaeli:
„Typeryyttä tyhjä itken,
Wajauttani walitan,
Kun olen osaton raukka,
Tuiki waiwainen waraton,
Näillä paikoilla pahoilla."

„Osalliset, onnelliset,
Tuota toiwowat alati,
Kesän kaunihin tulewan,
Suwen suuren lämpiäwän,
Toisinpa minä typerä;
Minä waiwainen waroan
Kuoreni kolottawaksi,
Lehtiwarwat wietäwäksi."
„Use'in minun utuisen
Lapset kerkeän kewäimen
Weitsin wiisin wiiltelewät
Halki mahlaisen mahani,
Paimenet pahat kesällä
Wiewät wyöni walkeaisen
Ken lipiksi, ken tupeksi,
Kenpä marja-tuohiseksi."
„Use'in minun utuisen
Tytöt allani asuwat,
Lehwät päältä leikkelewät,
Warwat wastoiksi sitowat."
„Use'in minä utuinen
Kaaetahan kaskipuiksi,
Pinopuiksi pilkotahan;
Kolmasti tänäi kewäinnä
Miehet allani asuiwat,
Kirwestänsä kitkuttiwat,
Mun polosen pään waralle,
Heikon henkeni lähöksi."
„Se oli ilo kesästä,
Riemu suuresta suwesta,
Eik' ole talwi sen parempi,
Lumen aika armahampi."
„Jopa aina aikaisehen
Mure muo'on muuttelewi,

Tuuli wie wihannan turkin,
Halla kaunihin hamehen,
Niin minä wähäwarainen
Jään aiwan alastomaksi,
Wilussa wärisemähän,
Pakkasessa parkumahan."
  Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Elä itke puu wihanta!
Wielä saat olewan onnen,
Elon uuen armahamman,
Kohta itkenet ilosta,
Riemusta remahutellet."
  Siitä wanha Wäinämöinen
Koiwun soitoksi kuwasi,
Sanowi sanalla tuolla:
„Tuoss' on koppa kanteletta,
Emäpuu iki iloa,
Mistä tuohon naulat saisin?"
  Kaswoi tammi tanhualla,
Tammessa tasaiset oksat,
Joka oksalla omena,
Omenalla kultapyörä,
Kultapyörällä käkönen!
Kun käki kukahtelewi,
Kulta suusta kumpuawi
Kultaiselle kunnahalle,
Siitä naulat kantelohon,
Wääntimet wisaperähän.
  Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Wielä uupuwi wähäsen,
Wiittä kieltä kanteloinen;
Mistä tuohon kielet saisin?"
  Istui immikkö aholla,
Nuori neitonen norolla,

Ei se itke, ei iloitse,
Ilman lauloi itseksensä,
Lauloi iltansa kuluksi,
Auringon ali menoksi,
Sulhon toiwossa tulewan,
Armahansa aikehessa.
  Waka wanha Wäinämöinen
Tuonne hiipi hiljoillehen,
Alkoi hapsia anella:
„Anna impi hapsiasi
Kanteloisen kielosiksi,
Ääniksi ilon ikuisen!"
  Antoi impi hapsiansa,
Antoi hasta wiisi kuusi,
Siit' on kielet kantelossa,
Ääntimet iki ilossa.
  Saip' on soitto walmihiksi,
Siitä wanha Wäinämöinen
Otti kantelon käsille,
Ilon itsensä lähemmä,
Laski kynttä kymmenkunnan,
Wiisi sormea wiritti,
Kielelle kapahumahan,
Säwelille hyppimähän.
  Sormin soitti Wäinämöinen,
Kielin kantelo kajasi,
Wuoret loukui, paaet paukkui,
Kaikki kalliot tärähti,
Kiwet laikkui lainehilla,
Somerot wesillä souti,
Petäjät piti iloa,
Kannot hyppi kankahilla.
  Kälykset Kalewan naiset
Kesken kirjan neulomisen

Tuohon juoksewat jokena,
Miehet wirtana wilisi,
Sanoiwat samalla suulla,
Yhen kielen kerkesiwät:
„Ei ole tuota ennen kuultu,
Noin suloista soitantoa,
Sinä ilmoisna ikänä,
Kuuna kullan walkeana.“
  Mi oli metsän eläintä,
Nelijalkoa jaloa,
Kyykistyiwät kynsillehen
Wäinämöisen soittaessa;
Ilman linnut lentäwäiset
Warwuille warustelihe,
Ween kalaiset kaikenlaiset
Rantahan rakentelihe,
Matosetki maan alaiset
Päälle mullan muuttelihe
Kanteloista kuulemahan,
Iloa imehtimähän.
  Siinä wanha Wäinämöinen
Kyllä soitteli somasti,
Kajahutti kaunihisti,
Soitti päiwän, soitti toisen,
Yhtehen rupeamahan,
Yhen wyönsä wyötäntähän.
  Kun hän soitteli kotona,
Huonehessa honkaisessa,
Niin katot kajahteliwat,
Permannot pemahteliwat,
Laet lauloi, ukset ulwoi,
Kaikki ikkunat iloitsi,
Kiukoa kiwinen liikkui,
Patsas patwinen pajahti.

Kun hän kulki kuusikossa,
Waelti petä'ikössä,
Kuusoset kumartelihe,
Männyt mäellä kääntelihe,
Käpöset keolle wieri,
Hawut juurelle hajosi.
Kun hän liikahti lehossa,
Tahi astahti aholla,
Lehot leikkiä pitiwät,
Ahot ainaista iloa,
Kukat kulkiwat kutuhun,
Wesat nuoret notkahteli.

Wiideswiidettä Runo.

Louhi laittaa Tuonelan sokean tyttären synnyttämät ilkeät sikiöt Kalewalan kansaa surmaamaan; ww. 1—32. — Wäinämöinen lähtee sotaan tautia wastaan rukoillen ylijumalaa Ukkoa siihen awuksensa; ww. 33—70. — Kipuja käsketään pois lähtemään, Kiputyttöä rukoillaan niitä korjaamaan ja Kiwutarta laittamaan terweyttä entisellensä; ww. 71—104. — Päätteeksi Wäinämöinen woitelee wikoja, siihenki Jumalalta apua rukoillen; sillä saa sairaat parantumaan; ww. 105—128.

Louhi Pohjolan emäntä
Sai sanoman korwihinsa,
Wäinölän elelewäksi,
Kalewalan kaswawaksi,
Sammon suurilla muruilla,
Kirjokannen kappaleilla.
Tuo tuota kowin kaehti,
Arwelewi aiwossansa,
Minkä surman suorittaisi,
Kunka kuoleman kokisi,
Tuolle Wäinölän wäelle,
Kansalle Kalewalaisten.
Tyttö Tuonelan sokea,
Lowiatar waimo wanha,
Pahin Tuonen tyttäriä,
Ilke'in Manattaria,
Teki poikoa yheksän
Yhtenä kesäisnä yönä.
Louhi Pohjolan emäntä
Ne on käski käyä tuonne

Nenähän utuisen niemen,
Päähän saaren terhenisen,
Tau'illa tapattamahan,
Kuolemalla kaatamahan,
Tuota Wäinölän wäkeä,
Kansoa Kalewalaisten.
Sillä Pohjolan emäntä,
Pohjan akka harwahammas,
Syyti surmat suunnattomat,
Tawattomat tau'it nosti,
Wasten Wäinölän wäkeä,
Surmaksi su'un Kalewan.
Pojat Wäinölän potewi,
Läsiwi Kalewan kansa,
Tautia tawattomia,
Nimen tietämättömiä,
Alta lattiat lahowi,
Päältä peite märkänewi.
Silloin wanha Wäinämöinen,
Tietäjä iän-ikuinen,
Läksi Tuonelle sotahan,
Kera tau'in tappelohon,
Sanowi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„Onko tauti luojan luoma,
Surma säätämä Jumalan,
Wai ompi pahan panema,
Surma syrjin synnyttämä?"
„Kun lienee pahan panema,
Surma syrjin synnyttämä,
Tok' ei syyttä syötänehe,
Ei luwatta suuren luojan;
Kenpä meitä syyttä söisi,
Suuhunsa omat sanansa,

Päähänsä pahat panonsa,
Ajatukset itsehensä!"
„Oi Ukko ylijumala,
Pilwen päällinen Jumala,
Tule tänne tarwittaissa,
Ajaite anottaessa,
Nämät tuskat tuntemahan,
Hätäpäiwät häätämähän,
Rikonnaiset riisumahan,
Puutunnaiset purkamahan!"
„Tuo mulle tulinen miekka,
Säkehinen säilä kanna,
Jolla ma pahat pitelen,
Ilkeät iki asetan,
Tuskat tuulen teitä myöten,
Kiwut aawoillen ahoille!"
Sanoi wanha Wäinämöinen,
Itse lausui, noin nimesi:
„Tuonne ma kipuja kiistän,
Tuonne tuskia manoan,
Kiwisihin kellareihin,
Rautaisihin raunioihin,
Kiwiä kiwistämähän,
Paasia pakottamahan;
Ei kiwi kipuja itke,
Paasi ei waiwoja walita,
Waikka paljo pantahisi,
Määrättä mätettähisi."
„Kiputyttö Tuonen neiti,
Jok' istut kipukiwellä,
Jauhaen kipukiweä,
Kipuwuorta wäännätellen,
Käy kiwut kereämähän
Kitahan kiwen sinisen,

Tahi wieretä wetehen,
Syytäise meren sywähän,
Tuulen tuntumattomahan,
Päiwän paistamattomahan!"
„Kun ei tuosta kyllin liene,
Kiwutar hywä emäntä,
Wammatar walio waimo,
Tule kanssa, käy keralla,
Tekemähän terweyttä,
Rauhoa rakentamahan!
Tee kiwut kiwuttomaksi,
Wammat wärjymättömiksi,
Jotta saisi sairas maata,
Huono huoletta lewätä,
Tuskahinen tunnin olla,
Wikahinen wieretellä."
Siinä wanha Wäinämöinen,
Tietäjä iän-ikuinen,
Wielä woiteli wikoja,
Noita wammoja waleli,
Yheksillä woitehilla,
Kaheksilla katsehilla;
Sanowi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„Tule jo luoja loitsimahan,
Jumala puhelemahan,
Kaikkiwalta katsomahan,
Tehkös yöllä terwehekst,
Päiwällä imantehekst,
Jott' ei tuska päällä tunnu,
Kipu keskeä kiwistä,
Pakko ei syämmehen paneite!"
Waka wanha Wäinämöinen,
Tietäjä iän-ikuinen,

Sillä riisui rikkehiä,
Purkaeli puuttehia,
Poies poisti poikenluomat,
Paranti pahat panoset,
Päästi kansan kuolemasta,
Kalewan katoamasta.

Kuudeswiidettä Runo.

Louhi nostaa kontion Kalewalassa wahingoita tekemään; Wäinämöinen lähtee Ilmarisen takomalla uudella keihäällä sitä kaatamaan, jossa työssä hywin onnistuuki; ww. 1—52. — Wäinämöinen tulee metsästä saaliinensa; kotiwäki wastaan ottaa hänen suurella ihastuksella; ww. 53—86. — Kontio saatetaan tupaan ja sitte, turkin selästä riisuttua, kattilaan, kattilasta pöydälle; ww. 87—112. — Wäinämöinen kutsuu Metsolan wäkeä kontion pitoihin ja kertoo pöydässä, kuinka helposti saiki saaliinsa metsästä; ww. 113—140. — Ruualta päästyä ottaa kontion pääkallon ja istuttaa sen ylös honkaan mäelle; ww. 141—168. — Lopuksi Wäinämöinen laulaa, soittaa kanteletansa ja toiwottaa tulewiksi ajoiksi onnea ja iloista elämää Kalewalaan; ww. 169—200.

Sai sanoma Pohjolahan,
Tieto kylmähän kylähän,
Wäinölän wironneheksi,
Kalewalan pääsnehehksi,
Noista nostanto=wi'oista,
Tau'ista tawattomista.
Louhi Pohjolan emäntä
Tuo tuosta kowin pahastui,
Nosti karhun kankahalta,
Kontion kowilta mailta,
Noille Wäinölän ahoille,
Kalewalan karjamaille.
Waka wanha Wäinämöinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Weli seppo Ilmarinen
Taos mulle uusi keihäs!

Ois' otso otettawana
Karjoani kaatamasta."
  Seppo keihyen takowi,
Eikä pitkän, ei lyhyen,
Takoi keski-laa'ullisen,
Sen susi sulalla seisoi,
Kontio terän kohalla,
Hirwi hiihti suowerossa,
Warsa warrella samosi,
Peura potki ponnen päässä.
  Siitä wanha Wäinämöinen
Läksi miehistä metsälle,
Otsosen tuwan owelle,
Tasakärsän tanhu'ille;
Siinä otsosen tapasi,
Salon kullan saawuttawi,
Säteriset sängyt kaati,
Sijat kultaiset kumosi.
  Katselewi kultoansa,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Otsoseni, ainoiseni,
Mesikämmen, kaunoiseni!
Elä suutu suottakana,
En minä sinua kaannut,
Itse hairahit hawulta
Puhki puiset kaatiosi;
Syksyiset säät lipeät,
Päiwät pilwiset pimeät."
  „Metsän kultainen käkönen,
Kauniskarwa röyhetyinen,
Heitä jo kylmille kotosi,
Asunmaasi autiaksi,
Lähe kulta kulkemahan,
Rahan armas astumahan,

Urohoisehen wäkehen,
Miehisehen joukkiohon!"
  Siitä wanha Wäinämöinen,
Laulaja iän-ikuinen,
Astui soitellen ahoja
Kera kuulun wierahansa;
Jo soitto kotihin kuului,
Alle kattojen kajahus.
  Wierähti wäki tuwassa,
Lausui kansa kartanolla:
„Onko jo kuulu kulkemassa,
Salon auwo astumassa,
Koska soitellen tulewi,
Toitatellen torwettawi?"
  Siinä wanha Wäinämöinen
Jo kohta kotihin saapi,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Waro'otte waimo-raukat,
Ettei karja kammastuisi,
Pieni wilja pillastuisi,
Otson tullessa tuwille,
Karwaturwan tunkeitessa!"
  Wierähti wäki tuwasta,
Lausui kansa kartanolta:
„Terwe otso tultuasi,
Mesikämmen käytyäsi,
Näille pienille pihoille,
Kape'ille kartanoille!
Tuota toiwoinkin ikäni,
Katsoin kaiken kaswin-ai'an,
Toiwoin kuin hyweä wuotta,
Katsoin kuin kesän tuloa,
Kuni suksi uutta lunta,
Lyly liukasta lipua,

Neiti nuorta sulhokaista,
Punaposki puolisoa."
Siitä wanha Wäinämöinen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Lähe jo kuulu kulkemahan,
Armas maata astumahan,
Alle kuulun kurkiaisen,
Alle kaunihin katoksen!
Eläkä otso tuosta huoli,
Jos tulewi turkin tunti,
Ei tuhota turkkiasi,
Karwojasi ei katsota,
Herjojen hetalehiksi,
Waiwaisien waattehiksi."
Siitä wanha Wäinämöinen
Otatti otsolta turkin,
Pani aitan parwen päähän,
Lihat liitti kattilahan,
Kuparihin kullattuhun,
Waskipohjahan patahan.
Kun oli keitto walmihina,
Saatu kattilat tulelta,
Jopa saatti saalihinsa,
Kuletteli kultaisensa,
Päähän pitkän pintalauan,
Kultaisihin kuppiloihin,
Simoa sirettämähän,
Olosia ottamahan.
Siinä wanha Wäinämöinen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Kummun ukko kultarinta,
Tapion talon isäntä,
Metsän ehtoisa emäntä,
Kanssa muu Tapion kansa,

Tule jo häihin härkösesi,
Pitkäwillasi pitoihin!
Nyt on kyllin kystä syöä,
Kyllin syöä, kyllin juoa,
Kyllin itsensä piteä,
Kyllin antoa kylälle."
Wäki tuossa noin sanowi,
Kansa kaunis wieretteli:
„Mitä tehen metsä mieltyi,
Taipui ainoinen Tapio,
Jotta antoi ainokkinsa,
Menetti mesikkisensä;
Oliko keihon keksimistä,
Tahi nuolen noutamista?"
Waka wanha Wäinämöinen
Tuopa tuohon wastaeli:
„Ei ollut keihon keksimistä,
Ampuen ajelemista,
Itse wieri wempeleltä,
Horjahti hawun selältä,
Risut rikkoi rintapäänsä,
Warwut watsansa hajotti."
Kun oli kyllin kystä syöty,
Kyllin syöty, kyllin juotu,
Waka wanha Wäinämöinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Otsoseni, ainoseni,
Mesikämmen, kaunoiseni!
Wiel' on matka käyäksesi,
Retki reiahellaksesi,
Tästä pienestä pesästä,
Matalaisesta majasta,
Wasten warwikko=mäkeä,
Kohti wuorta korkeata,

Petäjähän penseähän,
Honkahan hawu-satahan;
Hywä siin' on ollaksesi,
Armas aikaellaksesi,
Luona tiukujen tirinän,
Karjan kellon kuuluwilla."
  Siitä saatti saalihinsa,
Ehätti erän wähänsä,
Kulta-kunnahan kukulle,
Waskiharjun hartioille;
Pani puuhun puhtahasen,
Honkahan hawu-satahan,
Oksallen olowimmalle,
Lehwälle lewe'immälle,
Iloksi inehmisille,
Kunnioiksi kulkijoille.
  Siitä wanha Wäinämöinen
Laikahtihe laulamahan
Päiwän päätywän iloksi,
Illan kuulun kunniaksi.
  Sanoi wanha Wäinämöinen,
Itse lausui, noin nimesi:
„Piä nyt pihti walkeata,
Jotta lauloa näkisin!
Lauloa luku tulewi,
Suuni soia tahtelewi."
  Siinä lauloi, jotta soitti,
Pitkin iltoa iloitsi,
Lausui laulunsa lopuksi,
Itse wirkki wiimeiseksi:
„Anna toistekki Jumala,
Wastaki wakainen luoja,
Näin näissä eleltäwäksi,
Toiste toimiteltawaksi,

Näissä häissä pyyly-poian,
Pitkäwillaisen pioissa!"
„Anna ainaki Jumala,
Toistekki totinen luoja,
Soiwaksi Tapion torwen,
Metsän pillin piukowaksi,
Näillä pienillä pihoilla,
Kape'illa kartanoilla!"
„Päiwät soisin soitettawan,
Illat tehtäwän iloa,
Näillä mailla mantereilla,
Suomen suurilla tiloilla,
Nuorisossa nousewassa,
Kansassa kasuawassa."

Seitsemäswiidettä Runo.

Kuu ja aurinko laskeutuwat alas Wäinämöisen soittoa kuulemaan; Pohjolan emäntä saapi ne siitä ja sulkee wuoreen, wieläpä saapi tulenki Kalewalasta katoamaan; ww. 1—32. — Ukko taiwaalla iskee tulta ja laittaa tytön tuuwittamaan sitä uudeksi kuuksi ja auringoksi; tuuwittelija wahingossa pudottaa tulen maahan; ww. 33—64. — Wäinämöinen ja Ilmarinen lähtewät pudonnutta tulta hakemaan, tulewat isolle joelle, laittawat weneen, lähtewät soutelemaan; waimo tulee wastaan ja kysyy, millä matkalla oliwat, wastaawat lähteneensä tulta tiedustamaan; ww. 65—94. — Waimo kertoo tulen tekemät tuhotyöt Tuurin tuwassa, mitenkä se siitä oli Aluen järween laitettu, kuinka se oli siellä telmännyt ja wieläki waiwasi kaloja siellä; ww. 95—158. — Wäinämöinen ja Ilmarinen kokewat werkolla pyytää tulen waiwoissa walittawan kalan; se työ heillen ei kuitenkaan onnistu; ww. 159—192.

Waka wanha Wäinämöinen
Kauan soitti kanteletta,
Sekä soitti, jotta lauloi,
Jotta ilmankin iloitsi.
Soitto kuului kuun tupihin,
Ilo päiwän ikkunoille,
Kuu tuwastahan tulewi,
Päiwä astui aitastansa,
Kuuhut koiwun konkelolle,
Päiwä latwahan petäjän,
Kanteletta kuulemahan,
Iloa imehtimähän.
Louhi Pohjolan emäntä
Ne tuosta käsin tawotti,

Kätki kuun kumottamasta
Kirjarintahan kiwehen,
Lauloi päiwän paistamasta
Wuorehen teräksisehen,
Lauloi warsin walkeanki,
Tulen Wäinölän tuwilta,
Sai tuwat tulettomiksi,
Pirtit walkeattomiksi.

Jo oli yö alinomainen,
Pitkä pilkkosen pimeä,
Yö oli Kalewalassa,
Noilla Wäinölän tuwilla,
Sekä tuolla taiwahalla,
Ukon ilman istumilla.

Tukela tuletta olla,
Waiwa suuri walkeatta,
Ikäwä inehmisien,
Ikäwä itsen Ukonki.

Tuo Ukko ylijumala
Alkoi tuota ouostella,
Mikä kumma kuun e'essä,
Mikä terhen päiwän tiessä,
Kun ei kuu kumotakkana,
Eikä päiwä paistakkana.

Astui pilwen äärtä myöten,
Taiwahan rajoa myöten,
Sukassa sinertäwässä,
Kirjawassa kaplukassa,
Käwi kuuta etsimähän,
Päiweä tapoamahan;
Eipä kuuta löy'äkkänä,
Päiweä tapoakkana.

Tulta iski ilman Ukko
Miekalla tuliterällä,

Antoi neien tuu'itella,
Ilman immen waapotella,
Kuun uuen kuwoamaksi,
Uuen auringon aluksi.
  Impi tulta tuu'itteli,
Waapotteli walkeaista,
Tuli tuhmalta putosi,
Walkea warattomalta,
Kätösiltä kääntelijän,
Sormilta somittelijan.
  Kirposi tulikipuna,
Putosi punakeränen,
Halki tuon ihalan ilman,
Luojan luomilta tiloilta,
Ylähältä taiwahasta,
Alaisehen maa-emähän.
  Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Weli seppo Ilmarinen,
Lähtekämme katsomahan,
Mikä tuo tuli tulonen
Yläisistä taiwosista
Alaisihin maa-emihin!"
  Läksiwät urosta kaksi
Tulen siirtymä-sijoille,
Joki joutuwi etehen,
Melkeän meren tapainen.
  Siinä wanha Wäinämöinen
Alkoi weisteä wenettä,
Alla korwen kolkutella,
Toinen seppo Ilmarinen
Laati kuusesta meloja,
Petäjästä järkäleitä.
  Niin weiwät wenon wesille,
Soutelewat, joutelewat,

Ympäri Newan jokea,
Newan nientä kiertelewät.
  Waimo wastahan tulewi
Puhutellen, lausutellen:
„Minne te menettä miehet,
Kunne läksitte urohot?“
  Sanoi wanha Wäinämöinen,
Itse wirkki, noin nimesi:
„Onp' on matka mielessämme,
Mennä tulta tietämähän,
Jok' on tullut taiwahasta,
Puhki pilwien pu'onnut.“
  Waimo tuon sanoiksi wirkki:
„Tuli on tuima tie'ettäwä,
Jo teki tuli tekoset,
Tuikahti tulikipuna
Luojan luomilta tiloilta
Halki tuon ihalan ilman
Tuurin uutehen tupahan,
Palwoisen laettomahan.“
  „Äiti lastansa imetti
Alla reppänän retuisen,
Tuohon tultua tulonen
Poltti lapsen kätkyestä,
Se lapsi meni Manalle,
Tuskissa tulen punaisen.“
  „Emo ei Manalle mennyt,
Se tunsi tulen manata,
Walkeaisen waiwutella,
Aaltoihin Aluen järwen.“
  „Tuo ange Aluen järwi
Tuost' oli syttyä tulehen,
Säkehinä säihkyellä,
Kuohui kuusien tasalle,

Ärjyi päälle äyrähien,
Tuon tuiman tulen käsissä."
„Kalat tuossa katselewat,
Ahwenet ajattelewat,
Miten olla, kuin eleä;
Niin meni sinerwä siika,
Nieli tuon tulisorosen,
Wajotteli walkeaisen."
„Oli aikoa wähäsen,
Tuli tuska nielijälle,
Waikea wajottajalle,
Pakko paljon syönehelle."
„Uiskenteli, kuiskenteli,
Ympäri Aluen järwen:
„„Ei ole wienossa we'essä
Minun kurjan nielijätä,
Näissä tuskissa tulosen,
Waiwannoissa walkeaisen.""
„Niin tuli kulea kuuja,
Nieli tuon sinerwän siian;
Oli aikoa wähäsen,
Tuli tuska nielijälle,
Waikea wajottajalle,
Pakko paljon syönehelle."
„Uiskenteli, kuiskenteli,
Ympäri Aluen järwen:
„„Ei ole wienossa we'essä
Minun kurjan nielijätä,
Näissä tuskissa tulosen,
Waiwannoissa walkeaisen.""
„Niin tuli halea hauki,
Nieli tuon kulean kuujan;
Oli aikoa wähäsen,
Tuli tuska nielijälle,

Waikea wajottajalle,
Pakko paljon syönehelle."
„Uiskenteli, kuiskenteli,
Ympäri Aluen järwen:
„„Ei ole wienossa we'essä
Minun kurjan nielijätä,
Näissä tuskissa tulosen,
Waiwannoissa walkeaisen.""
Waka wanha Wäinämöinen,
Toinen seppo Ilmarinen,
Nuotan niinisen kutowi,
Katajaisen kaikuttawi,
Sen painoi paju=wesillä,
Raian kuorilla rakenti.
Weiwät werkkonsa wesille
Lahen suihin, luo'on päihin,
Lohiluotojen lomihin,
Siikasaarien siwuihin.
Käestelewät, käänteleiwät,
Aina werkoilla asuwat,
Wienoilla lahen wesillä,
Saarilla selällisillä;
Ei saa'a kaloa tuota,
Jota tarkoin tarwitahan.
Jo tuossa kalat walitti,
Hauki hau'ille sanowi,
Kysyi siika säynähältä,
Lohi toiselta lohelta:
„Joko kuoli kuulut miehet,
Katosi Kalewan poi'at,
Liina=nuotan nuikuttajat,
Lankapaulan laa'ittajat,
Suuren tarpoimen talujat,
Pitkän warren waikuttajat?"

Kuuli wanha Wäinämöinen,
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Ei ole kuollehet urohot,
Kaatunut Kalewan kansa;
Yksi kuoli, kaksi syntyi,
Joill' on tarpoimet paremmat,
Warret waaksoa pitemmät,
Nuotat kahta kauheammat."

Kahdeksaswiidettä Runo.

Laitetaan kerkiämiseen mahdottoman iso nuotta; ww. 1—26. — Lähdetään tulen niellyttä kalaa nuotalla pyytämään; lopulta se saadaanki apajaan; ww. 27—68. — Tuli samassa kun saadaan siian watsasta ilmi puikahtaa käsistä pois, polttaa pahasti Ilmarista ja metsään kohottuansa häwittää paljon maita; ww. 69—100. — Wäinämöinen lähtee tulta takaa ajamaan, tapaa sen wiimein ja wiepi pimeihin Kalewalan tupiin; ww. 101—132. — Ilmarinen paranteleikse tulen polttamawioista ja tulee jälleen entiseen terweyteensä; ww. 133—178.

Waka wanha Wäinämöinen,
Tietäjä iän-ikuinen,
Tuosta tuumille tulewi,
Ajeleikse arweloille,
Nuotan liinaisen kutoa,
Satahisen saa'utella.
Sen sisaret kehreäwät,
Kälykset käwylle lyöwät,
Weljet werkoksi kutowat,
Apet ainoille panewat,
Yhtenä kesäisnä yönä,
Kahen päiwyen kes'ellä.
Siinäkö käpynen kääntyi,
Palautui painopalko,
Kun sai nuotta walmihiksi,
Lankapaula laa'ituksi,
Yhtenä kesäisnä yönä,
Wielä puolessa sitäki.

Saipa nuotta walmihiksi,
Lankapaula laa'ituksi,
Perältä satoa syltä,
Siulat seitsentä satoa;
Sen kiwestiwät somasti,
Lau'ustiwat laatusasti,
Yhtenä kesäisnä yönä,
Kahen päiwyen kes'ellä.
Siitä läksiwät urohot,
Weiwät werkkonsa wesille,
Yksi siula heitettihin
Saarehen selällisehen,
Siula toinen heitettihin
Niittykannan niemeksehen,
Nostin tuonne laa'itahan
Wanhan Wäinön walkamahan.
Pohetahan, potketahan,
We'etähän, wennotahan,
We'etähän pitkin wettä,
Pohetahan poiken wettä;
Saa'ahan kaloja kyllin,
Ihweniä, ahwenia,
Lahnoja, lohikaloja,
Ei saa'a sitä kaloa,
Kuta wasten nuotta tehty,
Lankapaula laa'ittuna.
Silloin wanha Wäinämöinen
Wielä werkkoja lisäsi
Wiiellä sylisa'alla,
Köyttä saalla seitsemällä,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Wiekämme sywille werkot,
Wetäkämme wettä wielä,
Toki toinenkin apajas!"

Werkot wietihin sywille,
Ennätettihin etemmä,
We'ettihin wettä wielä,
Toki toinenkin apajas.
  Waka wanha Wäinämöinen
Itse nuotan nostannassa
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Jo nyt on kalainen karhi
Tämän nuotan nostimilla,
Satalauan laskimilla."
  Siitä nuotta nostetahan,
Puretahan puistetahan,
Wenehesen Wäinämöisen,
Saa'ahan kalainen karhi,
Kut' oli wasten nuotta tehty,
Lankapaula laa'ittuna.
  Waka wanha Wäinämöinen
Siiwosi kalaisen karhin,
Sai sieltä halean hau'in,
Kut' oli wiikon pyyettynä.
  Siitä hauki halkaistahan,
Suu lewä lewitetähän;
Watsasta halean hau'in
Löytähän kulea kuuja,
Watsassa kulean kuujan
Siell' oli sileä siika,
Sisällä sileän siian
Siell' oli sinikeränen,
Siian suolen soukerossa,
Kolmannessa koukerossa.
  Sisältä sinikeräsen
Putosi punakeränen,
Keskeltä punakeräsen
Tuikahti tuli-soronen,

Poltti parran Wäinämöisen,
Sepolta sitäi pahemmin
Poltti puolen poskipäätä,
Käsiänsä kärwenteli.
Meni siitä mennessänsä
Aalloitse Aluen järwen,
Karkasi katajikolle,
Niin paloi kataja-kangas,
Kohautti kuusikkohon,
Poltti kuusikon komean,
Wieri wieläkin etemmä,
Poltti puolen Pohjan maata,
Sakaran Sawon rajoa,
Kahen puolen Karjalata.
Waka wanha Wäinämöinen
Itse läksi astumahan,
Ylös korpehen kohosi,
Tuon tuiman tulen jälille;
Tapasi tulosen tuolta
Kahen kannon juuren alta,
Leppä-pökkelön sisästä,
Lahokannon kainalosta.
Siinä wanha Wäinämöinen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Tulonen Jumalan luoma,
Luoma luojan walkeamme!
Syyttäpä menit sywälle,
Asiatta aiwan kauas,
Teet paremmin, kun paloat
Kiwisehen kiukahasen,
Kytkeihet kypenihisi,
Himmennäihet hiilihisi,
Päiwällä pieltäwäksi
Kotapuissa koiwuisissa,

Yöllä piileteltäwäksi
Kehän kultaisen kuwussa."
  Tempasi tulosen tuolta
Palawoihin pakkuloihin,
Koiwun kääpihin kowihin,
Waskisehen kattilahan;
Kantoi tulta kattilassa,
Koiwun kuorella kuletti,
Nenähän utuisen niemen,
Päähän saaren terhenisen;
Sai tuwat tulellisiksi,
Pirtit walkeallisiksi.
  Itse seppo Ilmarinen
Syrjin syöstihe merehen,
Weäikse wesikiwelle,
Ranta-paaelle paneikse,
Tuskissa tulen palawan,
Waike'issa walkeaisen.
  Sanowi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„Millä nyt tulta tummentelen,
Walkeaista warwentelen,
Ettei wiikkoa wihoisi,
Kowin kauwan karwastaisi?"
  „Tule tytti Turjan maalta,
Neiti laskeite Lapista,
Hyyssä sukka, jäässä kenkä,
Hallassa hamehen helmat,
Hyinen kattila käessä,
Jäinen kauha kattilassa;
Wiskoa wilua wettä,
Riittehistä ripsuttele,
Paikoille palanehille,
Tulen tuimille wioille!"

„Kun ei tuosta kyllin liene,
Tule poika Pohjolasta,
Mies pitkä Pimentolasta,
Lapsi täyestä Lapista,
Hyytä kelkalla wetäös,
Jäätä reellä reutoellos,
Tuiman tunturin laelta,
Waaran wankan liepeheltä!
Sillä hyyllä hyy'yttele,
Jää-wilulla jäähyttele,
Tulen tuomia wikoja,
Panun tuiki paahtamia!"
„Kun ei tuosta kyllin liene,
Oi Ukko ylijumala!
Sa'a hyytä, sa'a jäätä,
Sa'a woietta hyweä,
Paikoille palanehille,
Wian tuiki tullehille!"
Sillä seppo Ilmarinen
Tuota tulta tummenteli,
Walkeata waimenteli;
Sai seppo paranneheksi,
Entisellehen ehoksi,
Muinaisensa muotoiseksi.

Yhdeksäswiidettä Runo.

Pyydetään Ilmarista takomaan uutta kuuta ja aurinkoa; Ilmarinen ne takoo, mutta ei saa walaisemaan; ww. 1—26. — Wäinämöinen saapi arwalta tietää, kuun ja auringon Pohjolan kiwimäessä olewan; ww. 27—50. — Wäinämöinen lähtee Pohjolaan, tappelee Pohjan poikain kanssa ja woittaa ne, mutta ei saa wieläkään kuuta ja aurinkoa wuoresta ulos; ww. 51—90. — Kääntyy sieltä kotiin ja pyytää Ilmarisen takomaan awaimia ja muita aseita, joilla kiskoisi wuoren auki. Pohjolan emäntä lentää pajalle, kysyy mitä Ilmarinen takoi, ja saapi wastaukseksi kaularengasta hänelle itsellensä taottawan; ww. 91—124. — Pohjolan emäntä menee, laskee kuun ja auringon irti, lentää sitte uudelleen pajan kynnykselle ja ilmoittaa kuun ja auringon entisillä sijoillansa taiwaalla olewan; ww. 125—150. — Wäinämöinen nähtyänsä kuun ja auringon taiwaalla terwehtää niitä ja toiwottaa niiden aina kauniisti paistawan ja saattawan onnea ja terweyttä ihmisille; ww. 151—190.

Ain' on päiwä paistamatta,
Kuu kulta kumottamatta,
Noilla Wäinölän ahoilla,
Kalewalan kankahilla;
Wilu wiljalle tulewi,
Karjallen olo kamala,
Kun ei konsa päiwyt paista,
Eikä kuuhuet kumota.
Nuoret neuwoa pitäwät,
Ikäpuolet arwelewat,
Kuinka kuutta lietänehe,
Päiwättä elettänehe;
Päätywät sepon pajahan,
Sanelewat, saattelewat:

„Nouse seppo seinän alta,
Takoja kiwen takoa,
Takomahan uutta kuuta,
Uutta auringon keheä!
Pah' on kuun kumottamatta,
Outo päiwän paistamatta."
Nousi seppo seinän alta,
Takoja kiwen takoa,
Kuun on kullasta kuwasi,
Hopeasta päiwän laati,
Ei kumota kulta kuuna,
Paista ei päiwänä hopea.
Waka wanha Wäinämöinen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Nyt on aika arwan käyä,
Miehen merkkiä kysyä,
Minne meiltä päiwä päätyi,
Kunne meiltä kuu katosi."
Leikkasi lepästä lastut,
Laittoi lastut laa'ullensa,
Käwi arwat kääntämähän,
Sormin arwat suortamahan,
Sanowi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„Sano totta luojan merkki,
Juttele Jumalan arpa,
Minne meiltä päiwä päätyi,
Kunne meiltä kuu katosi,
Kun ei ilmoisna ikänä
Nähä noita taiwahalla!"
Toi arpa toet sanomat,
Warmat liitot liikahutti,
Sanoi päiwän saaneheksi,
Kuun tuonne kaonneheksi,

Pohjolan kiwimäkehen,
Waaran waskisen sisähän.
 Siitä wanha Wäinämöinen
Jopa läksi, jotta joutui,
Pimeähän Pohjolahan,
Summahan Sariolahan.
 Tuli Pohjolan tuwille,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Minnes meiltä päiwä pätyi,
Kunnes meiltä kuu katosi?"
 Pohjan poikaset sanowi,
Paha parwi pauhoawi:
„Tuonne teiltä päiwä pätyi,
Päiwä pätyi, kuu katosi,
Kirjarintahan kiwehen,
Rautaisehen kalliohon,
Sielt' ei pääse päästämättä,
Selwiä selittämättä."
 Waka wanha Wäinämöinen
Weti miekan, riisui rauan,
Tempasi tuliteräisen,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Mitelkämme miekkojamme,
Katselkamme kalpojamme,
Eikö kuu kiwestä pääsne,
Pääsne päiwä kalliosta!"
 Mentihin ulos pihalle,
Käytihin käsirysyhyn,
Ruwettihin miekkasille;
Siitä wanha Wäinämöinen
Löip' on kerran leimahutti,
Iski kerran, iski toisen,
Listi kuin naurihin napoja
Päitä Pohjan poikasien.

Käwi kuuta katsomahan,
Päiweä kerittämähän,
Kirjarinnasta kiwestä,
Rautaisesta kalliosta;
Kourin koitteli owia,
Salpoja sanan wäellä,
Ei owet käsin awau,
Salwat ei sanoista huoli.
  Silloin wanha Wäinämöinen
Kohta kääntywi kotia,
Meni sepponsa pajahan,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Ohoh seppo Ilmarinen!
Taos kuokka kolmihaara,
Tao tuuria tusina,
Awaimia aika kimppu,
Joilla kuun kiwestä päästän,
Päiwän päästän kalliosta."
  Se on seppo Ilmarinen
Takoi miehen tarpehia,
Takoi päiwän, tuosta toisen,
Takoi kohta kolmannenki.
  Päiwälläpä kolmannella
Louhi Pohjolan emäntä
Siitti siiwet sulkinensa,
Lewahutti lentämähän,
Lenti Ilmarin pajalle,
Istui pajan ikkunalle.
  Se on seppo Ilmarinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Mit' olet otus hakewa,
Istut lintu ikkunalla?"
  Lintu kielelle paneikse,
Hawukkainen haastelewi:

„Mitä seppo siitä laa'it,
Kuta rautio rakennat?"
  Se on seppo Ilmarinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Taon kaularenkahaista
Tuolle Pohjolan akalle,
Jolla kiinni kytketähän
Waaran wankan liepehesen."
  Louhi Pohjolan emäntä
Jo tunsi tuhon tulewan,
Heti loihe lentämähän,
Lenti poies Pohjolahan,
Laski kuun kiwestä irti,
Päästi päiwän kalliosta;
Itse muuksi muuttaltihe,
Kyhäisihe kyyhkyseksi,
Lenteä lekuttelewi
Sepon Ilmarin pajahan,
Lenti lintuna owelle,
Kyyhkysenä kynnykselle.
  Se on seppo Ilmarinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Mitä lintu tänne lennit,
Tulit kyyhky kynnykselle?"
  Wastasi otus owelta,
Wirkkoi kyyhky kynnykseltä:
„Tuota lienen kynnyksellä
Sanomata saattamassa,
Jop' on kuu kiwestä nousnut,
Pääsnyt päiwä kalliosta."
  Se on seppo Ilmarinen
Käwi itse katsomahan,
Astuwi pajan owelle,
Katsoi tarkoin taiwahalle,

Näki kuun kumottawaksi,
Näki päiwän paistawaksi.
  Siitä seppo Ilmarinen
Käwi luoksi Wäinämöisen,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Ohoh wanha Wäinämöinen!
Käyppä kuuta katsomahan,
Päiweä tähyämähän,
Jo owat tarkoin taiwahalla,
Sijoillansa muinaisilla."
  Waka wanha Wäinämöinen
Pistihen ulos pihalle,
Katsahtawi taiwahalle,
Itse tuon toeksi tunsi:
Kuu oli nousnut, päiwä pääsnyt,
Taiwon aurinko tawannut.
  Silloin wanha Wäinämöinen
Sai itse sanelemahan,
Sanowi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„Terwe kuu kumottamasta,
Kaunis kaswot näyttämästä,
Päiwä kulta koittamasta,
Aurinko ylenemästä!"
  „Kuu kulta kiwestä pääsit,
Päiwä kaunis kalliosta,
Nousit kullaisna käkenä,
Hope'isna kyyhkyläisnä,
Elollesi entiselle,
Matkoillesi muinaisille."
  „Nouse aina aamusilla
Tämän päiwänki perästä,
Teeppä meille terweyttä,
Siirrä saama saatawihin,

Pyytö päähän peukalomme,
Onni onkemme nenähän!"
„Käy nyt tiesi terwehenä,
Matkasi imantehena,
Päätä kaari kaunihisti,
Pääse illalla lepohon!"

Wiideskymmenes Runo.

Marjatta neiti lähtee paimeneen, kuulee marjan mäeltä walittawan, kenenkään ei hänestä huoliwan, menee poimii sen ja syöpi; ww. 1—34. — Neiti siikiytyy syödystä marjasta, kantaa ja synnyttää aikanansa pojan, jota sitte alkaa kauniisti kaswatella; ww. 35—54. — Ukko, poikaa ristimään tuotu, ei risti sitä ennen tutkittua ja tuomittua. Wäinämöinen tutkijana päättää pojan menetettäwäksi. Pieni lapsi itse nuhtelee häntä wäärin tuomitsemasta; ww. 55—86. — Wäinämöinen suutuksissaan astuu meren rannalle, laulaa waskisen weneen, lähtee sillä maasta pois ennustaen lähtiessänsä häntä toki kerran wielä kaiwattawan ja takaisin toiwottawan; ww. 87—122. — Runo arwelee lopettaa laulantonsa, semminki kun kuulijansa owat wennon wieraita, omaisiansa ei ollenkaan kuulemassa; ww. 123—150. — Pienoisena orwoksi jäänyt ja wieraan armoihin joutunut Suomen runo on paljon kowia päiwiä nähnyt ja näkee niitä wieläki; ww. 151—178. — Pyytää ei paheksittamaan kehnoa lauluansa: ulompana ei ollut tilaisuutta opissa käydä, kotona ei woinut paremmaksi päästä; ww. 179—204.

Marjatta korea kuopus
Se kauan kotona kaswoi,
Aina piikoina eleli,
Kassapäänä kainusteli;
Päätyi karjan paimeneksi,
Läksi lammasten keralle.
Lampahat meni mäkeä,
Wuonat wuoren kukkulata,
Neiti asteli ahoa,
Lepikköä leyhytteli,
Käen kullan kukkuessa,
Hope'isen hoilatessa.

Niin marja mäeltä huuti,
Puolukainen kankahalta:
„Tule neiti noppimahan,
Punaposki poimimahan,
Ennen kun etana syöpi,
Mato musta muikkoawi!
Sata on saanut katsomahan,
Sata neittä, tuhat naista,
Ei ken koskisi minuhun,
Poimisi poloisen marjan."
Marjatta korea kuopus
Meni marjan katsontahan,
Keksi marjasen mäeltä,
Punapuolan kankahalta:
Ylähähkö maasta syöä,
Alahahko puuhun nousta.
Tempoi kartun kankahalta,
Jolla marjan maahan sorti;
Niinpä marja maasta nousi,
Nousi asti huulillehen,
Siitä suuhun suikahutti,
Alas watsahan walahti.
Marjatta korea kuopus
Tuosta tyytyi, tuosta täytyi,
Tuosta paksuksi panihe,
Lihawaksi liittelihe.
Sanowi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„Tule luoja turwakseni,
Awukseni armollinen,
Näissä töissä työlähissä,
Ajoissa ani kowissa!
Päästä piika pintehestä,
Waimo watsan wääntehestä,

Ettei waiwoihin wajoisi,
Tuskihinsa tummeneisi!"
Siitä meiän Marjatalle
Syntyi pieni poikalapsi;
Piiletteli poiuttansa,
Kaswatteli kaunoistansa,
Sylissänsä syöttelewi,
Käsissänsä kääntelewi.
Kaswoi meiän Marjatalle,
Kaswoi poika kaunokainen,
Ei tietä nimeä tuolle,
Millä mainita nimellä.
Tuli ukko ristimähän,
Ukko tuon sanoiksi wirkki:
„En mä risti riiwattua,
Kun ei ensin tutkittane."
Kenpä tuohon tutkijaksi?
Waka wanha Wäinämöinen,
Sepä tuohon tutkijaksi,
Tutkijaksi, tuomariksi.
Waka wanha Wäinämöinen
Tuop' on tuossa tuomitsewi:
„Kun lie poika suolta saatu,
Maalta marjasta siennyt,
Poika maahan pantakohon,
Marjamättähän siwulle,
Tahi suolle wietäköhön,
Puulla päähän lyötäköhön."
Puhui poika puolikuinen,
Kaksiwiikkoinen kajahui:
„Ohoh sinua ukko utra,
Kun olet tuhmin tuominnunna!
Eipä syistä suuremmista,
Töistä tuhmemmistakana,

Itseäsi suolle wiety,
Eikä puulla päähän lyöty."
Ukko risti ripsahutti,
Kasti lapsen kapsahutti,
Karjalan kuninkahaksi,
Kaiken wallan wartiaksi.
Siitä suuttui Wäinämöinen,
Jopa suuttui ja häpesi,
Itse läksi astumahan
Rannalle merelliselle;
Tuossa loihe laulamahan,
Lauloi kerran wiimeisensä,
Lauloi waskisen wenehen,
Kuparisen umpipurren.
Itse istuikse perähän,
Läksi selwälle selälle,
Wielä wirkki mennessänsä,
Lausui lähtemäisillänsä:
„Nyt minulta walta waipui,
Arwoni meni alemma,
Annappas ajan kulua,
Päiwän mennä, toisen tulla,
Taas minua tarwitahan,
Katsotahan, kaiwatahan,
Uuen sammon saattajaksi,
Uuen soiton suorijaksi,
Uuen kuun kulettajaksi,
Uuen päiwän päästäjäksi,
Kun ei kuuta, aurinkoa,
Eikä ilmaista iloa."
Siitä wanha Wäinämöinen
Laskea karehtelewi
Wenehellä waskisella,
Kuutilla kuparisella,

Yläisihin maa-emihin,
Alaisihin taiwosihin.
  Sinne puuttui pursinensa,
Wierähti wenehinensä,
Jätti kantelon jälille,
Soiton Suomelle sorean,
Kansallen ilon ikuisen,
Laulut suuret lapsillensa.

* * *

  Suuni jo sulkea pitäisi,
Kiinni kieleni sitoa,
La'ata wirren laulannasta,
Heretä heläjännästä;
Hewoinenki hengähtäwi
Matkan pitkän mentyänsä,
Rautanenki raukeawi
Kesäheinän lyötyänsä,
Wetonenki wierähtäwi
Joen polwen juostuansa,
Tulonenki tuikahtawi
Yön pitkän palettuansa,
Niin miks'ei runo wäsyisi,
Wirret wienot wierähtäisi,
Illan pitkiltä iloilta,
Päiwänlaskun laulannoilta?
  Niin luonen, lopettanenki,
Herennenki, heittänenki;
Mitäpäs tuosta, jos ma laulan,
Jos ma paljonki pajahan,
Ei ole emo elossa,
Wanhempani walwehella,
Eikä kulta kuulemassa,
Oma armas oppimassa;

On mua kuuset kuulemassa,
Hongan oksat oppimassa,
Lepät, koiwut lempimässä,
Pihlajat pitelemässä.
  Piennä jäin minä emosta,
Matalana maammostani,
Waimon wierahan warahan,
Ehtohon emintimäisen;
Se mun karkotti katalan,
Ajoi lapsen armottoman,
Tuulipuolelle tupoa,
Pohjoispuolelle kotia,
Wieä tuulen turwatonta,
Ahawaisen armotonta.
  Sainpa kiuru kiertämähän,
Lintu kurja kulkemahan,
Wieno maita wieremähän,
Waiwainen waeltamahan,
Joka tuulen tuntemahan,
Ärjynnän älyämähän,
Wilussa wärisemähän,
Pakkasessa parkumahan.
  Moni nyt minulla onpi,
Usea olettelewi,
Wirkkaja wihaisen äänen,
Äänen tuiman tuikuttaja;
Ken se kieltäni kirosi,
Kenpä ääntä ärjähteli,
Soimasi sorisewani,
Lausui liioin laulawani,
Pahasti pajattawani,
Wäärin wirttä wääntäwäni.
  Elkätte hywät imeiset
Tuota ou'oksi otelko,

Jos ma lapsi liioin lauloin,
Pieni pilpatin pahasti!
En ole opissa ollut,
Käynyt mailla mahtimiesten,
Saanut ulkoa sanoja,
Loitompata lausehia.
  Muut kaikki oli opissa,
Mie en joutanut kotoa
Waimon ankaran awusta,
Eloilta emintimäni;
Piti oppia kotona,
Oman aitan orren alla,
Senki piennä pikkaraisna,
Paita-ressuna pahaisna.
  Waan kuitenki, kaikitenki,
La'un hiihin laulajoille,
La'un hiihin, latwat taitoin,
Oksat karsin, tien osotin;
Siitäpä jo tie menewi,
Ura uusi urkenewi,
Laajemmille laulajoille,
Runsahammille runoille,
Nuorisossa nousewassa,
Kansassa kasuawassa.

Selityksiä.

1 Runo.

ww. 3, 4. Pitopaikoissa ja muissa ilowietteissä tawallisesti kaksi laulawat yhdessä, toinen laulajan, päämiehen eli edeltäjän (edellä käwijän), toinen puoltajan, säistäjän, kertojan, kerallisen (keralla laulajan) nimellä. Wastatusten tahi wieretysten istuessaan he pitäwät toinen toistaan kädestä, päämies alottaa runon ja säistäjä yhtyy lauluun wärsyn kolmannesta polwesta. Koko wärsyn hän laulaa sitte toistamiseen päästä päähän yksinänsä, jolla ajalla päämies miettii tahi muistuttelee uutta ainetta lisäksi, jonka taas kerallisetta laulaa kolmanteen polween ja siitä kerallisen kanssa loppuun. Laulaessa kumpainenki liikuttelee eli nyykähyttelee päätänsä werkalleen hywin wakaisen ja miettiwäisen näköisenä.

Kertoessaan säistäjä wälistä lisää wärsyn ensimäiseen polween, jos sana siinä päättyy, jonkun pienen sanasen (on, oli, han, hän, ko, kö, pa, pä, muka, sanon, sanoi, j. n. e.) seuraawan osotuksen tapaan:

1. { päämies: weli kulta weikkoseni
   { säistäjä: — — — -koseni

2. säistäjä: weli sanon kulta weikkoseni

3. { päämies: kaunis kaswin-kumppalini
   { säistäjä: — — — -palini

4. säistäjä: kaunis on kaswin-kumppalini j. n. e.

ww. 7—12 ja 17—22. Kalewala-runoin erinomaisimmat aineet.

ww. 19—22. Sammosta oli sanelemista, Louhesta luotteita, Wipusesta wirsiä ja Lemminkäisestä leikkejä (leikillisiä tarinoita) sikſi, että niiden kertomisen ajalla ennättiwät wanheta, kuolla ja kadota, taikka: Louhella oli luotteita, Wipusella wirsiä j. n. e. aina loppuunsa asti.

ww. 25—28. Niin mahdotonta, kuin useamman yön ja päiwän yht'-aikainen tulo, oli Wäinämöisenki rinnalla muiden hänen wertaistensa ilmestyminen.

ww. 37, 38. Äärettömässä ilman awaruudessa.

w. 46. Oikeemmiten: laukkipäiden.

ww. 51, 52. Seitsemän sadan wuoden paikoilla eli noin seitsemän sataa wuotta; uros-ikä tämän jälkeen tulisi olemaan noin 77 wuotta.

ww. 61, 62. Kaikki wielä oli yhtenä merenä, maata ei missään.

w. 69. Weden emoksi eli emoseksi sanotaan Ilmatarta, kun nykyään oli meressä ja siinä raskaaksi tullut.

w. 91. Lewcämpi pää munan kuoresta.

w. 99. Pilkulliset paikat munan kuoressa.

ww. 111, 112. Edessänsä ei nähnyt, kun warattoman weden, takanansa ei kun paljaan taiwaan.

ww. 135, 136. Joihin laiwat puuttuwat ja merimiehet hukkuwat.

w. 139. Maan äärimmäisissä osissa arweltiin pieliä eli pilareita taiwaan kannattimina olewan; katso III: 123.

w. 145. Paripuolisia yksinäis- eli kymmen-lukuja, 3, 5, 7, 9, 30 j. n. e. käytettiin arwoisempia kohtia määrätessä. Kolmiluku niistä on eritäinki mainittawa. Kolme päiwää wiiwyttiin Pohjolaan mennessä, 3 ansiotyötä määrättiin kosijoille, 3 surmaa uhkasi Lemminkäistä, 3 kertaa kysyi Wäinämöinen Iku-Tursoa, 3:sta selittämättömästä arwoituksesta pantiin Hymylään j. n. e.

ww. 151, 152. Kuuta ja aurinkoa arweltiin eläwiksi, taikka oli niillä, kuin kaikilla muillaki kappaleilla, haltiansa, jota tarwittaissa awuksi huudettiin. Jokaisella ihmiselläkin oli oma näkymätön haltiansa, joka suojeli häntä ja koki aawistuksilla tahi muulla tawoin warjella häntä turmion teiltä.

ww. 165, 166. Äsken luoduilla paikoilla ei wielä ollut nimiä, eika maalla puita.

---

2 Runo.

w. 6. Miettii asiata tarkkaan, kauwan aikaa.

w. 39. Suuri-arwoisin oli tammi puista, karhu nelijalkaisista, kotka linnuista, hauki kaloista.

ww. 41, 42. Neljä eli wiisi meren neittä, wedessä tawallisesti eläwää, waikka wälistä maallenki nousewaa tyttöä.

ww. 61—64. Runollinen ylimääräisyys.
w. 66. Päiwä ei pääsnyt merellenkään paistamaan.
w. 78. Tarkoittaa yleisesti aaltoin ja koskien woimaa, mutta tässä weden haltioita erittäin.
ww. 85, 86. Erinomaisen pieni.
w. 88. Kirwes pistetty wyön ja lanteen wäliin, kuin Karjalassa paikoin wieläkin on tapana kirwestä pitää.
ww. 97, 98. Runo, jotain erinomaista kuwata tahtoessaan, useinkin ensin esittelee sitä tawalliseksi tahi peräti toisin päin tawattomaksi, jotta sen yht'äkkiä ilmastuwa erinomaisuus sen kautta tulisi sitä kummemmaksi.
w. 100. Pää koski pilwiin ja pidätti ne liikkumasta.
w. 106. Meren hietarannalle.
w. 108. Ruohoiselle maalle.
w. 124. Puolet oksia pohjoseen.
ww. 127, 128. Eri päiwäin auringot ja kuut.
w. 129. Pitkin ilmaa eli taiwasta.
w. 143. Kuin tammi puista, oli ohra jywäkasweista jaloin (w. 39).
ww. 147, 148. Löysi muutamia weden rannalle ajamia tahi laiwan tuomia jywän siemeniä.
ww. 153, 154. Niin wieläki kaskea hakattaissa usein heitetään yksinäisiä puita kaswamaan.
ww. 157, 158. Wäinämöinen nähdessään kokon ilmassa lentäwän arweli: „tuo han se kyllä ihmetellee, miksi yksinäinen puu on seisomaan jätetty"; sen arwelun runo sitte käänsi kokon sanoiksi; k. VIII: 49—60.
ww. 160—162. Piti järjettömistä luontokappaleistaki huolta pitää.
w. 169. Kiitollisuutensa osotteeksi. Tulta sitä ennen Wäinämöisellä ei liene ollutkaan.
ww. 179, 180. Aina piti Jumalalle kunnia työnsä ja toimensa menestymisestä antaman, ei kerskaaman omasta woimastansa. Kylwän luojan sormien lomitse, s. o. minä en kylwä, waan luoja itse; k. VIII: 111—114.
ww. 181—196. Lähimmäisiä, alhaisempia haltioita tawallisesti rukoiltiin ensin, ja sitte, jos niiden epäiltiin woiwan tahi tahtowan auttaa, ylhäisempiä ja itseä ylijumalaa Ukkoaki, jota suorastaan ei tahdottu waiwata.
ww. 199—201. Kaikilta ilman suunnilta.
ww. 223—232. Käen luultiin kaikenlaista onnea ja menestystä lähiseuduillensa kukkuwan, iän jatketta wanhoille, naimisonnea tytöille, muuta hywää muille; k. IV: 211—222, XXII: 151, 152, XLIV: 81.

3 Runo.

w. 8. Lappalaisen sana alkuansa merkitsi lapessa s. o. lappeassa, wieressä eli rajalla asuwaista.

w. 11. Samassa kun Wäinämöistä kiitettiin hywäksi, Joukahaista itseänsä lienee moitittu kehnoksi laulajaksi.

w. 16. Kilpalaulannolle.

w. 22. Ruoskan warsi oli helmillä koristettu.

ww. 31, 32. Kaitaisilla talwiteillä wastaan tulijat usein sillä tawoin tarttuwat toisiinsa.

ww. 37, 38. Jomman kumman, minun länkeni ja wempeleni, taikka omasi.

w. 46. Sanoi nimensä hiljalleen, siiwosti, ei röykkeästi.

w. 50. Nuoremman welwollisuus oli wanhemmalle joku parempi arwo eli kunnian osotus antaa.

ww. 55—58. Ken on oppineempi, sillen on suurempi arwo annettawa, olkaan jos nuorempiki.

ww. 75—84. Tiedän mainittawimmat paikat: Pisamäen pitkillä puillansa, Hornankallion isoilla hongillansa j. n. e.

ww. 87—90. Sellaisia tietoja on lapsilla ja naisilla; miehen pitäisi tietää, mitenkä moninaiset aineet mailmassa owat ensi-alkunsa saaneet.

ww. 101—104. Ensimäinen wedestä nousnut maa kyllä oliki märkään mättääsen werrattawa, jossa kaswoi ainoastaan pajuja; ihmiset, ennenkun oppiwat huoneita rakentamaan, eeliwät honkain suojassa ja keittiwät ruokansa ontewalla paadella eli kiwellä.

ww. 112—124. Ikiwanhan tietowiisauden jälkiä, joka lienee arwellut, ihmisen ennen maalle ilmestymistään olleen Jumalan yhteydessä ja niin hänen töissäänkin awullisna. Joukahainen ei sanokkaan meren kynnäntää j. n. e. omaksi yksinäiseksi työksensä.

w. 116. Laittamassa eli asettamassa paikkaansa.

w. 118. Korkeat wuoret rakentamassa.

w. 123. Arweltiin maanpiirin äärimmäisissä perissä wahwat pielet eli patsaat löytywän, jotka kannattiwat ilmaa ja taiwasta. Maata pidettiin litteänä, meret kaikin puolin ympärillä; k. L: 115, 116.

ww. 127—140. Muutamissa ja ehkä enimmissä toisinnoissa Wäinämöinen päättää ne omaksi työksensä sanoilla: „omat on meret kyntämäni" j. n. e.

w. 135. Sinua, s. o. sinun kaltaistasi herjaa.

ww. 144, 145. Jos tiedoilleni et anna suurta arwoa, ehkä tulet paremman miekalleni antamaan. Miekka jo silloinkin oli riitain ratkaisija walmis.

ww. 147, 148. Kun kaksi toinen toisensa kanssa rupesiwat miekkasille, piti miekat ensin mitata ja tutkia; sitte määrättiin tappelu-piiri (k. XXVII: 154—156) ja kumman ensiksi tuli lyödä.

ww. 154—156. En alennaite sinun wertaiseksi.

ww. 160—166. Tahallansa suututtaa Wäinämöistä, jotta silläki tawoin saisi hänen ilmoittamaan mahtinsa, jota wielä ei tietänyt pelätä.

w. 168. Häpesi Joukahaisen häwyttömyyttä.

ww. 182, 183. Takaisin ottamalla sanansa taisi laulaja eli loitsija niiden waikutuksen lopettaa. Wälistä taisi sen joku toinenki loitsija tehdä, erittäinki jos tunsi ne loitsuun käytetyt sanat.

ww. 185, 186. Isän hankkimia perutawaroita pidettiin sitä kalliimmassa arwossa, jos muistuttiwat hänen urhoollisuudestansaki. Wanhat tawarat jo ilmankin oliwat rikkauden todistajia ja sentähden suuri-arwoisia.

ww. 189, 190. Omiaki kultiani ja hopeitani en pidä sen paremmassa arwossa, kun että saawat lasten leikkikaluina ajelehtia.

w. 215. Joukahainen tunsi jalkansa selwään maan-alaiseen weteen joutuneen ja pelkäsi sinne kokonaan pian solahtawansa.

w. 216. Oli jo silmistä saakka maahan uponnut.

ww. 230, 231. Pääsi olemasta leuan (leuallaan) lietteessä, parran (parrallaan) pahassa paikassa.

w. 245. Huulet jäykkinä, kankeina, ei nauruun myhäilewinä.

w. 246. Sanotaan wieläki pitkän nenän saawan, ken saa mielensä pahaksi.

w. 254. Niin wanha ja woimaton, että sopissa eli nurkissa asuu ja kuleksii.

w. 256. Ihastuksissa hieroi käsiänsä yhteen.

w. 259. Itkettäwiä. Wenäjän Karjalan murteessa tk, sk, lk, st pehmenneinä owat: t, s, ll, ss ja sanotaan siis: matan, kosen, ollan, issun, missä meillä sanotaan: matkan, kosken, olan, istun.

ww. 273, 274. Ei raskaasen työhön, waan ikkunoista ulos katselemaan ja joutilasna laulelemaan; k. VIII: 27—30, XXXVIII: 47, 48.

w. 270. Latelee tekosyitä itkuunsa, kun ei julennut warsinaista suoraan sanoa.

ww. 289, 290. Heitä mieletön huolesi, en woi kuulla, ymmärtämätön, itkuasi.

4 Runo.

ww. 3, 4. Osottawat lehden aikaa kesällä; edellisen runon tapaukset sattuiwat talwella rekikelin aikana.

ww. 5—8. Tyttöin työnä oli kylpywastat perheelle illaksi sitoa, tawallisesti myös saunaki lämmittää, wesi kantaa j. n. e.

ww. 13—16. Elä koristele itseäsi muita warten.

ww. 21—26. En huoli laiwan tuomista (osto=) waatteista, enkä wehnäisistä leiwistä, tyydyn huonompaanki wanhempaini kodissa.

w. 29. Heitti maahan, etteiwät enää toiste wiehättäisi Wäinämöisen silmiä.

ww. 73, 74. Äiti ei näytä älynneen oikeata tyttärensä itkun syytä luuli näetsä itkewän metsään menetetyitä koristuksiansa.

ww. 97, 98. Mieli katkera kuin terwa, musta kuin syysi; surua kuwattiin mustaksi, iloa walkeaksi.

ww. 109, 110. Parempi, jos olisit käskenyt minun mennä mereen, sinne hukuttaa itseni.

ww. 113, 114. Kalain kumppalina eli towerina, kalain parwessa.

ww. 123—126. Olisi parempi, jos kerrassaan kuolisin tuskiini.

ww. 139—144. Sekä neitoset että kiwi oliwat weden wäen eli Ahtolaisten kuwattelemia walhe=haamuja, joilla houkutteliwat Ainoa weteen.

w. 142. Huolellista kuwataan hoikaksi; witsan warwan hoikkuus jo siis osottaakin ylen suurta huolta.

w. 151. Äkillistä uppoomista runo wertaa kilahtamiseksi.

w. 161. Kaukana kun asia tapahtui ihmisten seuduilta, niin muita, kun metsän eläwiä ei sattunut näkemässä olemaan.

ww. 169, 170. Neidet par'aikaa kylpiwät saunassa.

ww. 194, 195. Tuuwitellessa ja liekutellessa toiwotellaan lapsille tulewaa onnea ja siitä ne sanat tulewat toiwottelemistaki merkitsemään.

w. 202. Runollinen ylimääräisyys.

ww. 211—222. Käen kukunta muistutti entisten aikain iloisemmista mietelmistä, joiden rinnalla nykyinen huoli tuntui wielä raskaammaksi. Joka kerralla käen ennen kukahtaissa nousi lemmen, sulon ja auwon ajatuksia mieleen, nyt ei kun ainoastaan kaiho niistä; k. II: 223—232, XXII: 151, 152, XLIV: 81.

ww. 230, 231. Elämän ikää runo kuwailee kyynärin ja waaksoin, kuin muutaki pituutta, mitattawaksi, ja arwelee käen kukunnasta enenewän huolen sitä lyhentelewän.

5 Runo.

ww. 13, 14. Wäinämöinen arwelee Ainon weden haltiain luona pidettäwän, mutta missä kohti, sitä ei tiedä.

ww. 70—74. Nimittää emäntäin tawallisimmat askareet, sillä tietää antaaksensa, että oli aikonut emännäksi Wäinämöiselle tulla.

ww. 85, 86. Hän oli tullut weljensä lupauksen täyttämään, ettei Wäinämöisellä olisi syytä Joukahaista sanansa syöjäksi soimata; k. III: 219—222. Tyttö oli jo kuitenki siksi entisestä ihmismuodostaan muuttunut, että Wäinämöinen ei enää tuntenut häntä: k. w. 41—48.

ww. 111, 112. Neuwottoman tawallinen sanalasku.

ww. 129, 130. Wäinämöinen ei näytä muistawan, äitinsä kuolemattomia Luonnottaria olewan.

w. 137. Ilman tytär, kawe Luonnotar; k. I: 31 ja seur., II: 75—82.

w. 145. Tyttärihin, s. o. tytärten luoksi eli tienoille.

ww. 151—156. Tämä neuwo johdatti Wäinämöisen uusiin, tulewiin, monimutkaisiin onnen waiheisin.

6 Runo.

w. 5. Keweydestään tahi karwastaan olkeen werrattu.

ww. 17, 18. Meren aawaa hietarantaa runo tawallisella ylimääräisyydellä sanoo ulapaksi eli aawaksi mereksi; k. VII: 31—34.

ww. 23, 24. Sen wihan alkuperästä katso III runo.

w. 30. Nuolia warustettiin 3:lla sulkariwillä pitkin pituuttansa.

ww. 43, 44. Tawallisessa puheessa sanottaisiin wertauksen lailla: niinkuin pilwen idässä = = =; sen runokieli kääntää kysymöksi sanoen: onko se idässä pilwi = = =.

w. 60. Kaarta rauta, s. o. rautakaarta eli rautakaarista. Runokieli semmoista sana=osain takaheittoa eli edestakaisuutta usein hywäilee ja sanoo: harja liina, hiwus kelta, kansi kirjo j. n. e., kun oikein pitäisi olla: liinaharja, keltahiwus, kirjokansi. Sitä pidettiin ikään kuin lauseen kaunistimena.

ww. 69, 70. Ympäri merta ajelehtamaan tahi wesi=ajolle.

w. 76. Kun sanoo Wäinämöistä langoksensa ja sisarensa pojaksi, tahi lankonsa sisaren pojaksi, niin sillä ei muuta osottane, kun wanhaa etäistä sukuperän yhteisyyttä yleisesti.

ww. 79, 80. Wäinämöinen oli hywin kuuluisa laulutaidostansa (k.

III: 9—11) ja sitä taitoa piti Joukahaisen äiti suuressa arwossa; k. III: 260, 264.

ww. 83, 84. Wainajain luultiin wanhan luonnon-laatunsa kuta kuinki Tuonelassa pitäwän; k. XXX: 128.

ww. 87, 88. Oli kahden waiheella; toinen käsi tahtoi Joukahaisen omaa mieltä, toinen äitinsä kieltoa noudattaa.

ww. 97, 98. Astui oikean jalkansa kaaren päälle maahan ja wetää pinkotti jännettä pykälälle wasemman polwensa awulla.

w. 110. Waikeat työt useinki wasta kolmannella yrityksellä onnistuiwat; k. II: 145.

ww. 121, 122. Wäinämöinen tähän asti ei ollut ulompana rannasta; k. ww. 17, 18.

ww. 125—128. Joukahainen näillä sanoilla tahtoi toista iäksi päiwäksi nykyiseen tilaansa kiinnittää.

ww. 143—148. Asian paremmaksi kuwaelmaksi runo usein kertoo ja selittää pienimmätki seikat.

---

7 Runo.

ww. 5, 6. Katso I: 111, 112.

ww. 17—20. Turwattoman wieläki tawallisia sanalaskuja.

w. 22. Jos ehkä lieneekin alkuperäisessä tarinassa kokolla purjehtiwaa laiwaa kuwailtu.

ww. 31—34. K. VI: 17, 18 ja 110—122.

ww. 43—46. Toinen taikka toinen on epäilemättä lopun tekewä.

ww. 51—54. K. II: 160—162.

ww. 63, 64. Kunne oli kuullut Wäinämöisen aikoneen.

ww. 77, 78. Oli kosiotuumat jo kokonaan mielestään heittänyt.

w. 81. Wenäjän Karjalassa owat pyöreät pöydät hywin tawallisia.

w. 87. Juoksi joko pelosta tahi jotta pikemmin saisi jonkun apuun lähtemään.

ww. 109, 110. Täällä et liene ennen käynyt, kun et rannalta tiedä kylään tulla.

ww. 115—118. Wähin närkästyneenä: „tiedän sen jo sanomattasiki, näin surkeassa tilassa en ollut kotonani".

ww. 121, 122. Hawaittuansa toisen närkästyneeksi kokee sanojansa paremmin sowitella.

ww. 123, 124. Mikä mies sinä olet siitä joukosta, johon kuulut.

ww. 127—132. Nimensä suoraan nimittämistä katsottiin jos ei wi-

hollisuutta osottawaksi, niin kuitenki liika rökkeydeksi, jonka tähden Wäinämöinen näin kaartaen ilmoittaa itsensä; k. III: 41.
ww. 133, 134. Kokonaan toisenlainen kurja olen tätä nykyä.
w. 138. Parempaan tilaan eli onneen.
w. 140. Kertomaan mitä sinullen on tapahtunut.
ww. 147, 148. Epäilemättäki loitsutaitonsa awulla.
w. 151. Edellisestä wiitosta (w. 127—132) Pohjolan emäntä hywin arwasi wieraansa nimen.
ww. 157—160. Lieneekö sopimattomaksi katsonut nykyisessä tilassaan kosioimaan ruweta, kun ei puolella sanallakaan osota sitä warten lähteneensä; k. w. 77, 78.
ww. 167, 168. Lohi ja sianliha paraita ruokia; olut ja sima paraita juomia.
ww. 171, 172. Sanalasku. Mies ei kostu ja parane siitä, jos kuinka hywin kylissä söisi ja joisi.
ww. 177—180. Sanalasku. Olkoon jos kuinki köyhä kotimaa, kuitenkin on armahampi wierasta maata.
ww. 183, 184. Wieraan syöttäminen ja juottaminen oliwat yleisen tawan waatima welwollisuus, muusta hywänteosta sai palkintoa ehdotella.
ww. 187—190. Sampo oli tehtäwä metsän, karjan ja pellon annista, jotka sen itsensä sitte piti satakertaisesti jällensä antaman.
ww. 191, 192. Näyttää kun olisi itsestänsä arwannut Wäinämöisen tyttöänsä warten tulleen.
w. 198. Kirjokantta eli kirjokansista.
ww. 205—208. Yhtä taitawa kun itse taiwaan takoja; k. III: 112—124.
ww. 225—228. Pelkäsi Wäinämöisen hämmentywän, jos tulisi ylös katsahtamaan ja ihanan Pohjan neiden näkemään. Sepä sitte waan wiiwyttäisi hänen kotiin joutumistaan ja luwattua sammon takojan lähettämistään.
w. 235. K. VI: 60.

8 Runo.

w. 2. Kuuluisa sekä maalla että merellä.
ww. 3, 4. Lienee runollinen ylimääräisyys, osottawa ei muuta, kun luhdin tahi muun huoneen parwea.
w. 13, 14. K. VII: 225—228.

ww. 27—30. Rikkaan talon emännän tawallisille töille, s. o. semmoisen talon emännäksi; k. III: 273, 274, XXXVIII: 47, 48.

ww. 35—60. Tyttö töykeällä kiellolla ei huolinut toisen mieltä pahottaa, sentähden säälii sanansa tällä tawoin kohteliaammasti.

ww. 49—60. Omat ajatuksensa panee linnun suuhun. Sillä tawoin runo useinkin esittelee yhteisiä tahi jonkun erityisiä ajatuksia ja mielipiteitä. Wälistä asetetaan joku lintu ne ilmaisemaan, toisen kerran pieni lapsi, wanha akka tahi joku puu, pursi, miekka, kukka, aho, nurmi, kuu, aurinko j. n. e. Arweltiinpa hengettömilläkin olennoilla haltiansa olewan, joiden kautta taisiwat ihmisten asioihin puuttua, ja niinpä käyttäwät wieläki sadut ja pienet lapset leikeissään samaa tapaa yleisesti. Käyppiki sen kautta mielensä ilmoittaminen monessa tilassa wapaammasti ja sopiwammasti.

ww. 71—76. En ennen arwanne sinua oikeaksi miehekси, kun halkaiset j. n. e. Se oli ensimäinen määrä- eli ansiotyö. Semmoisia töitä kosijoille tawallisesti määrättiin kolme, toinen toistansa waikeampaa.

ww. 87—90. Toinen ansiotyö.

ww. 102—108. Kolmas ansiotyö. Sehän se mahtia ja taitoa kysyi niin turhasta aineesta wene saada, ja päälle päätteeksi piti se erinomaisella tawalla tehtailtaan weteen saattaa.

ww. 111—114. Wäinämöisen tapa ei ollut omasta woimastansa kerskata. Sen hän nyt kuitenki kowaksi onneksensa unhotti. Kerskaajalle ja uhkaajalle haltiat mielellään hankkeiwat wastusta ja wahinkoa sen sijasta kun auttoiwat niitä, jotka heihin turwasiwat; k. II: 179, 180, IX: 263—270, XIII: 63—66.

ww. 123, 124. Wahingoita pidettiin pahain haltiain saattamina.

ww. 135—138. Loitsu-luwussa on useampia pienempiä osia, joita nimitetään sanoiksi, niin esimerk. raudan luwussa: raudan syntysanat, herjaus-, pelotus-, uhkaus- ja manaussanat, kipu-, tuska- ja hätäsanat, apu-, turwa-, wara- ja rukoussanat, suonten-, werensalpaus-, woiteen-, siteen- ja parannussanat, kiitossanat y. m. Kaikkia näitä ei kuitenkaan tässä tawata.

Loitsimalla eli laulamalla hywän tietäjän luultiin woiwan jos jotaki matkaan saattaa. Sillä hän muutti itsensä tahi jonkun muun kokonaan toiseksi olennoksi, ilmisaatti kaikenlaisia eläwiä, puita j. n. e., lauloi henkensä ruumiista erille, kulki niin kaukaisia asioita tiedustelemassa ja palasi sitte jälleen ruumiisensa, muita mainitsematta.

ww. 139—146. Runo usein poikkee ylellisyyteen kertomisessaan.

w. 154. Helmillä koristettu letku.

w. 162. Kiirut kun oli, niin kysyi jo ennen tupaankaan päästyänsä.

ww. 169—176. Luojan eli Jumalan awulla kyllä sopei kerskata suuriaki töitä tehneensä; k. VIII: 111—114.

---

9. Runo.

w. 4. Pirtissä on kaksi kattoa, wälikatto ja ulkokatto.

ww. 5—8. K. VIII: 139—146.

w. 21. Raudan syntysanoja ei muistanut; k. VIII: 135—138.

ww. 27—34. K. I: 31 ja seur., ja XVII: 123—128.

w. 32. Alisten sekä ylisten ilmakertain.

ww. 38—42. Si'itti ja synnytti itsestänsä.

w. 59. K. ww. 29, 30.

ww. 71—76. Oli kauwan suossa, kenenkään tietämättä sitä raudaksi.

w. 112. Ihminen oli myös Luonnottarien synnyttämä, ja siitä runo häntä sanoo raudan weljeksi, suwuksi tahi heimoksi (ww. 119, 120).

w. 127. Wahingolliset eläwät arweltiin Hiiden hallittawina olewan.

w. 142. Tarkoittanee wanhaa satua, jonka mukaan koira olisi wannonut johon kuhun ei koskewansa ja sitte sen kuitenki syödä hotaisnut.

ww. 143, 144. Ihmistä; k. w. 112.

ww. 151—176. Herjaus- eli kehnonsanat, joilla loitsija toiwoo jonkun aineen tahi eläwän paremmin wallita taitawansa, kun muistuttaa sitä entisestä huonoudestansa.

ww. 159, 160. K. ww. 47—56.

ww. 165—168. K. ww. 65—84.

ww. 171—176. K. ww. 95—120.

w. 181. Sitä, joka on yhtä syntyperää sinun kanssasi; k. w. 112.

ww. 183—190. Raudan pelotussanoja.

ww. 191—226. Weren salpaus- ja uhkaussanoja.

ww. 208—212. Jonkun tarinallisen muinaistapauksen muistelmaa.

ww. 213—218. Sanat, jotka luettiin tulikuumalla raudalla haawaa polttaissa.

w. 232. Tammenkuorella on jumoowa eli kokoowa, weren ja muissa wuodoissa awullinen woima, ja sama woima on tuhatlatwa- eli kärsäheinälläki (w. 234).

ww. 235, 236 ja 242—244. Kaukaa ulkomailta saadut aineet jo silloinkin oliwat erinomaisessa arwossa.

w. 243. Monet tietäjät oliwat niihin loitsuluwuillansa woimaa lisän-

neet, jota eri sanalla nimitettiin woidetten lukemiseksi eli katsomiseksi.

ww. 251, 252. Niin wäkewiä, että kallioin halkeematki niillä woideltuina liittyiwät yhteen.

ww. 263—270. Turwasanat. Omiin woimiinsa luottamista pidettiin waarallisna; k. VIII: 111—114 ja 169—176.

ww. 275—280. K. XLV: 73—92.

ww. 291, 292. Jotta ei tulisi wikaa eli haittaa jälkeenpäin tuntumaan.

ww. 299—312. Kiitossanoja.

ww. 315—322. Monessa muussaki tilassa Wäinämöinen osotti huolta jälkeisistänsä pitäwän.

10 Runo.

ww. 13—16. K. VI: 135—140.

ww. 25—30. Pidettiin kauheana rikoksena, jos ken ei täyttänyt, waikkapa wihollisenki hywäksi tehtyä lupaustansa; k. V: 85, 86.

ww. 33—36. Ilmarinen alinomaa oli ahkerasti työssä kiinni, sentähden aina tawattiinki pajassansa. Työtä pidettiin silloin miehen kunniana, johon entiseen arwoonsa se nyky-aikana taas on ylentymässä, sillä ainoastaan kelwottomat roistot nyt enää häpeewät työtänsä tehdä.

ww. 49, 50. Kalliita, loistawia koristuksia niin paljo otsassa ja rinnassa, että wetiwät kuulle ja auringolle wertoja.

w. 53. Kassapäätä; k. VI: 60.

w. 56. Kirjokannen, kirjokansisen; k. VI: 60.

ww. 63, 64. Jossa miehet saawat surmansa (miekalla tahi loitsimalla) ja jonne kulkiessa moni jo matkallaki hukkuu mereen.

w. 90. Tietäjät sanojansa tawallisesti lukiwat hiljaisella äänellä, paitsi kun oliwat haltioissaan.

ww. 121—124. K. VII: 200—203.

ww. 127, 128. Suomalainen kohteliaisuuden wuoksi usein käyttää arwelotapaa selwimmistäkin asioista, niin tässäki: lienen, ei: olen.

w. 132. Joka olet nuorempi minua itseäni.

w. 140. K. VIII: 2.

ww. 148, 149. Syötti ja juotti yltäkylläisesti.

ww. 155—158. K. VII: 187—190.

ww. 165, 166. K. III: 112—124 ja VII: 205—208.

w. 179. K. I: 145.
ww. 183, 184. Metsästystilan eduskuwa.
w. 183. Kultakaari, kultakaarinen; k. VI: 60.
ww. 189, 190. Kalastaja-elon eduskuwa.
ww. 189—202. Uudessa työssä täytyi useampia turhia kokeita tehdä.
ww. 195, 196. Karjastaja-elon eduskuwa.
w. 196. Kultasarwi, kultasarwinen; k. VI: 60.
ww. 201, 202. Maawiljelyksen eduskuwa.
w. 202. Kultaterä, kultateräinen; k. VI: 60.
ww. 207, 208. Osottaa jo silloinki tuulen woimaa ei yksin laiwaliikkeesen käytetyksi.
ww. 226—234. Sammolla jos lieneeki kuwailtu kaikkia sen-aikuisia elinkeinoja yleisesti. Sen piti tuottaa kyllin jauhoja, suoloja ja rahoja sekä jokapäiwäisiksi tarpeiksi että säästettäwiksi.
w. 237. Kiwimuurin sisään.
ww. 247—260. K. VIII: 35—60.
ww. 257—260. Kyllä tärkeitä töitä, kuin käkienki kukuttaminen ja lintusten laulattaminen edellä (w. 249, 250).
ww. 261—266. Niin tytön edellinen wastaus, kuin Ilmarisen tyytymys siihen, jo owatki jonkun paremman siwistyksen todistuksia; k. VIII: 35—60.
ww. 273, 274. Raskaassa huolessani, kun tyttäresi minun hylkäsi, en näekkään paitsi selwän kuoleman edessäni.
w. 300. Säästöön pantawia.

11 Runo.

ww. 11, 12. Runo näillä sanoilla tarkoittaa hänen häilywäistä, huikentelewaa luontoansa.
ww. 21—32. Kuwallinen osotus korkeasukuisista, rikkaista kosijoista.
w. 42. Niiden joukkoon, jotka owat suurempi-sukuisia, kun sinä itse olet.
w. 44. Waikka elettiinki niinä aikoina tasawallassa, niin se ei estänyt ylhäisten ja alhaisten erotusta kansassa.
ww. 46—48. Semmoinen kaunis, muhkea mies, kun minä olen, kyllä saapi tytöt mieltymään, ettei sukua kysytäkkään.
ww. 53, 54. Silmät lienewät enemmän tyttäriin, kun weräjään päin eläneet.
ww. 60, 61. Suuttumisen merkki.
ww. 81, 82. Tällä wastauksellansa ilmoittiwat häntä neitosten seuroihin ei tahdottawan.

ww. 99, 100. Kulki paljon sekä jalan että venehiin.
ww. 123—128. Tämä kowa, tytöille warta wasten sowitettu uhkaus jopa wainen taisiki heidän suunsa tukkia.
ww. 135, 136. Piti Saaren miehiä waroa ja pimeän aikana liikkua.
ww. 137, 138. Tätä tyttöä, joka nyt on omanani.
ww. 159, 160. Hiiden wäki oli mainioita seppiä.
ww. 161, 162. Sodassa julistan nimeni suurisukuisten wertaiseksi, ylenen niiden rinnalle.
ww. 170—172. Sen-aikuiset sodat enimmiten oliwat ryöstöretkiä, saaliin halusta nostetut.
ww. 175—182. Lemminkäinen wertaa miesten sodankäyntiä naisten tansipitoihin ja lupaa ei sotaan lähteä, jos toinenki woisi itsensä tanseista pidättää.
w. 199. Mitä warten eli minkä toiwossa läksin matkalleni.
ww. 219—222. Näyttää kun Lemminkäisen tupa olisi kehnon puoleinen ollut wanhoilla lahonneilla seinillä, pienillä ikkunoilla ja kaitasilla lattioilla.

---

12 Runo.

w. 20. Suuttui, kun nainen oli walansa unhottanut, ja ehkä senki tähden, kun hänen kylänkäyntinsä osotti kyllästymistä koti-elämään.
w. 24. Luultiin sillä tawoin lujemmaksi sota-aseita wastaan tulewan.
ww. 31—36. Nä'in unissani koko tuwan walkean wallassa olewan. Outoin unien aina luultiin jotain erinomaista ennustawan; k. XLIX: 33—36.
ww. 38, 39. Tällä wertauksella myös komppaa naista walansa unhottamisesta.
ww. 47, 48. Pohjan neiden kylmyys kosijoita wastaan lienee Lemminkäistäki harmittanut.
ww. 53, 54. Kummaksi katsottiin niinäki aikoina kaksi- ja moniwaimoisuutta.
ww. 57—60. Joihin on näyttänyt mielensä tekewän.
ww. 65, 66. Lapin nimellä silloin ymmärrettiin rajakansoja yleisesti, Turjan sana sitä wastaan lienee Jäämeren rannoilla Skandinawilaista kansaa osottanut.
ww. 76—78. Eiwät woineet pienintäkään wahinkoa minulle saattaa.
ww. 87, 88. Turjan kansalla oli oma, erinäinen kielensä.

w. 92. Nakkasi suan kiiwastuneena seinää wasten kädestään, jonne se puuttui seinän ja patsaan wäliin.

ww. 95—98. Yhtä helppo on saada tuosta suasta werta wuotamaan, kun minustaki. Niillä sanoilla, jotka joku kiiwastuneena ja innossaan lausui, arweltiin aina erinomainen woimansa ja merkityksensä olewan.

w. 105. Kutsui wiheltämällä luoksensa.

ww. 115, 116. Kuwaus kewyestä, joudukkaasta kulusta.

w. 124. Maan eli Mannun haltioita.

ww. 129—132. Luultiin sen woitolle pääsewän, joka ensin hawaitsi wastustajansa.

ww. 145—148 Tahtoi riitaa alotella, jotta siitä saisi syytä kiiwastuaksensa ja loitsu-intoon päästäksensä.

ww. 158—160. K. X: 114—116.

ww. 163, 164. Täydessä innossansa eli haltioissaan Lemminkäinen oli kokonaan toisen näköinen.

ww. 168—170. Painowirhe; luettawa näin:

„Lauloi miehet miekkoinensa,
Urohot asehinensa,
Min mikäli, kun kukali;"

w. 174. Umpisilmäksi runo tawanmukaisella ylellisyydellänsä sanoo wähänäköistä.

ww. 183, 184. Semmoiseen katalaan en tahdo mahtiani menetellä.

ww. 189, 190. Tuonen eli Tuonelan joella, salolla, kankaalla j. n. e. useinki tarkoitetaan waarallisia paikkoja yleensä, joissa Tuoni eli Tuonen wäki oli wahtimassa, jos ketään tulisi, joka niissä löytäisi surmansa. Sen he sitte heti korjasiwat Tuonelaan. Sama merkintä woipi Manan ja Manalan sanoilla olla.

13 Runo.

ww. 11, 12. Tieto siitä oli jo Pohjolaankin ennättänyt.

ww. 15, 16. Awioliiton purkaminen silloin ei tainnut mikään erittäin tawaton asia olla; k. XII: 57—60.

ww. 27, 28. Ensimäinen ansiotyö; k. VIII: 71—76.

ww. 30, 31. Joku mainio sen-aikuinen suksiseppä.

ww. 43, 44. Hiiden wäki lumoo silmäsi, että kun olet kauwan ajanut ja luulet hirwen ampuneesi, et tapaa paikalla kun wanhan lahopökkelön.

ww. 59, 60. Oliwat niin sukewat ja liukkaat, että epäili kenenkään niillä hiihtää tohtiwan.

ww. 63—66. Lemminkäisen tapa oli ei koskaan epäillä mahdistansa, oli tila mikä hywänsä. Ulomma ajattelematta hän katsoi kaikkia töitä hywin helpoiksi ja tawallisesti kerskailiki woimastansa, peräti wastoin kuin Wäinämöisellä oli tapana. Pelkoa hän ei tuntenut nimeksikään.

ww. 73—80. Ajaton ja onneton kerskaus; k. VIII: 111—114.

ww. 113, 114. Kun semmoisella wauhdilla kulki; k. XII: 115, 116.

ww. 125—134. Lapin wäen wastaus.

ww. 141—148. Kun ei ollenkaan epäillyt hirwen kohta tawottawansa, niin määrää kaikille tehtäwänsä, ikään kun olisi hirwi jo kädessä ollut.

w. 145. Walkeaksi kattilan alle.

ww. 151—154. Tuli niin kauwas ensimäisellä potkaisulla, ettei enää näkynyt, ja toisella niin, ettei kuulunutkaan.

ww. 155—157. Sitoi hirwen koiwuisesta kytkyestä waahteri-seipääsen.

w. 165. Poron taljoja Wenäjän Karjalassa tawallisesti wieläki lewitetään wuoteeksi lattialle.

ww. 170, 171. Lempo sinulle taljasi antakoon, nuorten neitten kanssa maataksesi.

ww. 185—188. Hiiden wäen kosto Lemminkäiselle kerskaamisestansa; k. ww. 73—80 ja 141—148.

---

14 Runo.

ww. 3, 4. Kun ei enää luottanut omiin woimiinsa, waan muisti haltioitakin awuksensa pyytää.

ww. 7—46. Metsästäjän lukuja.

ww. 15, 16. Metsän kulta ja hopea, s. o. mikä metsän otus hywänsä, mutta Lemminkäinen sillä tarkoittaa Hiiden hirweä.

ww. 25—30. Laita metsä komeimpaan juhlapukuunsa, niinkuin sen anti-aikoina kuwailtiin olewan.

ww. 41, 42. Anna sinä kultasi ja hopeasi (ww. 15, 16), niin minä sitä wastaan uhraan sinulle kultaa ja hopeata.

w. 62. Ko'oltansa kameliwarsaan werrattu.

ww. 69—74. Uhrisanat, kun onnellisesta saaliista annettiin haltioille wähäisen kulta- tahi hopea-kaawetta.

ww. 84, 85. Toinen ansiotyö.

ww. 104. K. II: 181—196.
ww. 121—128. Houkutussanoja.
w. 124. Hopea-päätäsi.
ww. 145—148. Kolmas ja waikein ansiotyö.
ww. 155—158. K. XII: 185—192.
w. 166. Pitkän putkenmoisen umpipää-eläwän.
w. 177. En tiedä, miten wesikäärmeen pisto olisi loitsittawa.

---

15 Runo.

ww. 9, 10. K. XII: 92—98. Harja oli kaiken aikaa liikuttamatta ollut siinä, mihin Lemminkäisen kädestä nakattua oli puuttunut.
ww. 33—36. Kuwaus kiireestä kulusta; k. XII: 115, 116 ja XIII: 113, 114.
ww. 41, 42. Päiwällä eli auringolla, kuin kaikilla muillaki kappaleilla, oli haltiansa, joka taisi ihmisten onneen puuttua; k. VIII: 49—60.
w. 56. Wiittä sataa syltä.
ww. 70—72. Lienewätkö Lemminkäisen äitiä wastaan itsensä niin warustaneet.
ww. 79—82. Kun niistä wielä paremmin tuli tietämään Lemminkäisen hukassa olewan.
ww. 85, 86. Harawa tarttui johonki, jota arweli ensin elotukuksi.
ww. 90—92. Runo kokkalauseisesti käyttää sanaa pikkuista wastahakaisella merkinnöllä.
ww. 97—100. Korppi näetsä puhui omaan puoleensa, raadosta ruokaa saadaksensa; k. VIII: 49—60.
ww. 113, 114. Eikä liene wielä henkeäkään ollut.
w. 118. Itse kauniin kukka tahi kukkain päällikkö.
ww. 139—142. Henkiin saatanto-sanat.
ww. 147—150. Arweli unen näöksi koko mennyttä kuolio-tilaansa.
ww. 155, 156. Ilman ylenkatsottua äitiäsi, jonka kiellosta ja warotuksista et Pohjolaan lähtiessäsi ollut milläsikään; k. XII: 64 ja edell.
ww. 162—168. K. XIV: 155—178.
ww. 171, 172. K. XII: 71—78.
ww. 178—186. Muistui jo mieleen, mitä warten oli Tuonelan joelle lähtenyt.
ww. 197, 198. K. II: 179, 180, VIII: 111—114 ja XIII: 185—188.

---

16 Runo.

ww. 7, 8. Luki eli lauloi kunki eri työn tahi paikan hywäksi ne tieto- eli mahtisanat, jotka silloin antoiwat onnea ja menestystä, erityiset sanat pohjalle, toiset laidoille, kokille, kaarille j. n. e.

ww. 17, 18. Jo kaikki walmiiksi saatuansa ei muistanut sanoja, joita juuri wiimeisiin töihin tarwittiin.

ww. 22—24. Lieneekö ollut mielessään käydä entisiltä Tuonelaan menneiltä tietäjiltä niitä kysymään, sillä paljo mahtia ja tietoja arweltiin wainajoiden kanssa Manalaan joutuneen, kun eiwät olleet niitä eläissään muille ilmoittaneet. Tietäjät silloin pelkäsiwät tietonsa wähenewän heiltä itsiltänsä, jos ilmoittiwat sen muille.

ww. 39, 40. Manalaiset oliwat ko'oltansa pienenlaatuista wäkeä.

ww. 45, 46. Terweitä, woimissaan olewia ihmisiä ei odotettu Manalaan.

ww. 51—54. Kuwailee runoa eläwäksi, reellä kulkewaksi olennoksi.

w. 64. Sanoo: ei paljo, arwelee: ei yhtään.

ww. 66, 67. Waikeimman ja waarallisimmanki työn kesken heittäminen pidettiin häpeällisenä.

ww. 87, 88. Tuonelasta ei annettu tietoja eläwillen ihmisille.

w. 89. K. X: 127, 128.

w. 98. Makasi puoliwalweella, koiran unta.

w. 106. Monta tärkeätä työtä tietäjät wieläki toimittelewat yksinäisillä wesikiwillä, s. o. kiwillä, joiden ympäri wesi kulkee. Luulewat semmoisen paikan rikkeitä ja muita loukkauksia wastaan paremmin wakuuttaa taitawansa.

ww. 131—134. Mahdikkaat tietäjät tositarpeessa taisiwat itsensä muiksi olennoiksi muuttaa; k. VIII: 135—138.

ww. 142, 143. Warjelkoon ketään itse Manalaan menemästä.

ww. 153—162. Joku hämäräinen tieto oli silloinki toisesta elämästä.

ww. 155, 156. Elkäät tehkö pahaa eli wääryyttä wiattomille ihmisille; k. IX: 315—322.

---

17 Runo.

ww. 13, 14. Joku muinais-aikainen mahtawa jättiläis-tietäjä, joka eteen wiritetyillä wiwuillansa ja ansoilla (ww. 19, 20) wäjyili ihmisiä ja söi ne sitte suuhunsa (ww. 55, 56 ja 73, 74).

ww. 26—30. Kuwallinen esitys kowin waarallisesta matkasta. Ar-

wattawasti Wipunen ennen eläissänsä oli asuntopaikkansa (linnansa tahi luolansa) lähelle-pääsemättömäksi warustanut.

ww. 35—38. Wahwa metsä jo oli ennättänyt hänen hautakummullensa kaswaa.

w. 48. Jonka jo pitää ihmistä totella, joka et enää woi ihmiselle pahaa tehdä.

ww. 59—70. Teki pajan ja alkoi takoa Wipusen mahassa, sillä häntä waiwataksensa.

ww. 79—92. Pahan poismanaussanat; k. VIII: 135—138.

ww. 81, 82. Hiiden sanalla usein osotetaan jotain hirweätä, kauheata, ja Manalan sanalla waarallista; k. XII: 189, 190.

ww. 93—100. Pelotussanat; k. IX: 183—199.

w. 94 Jolla ei ole emoa, tahi: jonka emoa ei tunneta.

ww. 101—106, Manaussanoja.

ww. 105, 106. Pikemmin kun kerkiän manata ja ajatellakkaan.

ww. 115, 116. Itsekunki pitää tietonsa ja taitonsa jälkeistensä hywäksi ilmoittaman, ei salassa pitämän.

w. 118. Aukaisi suunsa.

ww. 121, 122. K. VIII: 135—138.

ww. 123—132. K. I: 31—136, III: 101—140 ja IX: 27—56.

w. 162. Joilla tehtailla kuultiin paljo tietosanoja lausuttawan.

ww. 165, 166. Ainoastaan mahtisanain woimalla.

---

18 Runo.

ww. 2—6. Kolmatta ansiotyötänsä (k. VIII: 102—108) Wäinämöinen ei kyllä ollutkaan oikein täytetyksi saanut, sillä tämä oli uusi pursi (k. XVI: 4), lähtee kuitenkin onneansa koettamaan.

w. 4. Kassapäätä.

ww. 7—14. Kosiomatkalle lähtiessänsä piti kaikki parhain päin koristaa.

w. 44. Purren haltialta.

w. 65. Salmilta, joissa saksat eli kauppiaat laiwoillaan kulkewat.

ww. 78—80. Ensimäisessä wastauksessaan Wäinämöinen wertasi neittä lohekksi, toisessa hanhekksi ja tässä kolmannessa muistuttaa sodasta, joka ehkä oli tarjona Pohjolaan päästyänsä.

ww. 81, 82. Sääriwarsi oli muinaisaikoina korkeuden mitta ja samoin polwiki. Muita mittawertoja oliwat: kynnen mustukainen, kynsi, sorminiwel, sormi, peukalo, syrjäkämmen, waaksa, kynnäswarsi, kir-

wes-, keihäs- tahi sauwan warsi, syli j. n. e. Korkeusmittoja tawallisesti osotettiin pystössä olewilla, pituusmittoja maassa makaawilla esineillä.

w. 91. Jouset walmiina keulassa, jossa ensin tarwittiinki.

ww. 109—111. Lapset ja muutki, kun owat jotain erinomaista tietäwinänsä, useinki alottawat puheensa kysyen: „mitä annat, niin sanon - - -". Semmoinen palkan kysyntä on kuin kehotteena saamaan toista tarkemmin kuulemaan.

w. 134. Hietaisia rantoja.

ww. 139—148. Sen-aikuisen siwistyksen todistus; k. X: 261—266.

w. 166. Koira nimittäin haukkui siellä.

ww. 167, 168. Kun itse mitään ei nähnyt eikä kuullut, niin alkoi tarkastella sinnepäin, kunne koiran nenä osotti.

ww. 171—174. Meri tahi joki oli sulana, waikka rannoilla oli lunta rekikelikfi.

ww. 187—192. Pihlajasta tulessa taisi pihkua punaisempaa tahi walkeampaa nestettä; edellistä tässä werrataan wereksi. Löytyi kyllä muitakin arpakeinoja, joiden awulla tulewista tahi muista tietämättömistä asioista pyydettiin selkoa; k. XLIX: 33—36.

ww. 197—200. Meden wuotaminen oli oudompi tapaus, jonka Suowakko kuitenki tiesi selittää. Sama Suowakko taisi olla joku kulkuakka. Jos olisi Suomakko tahi Sawakko, niin sana merkitsisi Suomen tahi Sawon akkaa.

w. 216. Olutta silloin pidettiin jokapäiwäisessä elämässä, sillä wieraita warten sitä ei nytkään ollut tietty panna.

ww. 218, 219. Lienee tapana ollut tytön mielisuosionsa osotteeksi kosijalle olutta tarita.

ww. 221, 222. Kosiolahjoja.

ww. 225, 226. Osottaa tyttöin mieltänsä myöten saaneen walita, kenen tahtoiwat. Mutta kun silloinki moni tyttö wanhempainsa kehotuksesta taisi rikkaan kosijan rakkaan sijasta ottaa, niin sitä kehotusta tahi yllytystä sitte jälkeenpäin, kun katui kauppaansa, wertasi myymiseksi, josta muutamat owat päättäneet, wanhemmilla tapana olleen myydä tyttärensä miehelle.

w. 234. Teräs- tahi rautanawoista pyöriwille ja rautawanteisille teloille.

ww. 237, 238. Kiiruhti kysymään, ennenkun Ilmarinen ennätti paikalle. Sanoista ikuinen ystäwä, kainaloinen kana j. m. woisi päättää naisten tilan niinä aikoina ei olleenkaan niin kowan, ylenkatsotun ja orjallisen, kun moni sen on luullut olewan.

ww. 241—244. K. VIII: 101—108.

ww. 247—254. Kokee kaartelemalla wastata; k. ww. 2—6, muist.
ww. 256—266. Tyttö, kun ymmärtää Wäinämöisen ei täyttäneenkään määrätyötänsä, kieltää lähtewänsä hänelle, ja laskee lisäksi muutamia komppasanoja wastaukseksi Wäinämöisen kehumiselle purrestansa.

19 Runo.

ww. 5, 6. Wäinämöisellen ei liene tarittukaan olutta, koska siitä ei lausuta mitään.
ww. 8—10. Tyttö lienee pukeimaan mennyt, jonka tähden ei ollut tuwassa.
ww. 15—18. K. VIII: 71—76, XIII: 27—28.
ww. 17, 18. Nämät sanat lisäsi pelottaaksensa Ilmarista ja luowuttaaksensa häntä koko tuumasta.
ww. 43, 44. K. XII: 189, 190.
ww. 62, 63. Tyttöin tawallisia lempinimiä oliwat: alli, sotka, sorsa, sinisorsa, kana, hanhi, lintu, lempilintu, marja, mesimarja, punapuola, mansikka, waapukka, wesa, lempilehti, kukka, kulta j. n. e.
ww. 79, 80. Laiwan woi runokieli kyllä kokoksi kääntää.
ww. 97, 98. Niin hirweän suuri, että parhaiksi mahtui lentämään maan ja taiwaan wälissä; runollinen ylimääräisyys.
ww. 113, 114. Hauki oli painanut kokon pohjaan asti.
ww. 117—120. Yhen kynsiänsä, s. o. kouransa.
ww. 129, 130. Kauhtumisen eli innostumisen kuwaus; k. XII: 163, 164.
ww. 137—140. Wesi oli suomuja täynnä, ilma höyheniä.
w. 142. Hawupuiden latwaan kotkilla onki tapa saaliinsa kantaa.
ww. 146—148. Pelkäsi Pohjolan emännän siitä moittimisen syytä saawan.
ww. 158—160. Leikillään tahi harmistuneenaki näistä liikamääräisistä ansiotöistä, sillä sammon taonnalla (k. X) jo oli kun oliki tytön ansainnut.
w. 165. Suutuksissaan edellisestä muistutuksesta.
ww. 185—188. Tiedettiinkö sinunki kotipaikoillasi neiden koreudesta ja meidän hywistä päiwistä kertoa?
ww. 189—216. K. VIII: 49—60.
w. 192. Merikululta, kauppaletkiltä ja niiden kautta ko'otuilta tawaroilta.
ww. 194—196. Kotitoimilta ja wieraita kestitsemältä.

w. 198. Onnen etsijä tahi kaiwaja, onnellinen.
ww. 200—202. Muistutus tytön taidosta. Kaikki tytöt waan ei osanneetkaan punaista ja keltaista painaa.
ww. 204—216. Uutteruuden ja ripeyden kuwaus.
ww. 223, 224. K. VIII: 111—114, XIII: 73—80.

20 Runo.

ww. 1, 2. Runolaulajat usein alottawat uudet runonsa näillä sanoilla.
w. 6. Muistuttaisiko Jumalisten nimi wanhaa Permiäläisten Jumalan kuwaa?
ww. 13, 14. K. II: 97, 98.
ww. 15, 16. Häme ja Kemi, kuin monet muutki, oliwat kulkunimiä, jotka seurasiwat Suomalaisia siirtomatkoillansa nykyisille asunnoilleen. Niitä siis ei woi päättää nykyisiksi saman nimisiksi paikoiksi.
ww. 15—20. Warsin tawaton ylimääräisyys.
ww. 29—32. Ulompana asuwilla arweltiin enemmin woimaa ja mahtia löytywän. Niin wieläki turha-uskoiset pitäwät Lappalaisia kowin mahtawina tietäjinä.
ww. 37, 38. Weden haltioilta.
ww. 39—44. K. II: 83—88. Runo, tawattoman pienelle woiton tawattoman suuresta antaessansa, sillä saattaa kertomuksensa wieläki kummallisemmaksi.
w. 50. K. II: 97, 98.
ww. 56—58. Padat kun oliwat pieniä, piti wettä suurempiin tarpeisiin keittää tahi lämmittää korwossa tahi muussa puu-astiassa, johon nakattiin tulikuumia kiwiä weden sekaan.
ww. 57, 58. Kuurnain eli kynäin sijasta monin paikoin wieläki käytetään korwoja.
ww. 63, 64. Runollinen ylimääräisyys.
w. 71. Muistuttaa niiden aikain epäwaraisesta tilasta, kun ei tiedetty, koska sota oli niskassa. Edeltä-päin sotaa ei julistettu, waan paremmin warottiin, ettei toinen ilmankaan saisi tietoa sotahankkeista; k. XI: 170—172.
ww. 79, 80. Olutta keitettiin rannalla, johon ei tarwinnut wettä ja kuumennuskiwiä kaukaa hakea.
w. 82. Harmissaan.
ww. 85—92. Anopin nimellä ja muillaki sanoilla warta wasten tah-

toi härnätä Pohjolan emäntää. Toki tiesikin häntä itseänsä ei häihin kutsuttawan; k. XII—XIV.

w. 95. Mehiläisellä wanhoissa runoissa on paljo erinäisiä toimituksia; k. XV: 117—134.

ww. 135—140. Kaunis sen-aikuinen tapa, joka myös ynnä monen muun kohdan kanssa todistaa jommoisestaki siwistyksestä. Siitä muistuttaa esim. kauniit häätawat (k. XXIII), naisten lempinimet, jonkimoinen kauneustunto (k. XXIV: 90—92), maalatut laiturit, pestyt lattiat, hywin siiwotut, pihlajia kaswawat pihat j. n. e.; k. XVIII: 139—148.

ww. 149, 150. Orjilla ja palkollisilla toki oli walta tiedustella syitä tehtäwiin töihinsä. Moni siwistynytkin olewinansa ei anna heille sitäkään waltaa.

ww. 155—158. Tarkoittaa epäilemättä Lemminkäisen edellisiä wehkeitä Saarella (k. XI) ja Pohjolassa (k. XII).

ww. 161—164. Kun asui kaukana, piika ei tuntenut.

---

21 Runo.

w. 8. K. XX: 71.

w. 13. Sulholla piti olla edeltäjänsä eli edellä-kulkijansa.

ww. 16—20. Nimittelee paikkoja, joista arweli semmoisen jyryn nousneen, kun sen ensin kuuli.

ww. 27—34. Pisinten, s. o. parasten miesten, piti paljain päin sulhoa pihalla wastaan ottaman.

ww. 43—46. Sulhon suuruus on näin silmin nähtäwäksi esitelty.

ww. 47—52. Owien ja muiden paikkain wäljennyssanat.

ww. 57—62. Tällä tawoin saattaa sulhon ja muun tulowäen huomaamaan, kuinka tupa jo oli häitä warten siiwottu; sopimatonta olisi ollut siitä muulla tawalla muistuttaa.

ww. 65, 66. Huonommissa paikoissa lattiat wielä oliwat pyöreistä puista, taikka itse maaperustaki lattiana.

ww. 75—78. Omaa kiitosta ei katsottu sopiwaksi.

w. 79. Kun kyynkyset siiwosti ja hiljaisesti, ei röykkeästi, liikkuen.

w. 84. Ruokapöydän piti jo walmiina odottamassa olla.

w. 108. Wirren hallitsija eli tuki.

ww. 113—122. Muistuttaa runoin ja lauluin tawallisuudesta pitopaikoissa.

ww. 130—142. Taisipa moni muuki samalla lailla estellä itseänsä; lienewätkö häwenneet Wäinämöisen rinnalla laulamaan ruweta.

ww. 133, 134. Wertaus otettu kewcäkulkuisista, yhtäläiseen juoksewista aineista.
ww. 140—142. Jotka kaikki kulkiwat wastahakoisesti.
ww. 149, 150. En kaipaa edeltäjää; k. I: 3, 4.
ww. 153, 154. Muuttihe toiselle sijalle, josta paremmin kuuluisi ympäriinsä.
ww. 159, 160. Werratuita aineita kumpiaki löytyy epälukuisin.
ww. 163, 164. Mitkä lähempänä Wäinämöisen ympärillä, mitkä ulompana seisoen ja istuen tahi askareitaan toimittaen.
ww. 171—190. Jumalalta piti silloinki kaikenlainen olewa onni rukoiltaman; k. II: 179, 180.

---

22 Runo.

ww. 7, 8. Runo wälistä ihan selwiäki kohtia ei nimitä suoraan, waan arwelemalla ja muita ensin ehdottelemalla; k. XXI: 16—20.
ww. 19—21. Sulhon lahjoja morsiamen omaisille ja kihloja morsiamelle itsellensä runo wertaa ostohinnaksi; k. XVIII: 225, 226.
ww. 29, 30. Olit yhtä huoleton ja kaikkein ihasteltu, kun kukat kedolla ja mansikat ahosilla.
ww. 35—38. Toisenlaisia ääniä tulet siellä kuulemaan.
ww. 39—42. Ei olekkaan tämä matka, kuin ennen pienemmät matkat, joille mielelläsi läksit.
ww. 43—45. Et hyppelle pihalla ja astelle kynnyksissä yhtä siewästi, kun ennen lapsena ollessasi.
ww. 49—58. Tyttöin tawallisia mielipiteitä ja toiwotuksia.
ww. 57, 58. Wertaus ihmisten hartaimmista toiwotuksista.
ww. 69, 70. Ettei tiedä mihin menee ja kuinka tulee pystössä pysymään.
ww. 76—78. Muretta kuwattiin mustaksi (ww. 85, 86); k. IV: 97, 98.
ww. 81, 82. Waloisa aika aina on iloisempi, kun pimeä, jona kaikki makaa lewossaan tahi muuten on äänetönnä.
w. 90. Kutittaa siitä, kun hänen neuwoansa oli halweksittu.
ww. 99, 100. Wertaus otettu tukalasta wiertämisestä tulen ääressä ja katkerasta sawusta terwaa keittäissä.
ww. 105, 106. Makaamista työntekijä-kansa wieläki tawallisesti pitää suurimpana onnenansa.
ww. 110—112. Huoli, ajatus ja paha mieli kuwatut käsin pideltäwiksi, annettawiksi aineiksi (ww. 134—138).

ww. 115, 116. Paljo ei puutu kuninkaan onnesta.
ww. 119, 120. Wähän wankia parempi.
ww. 125, 126. Läksi kourat ja kahmalot kyyneliä täyteen poskipäitä pyyhkiessänsä.
ww. 140—148. Määrättömän paljo luwultansa ja niin raskaita, ettei niitä hewoinenkaan oikein jaksaisi wetää; k. XXI: 159, 160.
ww. 151, 152. Käkeä pidettiin oikein ilon ja onnen kuwana, kun arweltiin hänellä laulaminen lämpiminä kewä- ja kesä-aikoina ainoana työnänsä olewan; k. II: 223—232, IV: 211—222, XLIV: 81.
ww. 157—160. Linnulla kylmässä jäisessä wedessä ei waan ajateltukaan wallan hywiä päiwiä olewan.
ww. 161, 162. Saatua morsian kylliksi entistä, wanhempainsa kodissa wietettyä eloansa muistamaan ja sitä tulewaan, tietämättömään onneensa wertaamaan, moni taas mielellään lohdutteliſi häntä siitä syntyneissä suruissa, jota yhteistä mieli-alaa runo nyt esittelee lapsen sanoilla; k. XIX: 189—216.
ww. 165, 166. Soilta ja ojawarsilta welhkoja waraleiwäksi kerää-mään.
ww. 175—178. On oiwallinen metsästäjä.
ww. 179—192. On suuren karjan elättäjä, mainio maan wiljelijä ja yltäkylläisten tawarain omistaja.
w. 182. Metsät ja korwet karjaa täynnä.
w. 185. Rikkailla wieläkin on moniwuotisia elo-aumoja, joita sitte tarpeen mukaan puidaan eli tapetaan.
w. 186. Jywäsäästöjä ojatörmissä ja penkereissä.
ww. 191, 192. Aarre-kätköjä kiwien alla. Rahoja ja jywiäki kätkettiin wihollisen pelosta metsään.

---

23 Runo.

ww. 1—4. Muinaisena häätapana oli morsiamen juhlallinen neuwominenki ja warottaminen, miten hänen tulisi itsensä miehelässä käyttää. Julkisilla, kaiken hääwäen kuullessa lausutuilla sanoilla luultiin olewan parempi waikutus, kun erinäisillä opetuksilla.
ww. 5—8. Neuwojana taisi joku muuki, kun oma äiti, olla.
ww. 14—16. Kauwan makaamista, oman äitin lempeyttä ja makupaloja elä muualla odotakkaan.
w. 22. Päreestä palanut karsi niistämään ja uusi päre kuluneen si-

jaan muuttamaan tahi takassa eli totossa puita kohentelemaan ja uusia lisäämään.

ww. 25—28. Selkeinä öinä aika jokseenki tarkkaan arwattiin kuusta ja otawasta, pilwisinä ei ollut muuta ajan merkkiä, kun kukon laulu.

ww. 29—32. S. o.: jo puoli-yön aikana tahi waremminki (runollisen yli-määräisyyden mukaan).

ww. 35, 36. Tulen saanti kun kehnoilla tulukšilla oli waiwaloista, niin palawia hiiliä illalla maata pannessa wisusti mähkittiin lieteen, jotta tuli niissä säilyisi seuraawaan aamuun ja woitaisiin päreesen puhaltaa; k. XLVIII: 123—128.

ww. 43, 44. Hoida suopeasti huonoimpiaki.

w. 46. Joutuen ja keweästi.

w. 55. Niinhän wieläki lakaisemaan ruwetessa ripsutellaan wettä, talwella lunta, lattialle.

w. 56. Kuin huolimattomat usein tekewät.

ww. 69, 70. Lewäperäiset pesijät ei aina niin tehneet.

ww. 71—76. Tätä warotusta wieläki monen emännän tarwitsisi mielessään pitää.

w. 83. Siiwottomissa taloissa astioita ei korjattu kissain, koirain ja lasten käytäwiltä.

ww. 89—92. Jauha kiiwaasti, eläkä wenyttele työtä jauhorunoja laulelemalla; laulu laiskana pitääpi, wirret työtä wiiwyttääpi.

w. 94. Pöydän puutteessa jauhot seulottiin jonkun tiinun eli muun astian kumotulle kannelle.

w. 95. Moniki waimo katsoo leipomista suututtawaksi työksi.

w. 99. Weden loppuessa korwoa piti kallistaa, ja silloin oli aika lähteä uutta wettä noutamaan.

ww. 107—110. Peilien puutteessa tytöt katseliwat muotoansa weteen; niin tekewät paikoin wieläki päätänsä somistellessa.

w. 111. Pitkiä pinoja luettiin talon kunniaksi ja warallisuuden merkiksi.

w. 114. „Korjaa kehnoinki halko!" Haapainen puu kyllä rätisee tulessa, mutta ei lämmitä oikein.

ww. 117—120. Arwelisi sinua wihaiseksi ja kiukkuiseksi, jonkalaisna waimon ei sowi olla.

ww. 125—128. Waimowäki usein teettelee pieniä aputöitä wierailla ja palkitsee ne salaa jywillä, jauhoilla tahi muulla tawaralla.

ww. 131, 132. Toimeton emäntä kankaan asetukseen ja kudontaan usein hankkii apua kylästä; sinä elä kehräytä ja kudotuta kankaitasi wierailla ihmisillä.

w. 139. Huolimattomasti.

ww. 143—146. Saunat monasti owat ulompana talosta rannalla tahi kaiwon lähellä, jotta talwella öisinä aikoina kyllä saaki susia pelätä.

ww. 147—152. Ole herkkä kuulemaan mitä käsketään, liukas liikunnoillesi ja nöyrä tottelemaan.

ww. 157, 158. Kädet pestäksensä.

ww. 165, 166. Auttele anoppiasi, ettei wanhemmalla ikäpuolella ollessansa tulisi töissä waiwaumaan.

ww. 172—176. Äkäiset waimonpuolet eiwät siksikään pidä lukua toisesta, jonka tietäwät jotain työtä walmiiksi odottawan, että antaisiwat hänelle tiedon siitä, sitte kun se on toimitetuksi tullut.

ww. 181, 182. Wieläki tawallinen sananlasku; huwittele wierasta siewillä puheilla, kunnes ruoka saadaan walmiiksi.

ww. 185—188. Elä kohtele liian ystäwällisesti.

ww. 191, 192. Lupaa kysyen, ei itsewaltaisesti.

ww. 195, 196. Paha lintu pesänsä hieroo.

w. 202. Runsaasti ja isoissa lohkareissa.

ww. 209, 210. Paljo paremmin, kun nyky-aikoina kaikin paikoin on tapana, kunnioittiwat lapset muinoin wanhempiansa.

w. 216. Menetti ihanuutensa sinun hywäksesi.

24 Runo.

ww. 3, 4. Yksiin häätapoihin edellisen kanssa kuuluu sulhonki neuwominen.

ww. 9—16. Hywän miniän osotus.

ww. 19—22. Elä wie häntä huonoon paikkaan, piilossa ja puutteenalaisuudessa elämään.

ww. 23—26. K. VIII: 27—30.

ww. 28—36. Jos tulisi kowin ikäwä, käytä häntä wanhempainsa kodissa.

ww. 39—44. Turwaa ja suojele häntä muiltaki.

ww. 47, 48. Kahdenkesken, muiden kuulematta.

ww. 61, 62. Tästä korkeasta kodista.

ww. 65, 66. Erotuopit owat tyhjettynä, ero-oluet juotuna. Sillä tawoin runo toisinaan yhdyssanain wäliin pistää jonkun lyhyen muun sanan erotteeksi.

ww. 67—70. Wiimeiset lähtöwalmistukset suoritettuna.

ww. 71—76. Oman haikean huolensa unohtaen kokee toisia surruissansa lohdutella, kuin siwistyneen ihmisen aina tuleeki tehdä.
ww. 79—86. Jumala osottaa hywyytensä muuallaki; k. III: 291—300.
ww. 90—92. Ruohoisia pihoja, kirkkaita, walkeita wesiä ja hietaisia rantoja pidettiin silloin erinomaisina paikan kaunistuksina. Sen-aikuisesta luonnon ihanuuden tunnosta todistaa myös moni muuki kohta: pihat pihlajaisinensa, kujat kukkawierinensä, lehot, laksot lauluinensa, weet satoine saarinensa (ww. 163—169). Nykyinen talonpoikainen kansa semmoisiin ei paljo mieltänsä kiinnitä.
ww. 95—136. Hywinki liikuttawa mielen kuwaelma mahdollisista muutoksista syntymä-kodissansa.
ww. 97—100. Isä ja äiti jo silloin ehkä makaawat haudassa, eiwätkä kuule, waikka seisoisin ja walittaisin aiwan pään päällä.
ww. 101—104. On jo ruohoja ja pensaitaki äitini haudalle ennättänyt kaswaa.
ww. 109, 110. Witsat ylempänä ja seipäät taloa lähempänä arwelee silloin jo häwinneiksi tahi uudistetuiksi.
w. 115. Ammoo surkeasti, wähissä woimissa.
w. 116. Pitkät rikat ja lastut saawat paikallansa pihalla maata, kenpä sitä hänen erottuansa enää lakaisisi.
ww. 133—136. Tutut rannat, saaret, salmet ja apajat entisillä paikoillansa.
w. 162. Lautakatto, kuin lautalattiaki, on pirtin ylistykseksi sanottu; huonoilla hökkeleillä katot ja lattia eiwät olleet laudoista; k. XXI: 66.
ww. 163—170. Muistutuksia sen-aikuisten tyttöin ihanne-tunnosta.
ww. 171—184. Ilmarinen ikäwystynyt toisen jäähywäisiin keskeyttää ne yht'äkkiä muutamilla komppalauseilla, joilla ikään kuin tahtoisi sanoa: jos siihen tapaan rupeat wielä kaikkia kiwiä ja kantojaki hywästi jättelemään, niin tästä ei tulla koskaan sen edemmäksi.

25 Runo.

ww. 5, 6. K. XXIV: 190.
ww. 23—30. Muilla oli muut hartaat odotuksensa, minulla waan aina poikani ja miniäni tulo mielessä; k. XXII: 57, 58.
w. 29. Ylistyssanalla korottaa poikansa weljen kunniaan.
ww. 33, 34. Tarkasti kuunnellessaan piti niin kauwan päätään ja sykeröään kallella, etteiwät siitä enää olleet suoriutua entiselleen.
ww. 43, 44. Muistuttaa wanhoista tawoista, jolloin morsian piti

wäkiwallalla ryöstää. Niin wieläki muutamissa siwistymättömissä kansoissa tapa waatii ryöstämään morsianta, jos kuinka mielellään ilmanki lähtisi ja wanhempansa myös antaisiwat hänen mennä.
w. 46. Lehmuspuisekfi sanottanee seinää siitä, että sen wieressä kaswoi lehmuspuita.
w. 52. Käsi morsiamen ympäri.
w. 65. Jolle syötäissä usein oli sorsanluita nakeltu.
ww. 65—70. Äänteliwät odotus-aikansa lyhentämiseksi.
ww. 80, 81. Morsiamen kaswot oliwat peitteessä.
w. 95. Walkeanwerewä.
ww. 95—100. K. XI: 211—218,XIX: 62, 63.
ww. 110. Isoissa taloissa on leweät lawitsat eli penkit, joilla sopii waikka yönsäki nukkua.
w. 119. Oluen myymäpaikkoja löytyi jo silloinki.
w. 129. Ei tarwitse ruokain loppumista pelätä.
ww. 135, 136. Emäntä siis elköön panko pahaksi, jos hänki seuraa wanhaa tapaa.
ww. 151, 152. Yönsä metsässä wiettänyt.
ww. 153, 154. Ei ole kerinnyt päätänsä harjaamaan ja silmiänsä pesemään, waan heti työhön tarttunut.
ww. 155—160. Hywään taloon kaikki poikkeewat.
ww. 167, 168. Warhaisesta nousennasta kiitettiin isäntää, niin jo toisilla sanoilla emäntääki.
ww. 177—182. Laiskat waimot käänteliwät maltaitaan korennolla, kun eiwät kehdanneet kymärryksissä olla ja käsillään sitä tehdä. Eiwätkä myös pitäneet saunan raittiudesta oikeata huolta, ei aina lawankaan puhdistamisesta, ennenkun mallasjywänsä sille lewittiwät; k. XXIII: 139—142.
ww. 191, 192. Hewoisen kunniaksi sanottu.

26 Runo.

ww. 5, 6. Kuuli kaikin puolin matkustawia kulkewan.
w. 10. Salajoukko, s. o. joka salaa hänestä eli häntä kutsumatta piti häitänsä.
ww., 11, 12. K. XI: 60, 61.
ww. 37—40. Parempata kutsua en tarwitse sinä ikänä, kun tuon mielkani kehotuksen.
ww. 45—48. Ne Pohjan wäki juuri Lemminkäistä wasten lienee loit-

sutaidollansa warustanutki. Jos olisiwat wanhastaan olleet, niin Lemminkäinen kyllä ilmankin äitinsä selittämättä olisi ne tietänyt.

w. 61. Tulisella lienee ensin wihaista, kowaa, wäkewää osotettu.

w. 73. Semmoisia surmia eli waarapaikkoja naiset pelätkööt ja kawattakoot.

ww. 105—108. Arwaatko minun lampaaksi, jonka metsän pedot siltään söisi!

ww. 123—128. K. XII: 161—171.

ww. 131—134. K. XIV: 185—198 ja XV: 73 ja seur.

w. 136. K. XV: 155.

ww. 139—141. Muistuttaa muinaisesta tawasta, jolloin wihollisten poikki lyödyt päät pelotukseksi ja urhoollisuuden muistoksi asetettiin seiwästen eli pylwästen päähän. Niin karhun pääkallon kanssa wieläki tehdään.

ww. 157, 158. Koetti, jos wielä olisi kyllin notkea.

w. 161. Joka tohtisi tätä miekkaa wastaan ruweta.

ww. 171, 172. K. ww. 191, 192.

w. 177. Hewoinen useinki hawaitsee waaran ensimäiseksi.

w. 190. Taskussa eli kukkarossa oli monenlaisia muitakin aineita, joita loitsiessansa tarwitsi, sillä tyhjästä loitsija ei saanut mitään. Niistä, joita oli jostain eläwästä saatu, hywä loitsija helposti taisi koko ilmeisen eläwän jälleen saada, muista muita esineitä; k. VIII: 135—138.

ww. 191—193. Hieromisesta mainitaan luomistyössä muuallaki; k. IX: 38—40.

w. 195. Siihenkin arwattawasti piti wähän jäätä aluksi olla; laulamalla sai sen sitte, jos kuinka suureksi.

ww. 217, 218. Ukon pilwet tawallisesti yhtywät useammalta suunnalta.

ww. 221, 222. K. XVIII: 81, 82.

ww. 225, 226. Lumi kuumilla kiwillä suli hyhmäksi.

ww. 244—246. K. ww. 191—193.

---

27 Runo.

w. 6. Tupaan-tulija wieras tawallisesti ei ilman talonwäen käskemättä astu ylemmäksi.

ww. 8—10. Ajaton ja sopimaton kysymys.

ww. 13—16. „Hewosesi woipi seisoa pihalla ja itsellesi on owensuussa

sijaa". Runo näetsä ei tahdo kaikkea syytä Lemminkäiselle yksinään antaa, sentähden panee Pohjolan isännän näin loukkaawasti wastaamaan.

ww. 20—26. Homeironki urot kerskaawat isistänsä, eiwätkä tahtoneet heitä kehnommat olla.

ww. 29—32. Aika pöyhkeästi, ei siiwon tawalla.

ww. 39, 40. Emännän ei tehnyt mieli Lemminkäistä suututtaa.

ww. 45, 46. Tokko saatat juoda näin kehnoa olutta.

ww. 49, 50. Oli kowin pilaunutta, kelwotonta.

ww. 53, 54. Nämät sanat taas sanoi riitaa alottaaksensa.

ww. 57, 58. Soimaa häntä siitä, kun oli tullut kutsumatta.

ww. 65, 66. Uusi loukkaawa anomus.

ww. 69—96. Haltioihin tultuansa loitsijat saattoiwat jos mitäkin ilmi tuottaa.

ww. 74—76. Pidätkö minun härkänä, joka tuosta wesilammikosta ei saisi selwää ilman juomattaki.

ww. 99—102. Kaikenlaisten liikain wierotus- eli manaussanat; k. XVII: 135—138.

w. 110. Miekat ja jouset rippuiwat seinällä sekä näytteeksi että tarpeenki wuoksi, jos äkkiä hätä tulisi.

ww. 113, 114. K. III: 147, 148.

ww. 116—124. Miekkansa alentamisella muistutti sen entisistä töistä ja myös herjasi Pohjolan isäntää, kun niin wikanaisellakin aseella ei pelännyt häntä wastaan ruweta.

w. 140. Miekkailtiin lyömällä, ei pistämällä.

ww. 154—156. Piiri, jonka sisällä piti tapella, määrättiin tarkoin ennen työhön rupeamista. Tässä tilassa piti kummanki seisoa yhdellä lehmän taljalla.

ww. 175—180. Miekalla oli eri haltiansa, joka nyt tulistui ja kiiwastui.

ww. 182—184. Lemminkäinen koko tappelu-ajan oli hätäilemätön, Pohjolan isäntä päin wastoin.

w. 191. Olkapäältä.

ww. 193, 194. Yhtä helposti, kun jos olisi nauriin listainut.

ww. 203, 204. K. XXVI: 139—144.

ww. 210—212. Oliwat päätä seipääsen asettaessa weristyneet.

ww. 213, 214. Alkoi sydäntyä ja suuttua.

28 Runo.

ww. 11, 12. Pohjolan wäki oli hewoisen kiwekſi, reen pajupenſaakſi loitſineet, tahi ainakin yhtä liikkumattomikſi, kun neki, ſaattaneet.

ww. 15—18. Toiſista taloista wäki jo oli tulemassa, miekat ja keihäät wälkkyiwät matkalla ja Lemminkäiſellen iskettiin wihaiſia ſilmiä ikkunoista.

ww. 20, 21. K. XVI: 131—134.

ww. 22—24. Niin korkealle, ettei nuolikaan tapaiſi.

w. 34. Ilmassaki lentäessään ei ollut kokonaan waaratta, ſillä Pohjolan wäki ehkä taiſi ſamoin linnuikſi muuttaita ja takaa ajamaan ruweta.

ww. 35—38. Hawukka ehkä oli ſurmatun Pohjolan iſännän henki.

ww. 43—46. Sano: „en tohtinut käſikſi käydä, kun lenſi kotkana, ei muuna pienempänä lintuna."

w. 55. On ſinulle tapahtunut jotain erinomaista.

w. 60. Talkkunajauhot. Niitä laitettiin keitetyistä ohrista, jotka kuiwattiin lämmitetyssä uunissa ja ſitte jauhettiin karkeikſi jauhoikſi. Kun oliwat jo edeltä keitetyt, niin niistä ſitte weden kanssa pian ſaatiin walmista huttua eli puuroa.

w. 78. Joka, tuwan takapuolelta tulewa, hankkii turmioa (owi oli aina etelään=päin tuwasta).

ww. 83—86. K. XXVI: 26—144.

ww. 91—114. Äiti ei kiirehi pojallenſa warſinaista piilopaikkaa neuwomaan, jotta paremmin tuliſi mieleenſä johdattamaan tyhmää käytöstänſä Pohjolassa.

w. 91. Jos menet ja muutat itſeſi j. n. e.; k. VIII: 135—138.

ww. 112—114. Nuotanweto on nuorten työ, werkoilla woiwat wanhemmatki käydä.

ww. 122—224. Ei enää päiwääkään, niin jo owat täällä.

ww. 171, 172. K. XI: 170—172.

ww. 136—138. Lemminkäinen kawatti niin pitkäkſi ajakſi, kun äiti tahtoi, itſenſä ſodasta wannoa, ainoastaan enſimäiſen keſän lupaſi poissa olla ja ſenki puolekſi ſiitä ſyystä, että hänellä wielä oli parantumattomia haawoja entiſistä ſodista.

w. 139. Nykyiſet ſotaſankarit eiwät kyllä mainitſiſi haawoista hartioissanſa, eiwätpä jalkainſakaan nopeudesta, joka kuitenkin oli ſankari Akilleen tawalliſin ylistyssana.

w. 149, 150. Yleinen lauſe=tapa kaukaiſista paikoista.

29 Runo.

w. 7. Pitkässä jonossa kulkewa joukko.

ww. 11, 12. Jo aikoja sitte, eli: siitä kun hän läksi, jo on ennätetty kaski polttaa, ohra kylwää ja leikatuksiki saada.

ww. 25, 26. Josta sanallakaan ei ole mainittu, jonka nimeä ei tunneta.

ww. 29—32. Kenen oli weli, kenen isä taikka wielä sulhasensaki merimatkalla (kaupalla).

ww. 38—40. Saako saarelle nousta ja siellä jonkun ajan elää? Pian jälle lähtewän ei tarwitse wenettänsä kumota.

ww. 59, 60. Saat sekä laulella että leikkiä lyödä ja tanssiaki.

w. 64. Tyttöin kauniissa seurassa.

w. 74. Saari oli hywin asuttu monilla kylillä.

ww. 75—78. Joka paikassa warustettiin sotaa häntä wastaan.

ww. 99—102. Runo leikin wuoksi wälistä ottaa selittääksensä jo ilmanki kyllä selwiä asioita; teeskennelty yksinkertaisuus.

ww. 113—122. Kaikki paikat oliwat entisellään, tupa ainoastaan kadonnut ja metsää paikalle kaswanut.

ww. 125—130. Surussaan muistelee entisiä, iloisia aikojansa.

ww. 133—136. Itki kadonnutta äitiänsä; k. ww. 99—102.

ww. 141, 142. Olet jo niin aikoja sitte kuollut, ettei merkkiäkään sinusta enää ole jälillä.

ww. 146—152. Äiti oli poikaansa kotiin odottaessa jonkun kerran käwäisnyt entisellä asuntopaikallansa. Hänen jälkensä Lemminkäinen hawaitsi ja rupesi niitä seuraamaan.

ww. 155—160. Sinne oli äiti sodan aikana paennut ja siellä siitä ajoin elellyt.

ww. 166, 167. Se nyt enää ainoana suruna, että oli silmänsä punaiseksi itkenyt.

w. 174. K. XXVIII: 78.

ww. 179—182. K. XVI: 79.

ww. 191—194. Siell' oli sima-astioita ja kananmunia röykköttäin, outoja mehiläispatsaita, ja olut juoksi seipäiksi werratuista hanikoista.

ww. 203—206. Mielellään olisi itsensä syyttömäksi tehnyt, mutta kun ei tahtonut walhetellakkaan, niin keksi suden ja hawukan wertauksensa.

30 Runo.

ww. 5—12. K. XXVIII: 130—138; Lemminkäisen oma mielenpito, purren waikeroimiseksi käännetty; k. VIII: 49—60, XIX: 48—60.
w. 16. Honganpintaisista laudoista tehty.
w. 27. Kaksi päämiestä, kumpiki joukkonensa.
w. 35. Keskelle, s. o. sekaan.
w. 38. Joka jo ilmankin oli kowin woimallinen.
w. 42. Sotapursia tehtiin ennen wanhaan lohikäärmetten muotoisiksi.
w. 49. Pakkasta arweltiin Pohjan akan sikiöksi.
ww. 67—72. Epäys- eli kieltosanat.
ww. 77—82. Kun loitsija paluutti jonkun pahan sinne, josta oli tullutki, niin hän tawallisesti neuwoi sen siellä tuhotöitänsä tekemään.
ww. 89, 90. Tasaista, sileätä jäätä.
ww. 101, 102. Linnasta ei annettu, mitä pyysi, ja lienee wielä muutenki pahasti wastattu, koska Lemminkäinen toiwottaa sille kostoa.
w. 106. Paisuwa tulwawesi häwittäköön.
ww. 113—116. Lienee enemmin härnäksi, kun toden teolla, nämät sanat lausunut.
ww. 119—122. Siksi että wiimein kosto saawutti.
ww. 123—132. Wanhempiansa, warsinkin äitiänsä, muinais-aikoina useinki muisteliwat.
w. 128. Jo arwelee kuolleeksi. Tuonelassa luultiin wainajain ennen totutuita töitänsä harjoitteleman; k. VI: 83, 84.
ww. 141—144. Tuuli ja aurinko owat ainoat tuttawamme, niistäki jälkimäinen usein katoaa.
ww. 145—152. Luontonsa mukaan Lemminkäinen yht'äkkiä luopi huolet mielestään ja kääntyy tyttöin elämää muistelemaan.
ww. 153—158. Päättää täydellä turwalla ei wielä kowaa hätää olewan.

---

31 Runo.

ww. 2, 3. Sai ne jotensaki itsewaraisiksi.
w. 12. Wenäläiset jo silloinki harrasteliwat kauppaa.
ww. 16—18. Mailmassa mies tulee joksiki, kotinurkissa usein ei muuksi, kun wanhempainsa ristiksi.
ww. 33—40. K. XXII: 7, 8.

w. 54. Sanoi pilkalla sotijaloksi, kun Kalerwon koko sotawäki nyt oli siihen poikaan supistunut.

ww. 57, 58. Päiwän sana wälistä näyttää pidempääkin epämääräistä aikaa osottaneen.

w. 60. Lehmuspuusta tehtiin kapineita, joita tahdottiin siewän näköisiksi.

ww. 64—66. Untamon pelko lapsen sanoilla osotettu.

w. 66. Äitini kyyneleet.

w. 70. Julmimmatkin ihmiset usein kawattawat suoraan surmata sen, josta pelkääwät pahaa itselleen, jonka tähden koettawat siitä muulla tawalla lopun saada.

ww. 79, 80. Ei ollut millänsäkään koko yritykse8tä.

ww. 95, 96. Kohenteli walkeata paremmin palamaan.

ww. 109—114. Piirusteli tammeen kuwia sotahaluisen mielensä osotteeksi.

w. 122. Waaksan entiselle pituudellensa lisäksi.

ww. 126—128. Huolettomalla hoidollaan saatti lapsen kuolemaan ja wiskoi kätkyen tuleen, kun sitä ei enään tarwittu. Kätkyet silloin oliwat pieniä, halpaisia, tawallisesti yhdestä puusta kawerrettuja tahi päreistä tehtyjä koppia, jotka ripustettiin orsista kiikkumaan.

ww. 130—132. Syyn itsellensä antaen, kun oli pannut hänen sopimattomaan työhön, jo kokee laittaa häntä sopiwampaan.

ww. 135, 136. Luultawasti peräti toiseen paikkaan, kun mihin oli neuwottu.

w. 145. Ei ole kasken näköinenkään.

ww. 149, 150. Pahottelee hywän metsänsä menettämisestä.

ww. 167, 168. En pääse tawalla enkä toisella aitauksen sisään.

ww. 173, 174. Pilasi elot paljaaksi kahuksi.

ww. 188—190. Runo pilkallisesti käyttää äijän sanaa.

---

32 Runo.

w. 4. Tiedusteli jo illalla ennen.

ww. 11—12. Isommissa pereissä leiwottiin joka aamu, mitä päiwäksi tarwittiin; emännän ei siis tarwinnutkaan erittäin Kullerwoa warten leipomaan ruweta.

ww. 15, 16. Laitti kauniimman näköiseksi päältä-päin.

ww. 21, 22. Elä nyt, waikka näin kauniinki leiwän saat, sitä kohta syömään rupea.

ww. 27—158. Karjanluku monilla erityisillä pienemmillä osilla (k. VIII: 135—138 muist.). Semmoisia owat uloslasku-sanat, syöttö-, kaitsento- ja kotiinsaatto-sanat, otsonsanat j. n. e.

ww. 55—58. Tuoreilta, ruohoisilta paikoilta.

w. 66. Se olisi emännän häpeä ollut, jos parempaa karja-onnea ei olisi ymmärtänyt loitsia.

w. 76. Kesanto-pellolle tahi nurmelle laitettiin joka ilta karjan sawua eli suitsua lastuista, jotka sytytettiin palamaan ja peitettiin turpeilla eli mullalla yön ajaksi kytemään. Se tehtiin sääskien karkottamiseksi, jotka metsästä karjaa seurasiwat.

w. 88. Kankaita, joilla lehmät kokoowat piimää (maitoa) utariinsa.

w. 92. Paimenet laitumella soittelewat torweansa, milloin karjan yhteen kokoomiseksi, milloin metsän petoin säikyttämiseksi, milloin toistensa huwiksi.

ww. 99, 100. Erinomaisen syömähalun saatuasi.

ww. 101—104. Aineita, joita karhu wäli-aikoina mielellään syöpi.

ww. 105, 106. Ilman minun lehmittäni.

ww. 107—114. Häwäistys-sanat.

ww. 117, 118. Jos tahdot woimaasi ja urhoollisuuttasi osottaa.

ww. 127—130. Lumoo karhun silmät niin, että luulee lehmiäni muiksi aineiksi.

ww. 135, 136. Metsän petoja wertaa metsän haltian koiriksi.

ww. 153, 154. Metsän wäki, korwen ja salon haltiat.

---

33 Runo.

ww. 6—10. Paimenen wirkaa katsottiin alhaiseksi, johon huonokuntoisetki kelpasiwat.

ww. 13—16. K. VIII: 49—60.

ww. 29—32. Muuta sukuperintöä hänellä ei ollut; weitsen arwattawasti oli äitiltänsä saanut.

ww. 45—48. Lienewätpä wielä omaa saalistansaki tällä neuwollansa muistaneet; k. XV: 97—100.

ww. 67—70. Muutti loitsutaidollaan lehmäin muotoisiksi, minkä Pienikki lehmän, kunka Kyytän näköiseksi.

ww. 79, 80. Loitsijan piti määrätä, mihin asti tahtoi työnsä waikuttamaan.

ww. 85, 86. Paimenet illalla kotiin tullessa jo ulompaa ilmoittawat

tulonsa torwella, jotta waimowäki tietäisi karjaa wastaan ottamaan walmistua.

w. 97. Orjia oli kahdenlaisia: osto-orjia ja palkkalaisia. Edellistä lajia oli Kullerwo.

w. 101. K. XXXII: 76.

ww. 103, 104. Silmänsä oliwat lumotut, ettei wieläkään tuntenut.

ww. 105—108. Pedot eiwät ennen, kun wasta lypsylle ruwetessa, karanneet päälle; niin heitä oli käsketty.

w. 112. Muuttui mustan-näköiseksi.

---

34 Runo.

w. 4. Iloissaan emännän pilkan kostosta.

ww. 23, 24. K. IV: 97, 98.

w. 26. Yhtä kaikki, minne päätyisi.

ww. 35, 36. Minull' ei ole muuta kotia, kun korpi, j. n. e.

w. 39. Kodittomana jäisiä teitä polkemaan.

ww. 43—48. Huolissaan yht'äkkiä urhastaikse, muistaen jotain wieläki woiwansa.

ww. 52—54. K. XXXI: 41 ja seur.

w. 53. K. XXXI: 66.

ww. 69, 60. Metsän wäkeä eli haltioita.

w. 88. Kolmen kuohuwan kosken siwutse.

w. 105. Weden takainen, s. o. kaukainen, tuntematon.

ww. 110—112. Ei tiedä itsensä wasta Untamolassa syntyneen; k. XXXI: 45—51.

ww. 117, 118. Manalanki hahmot wälistä kulkewat ihmisten ilmoilla, mutta ei eläwin silmin.

w. 125. Kun pojan onnettomuus seurasi sodasta, niin siitä äiti wertaa hänen sotaan kadonneeksi.

ww. 133, 134. Ei tawalliseen surmaan, waan tietämättömään, josta ei ollut sanaakaan saatu.

ww. 147—152. Muuta wastausta en saanut, kun wuorten ja kangasten kajahuksen; k. VIII: 48—60.

---

35 Runo.

ww. 5, 6. Ei tullut sittenkään entistä mielewämmäksi.

w. 10. Haapaiset wenceet oliwat kepeimpiä, eiwätkä pehkauntuneet wedessä niin pian, kun mäntyiset.

ww. 16, 17. Repaleiksi ja pirstoiksi.

ww. 22, 23. Osottaa Kalerwon weron-alaisella maalla asuneen.

ww. 43, 44. Reessä istujan tulee wilu kylmällä säällä.

ww. 54—58. Jos lieneeki Kullerwo weron wientiin lähtiessänsä arwellut samalla matkalla puolisonkin itsellensä hankkia, koska oli kihlauksilla warustettu.

ww. 71, 72. Löytyy suurempi-sukuisia, kun minä, löytyy kehnompiaki.

ww. 78—86. Tytön hiljainen kertomus onnettomuutensa syystä hywin sopii Suomalaisen luontoon. Joku toinen hänen sijassansa olisi sanaakaan wirkkamatta heti tehnyt, mitä hän sitte wasta teki.

ww. 95, 96. Wimmassaan eli raiwossaan.

ww. 107, 108. On kun olisit kauwan sairastanut ja siitä wironnut.

ww. 113, 114. Marjatiellä kadonneen, tuntemattoman sisareni.

ww. 119, 120. Tawallista kuolemaa ei nyt minunkaan sowi semmoisen kauhistawan työn perästä odottaa, mutta en tiedä, menenkö metsään surmaa hakemaan, wai hukutan itseni meren aaltoihin.

w. 123. Suomi silloin ei ollut yhteinen maan, waan eri paikkakunnan nimitys, kuin Sawo, Karjala, Häme j. n. e. wieläkin owat; k. XX: 15, 16.

ww. 129—134. Nyt koston himo taas yht'äkkiä leimahti mieleensä ja syrjäytti kaikki muut ajatukset.

36 Runo.

ww. 11—14. Sen luultiin pikemmin surmansa saawan, joka ilman tositarpeetta läksi sotaan; häntä ei jumalatkaan ottaneet suojelaksensa.

ww. 17—24. Arweltiin wainajain Tuonelassa pysywän melkein semmoisina, kun sinne tultuansakin oliwat, ja siitäpä syystä ei ollut kuolema kowin wanhana, heikkona ja riutuneena mikään erittäin toiwottawa asia.

w. 28. Pidätkö minua enää senkään arwoisena, että edes itkisit minua.

ww. 35, 36. Tämä wertaus ei suinkaan taitanut liioin Kullerwon mieltä ilahuttaa.

ww. 44. Rumasuisen ja kowapäisen.

ww. 59—64. Ettei saisi äitiltänsäkin yhtä kowaa wastausta, puhuttelee häntä hellimmillä sanoilla.

ww. 66—68. Kysymyksesi jo osottaa, sinun ei tunteman äitin sydäntä.

ww. 75, 76. Suuressa surussani en jaksa suorana olla.

ww. 77—79. Kun pelkään moitittawan itkuani.

w. 84. Sotawäki matkallaan soitteli, niin Kullerwokin, waikka ihan yksinään kulkiessa.

ww. 92, 104 ja 114. Erilaisia kuolleita lienee erilaisilla hewoisilla hautaan saatettu.

w. 124. Edellisiä mieron eli wieraan wäen ei tarwinnut haudata, kun emäntä wielä oli elossa, mutta nyt hänenki kuoltuansa, ei enää ollut ketään omaisistansa, joka olisi hänen maahan laittanut, jos ei Kullerwo ottaisi palataksensa.

w. 134. Ostosaipualla.

w. 139. Itkuwirsiä kuolleelle weisataan erittäinki wuoteelta olille nostettaissa, pestäissä, liinattaissa, arkkuun pantaissa, maahan wietäissä j. n. e. Ne wirret owat hywin wanhoja ja outosanaisia. Weisaajat eli itkijät owat joko omaisia tahi wieraita, palkatuita.

ww. 149, 150. Muuta muistomerkkiä entisestä talosta ei jäänyt, kun kiukaan kiwet ja pihlajat pihalla. Pihapihlajat owat hyötökaswuisemmat metsäpihlajia.

ww. 155—158. Tunnusteli, wastaisiwatko enää wähänkään lämpimältä.

ww. 167—170. K. XXXV: 45—64.

ww. 171—176. Näytti kun olisi koko paikka surrut ja walittanut, kun ruohot ja kukat eiwät enää olisi entisessä ihanuudessansa; k. VIII: 49—60.

ww. 181—184. Arweli, eikö olisi parasta kerrassaan lopettaa koko onneton elämänsä.

ww. 188—192. Kullerwo arweli: monta wiatontaki miekka menettää, miksi ei siis minuaki syyn-alaista? K. VIII: 49—60.

ww. 194—198. Tawallisella pistämällä ei saattanut itseänsä lopettaa kun miekka oli liian pitkä siihen.

37 Runo.

ww. 2—8. Suuren surun ehkä ylimääräinen kuwaus.

ww. 11, 12. Laiwoilta, kauppa-alukjilta.

ww. 25—58. K. X: 182—224.

ww. 29, 30. Orjat ihastelivat kaunista kuwaa, ja ihastuu se jo ilmanki, joka näkee työnsä menestywän; he muka luulivat uuhta tahdottawanki.

w. 32. Susi sinua lienee tahtonut, en minä.

w. 59. Ei liene tawallista ollut ihmisiä kuwailla.

ww. 63—70. Kädet, jalat j. n. e. eiwät heti walettaissa tulleet niin täysiwalmiiksi, etteiwät tarwinneet jälkiperäistä muodostamista ja somistamista.

ww. 65, 66 ja 71, 72. Siwumennessään runo muistuttaa siitä, kuinka saattamaton ihminen on Luojan töitä tekemään.

ww. 93, 94. Lieneekö toiwonut, Wäinämöisen woiwan sille loitsumahdillaan hengenkin antaa.

ww. 101, 102. Ilkastellen; ei ole awosuinen lärppä.

ww. 104—108. Heti älysi, ei oikein tarwinnut katsoakkaan.

ww. 119, 120. Siellä rikkaat ja suurelliset wielä riitelewät ja sotiwatki siitä.

ww. 125—138. K. IX: 315—322, XVI: 141—162.

ww. 127, 128. Antamasta kullan ja hopean houkutella itsensä.

ww. 131—138. Elkää walitko waimoa rikkauden tähden, se waan saattaa kylmäkiskoisuutta.

---

38 Runo.

w. 8. Pohjolan emännällä oli muitaki tyttöjä; k. XIII: 3—6.

ww. 16—18. Sanomat silloin eiwät kulkeneet wäleen, jonka tähden Pohjolan emäntä ei wielä ollut tietoa saanut tyttärensä useampia kuukausia (k. XXXVII: 9, 10) sitä ennen tapahtuneesta surmasta.

w. 21. Puhuttelee kaunistus-sanoilla, paremmin toista suosittaaksensa.

ww. 39, 40. Yhtä jos olisin metsän pedoille tyttäreni työntänyt.

ww. 41, 42. Hylättäwille kosijoille usein tahallaan annettiin loukkaawia sanoja.

ww. 46—48. Tytöillä itsellänsäkin oli walitsemisen walta; k. XVIII: 225, 226.

ww. 47, 48. Hywä-onnisen emännän päiwille; k. III: 273, 274, VIII: 27—30.

ww. 51—56. K. ww. 41, 42.

ww. 67, 68. Jalkojaanpa waan taisiki liikuttaa, seppo kun oli käsiwartensa wartalon ympäri lyönyt; k. XXXV: 51, 52.

ww. 70—72. Ilkastellen toisen uhkausta.

ww. 77, 78. Muistuttaa woiwan itsensä kalaksi loitsia; k. VIII: 135—138, XVI: 131—134, XXVIII: 20, 21.

ww. 81, 82. Uhkaa samassa hauwiksi muuttaita ja takaa ajamaan lähteä.

w. 91. Jäniksellä usein kuwataan kowa-onnista, turwatonta. Koki mielen taiten suututtaa Ilmarista, jos eikö sitte suuttuneena heittäisi häntä.

w. 95. Uusi kylä taisi olla paikan eri nimi.

w. 99. Kylän asukas taikka joku toinen matkamies.

w. 102. Taisipa wielä Ilmarisen herättyäki kisata ja hilastella tytön kanssa.

w. 107. Semmoisen riehkinän, kun tytöllä oli tuntemattoman miehen kanssa, arweli lokille paremmin sopiwan, ja sentähden loitsei hänen lokiksi.

w. 124. Kahta sen wertaa, kun tawallisesti.

ww. 131—133. Warakkaassa talossa pitääki tawaraa olla sekä jokapäiwäisiksi tarpeiksi, että muille myydä ja säästöön panna; k. X: 226—228 ja 231—234.

ww. 138, 139. Ei tarwitse huolta pitää kynnöstä ja kylwöstä, eikä myös kaswusta surra.

---

39 Runo.

ww. 1—5. Ilman edellisen runon kertomia tapauksia ei sammon ryöstöstä olisi tainnut mitään tulla. Ilmarinen siihen ehkä ei olisi myöntynyt, ja kuitenki taisi olla tarpeellista, että hänki, sammon takoja, yhtyi siihen.

ww. 31, 32. Laittoi kultakoristeita päälle.

w. 34. Joka loisti eli hohti kuin tulenliekki.

ww. 36—38. Oliwat niin kirkkaita, että kuu, aurinko ja tähdet kuwastuiwat niissä, taikkapa warsinaisillaki kuun j. n. e. kuwilla koristetut.

ww. 51, 52. Nuoren hewoisen, ei sanan jälkeen suwikuntaisen ja warsan

w. 53. Eri paikoillaan kumpainenki.

ww. 62—86. K. XXX: 5—12, XXXVI: 171—192.

ww. 72—74. Palaawat alinomaa ryöstöretkiltä suurilla tawaroilla; k. XI: 170—172.

ww. 77—80. Minä, joka saattaisin wihollistenki pelkona olla, nyt olen niin surkeassa tilassa, ettei minua pelkää huonoimmatkaan eläwät.

w. 88. Työnsi purren wesille ja luki siinä tilassa tawalliset wara- ja onnistussanat.

w. 98. Ilman soutamatta, jouten.

ww. 111—114. Runo juuri sitä warten lieneekin laittanut muut ensin yrittelemään, jotta Ilmarisen soutu tulisi sitä suurempaan kunniaan.

w. 123. K. XXX: 93, 94.

ww. 136—138. Rantakansa tawallisesti jo kaukaa tuntee lähiseutuiset weneet, ja erittäinki tunnettawa lienee Wäinämöisen wene ollut.

w. 163. Sen arwattawasti oli uutta wenettä warten weistänyt, eikä raskinut nyt wieraalla rannalla lahoomaan jättää.

ww. 172, 173. Tawallinen sanalasku.

40 Runo.

ww. 4—6. Matkattawa wesi oli joku pitkä maajärwi tahi leweä joki ja sen waiheilla ensin kuiwempia maita, sitte weteliä, soisia, ja lopulta, ennen merelle päästyä, tuli koskia eteen.

w. 22. Woi kyllä olla joku isompikin haukiin werrattu kala.

w. 26. Joka, kuin koira maalla, wedessä ajaa pienempiä kaloja.

ww. 33, 34. Kun täytyi kowin alas kumartua weneen alta kalaan osatakseensa.

ww. 39—42. Sanalasku: huonompiki mies menee joukossa mukiin.

ww. 51, 52. Toimi ei siinä, missä pitäisi, kyky ja mahti missä kussakin, ei waan tarwepaikassa.

ww. 70—74. Kun näki ison, leweän leukaluun hampainensa, alkoi heti miettiä, eiköhän siitä woisi saada jotain tarwekalua.

ww. 81, 82. Olisiko jossain ennen semmoisen kanteleen nähnyt; k. XLI: 10—12.

w. 94. Oli nimittäin jouhikantele, johon määrä kalanleuka ja myös käyrän nimitys (k. XL: 6) paremmin sopii. Se oli noin kyynärän pituinen, kolmella jouhikielellä warustettu kapine, jota soitettiin jousella melkein kuin wiulua.

w. 97. Käski kaikkia.
ww. 108—110. K. XIII: 63—66
ww. 129, 130. Joku kulku=ukko, joka lämpimän tähden oli uunin päälle kiiwennyt.
ww. 141—146. K. VIII: 49—60.

41 Runo.

w. 2. Kiwelle, jolta tahtoi iloa herättää.
ww. 9—12. Tunsi nimittäin luonnossaan, jotain erinomaista nyt woiwansa matkaan saattaa.
ww. 14, 15. Edellisessä runossa mainittuin turhain yritysten suhteen Wäinämöisen soitanta oli sitäkin suuremman kunnian ansaitsewa; k. XXXIX: 111—114.
ww. 21—26. Nelijalkaiset ensin yhteisesti nimitetyt, nyt muutamia niistä erityisesti.
ww. 27—32. Metsän wäki kuunteli metsässä, ei lähtenyt sieltä lähemmäksi.
ww. 41—48. Samoin kuin nelijalkaisista, nimitetään linnuistaki muutamia erittäin.
w. 50. Pään päällä, hartioiden kohdalla.
ww. 61—90. Ensin nimitettiin maa=eläwät, sitte ilman ja nyt wiimeiseksi wedenkin eläwät, sekä niiden haltiat, jokaisen laadun erittäin.
ww. 67—72. K. ww. 21—26 ja 41—48.
ww. 87, 88. Oli waiwaloista siksikään wedestä kohottaita.
ww. 97—101. Suloisen soiton waikutus. Soiton waikutuksista katso myös XL: 132—138, XLII: 45—48, XLIV: 115—168.
ww. 102—116. Runollinen ylimääräisyys.
w. 126. Sotkalla sitä ennen ei liene höyhenwerhoa ollut.
ww. 131—136. Soiton korwin kuultawa suloisuus oli kyyneleihin yhtynyt ja silmin nähtäwäksi kauneudeksi muodostunut.

42 Runo.

w. 4. Tähän asti oliwat kapeampia wesiä kulkeneet; k. XL: 4—6.
w. 5. Kun kylmät pohjoistuulet tuliwat Pohjolasta päin, niin siitä

Pohjolaa nimitettiin kylmäksi kyläksi, jos ei muuten olisikkaan ilma siellä erittäin kylmempi ollut kun Kalewalassaki.

ww. 9, 10. K. XVIII: 234.

ww. 15, 16. Tawallisesti kysyy talonwäki ensimmäisiksi sanoiksi, mitä wieras tietää eli mitä wieraalla kuuluu.

ww. 25, 26. Yhtä wähän kun pyytä ja orawaa, käypi sampoa useammalle jakaa.

ww. 27—30. Nämät sanat lausui ikään kuin härnäämiseksi.

w. 39. Miehet toisista taloista.

ww. 41—48. K. XLI: 97—101.

w. 51. K. XXVI: 190.

ww. 52—54. Soiton waikuttama uni ilman olisi liian aikaiseen loppunut.

w. 57. K. X: 90.

w. 64. Kulettiwat wähitellen, ei yhteen menoon.

w. 70. Meri sinisen taiwaan kajeelta itseki sinertää.

ww. 81—86. Woipi wielä monta seikkaa sattua, ennenkun kotona olemme.

ww. 105, 106. K. ww. 58—60, X: 237, 238.

w. 124. Ukkoon tawallisesti aina turwattiin wiimeiseksi; k. II: 181—196.

ww. 129—131. Uswan ja sumun luultiin Uduttaren hengittämästä tulewan. Toisin paikoin sanotaan hänen seulowan utua ilmasta alas.

ww. 138—140. Innotus-sanoja.

ww. 157, 158. Päänsä merestä kohottaminen oli Iku-Tursolle waikeata, waiwaloista työtä; k. XLI: 87, 88.

ww. 169—172. Hädissään heti tunnusti aikomuksensa.

ww. 181—184. Kiinitys-sanoja.

ww. 197—202. Muinais-aikoina taisi Suomalaisilla waan kuusi päätuulta olla, **koillinen** ja **lounas** tuliwat sitte myöhemmin lisäksi.

ww. 214—216. Erinomaisia mahtitöitä ihminen ei woinut uudistellen tehdä. Ilmarinenki ei saattanut uutta sampoa Kalewalaan takoa, kun kerran oli mahtinsa Pohjolan hywäksi menettänyt.

ww. 218—224. K. XXXIX: 12—14.

ww. 229, 230. Weneessä ei pidä hätäytyä ja neuwottomaksi heittäytyä.

ww. 231, 232. Tawallinen sanalasku.

ww. 236. Warpe-laudat, noin puolen kyynärän lewyiset, nidottiin wit-

soilla weneen laitoihin niiden korotteeksi, ja wälistä korotettiin wielä warppeetki toisilla, ohuilla, räpeiksi sanotuilla laudoilla.
ww. 241—250. Myrskyn asetus-sanoja.

---

43 Runo.

ww. 14—16. Katso, onko mitään haittaa edessämme tahi näkyykö ketään jälestä tulewan.
ww. 23, 24. Näki jotain pohjoispuolelta haamottawan, jota arweli pieneksi pilweksi.
w. 27. Wäinämöinen pelkäsiki takaa ajettawan.
ww. 31—34. Arweli laiwaa saareksi ja laiwawäkeä linnuiksi.
ww. 49—56. Mielellään eiwät olisi ruwenneet sotaan paljo suurempaa Pohjan joukkoa wastaan; k. XXXVI: 11—14.
ww. 53—56. Wahwan soudun ja wenejuoksun kuwaus.
ww. 65, 66. K. XXVI: 190, 195.
ww. 77, 78. Idästä länteen ja poikkipäin Pohjolaan.
ww. 95, 96. Jo-han se woisi wähemmästäki painosta tapahtua.
ww. 100—102. Joko nyt paremmin, kuin ennen kotonasi, tahtoisit sammon jakoon ruweta?
ww. 111, 112. Kowassa aallokossa.
ww. 113—116. Se, mikä oli rautaa tahi kiweä.
ww. 117—120. Mikä oli puuta tahi muuta weden päällä pysywää ainetta.
ww. 127—132. Tuosta wähästä alusta Suomeen aikaa woittain wielä karttuu hywäkin onni.
ww. 135—138. Koko waltansa ja arwonsa oli sammossa.
w. 148. K. XII: 55, 56.
ww. 151—154. Aallon kulettamia.
ww. 161, 162. Ohra- ja ruiskaswun menestykseksi.
ww. 167, 168. Aina loppuun asti hywin ja kunniallisesti elää.
ww. 171, 172. Ihmiset silloinki pitiwät itsiänsä Jumalan lapsina.
ww. 175—180. Päiwäpaisteen ja muiden ilmawaihetten warassa oli ihmisten ajallinen onni.

---

44 Runo.

ww. 2, 3. Kun matka kuitenki paremmin puolin oli onnistunut.
ww. 5—8. K. XLII: 214—216.
ww. 10—60. K. VIII: 49—60.
ww. 21—24. Koiwut, jotka kaswawat paremmilla paikoilla, ulompana ihmisten tiloilta.
ww. 30—36. Milloin laskewat mahalaa juodaksensa, milloin wuolewat jälttä syödäksensä, milloin kiskowat tuohta muiksi tarpeiksensa.
ww. 54—56. Lehdet ensin kellastuwat ja kalwettuwat, sitte tuuli ne kokonaan karistaa maahan.
ww. 65, 66. Kun kanteleena tulet suloisesti soimaan.
w. 70. Onki nykyaikaisten kanteletten koppa koiwusta, lepästä, kuusesta tahi muusta puusta.
w. 72. Koiwu ei kestä nauloina.
w. 81. Käen kukkuminen Suomalaisten korwissa kun kuului suloiselta, niin runo, suloa kanteleelle ko'otessansa, teettää naulat sen kukkumasta kullasta; k. II: 223—232, IV: 24 ja 211—222, XXII: 151, 152.
w. 85. Wanhan-aikaisissa waskikanteleissa oli waan wiisi kieltä, nykyaikaisia kanteleita wälistä tawataan useammalla kahdeksistollaki eli oktaawilla.
ww. 87—104. Siitä se Suomen laulanto tuliki ilon- ja surunsekaisen laatunsa saamaan.
w. 96. Jott'ei ylen rohkealla lähenemisellä säikähyttäisi ja hämmentäisi neitosta laulussaan.
w. 109. Waskikanteletta soitetaan molemmilla käsillä, jouhikanteleen kieliä (k. XL: 94) painettiin waan wasemman käden sormilla, jousi oikeassa kädessä.
ww. 115—168. K. XLI: 14—104.
ww. 115—120. Wielä parempi kun entinen kantele, sai tämä hengettömätki olennot liikkeelle (k. ww. 151—168).
w. 122. Kirjoja, s. o. kirjawia kuwia, naisilla on tapana neuloa koristeiksi paitoihin, lakkeihin, kintaisiin, wöihin j. n. e.
ww. 147, 148. Ei syönyt wälillä eikä päästänyt myötään lewolle mennäksensä.

---

45 Runo.

ww. 9, 10. Millaisen surman woisi laittaa.
ww. 13—18. Synnytti yhdeksän pahaa sikiöä ihmisille surmaksi. Äiti

itse pimeää, ilotonta aikaa wiettäen kyllä wähän taisi ihmisiä säälitellä.

w. 20. Lähetti ne loitsu-mahdillaan.

ww 37, 38. Sairaat yksillä wuoteillansa, joita ei kenkään enää ollut korjaamassa, makasiwat niin kauwan, että lattia jo alkoi lahota j. n. e.

w. 41. Tuonelasta tulleita tauteja wastaan.

ww. 45—48. Taudit oliwat joko Jumalan lähettämiä eli säätämiä (luojan luomia) tahi pahain ihmisten nostamia (poiken luomia, rikkeitä, panema-tauteja). Edellisille loitsijat harwoin taisiwat mitään woida.

ww. 54—56. Kääntää taudin itseä nostajatansa wastaan; k. XXX: 77—82.

ww. 65, 66. Anna tulinen woima miekalleni.

ww. 79, 80. Niitä ei tarwitse kenenkään sääliä ja armahella.

ww. 84, 85. Joka istuen kipukalliolla jauhat kipuja jauhinkiwellä hienommiksi, lauheammiksi.

w. 96. Kiputytön awuksi.

ww. 109, 110. Loitsijat lukemistensa muassa käyttiwät myös monenlaisia woiteita; k. IX: 229, 230, XV: 136.

ww. 113—120. K. IX: 263—270, XV: 196—198.

ww. 123—128. K. ww. 45—48.

---

46 Runo.

w. 8. Pahastui, kun ei ollut lähettämillä taudeillansa Kalewalan wäkeä surmatuksi saanut.

ww. 9—12. Loitsijain wallassa oli metsänpetoja toisten wahingoksi nostaa eli lähettää.

ww. 22—26. Koristus- ja taikakuwia keihään terällä ja warrella; k. XXXIX: 36—38.

ww. 30—34. Karhua piti hywillä sanoilla suositella, että antaisi karjan rauhassa elää; sentähden hänen sijaksensaki ei kelwannut paitsi kulta ja säteri. Samasta syystä luuloteltiin hänen itsestään kuoliaaksi kaatuneen (ww. 40—44 ja 135—140). Sillä mielellä häntä myös mainittiin moninaisilla lempisanoilla (ww. 35, 37, 38, 45, 46, 50, 56, 62, 129, 130) ja hywiteltiin muulla tawalla (k. ww. 95—98, 107—112, 155—158). Niin toiwottiin karhun suwun tahi haltiain ei kostoa hankkiwan tapetusta heimolaisestansa.

w. 42. Risuja werrattiin karhun kaatioiksi.
ww. 43, 44. Oma kömpelyytesi siihen ei ollut syynä.
w. 55. Soitti wieraansa (karhun) kunniaksi.
ww. 63, 64. Tyhjänä tulija ei ilotellut.
ww. 68—72. Karja tawallisesti säikähtyy jo karhun wainustaki.
ww. 77, 78. Pienet ja kapeat niin suurelle wieraalle.
ww. 81—86. Hartahien toiwotusten somia wertauksia; k. XXV: 23 —26.
w. 100. Nyletytti nahan karhulta.
ww. 111, 112. Karhu itsekin tahi hänen hengen haltiansa ajatellaan wieraana pöydässä istuwan, kuin ylkä häissänsä (k. w. 187).
ww. 115—124. Karhun pidot eli peijaiset oliwat myös ikään kuin uhri-ateria metsän wäelle; k. XIV: 41, 42 ja 69—74.
ww. 127—130. Pitikö kauwanki rukoilla ja suostutella.
ww. 145—158. Sanat karhun pääkalloa metsään wiedessä.
ww. 157, 158. Joita ennenki hywäilit.
ww. 161—168. Julkiseen paikkaan ja kauniisen honkaan, josta hywin näkyi siwukulkijoille.
ww. 175—178. Leikkipuhe; kyllä pimeässäki laulaa näkisi.
ww. 183—194. K. XV: 196—198.

47 Runo.

ww. 7—12. Runo osaawasti laittaa ne Pohjolan emännän saatawille.
ww. 15—18. Entiseen sammon paikkaan; k. X: 237.
ww. 21, 22. Lieneekö sekä tulen että tuluksiet pois loitsinut.
ww. 34—38. Arweli, mikä syynä, kun näin kauwan wiipywät pilwen tahi muun warjon takana.
ww. 41, 42. Sukat ja kengät oliwat ennestään tuttuja, pimeässä niitä ei kyllä kukaan nähnyt.
ww. 49, 50. Hoidella ja isommaksi kaswatella.
ww. 73, 74. Hywin iso, leweä joki.
w. 83. Luultawasti joku toinen, kun nykyinen Newan joki; k. XX: 15, 16.
w. 96. Tulta on waarallinen etsiä.
w. 99. Luoma-tiloilta.
ww. 119—121. Kalat oudostuiwat järwen kuohuntaa ja ajatteliwat, mikä jo olisi paras neuwo.

w. 130. Kaikin paikoin, joista toiwoi nielijänsä tulewan.

ww. 161, 162. Paremman aineen puutteessa wanhaan aikaan ehkä kudottiinki werkkoja niinestä ja katajan kuoresta tahi juurista.

ww. 163, 164. Werkkoja painetaan wieläki parkkiwedessä, josta tulewat lujemmiksi, ja sanotaan paremmiksi kalastamaanki tulewan.

ww. 175—180. Runo arwelee, jo kalainki kummastelleen niitä huonoja pyydyksiä, ja kääntää arwelunsa kalain sanoiksi; k. VIII: 49—60.

ww. 187—192. Ajat eiwät huonone, kuin moni lyhytmielinen luulee, waan entisten menneitten sijaan tulee uudet kahta paremmat.

---

48 Runo.

ww. 5, 6. Muistelee ensimäisen liinaisen nuotan hankintaa; k. XLVII: 163, 164.

ww. 11, 12. Kun oli kowa kiire; sentähdenpä oliki joka ainoa kynsi yht'aikaa työssä.

w. 40. Huonoja, kelpaamattomia ahwenia.

w. 76. Lewäsuu.

ww. 99, 100. K. XX: 15, 16.

ww. 106—108. Kannon-juurissa tuli wielä kauwan pitkittää kytemistänsä metsän, kaskien ja soiden palon jälkeen.

ww. 111—122. Kowan puheen sijasta loitsija wälistä käyttää hywiä, imartelewia sanoja.

ww. 121, 122. K. XXIII: 35, 36.

ww. 123—128. Metsä- ja kalastusmatkoilla tulta kuletettiin kotoa pakkulassa, jota useinki kannettiin kattilan sisässä, ettei muuten tuulen hengessä wirisi riehkeämmästi palamaan. Kattila ilmankin oli matkalla muassa. Kielessä säilynyt sana kitkantuli eli kitkanwalkea muistuttaa Suomalaisten kitkuttamallaki tulta synnyttäneen. Sitä sanottiin myös tulen kirnuumiseksi, koska sitä warten pehmeämpään puuhun oli reikä eli kolo tehty, jossa kowempaa puuta pyöritettiin siksi kun tuli syntyi. Sitä muistutellaan seuraawissa tulen-synty-runon sanoissa: Panu poika aurinkoisen kirnusi tulisen kirnun, säkehisen säilähytti.

w. 134. Hädässä ei ollut aikaa katsoa, miten tuli.

ww. 141, 142. Tulen ja walkean saattamia kipuja.

ww. 145, 146. Joku ajateltu hengellinen olento.

ww. 156—158. Samoite.

w. 168. Ukossa Ilmarisellaki wiimeinen turwa.

---

49 Runo.

ww. 1—4. Waikka oliki tuli jälleen saatu, niin kuu ja aurinko yhä oliwat kateessa.

ww. 9, 10. Nuoret ja ikäpuolet, s. o. kaikki ihmiset; k. XL: 97.

ww. 15, 16. Seinän wieressä kiukaan takana makaamasta.

ww. 23—26. Ilmarinen, aina walmis takomaan mitä pyydettiin, ei näytä aina sitä ajatelleen, tulisiko työstänsä mitään.

ww. 29, 30. Epätietoisessa kohdassa arpa tawallisesti tuli neuwon antajaksi; k. XVIII: 184—196.

ww. 33—36. Arwaksi käytettiin seulantapaista kapinetta, pohja eri osiin jaettu ja kukin osa merkitsewä jotain erinäistä ainetta, paikkaa tahi muuta tiedusteltawaa kohtaa. Niin taisi joku osa merkitä tuulta, toinen wettä, kolmas metsää, neljäs noitaa j. n. e. Pantiin sitte kewyt lastu keskelle pohjaa ja juuri samassa, kun kysyttiin, saatettiin arpa liikahtamaan, josta lastuki tuli liikkeelle ja kulkemaan jonkun eri osan päälle. Siitä osasta, minkä päälle lastu seisattui, selitettiin arwan wastaus. — Monta muutaki tiedon saamisen keinoa löytyi, esimerk. kaikenlaiset unet, aaweet ja enteet. Korwain suhina eli soiminen tiesi uusia sanomia, harakan risotus, kissan silmiänsä hierominen, kukon tawattomalla ajalla laulaminen, poskipäiden ja leuwan kutkuminen tulewia wieraita, seinämadon napsutus, hyypiän huudanta, leppälinnun likeinen laulu kuolon sanomaa, jäiden tulo kewäällä talon rantaan häitä j. n. e.

ww. 39, 40. Ase, jonka kautta Jumala antaa merkin salaisista asioista.

ww 47—50. Lastu kulki Pohjolan osalle, ja sitte siitä tieto saatua, taidettiin arwalta uudelleen kysyä, mihin kuu ja päiwä siellä oliwat kätketyt. Osa-piireille sitä warten woitiin uudet merkitykset antaa.

ww. 61—66. Pohwastelewa wastaus.

ww. 65, 66. Ei pääse ilman, kun et tietäne päästö-sanoja. Kun loitsijat jotain kätkiwät tahi kiinnittiwät (k. VI: 125—128), niin tawallisesti samassa määräsiwät, mitä sanoja piti käyttää, jos tahdottiin sitä jälleen irti päästää.

ww. 71, 72. Näillä sanoilla waatii toista miekkasille.

ww. 81, 82. K. XXVII: 193, 194.

w. 90. Oliwat lujitetut loitsusanoja wastaan.

w. 96. Kolmiluku usein muissaki kohdissa waikuttawaisin (k. I: 145).

ww. 106—110. Pohjolan emännän, kun ei enää ollut entisellään, piti warulla olla Wäinämöistä wastaan.

ww. 121—124. Ei huolinut toista wiisaaksi tehdä taonnastaan, ainoastaan wiittomalla osotti sen tarkoitusta.
ww. 135—136. Edellisellä kerralla oli tullut rumempana, wäkewämpänä lintuna, nyt sitä wastoin suotuisempana, wähäwäkisenä.
w. 162. Tuwissa niinä aikoina oliwat pienet lauta-ikkunat, sentähden piti ulos pihalle mennä.
ww. 171—190. Tällä herttaisella terwehyksellä ja hartaalla toiwotuksella Wäinämöinen osottaa ilonsa kuun ja auringon jälle ilmaumisesta.
ww. 184—186. Ihmisten parhaita odotuksia kuulta ja auringolta.

50 Runo.

ww. 9, 10. Siiwon, kainun tytön ei sopinut mäkiä ja kukkuloita myöten hyppiskellä.
ww. 11, 12. Marjatan huwiksi ja onneksi.
ww. 27, 28. Ylempänä, kun että olisi maasta käteensä saanut, alempana, kun että olisi puuhun kiiwetä tarwinnut.
ww. 36—38. Tuli raskaaksi.
ww. 43, 44. Synnyttämisen tuskissa.
ww. 57, 58. Ei tiedetä, mitä sukua oli.
w. 62. Onko elätettäwä, wai kadotettawa; k. ww. 69—74.
ww. 69—74. Arweli niin oudolla ja eriskummalsella tawalla si'inneestä ja syntyneestä lapsesta ei ikinä hywää maalle tulewan.
ww. 79, 80. Niitä suuria syitä ja tuhmia töitä ei sen paremmin nimitetä. Tarkoitettaisiko Joukahaisen sisaren surmaa, wai Ilmarisen wäkinäistä Pohjolaan lähettämistä, waiko sammonkin itsewaltaista ryöstämistä Pohjolasta.
ww. 83—86. Ukko hämmästyksissään puoli-kuisen lapsen puhunnasta, paikalla ristei hänen ja ennusti hänestä koko maan waltiaan tulewan.
ww. 89—122. Ihmeteltäwä on, Wäinämöisen wastustelematta luopuneen entisestä arwostansa ja wallastansa.
ww. 101—110. Suomen nykyiset kansalliset ja kielelliset riennot näitä Wäinämöisen ennustus-sanoja par'aikaa owat toteumaan saattaneet.
ww. 115, 116. Maan ja taiwaan yhtymä-paikkaan asti. „Sieltä hän wielä kerran ilmi eläwänä tulee takaisin tänne", niin ainaki runolaulajat tawallisesti wakuuttawat; k. III: 123.
w. 129. Wiikate käypi tylsäksi.

ww. 131, 132. Wesi, joen mutkasta päästyänsä, kulkee laimeammasti.

ww. 143, 144. Aika, joka synnytti ja kaswatti Suomen laulun, ei ole enää jälillä.

ww. 147—150. Wieraskielinen wallaswäki, joka yhtä paljon kun puut korwessa suosii lauluani.

ww. 151—154. Tulin warhain wieraan esiwallan alle.

ww. 157, 158. Kylmille, pohjoisille maan rajoille.

ww. 173, 174. Yksi tuskastuu suomalaisiin sanoihini, toinen yksi-ääniseen nuottiini.

ww. 177, 178. Sanoo, ei taitawani laulaa kauniisti ja niin, kuin oikein pitäisi.

ww. 183—186. En ole, kun wallaswäki, käynyt etäämpänä oppia hakemassa.

ww. 188—194. Piti wääntää alinomaa työssä kiinni, etten saanut aikaa muualta oppia hakemaan lähteä, ja muutenkin olin silloin wielä pieni ja ymmärtämätön lapsi.

w. 196. Suksimiehistä on sillä waikein kulku, joka ensin hiihtää ladun jälettömään lumeen. Walmista latua on toisten paljo huokeampi kulkea. Jälki jäänehen wetääpi, umpi uuwuttaa hywänki.

ww. 197, 198. Tietöntä matkaa kulkewa taittelee puiden latwoja ja karsiskelee oksia puista, jotta toiste jälkeenpäin osattaisi niiden wiittaamalla samaa matkaa paremmin kulkea.

Sanasto.

Merkkien ja lyhennysten selitys.

a. n. = asunto-nimi.
e. n. = erinimi (nomen proprium).
Engl. = Englannin, Fr. = Ranskan, Holl. = Hollannin, Hebr. = Hebrean, Isl. = Islannin } kielellä.
j. = jälkisana (postpositio).
k. = kiihtosana (interjectio).
K. = Kyötin, Kr. = Kreikan } kielellä.
l. = laatusana (adjectivum).
L. = Lapin, Lat. = Latinan } kielellä.
m. = määräsana (adverbium).
Mordw. = Mordwan kielellä.
muin. = muinaiskielellä.
n. = nimisana (substantivum).
p. = perussana (radix).
p. n. = paikan nimi.
Pers. = Persian, R. = Ruotsin } kielellä.
s. sidesana (conjunctio).
S. = Saksan, Sanskr. = Sanskritan } kielellä.
t. = tekosana (verbum).
T. = Tanskan, Turk. = Turkin, W. = Wenäjän, Wir. = Wiron } kielellä.

† merkitsee warressa tapahtuwaa pehmennystä, kun merkkiä seuraawa pääte siihen liitetään.

A.

Aawa, -wan, l., laaja, awonainen. S. offen; T. aaben; L. appe (meri); R. haf.

Ahdan, -taa, t., täyttää.

Ahti, -din, e. n., Lemminkäisen oma nimi.

Ahto, -don, e. n., weden isäntä eli haltia.

Ahtola, -lan, a. n., Ahdon asunto.

Ailut, -luen, n., pistos, pusku, tuska.

Aina, -nan, n., werkonpaula.

Aini, -nin, eli **Ainikki, -in,** e. n., Lemminkäisen sisar.

Aino, -non, e. n., Joukahaisen sisar.

Airut, -ruen, n., sanansaattaja. K. airu; R. (muin.) ara.

Ajan, -jaa, t., ajaa kaskea, s. o. kaataa eli hakata kaskea. L. wuojet.

Alahahko, -kon, l., wähän liiaksi alhaalla.

Alakärsä, -sän, n., kärsä eli kuono alaspäin, maata wasten.

Alistan, -taa, t., laittaa alas; p. ali.

Alli, -lin, n., sorsan sukuinen wesilintu, jääsorsa. R. alfågel.

Aluenjärwi, -wen, p. n., eräs tulen luwussa tuttu järwi.

Anastan, -taa, t., wallata, ottaa. L. adnet (pitää).

Ange, -keen, l., ahdas, ahdistettu. S. enge; Sanskr. añgas; Lat. ango (ahdistaa).

Ani, m., aiwan, perin, kokonaan.
Annituus, -tuuden, n., annittomuus, antamattomuus; p. anti, antaa.
Antero Wipunen, -sen, e. n., eräs wanha mainio tietäjä ja ihmissyöjä jättiläinen.
Apea, -an, l., surullinen. W. обида.
Apeudun, -tua, t., tulla surulliseksi.
Arpa, -wan, n., ase, jonka luultiin salaisista asioista tiedon antawan. L. wuorbbe; S. Wurf, werfen (heittää).
Arwoinen, -sen, l., arwon ansaitsewa; wähä-arwoinen, halpa.
Auder, -teren, n., höyry, huuru, sumu.
Auma, -man, n., iso, pyöreä leikatun elon koko.
Auwo, -won, n., kunnia, ilo. Wir. auo.

E.

Eho, -hon, l., eheä, terwe, kaunis.
Ehtoisa, -san, l., armas, lempeä, hywäntahtoinen; p. ehto.
Emintimä, -män, n., äitipuoli; p. emä.
Epäkelpo, -won, l., huono, kelwoton.
Epään, -wätä, t., kieltää; p. epä. Lat. ab (abutor); R. af (afart); Kr. ἀπό.
Etelätär, -ttären, e. n., eteläistuulen tytär eli haltia-neito; p. etelä, esi.
Erä, -rän, n., saalis.

H.

Haahti, -den, n., laiwa, alus; haahen haljakka, laiwan tuoma waate. S. Jacht.
Haleahko, -kon, l., jotenki hallawa, waalean näköinen, waalahtawa.
Haljakka, -an, n., waate, kangas; takki, nuttu.
Hamina, -nan, n., ääni, ruske, jyske, narske; p. hamista.
Hanka, -gan, n., airon kiinnite. R. hake; K. ὄγκος.
Hapsi, -sen, n., hiwus.
Hattara, -ran, n., resu, repale; resapilwi.
Hawaan, -wata, t., herätä, walwaantua.
Hawen, -penen, n., hiuskarwa, hius.
Hetale, -leen, n., ryysy, repale.
Helkyttelen, † **-llä,** äännellä heleästi; p. heleä.
Hellittelen, † **-llä,** t., surkutella, säälitellä; p. hellä.
Helmi, -men, n., simpsukan kiwi; helmillä koristettu ruoska; p. heleä.
Helwe, -peen, n., kauna, akana.
Hereä, -än, l., iso, ko'okas, hyötyinen.
Herhiläinen, -sen, n., iso ampiainen, ori-waapsainen.
Herja, -jan, n., häijy, rietas, ilkiö, kehno, huono.
Herne-aari, -ren, n., herneen jywä. S. Ähre; Holl. aar (tähkä).
Hete, -tteen, n., lähde.
Hieho, -hon, n., hehko, lähtemä, nuori.
Hiihdän, -tää, t., kulkea suksilla.
Hiisi, -den, e. n., paha, ihmiswihaaja haltia; Hiiden koti.
Hiitola, -lan, a. n., Hiisien asunto.
Hilke, -kkeen, n., kahina, hiljainen ääni; p. hilkkaa, hilistä.
Hoiwaan, -wata, t., panna eli antaa runsaasti, mättää ololta. R. hopa (?).
Hongatar, -ttaren, e. n., hongan tytär eli haltia-neito.
Horna, -nan, e. n., erään pahan haltian nimi; sen asunto.
Huima, -man, l., mieletön, ajattelematon.
Huiwi, -win, n., kaula- eli pääwerho. R. hufwa, (muin.) hwif.
Hulikko, -on, maitopytty. R. holk.
Huohdan, -taa, t., hohtaa, paistaa, kiiltää.
Huolen, -lla, t., surra, murehtia; p. huoli. Kr. βουλή.

Huopa, -wan, n., hattu. S. Haube; Engl. hoop; R. huf, hufwa.
Huotra, -ran, n., tuppi, kotelo. R foder; K. fodr.
Huppelehdan, -taa, t., elää huppelona, hurjana, mielettömänä; p. huppa.
Hurme, -meen, n., waltaweri, waahtoowa weri.
Hurtta, -an, n., koira, ajokoira.
Huurun, -rua, t., höyryä; p. huuru.
Huuto, -don, n., sanoma, maine.
Huwekkinen, -sen, l., nahkainen; p. huwes. R. hud.
Hyrskän, kää, t., kohista; p. hyry, hyristä.
Hyywyn, -pyä, t., jäykistyä, kangistua; siitä: **hyypynyt**, **hyypynyinen**; p. hyy.
Hyötelen, † -llä, t., parantaa, korjata.
Hälläpyörä, -rän, p. n., erään kosken nimi.
Häme, -meen, p. n., maakunnan nimi.
Häwäs, -pään, n., säkä, niska.
Häädän, -tää, l., estää, poistaa, torjua. R. hejda, muin. hägda.
Hötkellytän, -ttää, t., kulkea hötkelönä, nulkuttaa; p. hötkä.

I.

Ihala, -lan, l., autio, paljas; outo, eriskummainen.
Ihwen, -wenen, n., huononpäiwäinen ahwen.
Iki, m., iäti, alati; ikuinen.
Iku-Turso, -son, e. n., eräs hirweä weden kummitus eli jättiläinen.
Ilkoinen, -sen, l., kujeellinen, leikillinen, iwallinen; p. ilkka.
Ilma, -man, p. n., Ilmarisen talo.
Ilmari, -rin eli **Ilmarinen**, -sen, e. n., Kalewalaisten mainio seppä.
Ilmatar, -ttaren, e. n., Ilman tytär, Wäinämöisen äiti.
Ilmoinen, -sen, l., elinaikainen, mailmassa tawattawa; p. ilma.
Ilpotar, -ttaren, e. n., Pohjolan emännän toisinto-nimi.
Imanne, -teen, l., mielenperäinen, suloinen, makea; p. imeä.
Imatra, -ran, p. n., erään wäkewän kosken nimi.
Imehno, -non, n., ihminen.
Impi, -men, n., neitsy, tyttö.
Inehmo, -mon, n., ihminen.
Inha, -han, l., ilkeä, inhottawa, paha.
Into, -non, n., wäkewä mielen woima eli wiehätys. Isl. önd; R. ande.
Iorotar, -ttaren, n., joron tytär, laiskuttelija, kuhnus, nuhjus; p. joro.
Ioukahainen, -sen, e. n., eräs Lapin uros.
Ioukko, -on, = Ioukahainen.
Ioukola, lan, a. n., Joukahaisen asunto.
Iuohdan, -taa, t., saattaa.
Iuutas, -ttaan, e. n., eräs pahanilkinen olento.
Jänö, -nön, n., jänes.
Järky, -yn, n., lumireki eli aura (?).
Järkäle, leen, n., iso, wahwa kapine.

K.

Kaahistan, -taa, t., häärää, hyöriä.
Kaapsahutan, -ttaa, t., hypähtää, puikahtaa.
Kaarrastan, -taa, t., käännyttää, keikistää; p. kaartaa, kaari.
Kaatio, -on, n., lonkkaluu, lanne; housut.
Kaatrakoski, -ken, p. n., erään kosken nimi.
Kahuttelen, † -lla, t., toimittaa wähällä kahinalla; p. kahu, kahista.
Kaiho, -hon, n., pimeys, ikäwyys.
Kaihoelen, -lla, t., ikäwöitä, kaiwata, walittaa.
Kaihoinen, -sen, l., synkeä, iloton, alakuloinen.
Kaikertelen, † -lla, t., walittaa, waikeroita; p. kaju, kaikero.
Kaikutan, -ttaa, t., tehdä niin että

kaikkuu, s. o. ripsaasti, kiiwaasti, joutuisasti.

Kaima, **-man**, n., kumppali, toweri. L. kuoibme.

Kaimaan, **-mata**, t., seurata, johdattaa; p. kaima. L. kuim, kum (kanssa); Lat. cum.

Kaimistan, **taa**, t., laittaa kaimaksi eli kumppaliksi.

Kaisku, **-kun**, n., kaita niemi eli kannas.

Kakkara, **-ran**, n., pieni kakku. R. kaka; S. Kuchen.

Kalatuus, **-tuuden**, n., kalattomuus.

Kalerwo, **-won**, e. n., Kullerwon isä.

Kalewa, **-wan**, e. n., Kalewalaisten esi-isä. W. головá, галавá (?).

Kalewainen, **-sen**, e. n., Kalewan sukuinen uros.

Kalewala, **-lan**, a. n., Kalewalaisten asumapaikka.

Kalewalainen, **-sen**, n., Kalewalan asukas.

Kalewatar, **-ttaren**, e. n., Kalewan sukuinen nainen.

Kalhaisen, **-sta**, t., lyödä, kolhaista; p. kalhia.

Kalhu, **-hun**, n., suksi.

Kaljahun, **-hua**, t., huutaa, kiljua; p. kaljua.

Kalketan, **-ttaa**, t., elää iloisesti, hälistä; p. kalke, kalista.

Kalkinen, **-sen**, l., kowa-onninen; p. kalki.

Kallun, **-lua**, t., jyrytä, kolista.

Kalma, **-man**, e. n., hautain haltia. L. kalbma (kylmä).

Kalpa, **-wan**, n., lyömämiekka. R. glaf.

Kalpoelen, **-lla**, t., lykkiellä, sysäillä, työnnellä, töytäellä; p. kalpa.

Kalwin, **-pimen**, n., witiöweitsi, kaawinweitsi; p. kalpa.

Kamana, **-nan**, n., owenpäällinen poikkipiena.

Kammastun, **-tua**, t., säikähtyä, peljästyä; p. kammo.

Kannas, **-naksen**, n., kapea maa kahden weden wälillä, taiwal.

Kapahun, **-hua**, t., helskää, hyppiä, tepittää; p. kapua.

Kapistan, **-taa**, t., lyödä, kukistaa, mukkiloita.

Kaplukka, **-an**, n., kengän korko, apsatti; kenkä. W. каблукъ.

Kapo, **-won**, n., = kawe.

Kapsahutan, **-ttaa**, t., tehdä hyörimällä.

Kapuun, **-wuta**, t., kiiwetä, kämpiä.

Karahutan, **-ttaa**, t., saattaa äkisti karisemaan.

Karanko, **-gon**, n., puikko, kalikka. R. kåra; Kr. χάραξ.

Karea, **-an**, l., järeä, karkea, iso.

Karehtelen, † **-lla**, t., puuhata, häärätä; p. kare, karista.

Karhi, **-hin**, n., äes, hara, astuwa; wastahakoisesti kulkewa tukku. R. harf.

Kariperä, **-rän**, l., karisewalla perällä eli päällä.

Karittelen, † **-lla**, t., tehdä karetta eli karinaa.

Karjala, **-lan**, p. n., Karjalan maa.

Karkelo, **-lon**, n., hyppy, tanssi; p. karkaa.

Karsina, **-nan**, n., kiukaan puoli tuwasta. W. корзина (kori, häkki).

Karskahtaa, **-an**, t., rusentua, särkyä karisten; p. karskua, karista.

Karski, **-kin**, l., ripsas, ripeä. R. karsk.

Karwas, **-paan**, n., wenhe, pursi. W. карбáсъ.

Karwe, **-peen**, n., sammal.

Kasa, **-san**, n., kirweenkasa, nuha, kulma; tukka.

Kasahutan, **-ttaa**, t., wiuhahtaa, suhahtaa.

Kassapää, **-pään**, n., tukkapää, lakiton pää. W. косá.

Kastekorsi, **-ren**, n., nurmiheinä.

Kasu, **-sun**, n., kowettuma, lujoittuma; pääkasu, kowa kallo.

Katajatar, **-ttaren**, e. n., katajan tyttö.

Katala, -lan, l., huono, heikko, kurja; v. **kato.**
Katras, -raan, n., karja, lauma. Lat. caterva (?).
Katse, -seen, n., loitsusanoilla woimistettu lääke; v. **katsoa.**
Kauhtana, -nan, n., pitkä takki. R. **kaftan.**
Kauko, -on, = **Kaukomieli.**
Kaukomieli, -len, e. n., Lemminkäisen toisinto-nimi.
Kaukoniemi, -men, p. n., Lemminkäisen asunpaikka.
Kauppi, -in, e. n., Lyylikin nimi.
Kauto, -don, n., kengän päällisnahka R. **skaft** (warsi).
Käwe, -peen, n., luotu eläwä, ihminen tahi muu. R. **skapa** (luoda).
Kehräwarsi, -ren, n., wärttinä, kehrinpuu.
Keikahutan, -ttaa, t., pyörähyttää, kääntää äkisti; v. **keikka.**
Kemijoki, -en, p. n., erään joen nimi.
Kensti, -tin, l., siewä, soma, nätti, keisti.
Kera, j., kanssa, ynnä.
Keritän, -ttää, t., kiiruttaa, jouduttaa, selwittää; v. **kerkeä.**
Keruu, -ruun, n., kerääminen, kokoon laittaminen.
Kiehittelen, † -llä, t., laittaa kiehahtamaan; v. **kiehua.**
Kielikerta, -ran, n., suusana.
Kiera, -ran, n., nilppu, liukas eli paljas, lumeton jää. R. **skär, skir.**
Kierrin, -timen, n., ase jolla kierretään tahi on kierretty.
Kierä, -rän, = **kiera.**
Kiihdyn, -tyä, t., tulistua, innostua.
Kiistän, -tää, t., manata, pakottaa, kowittaa.
Kimmellän, -tää, t., wääntää äkisti, ponnistaa; v. **kimmelö, kimma.**
Kipumäki, -en, p. n., kipuin keräys-paikka.
Kiputyttö, -ön, n., kipuin kerääjä tyttö.
Kirpoon, -wota, t., pudota.
Kisa, -san, n., leikki, ilopito.
Kitkutan, -ttaa, t., hioa, tahkota, hiwuttaa; v. **kitistä, kitka.**
Kiuru, -run, n., leiwo, leiwonen.
Kiwastan, -taa, t., innostuttaa, kiiwastuttaa; v. **kiwa.**
Kiwutar, -ttaren, = **Kiputyttö.**
Kohahan, -htaa, t., tehdä äkillisen kohinan.
Kohlu, -lun, n., kolhu, lyömä, pieksämä.
Koikahutan, -ttaa, t., tehdä wahwan käännöksen eli pyörähyksen; v. **koikka.**
Koikuttelen, † -lla, l., liikuttaa waapotellen, sinne tänne; v. **koikka.**
Koillinen, -sen, n., itäpohjainen (ilma ja tuuli); v. **koi.**
Koito, -don, l., kurja, waiwainen; v. **koiton** (koditon), **koti.**
Kokka, -an, n., pää.
Kokko, -on, n., kotka.
Kolkko, -on, l., kuopillinen paikka; v. **kolo.**
Kolon, -loa, t., kuoria, kiskoa kuoren. R. **skala;** W. голить, голѣть (paljastaa).
Koltuska, -kan, n., korwarengas, korwa-ripustin. W. кольцё.
Kompakko, -on, n., korkea paikka; v. **komppa.**
Konkelo, -lon, n., wääristynyt puu, känkkyrä.
Konsa, m., koska; ei konsana, ei koskaan.
Kontio, -on, n., karhu.
Kontti, -in, n., tuohinen reppu.
Kopon, -ppoa, t., temmata, ottaa. R. **kapa;** Lat. capio.
Koppelo, -lon, n., naarasmetso.
Korento, -non, n., tanko, kanninpuu.
Korja, -jan, n., kori-reki. R. **korg, kur.**
Korwo, -won, n., saawi; v. **korwa.**
Kosija, -jan, n., kihlaamassa käwijä.
Kosjon, -joa, t., käydä kihlaamassa.
Kostun, -tua, t., hyötyä, parantua.

Kotwa, -wan, n., joku epämääräinen, wähän tawallista pidempi aika.

Koukero, -ron, n., mutka, kierros; p. koukku.

Kuippana, -nan, e. n., metsän haltia.

Kuiskentelen, † -lla, t., äännellä hiljaisesti. R. hwiska.

Kukali, m., kuta tietä, kuta myöten.

Kulahutan, -ttaa, t., niellä pulpahuttaa, lainata äkistä; p. kulista.

Kulaswesi, -den, n., wesi-ajo, wesikulku; p. kulkea.

Kulea, -an, l., kiiltäwä.

Kuleahka, -kan, l., jotenki kiiltäwä.

Kulleroittelen, † -lla, t., pyöritellä; p. kullero. R. kullrig.

Kullerwo, -won, e. n., Kalerwon onneton poika.

Kulo, -lon, n., kuiltunut ruoho. R. gul.

Kulokko, -on, n., kuloinen paikka.

Kumma, -man, n., ihme.

Kumpu, -mun, n., korkeampi paikka maasta, hyppylä. R. kummel; Lat. cumulus.

Kumpuun, -muta, t., kuohua, kohota, pursua; p. kumpu.

Kuni, s., kuin, kun; m., kuhun asti, kuin kauwas.

Kunnas, -naan, n., hyppylä, töyräs, nyykkä.

Kuolio, -on, n., hylky, kelpaamaton kalu; p. kuolla.

Kuopaisen, -sta, t., raapaista, kynsäistä; p. kuopia.

Kuopus, -puksen, n., äitin wiimeinen lapsi; p. kuopia.

Kuore, -reen, n., maidonkuori, päällinen, taale, kerma.

Kuplin, -lia, l., laittaa poreita weteen, pulista, pulputella; p. kupla.

Kurkiainen, -sen, n., kurkihirsi.

Kusiainen, -sen, n., muuriainen, wihalainen; p. kusi.

Kutkelma, -man, n., kihellyttäwä, kutkuttawa neste; p. kutka, kutista.

Kutti, k., piti! se parhaaksi! se oikein!

Kutu, -dun, n., yhdessä olo, parwi, kisa, leikki; p. kutea.

Kuu, kuun, n., taiwaan olemo; raswa, tali.

Kuuja, -jan, ja **kuujanen, -sen**, n., lihawa järwilohi; p. kuu (raswa).

Kuutar, -ttaren, e. n., kuun tytär.

Kuutola, -lan, a. n., kuun asunto.

Kuutti, -in, n., wenhe, pursi. R. skuta.

Kuwahun, -htua, t., kiitää, kiirehtiä; p. kuwa (warjo).

Kuwas, -paan, n., werkon pullo, tollo, laudus. W. купáть (uida).

Kylli, -lin, eli **Kyllikki, -in**, e. n., Saaren suurellinen neiti.

Kynin, -nimen, n., siipikynkkä, siipi; p. kynä.

Kypärä, -rän, n., lakki. L. kapper; W. кивeръ.

Kyty, -dyn, n., miehen weli.

Kyy, kyyn, n., käärme.

Kyyhättelen (kyhättelen), † -llä, t., toimittaa arwiolta, epäwaraisesti, sattumoihin.

Kyykerryn, -tyä, t., tupertua, kellähtää; p. kyykerö, kyykkä.

Kyyttelen, † -llä, t., kydetellä, polttaa witkaan.

Käes, -ekfen, n., käsiwerkko; p. käsi.

Käestelen, -llä, t., pyydystellä käsiwerkolla.

Kähy, -hyn, n., kähistessä lähtewä neste, myrkky, kähisewä aine.

Käkeen, -etä, t., luwata, uhkata, aikoa.

Käly, -lyn, n., weljen tahi sisaren waimo, miehen tahi waimon sisar j. n. e.

Käpy, -wyn, n., werkkoneula.

Käpäs, -ppään, l., nopsas, liukas, kerkeä, walmis.

Kärrys, ryksen, n., oksainen karahka; p. kärä.

Kärwentelen, † -llä, t., korwentaa, polttaa.

Käsiryskö, -skön, n., käsikähmä, tappelus, ottelus, meteli.
Käte, -tteen, n., kädessä olo; p. kättää, käsi.
Kätkyt, -kyen, n., kehto, waku; p. kätkeä.
Käyretyinen, -sen, l., käyränä eli koukussa olija.
Kääpä, -wän, n., kowa puun käsnä.
Käärilauta, -dan, n., käärinpuu, kangastukki.

L.

Laaka, -an, l., matala. R. låg.
Laaskawa, -wan, l., ystäwällinen, leppeä. W. ласковой.
Laikahan, -htaa, t., heittäyä, lyöttäyä, ruweta yht'äkkiä; p. laikka.
Laikuttelen, † -lla, t., litkoella, lotkaista, särpää että wesi läikkyy; p. laikka.
Laipio, -on, n., wälikatto; wälikattoinen huone, tupa.
Laituri, -rin, n., rantasilta eli rantaporras. L. Leiter.
Lakaelen, -lla, t., la'aista, kewäistä, siiwoa luudalla lattiata; p. lakea, laki. Kr. πλάξ; R. flack.
Lakka, -an, n., katos; päälaki. R. lock.
Lakkapää, -pään, l., leweäpää.
Lakkipää, k. **laukkipää**.
Lakla, -lan, n., sorsan sukuinen wesilintu, heinäsorsa. Lat. alca (?).
Lanne, -teen, n., lonkkain wälinen peräpuoli. R. länd.
Lapan, -ppaa, t., wetää, haalata.
Lapatta, -an, n., paikka, missä kiwenpuun ylipää jauhaessa pyörii; p. lappa.
Lappalainen, -sen, n., Lapin asukas.
Lappea, -an, n., siwu, kylki.
Lappi, -in, p. n., rajamaa; rajalainen; p. lappi (siwu, kylki).
Latjaan, -jata, t., latoa.
Latu, -dun, n., suksen jälki lumessa, ura, polku, tie, tola. W. слѣдъ; R. led.
Laudun, -tua, l., laweutua, lewitä.
Laudustan, -taa, t., warustaa laudukſilla eli pulloilla; p. lauta, lawa.
Laukki, -in, n., eläin walkealla piirrolla päässä. Kr. λευκός.
Laukkipää, -pään, l., walkeapää.
Launis, -niin, n., iso kala-onki eli koukku.
Lautsa (lawitsa), -san, n., penkki; p. lawa.
Lauwustan, k. **laudustan.**
Lehto, -don, n., lehtimetsä, lakso; p. lehti, leha.
Lehwä, -wän, n., lehtewä tahi hawukas oksa.
Leino, -non, l., heikko, wähäinen. S. klein; R. klen.
Lekuttelen, † -lla, t., heilutella, häälytellä; p. lekkua, lekka.
Lemmenlahti, -den, p. n., Pohjolan lähinen merenlahti.
Lemminkäinen, -sen, e. n., Kalewalaisten iloinen ja rohkea uros.
Lempi, -men, e. n., lempeyden ja rakkauden haltia. S. Liebe (rakkaus); W. любить (rakastaa).
Lempi, -min, e. n., Lemminkäisen isä.
Lempo, -mon, e. n., eräs paha haltia. R. slem; S. schlimm.
Letti, -in, n., palmikko. W. плеть; R. fläta; Lat. plecto.
Lewahutan, -ttaa, t., lewittää yht'äkkiä; liwahuttaa.
Leyhyttelen, †-llä, t., kulkea keweästi, liehuella, liikkua huolettomasti; p. leyhkeä. W. лёгкій (kewyt); Lat. levis.
Liesi, -den, n., hiilusta, tulisija. W. клѣть (?).
Lieto, -don, l., epäwakainen, muuttelewa, kewytmielinen. Isl. liet; R. lätt; S. leicht.
Liitelen, † -llä, t., lennellä; p. liitää. W. летать.
Lipaisen, -sta, t., koskea kewyesti; p. lipu.
Lipas, -ppaan, n., wakka.
Lipsahutan, -ttaa, t., luiskahuttaa,

sujahuttaa, siwaltaa keweästi; p. lipsu.

Lipu, -wun, n., liukas kieli.

Liwun, -pua, t., liukua, kulkea, wierrä, joutua.

Loimahan, -htaa, t., leimahtaa, leiskahtaa, syöstä, heittäyä.

Loitsija, -jan, n., tietäjä, noita.

Loitto, -on, n., kauka, etäisyys; loittona (kaukana), loitos (kauwas).

Lojun, -jua, t., rojottaa, wetelehtää.

Lokka, -an, e. n., Ilmarisen äiti.

Lokki, -in, n., kajawa, kalalokki (kaloja wedestä syöwä lintu).

Loma, -man, n., wälipaikka, rako.

Longun, -kua, t., olla alaspäin, olla irrallaan roikkumassa; p. lonka.

Lonka, -gan, n., roikkuwa kappale, tönkkä, möhkäle. W. ло́мка.

Lotkun, -kua, t., antaa perään, suoreta; p. lotka.

Louhi, -hen, e. n., Pohjolan emäntä.

Lounas, -naan, n., länsi-etelä; päiwällinen, puolinen (atria).

Louwun, -kua, t., kaikua, kajahtaa.

Lowiatar, -ttaren, e. n., Tuonen sokea tytär.

Lujahutan, -ttaa, t., laskea yht'äkkiä selwän, heleän äänen.

Lunnas, -naan, n., palkinto, makso. S. Lohn; R. lön.

Luo, luon, n., lähi, likeisyys, tykö; luona (tykönä), luota (tyköä), luoksi (työ, tykö).

Luon, luoda, t., saattaa, lähettää, työntää.

Luonne, -teen, n., silmän luonti, katsahus; p. luonto, luoda.

Luonnotar, -ttaren, e. n., luonnon tytär.

Luontelen, † -lla, t., lähentää, lähistää.

Luopuisa, -san, l., hywä, kiitettäwä. S. Lob (kiitos, ylistys); R. lof.

Luotan, -ttaa, t., laittaa luoksi; turwata; p. luo.

Luotanen, -sen, n., wati. W. блюдо.

Luote, -tteen, n., tietosana, mahtisana.

Luotola, -lan, p. n., eräs lahti Joukolan joen tienoilla.

Lutus, -tuksen, n., lutka, luoska, kelwoton waimonpuoli; p. luttu.

Luuhattelen, † -lla, t., kaahatella, puuhata eli toimitella tyhjää; p. luuha.

Lyllyn, -lyä, t., hetkua, letkua, notkua.

Lyly, -lyn, n., männyn kowempi, pohjoispuoli, siitä tehty wasemman jalan suksi.

Lynnähyttelen, † -llä, t., lennähytellä, tehdä kowalla wauhdilla.

Lysmähän, -htää, t., taittua äkisti mutkalle; p. lysmä.

Lyylikki, -in, e. n., eräs mainio suksien tekijä.

Lämsä, -sän, n., heittoköysi, suopunki.

Länkäpuinen, -sen, l., wäärä- eli kiweräpuinen.

Läsin, -siä, t., maata sairaana. W. лежа́ть (maata).

Läylennän, -tää, t., tuskastuttaa, waiwata.

Läyli, -len, l., tukala, raskas, waikea.

Läänin, -niä, t., suoria, ruokota.

Lääwä, -wän, n., nawetta, pihatto, ometto. W. хлѣвъ.

M.

Maadan, -taa, t., muuttua maaksi.

Maammo, -mon, n., äiti, emä.

Mahla (mahala), -lan, n., mehu; weri.

Maire, -reen, l., suloinen, armas.

Malkio, -on, l., epäkuntonen, huononpäiwäinen. W. ме́лкій.

Malo, -lon, n., rako, halkeema.

Mana, -nan, e. n., Tuoni, kuoleman haltia.

Manala, -lan, p. n., Manan asunto.

Manalainen, -sen, n., Manalan asukas.

Manatar, n., Manan tytär.
Mantu, **-nun**, n., maa-emä, kuiwa maa.
Marhaminta, **-nan**, n., päitset, riimu. W. морхъ.
Marjatta, **-an**, e. n., naisen nimi.
Matara, **-ran**, n., maarian heinä, keltaheinä (Galium verum). R. madra; p. Lat. mater (neitsy Maaria).
Melkeä, **-än**, l., joltinen, wälttäwä, arwoinen.
Melto, **-lon**, l., pehmeä, taottawa (rauta). R. mild (smält?).
Mestaan, **-tata**, t., kadottaa, menettää. R. mista.
Metsola, **-lan**, a. n., metsän haltiain asunto.
Miehelä, **-län**, n., miehen koti.
Miekkoinen, **-sen**, l., onnellinen, autuas; p. miekka (?).
Mielikki, **-in**, e. n., metsän naiswäkeä.
Miero, **-ron**, n., kyläkunta, mailma. W. міръ.
Miettiäinen, **-sen**, n., ajattelija, odottelija; wastustaja. W. мѣтить, смѣтить.
Mikäli, m., mitä tietä, mitä myöten.
Mimerkki, **-in**, e. n., metsän naisia.
Moini, **-nen**, l., wertainen; suuriarwoinen. R. mon.
Mokoma, **-man**, l., sellainen, sen mukainen, semmoinen; oiwallinen. R. make (werta).
Muikkaan, **-ata**, t., maikata, maiskia, lipoa suuhunsa.
Muikea, **-an**, l., hapan, kirpeä.
Muje, **-jeen**, n., muikku, rääpys.
Muju, **-jun**, n., wäkewä, wihawa neste.
Murkina, **-nan**, n., aamu- tahi puolis-atria. R. morgon (aamu); S. Morgen.
Murto, **-ron**, n., ryteikkö, metsä paljoilla tuulen kaatamilla puilla.
Muskula, **-lan**, n., pieni palanen.
Mutso, **-son**, n., nuorikko, äsken wihitty waimo.
Mykelän, **-tää**, t., laittaa mykkelöön eli kokoon.

N.

Naawa, **-wan**, n., puun hawen eli sammal, luppa.
Nainen, **-sen**, n., waimonpuoli.
Naisekas, **-kkaan**, l., akallinen, nainut (mies).
Newa, **-wan**, p. n., erään joen nimi.
Ni, m., niin.
Nopin, **-ppia**, t., poimia. R. nappa; S. schnappen.
Norahan, **-htaa**, t., tipahtaa, tilkahtaa; p. noro.
Nuikuttaja, **-jan**, n., jytyyttäjä, jyskyttäjä, wetäjä; p. nuja.
Nuiwa, **-wan**, l., nurja, tyly, tuima.
Nukitan, **-ttaa**, t., muksaa, pieksää; p. nukka.
Nukkeroin, **-roida**, t., rehmää, riehua, kisata, telmiä; p. nukkero, nukki.
Nuode, **-teen**, n., morsiamen saattowäki. R. (muin.) note (kumppali).
Nuohon, **-hoa**, t., pyyhkiä, hieroa, tahroa; p. nuoha.
Nuotio, **-on**, n., metsässä eli matkalla olijan keitto-, yö- tahi muu walkea. R. nödeld, natteld.
Nurmi, **-men**, n., niittu.
Nykerä, **-rän**, l., pyöreähkö, tylpähkö, pyöreän tylppä; p. nykä.
Nälkäniemi, **-men**, p. n., eräs sen niminen niemi.

O.

Ojelwoinen (ohjelwoinen), **-sen**, n., tie tahi jälki, ura, polku.
Olowa, **-wan**, l., wahwa, hyötyinen.
Ongelma, **-man**, n., salasana, tietosana, solmusana; p. onki. S. Angel; Lat. uncus.
Opastan, **-taa**, t., johdattaa, lietsata, saattaa; p. opas, oppi. Kr. ὀπάζω.
Opin, **-ppia**, t., koettaa, tutkia, tiedustella.
Orhittelen, † **-lla**, t., tehdä woi-

mansa perästä, ahkerasti; p. orhea, ori.
Orja, -jan, n., työntekijä, raataja. Sanskr. arj, urj (raataa); W. орáть (kyntää); Lat. aro.
Orko, -on, n., noro, aro, notko, alanko.
Orwaskettu, -un, n., marraskesi, päällimäinen ohut nahka.
Osaton, -ttoman, l., onneton, waiwainen.
Osmo, -mon, e. n., jonkun uroon nimi; naapuri; p. ohi.
Osmoinen, -sen, n., Osmon poika tahi jälkisukuinen.
Osmotar, -ttaren, n., Osmon tytär tahi jälkisukuinen nainen.
Otsonen, -sen, n., hywä karhu eli kontio; p. otso, otsa.
Otus, -tuksen, n., eläwä; p. otto, ottaa.

P.

Paahdan, -taa, t., paistaa (hiilillä tahi walkean ääressä); p. paasi.
Paasi, -den, n., kiwi, litteä kiwi. R. bauta, bautasten; Sanskr. pattas.
Paatero, -ron, n., kiwen liuska eli lohkare.
Paikka, -an, n., huiwi, kaula- eli pääwaate; sija.
Painopalko, -on, n., kalwin, kalwosin, jota wastaan werkon silmät kutoissa solmitaan.
Paitaressu, -sun, l., repale-paitainen, rikkinäisellä paidalla; p. resa.
Pajahan, -htaa, t., laulaa. W. пою, пѣть.
Pakina, -nan, n., puhe.
Pakkanen, -sen, e. n., kylmän haltia.
Pakko, -on, = **Pakkanen.**
Pakkula, lan, n., taulakääpä.
Pakun, -kkua, t., lähteä irti, paeta; p. pako. Lat. fuga; W. бѣгъ.
Pallea, -an, n., siwu, kylki. W. полъ.
Palsta, -tan, n., palanen, kappale; p. pala.
Paltsasilmä, -män, l., mulkosilmä, pullosilmä. W. пáлецъ, пáльца (sormi).
Paltta, -an, n., awoin paikka, rinne, wieru. R. plats; S. Platz.
Palttina, -nan, n., pellawa-kangas. W. полотнó.
Palwoinen, -sen, l., armon alainen, surkea. Wir. palwe (rukous).
Pankko, -on, n., uunipenkki. R. bänk; S. Bank.
Panta, -nan, n., wanne, witsa. R. band.
Panu, -nun, e. n., auringon poika; tuli, walkea.
Parras, -taan, n., reuna, wieri. Isl. bard; Fr. bord.
Parsikko, -on, n., tukki- eli hirsimetsä; p. parsi. W. брусъ; R. sparre.
Pasikoin, -koida, t., polskuttaa, pulikoita, loiskuttaa. R. plaska.
Patja, -jan, n., polstari.
Patwinen, -sen, l., wisainen, niweräinen; p. patwi.
Pehko, -kon, n., pensas.
Pehkon, -koa, t., pengata, ruhjoa, turmella.
Peiponen, -sen, n., pieni lintu, wilukieli.
Pellawas, -waan, n., liinankaswi. S. Flachs; Holl. Vlas.
Pellerwoinen, -sen, e. n., Sampsan erinimi; p. pelto. S. Feld; W. пóле.
Pemahtelen, † **-lla,** t., jyrytä, jymähellä; p. pemu.
Penkka, -an, n., pengas, penger. R. bänk.
Penseä, -än, l., tuuhea, ryhewä, lehwakka.
Pentu, -nun, n., penikka, koira. L. pädnak.
Pettäjäinen, -sen, n., kirnujainen, woin jakajais-anti kirnutessa; p. pettää.
Pieli, -len, n., pilari, pylwäs, patsas; masto. Lat. pila; R. pelare.
Pihlajatar, -ttaren, e. n., pihlajan tyttö.

Pihti, -din, n., seikko, päre-pidin. L. basta; R. fäste.
Pii, piin, n., limsi, linttu.
Piikkonen, -sen, n., pieni piikki eli puikko. S. Pike; R. pik.
Piili, -lin, n., nuoli, wasama. R. pil.
Piiras, -raan, n., leiwas, leiwonnainen, pannukakku. W. пирóгъ.
Pilke, -kkeen, n., pirsta, pirkale, lastu; p. pilkkoa. R. spjelka; Hebr. palach.
Pilla, -lan, n., turmio, pahanteko, wahinko. R. spilla (turmella).
Pillaan, -lata, t., turmella.
Pillastun, -tua, t., säikähtyä pakenemaan.
Pillomus, -muksen, n., pillan tekijä.
Pimentola, -lan, p. n., Pohjolan erinimi.
Pinne, -teen, n., ahdinko, pula, hätä. S. Binde; R. band.
Pirta, -ran, n., kaide. W. бердó.
Pisa, -san, e. n., sen niminen korkea wuori. L. basse (pyhä).
Poden, -tea, t., sairastaa. Lat. patior; Kr. παϑεῖν.
Pohdan, -taa, t., puistaa, pudistaa.
Pohja, -jan, = **Pohjola.**
Pohjanmaa, -maan, p. n., pohjoispuoli maata.
Pohjola, -lan, p. n., runoissa usein mainittawan paikan nimi.
Pohjolainen, -sen, n., Pohjolan asukas.
Poikenluoma, -man, n., loitsimatauti tahi muu paha, rike.
Polo, -lon, n., kurjuus, waiwaisuus.
Polottelen, † **-lla,** t., walitella kurjuuttansa eli onnettomuuttansa.
Ponsi, -nen, n., warren päättö eli nuppi; wäki, woima, mahti.
Pouahutan (poudahutan), -ttaa, t., seisahuttaa, pidätyttää; p. pouta.
Puhuri, -rin, e. n., Pakkasen isä. (Kr. βορέας, pohjatuuli).

Puikutan, -ttaa, t., juoksuttaa suihkuna, pillinä, puikkuna.
Puin, puida, t., tappaa (riihtä). W. бить.
Puinen, -sen, n., saawi, korwo, amme.
Puisuus, -suuden, n., puusta-olo.
Pulmonen, -sen, n., lumisirkku, tienrikkoja, pieni lintu.
Purje, -jeen, n., seili.
Purnu, -nun, n., salwo, jywälaari, jywäkuoppa. R. brunn; S. Born.
Pursi, -ren, n., wenhe, laiwa. R. bord.
Puuru, -run, n., puurakka, tumman ruskea hewoinen. W. бурый; R. brun.
Puutan, -ttaa, t., kiinnittää.
Puutos, -toksen, n., kiinni-olo, tartunta.
Puutunnainen, -sen, n., wika, wamma, tarttuma, rike, rikonnainen, ryhtymä.
Pyrhistelen, -llä, t., räwistellä (sulkiansa), ryyistellä, pyristellä; p. pyrhä.
Pyyhkällän eli **pyyhällän, -tää,** t., ryöpsähtää, syöstäyä; p. pyyhkiä.
Pyylypoika, -an, n., jäntərä, palleroinen poika (karhu).
Päden, -teä, t., kelwata, sopia.
Päiwälä, -län, a. n., päiwän eli auringon asunto.
Päiwätär, -ttären, e. n., päiwän eli auringon tytär.
Päläs, -lkään, n., jalansija suksessa.
Pätönen, -sen, l., kelwollinen, kunnollinen; p. päteä; waiwainen, onneton. W. бѣдный (waiwainen).
Päädyn, -tyä, t., osautua, sattua, johtua, sowistua; p. pää.
Pääripa, -wan, n., tyttöin päärihma eli päänauha, pinteli.
Pöly, -lyn, n., tomu, tuoksu. W. пылъ; Lat. pulvis.

R.

Raadan, -taa, t., tehdä työtä.

Raadanta (Raa'anta), -nan, n., työ, teko; p. raataa.

Raato, -don, n., työ.

Rahe, -hkeen, n., ruoma. R. drag, dragrem.

Rahi, -hin, n., pitkä tuoli.

Raisu, -sun, l., raju, riepas, winha, tulinen; p. raju.

Raiwo, -won, l., julma, wallaton, hillitön; p. raju.

Raksi, -sin, n., wilsarengas, hankki. R. dragsa, dragrem.

Raksuttelen, † -lla, t., wisertää; p. raksu.

Rani, -nin, n., ramu, hylky, kelwoton kalu. W. дрянь, рáна.

Rapain, -imen, n., kuohu, hyöky, loiske, läiske.

Rapajan, -jaa, t., lyödä rajusti.

Rapsan, -saa, t., lyödä, päättää, sopia.

Rata, -dan, n., tie, ura, polku. L. rathe; R. tråda.

Ratsu, -sun, n., selkä-hewoinen. S. Ross; Ital. rozza.

Rauahutan, -ttaa, t., saattaa äkisti raukeemaan, lauaista; p. raukea.

Rautahankki, -in, n., rautahankainen wene.

Rawahutan, -ttaa, t, saattaa äkisti kulkemaan; p. rapaa, rawata.

Reiahtelen, † -lla, t., hälistä, reuhaella, ryskäellä, telmiä; p. reiata.

Remahuttelen, † -lla, t., äännellä huoletonna; p. remu.

Repo, -won, n., kettu. R. räf.

Reppänä, -nän, n., lakeinen, sawutorwi eli reikä katossa. W. грéбенъ.

Retuinen, -sen, l., likainen, rämäinen.

Reudallan, -taa, t., heittää wauhdilla, nakata eli wiskata wäkewästi; p. reutoa.

Reudon, -toa, t., wiskoa, nakata, tempoa.

Reutoelen, -lla, t., tempaella, työnnellä.

Riehtilä, -län, n., paistinpannu; R. gryta; W. грѣть (lämmittää).

Riehto, -don, n., seiwäswäli aitaa; palanen, kappale.

Rieska, -kan, l., weres, tuore, uusi. R. färsk, frisk; samaa sukua: weres.

Riita, -dan, n.; riidan (riian), s. o. riitelemällä. R. strid, (muin.) rid.

Riite, -tteen, n., ohut jääkuori.

Riitteinen, -sen, l., jääsekainen; p. riittää.

Rike, -kkeen, n., loitsima tauti tahi muu paha; p. rikki.

Rikonnainen, -sen, n., rike, loitsima paha; p. rikki.

Rikuttelen, † -lla, t., tehdä jotain woimattomasti ja wälillä keskeytyen; p. rikki.

Ripa, -wan, n., kädensija, nostin. R. grepe, Engl. gripe.

Ripeä, -än, l., riwakka, riski, kaunis.

Ripotan, -ttaa, t., olla ripeänä, nopeana, wikkelänä.

Ripsahutan, -ttaa, t., tehdä ripsaasti, joutuisasti.

Risotan, -ttaa, t., wälkkyä, säteillä.

Riukuttelen, † -lla, äännellä selwästi ja kowasti; p. riukkua.

Riuottelen, † -lla, t., olla riutuneena, woimattomana; p. riuto.

Riuskutan, -ttaa, t., puhua kowasti, torua, tiuskua; p. riuska.

Roikin, -kkia, t., roiskaa, räiskiä, ryskää, pauhata; p. roikka.

Roiskautan, -ttaa, t., paiskata, huiskahuttaa wäkewästi; p. roiska.

Rotu, -dun, n., sukuperä, synty. W. родъ.

Rowi, -win, n., rowio, waarapaikka.

Ruhdon, -toa, t., musertaa, murtaa, rutistaa; p. ruho.

Rukkainen, -sen, n., kinnas, hansikas. W. рукá (käsi).

Runo, -non, n., laulu. L. rudn (puhe); Isl. runa.

Ruotsi, -sin, p. n., Ruotsin maa.

Ruotta, -an, n., kalanluu, ruoto.

Rutimo, -mon, n., helwetti, pahasti eläneitten piinapaikka kuoleman jälkeen. L. rotta-aimo.
Rutto, -on, l., äkillinen, äkki.
Runa, -nan, n., walakka. R. (muin.) rune; Belg. ruyn.
Rynnäs, -tään, n., rinta. W. грудь.
Rääkyrauta, -dan, n., hauras, rapea, malmi-rauta. R bräcka (?).
Röyhetyinen, -sen, l., pöyrykarwainen; p. röyhy.

S.

Saalas, -laan, n., saama, synnyttämä; p. saada.
Saan, saada, t. (kohteetonna), tulla, joutua.
Saanikka, m., warsinki, liiatenki, siihen lisäksi.
Saarelainen, -sen, n., Lemminkäisen liikanimi.
Saari, -ren, p. n., eräs woipa ja wäkirikas luotomaa.
Saawuttelen, † -lla, t., saattaa tulemaan eli ilmaantumaan, luoda; p. saapua, saada.
Sakara, -ran, n., äärimmäinen pää eli osa; sakara-sormi, pikku-sormi.
Saksa, -san, p. n., Saksan maa; kauppamies.
Salo, -lon, n., metsä, korpi; erinäinen metsämaa. Kr. ὕλη; Lat. sylva, saltus.
Sampo, -mon, n., onnen tuottaja kapine, onnen mylly, onnen luoja.
Sampsa, -san, e. n., kylwön haltia. W. земь, земля (maa).
Sanka, -gan, l., paksu, wahwa, rikas, hywin woipa.
Sara-oja, -jan, p. n., Pohjolan erinimi.
Sariola, -lan, = Pohjola. W. царь (ruhtinas)?
Sarka, -an, n., paksu willakangas, werka.
Satahanka, -gan, l., satahankainen.
Satunen, -sen, n., seikka, erinomainen tapaus.
Sawo, -won, p. n., maakunnan nimi.
Seikka, -an, n., asia, tapaus. R. sak; S. Sache.
Seuron, -roa, t., kuleksia, seurata.
Sikeä, -än, l., sitkeä, kowa, raskas. R. seg.
Sikiö, -ön, n., lapsi; p. siitä.
Sikäli, m., sitä myöten, sen kautta.
Silajoki, -en, n., sileä, wirraton joki.
Siloon, -lota, t., tulla sileäksi, walmistua, kaunistua.
Silosorkka, -an, l., sileä-sorkkainen.
Silta, -lan, n., puinen lattia, permanto; p. sileä.
Sima, -man, n., mesijuoma. Mordw. siman (juoda).
Simasalo, -lon, p. n., Pohjolan läheisen paikan nimi.
Simpsukka, -an, n., helmi. W. жемчугъ.
Singun, -kua, t, ärjyä, tiuskua.
Sini, m., siihen asti, niin kauas.
Sininurmi, -men, n., sinertäwä eli sinikukkainen niittu.
Siretän, -ttää, t., särpää, ryyppiä siristen.
Sirkku, -un, l., soma, kaunis, sorea; p. siro.
Siron, -rkoa, t., lentää eli liikkua siristen.
Sirotan, -ttaa, t., lennättää eli liikuttaa siristen, wiskoa hajalle.
Sisko, -kon, n., sisar.
Siula, -lan, n., nuotan reisi eli haara, siwu. S. Seil (köysi)?
Siuwottelen, † -lla, t., saattaa kulkemaan aika wauhtia, joudut-taa.
Siuwun, -kua, t., wiuhua, wihistä, winkua.
Siwakka, -an, n., oikean jalan lyhempi sukki. L. sawak (sukki).
Siwerrän, -tää, t., wisertää, liwertää.
Solahutan, -ttaa, t., saattaa äkisti solisemaan, lykätä, syöstä liikkeelle.
Solotan, -ttaa, t., liikkua solista yhtenään.

Sommelo, -lon, n., kerämäinen tukku eli myttty, köysikerä.

Sonni, -nin, n., karjahärkä. R. son; W. сынъ (poika).

Sopa, -wan, n., nuttu, takki. S. Schaube; W. шуба.

Soppi, -en, n., nurkka, loukko.

Sorea, -an, l., soma, kaunis, korea.

Sorisen, -sta, t., ääntää sekawasti eli epäselwästi.

Sota, -dan, n.; **sodan** (soan), s. o. sotimalla. L. zjude (wihollinen); W. чудь (muukalainen).

Sotka, -kan, n., sorsan laji. W. утка.

Sotkotar, -ttaren, e. n., sotkain haltia weden neito.

Sotku, -kun, n., pyykki, waatetten pesu; p. sotkea.

Soukero, -ron, n., ahdas sola, louru; p. soukka.

Suaitsen, -a, t., sallia, suoda, sietää, kärsiä.

Suhuttelen, † **-lla,** t., tehdä pitkittäwäistä pientä ryskettä eli suhinaa; p. suhu.

Suikahutan, -ttaa, t., pujahtaa, luikahtaa, yht'äkkiä liikahtaa; p. suikka.

Suimistan, -taa, t., suututtaa, kiiwastuttaa.

Suistun, -tua, t., syöstyä pää eli suu edellä; p. suu.

Suitan, -ttaa, t., laittaa suupaikan (suuraudan, kuolaimet) suitsiin; p. suu.

Sukapää, -pään, l., sileä-tukkainen.

Sukeen, -eta, t., muodostaa, kuwata; kaswaa.

Sukkula, -lan, n., syöstäin, syöstäwä. W. сокóлъ (haukka)?

Sula, -lan, l., suloinen, hywä, armias.

Sulka, -an, n.; **keihään sulka,** s. o. terä, lehti.

Sulkku, -un, n., silkki. W. шёлкъ.

Summa, -man, l., sumea, pimeä, kolkko.

Suollan, -taa, t., wetää, lappaa; p. suoli.

Suomi, -men, p. n., Suomen maa.

Suoniwyö, -wyön, n., suoliwyö; wyötäinen, wyökohta ruumiista.

Suora, -ran, n., oikea, selwä, ilmeinen.

Suorin, -ria, t., suorittaa, selwittää.

Suorran, -taa, t., = **suorin.**

Suowa, -wan, n., heinäsuowa, pieles.

Suowakko, -on, e. n., erään waimon nimi.

Suowero, -ron, n., sauwan somman tahi keihään terän ja warren yhdistyspaikka.

Suwaitsen -a, t., = **suaitsen.**

Suwanto, -non, n., laimea wesi wirtapaikkain tahi koskien wälissä.

Suwantola, -lan, = **Wäinölä.**

Suwantolainen, -sen, n., Suwantolan asukas.

Suwetar, -ttaren, e. n., suwen tyttö.

Suwi, -wen, n., kesä; etelä; suoja ilma. Turk. suw (wesi); Isl. sud (etelä); R. syd. Samaa sukua on sana suo.

Sydännyn, -tyä, t., kiiwastua, suuttua.

Sydänwesi, -den, n., sywin selkäwesi.

Sykerö, -rön, n., lettikääröš, palmikko-laitos; p. sykkä.

Sykähtelen, † **-llä,** t., tulla äkkiä tykkimään eli lyömään; p. sykkää.

Syrjin, -jiä, t., poiketa oikealta tieltänsä, wahingoittaa syrjätiellä.

Syydän, -tää, t., nakata, työntää, mättää. R. skjuta.

Syytelen, † **-llä,** t., nakella, heitellä, wiskellä.

Syytäisen, -stä, t., nakata eli heittää yht'äkkiä, wiskaista.

Syöweri, -rin, n., sywäri, sywänne, sywin paikka wedestä.

Säilä, -län, n., miekan terä.

Sälkö, -ön, n., rekiweto warsa.

Säterinen, -sen, l., setripuinen.

Säykyn, -kyä, l., säkenöitä, työntää rätisemällä säkeniä tahi poreita.

T.

Taatto, -on, n., isä. Kr. τάτα.
Taattola, -lan, a. n., isän koti.
Tahdas, -taan, n., taikina, sotkettu eli wastattu taikina.
Taika, -an, n., salatieto, noitakeino. W. таить (salata).
Taki, m., perin, aiwan, warsin; myös.
Talja, -jan, n., karwainen wuota eli nahka.
Talkapohja, -jan, n., alimmainen pohja.
Talkkuna, -nan, n., keitetyistä ja jauhetuista ohrista eli kauroista kuuman weden kanssa tehty puuro. W. толокно́.
Talma, -man, n., sakea neste, usma.
Talun, -lua, t., saattaa, kuljettaa, johdattaa.
Talus, -luksen, n., tallus, tossu, jalkine.
Tanea, -an, l., tasainen, wakainen; p. tana.
Tanhua, -an, n., kuja, sola, tarha.
Tanhuelen, -lla, t., tanssia, hyppiä; p. tanhu.
Tanhujuoksu, -sun, n., tanssi (kahden pitkän riwin wälissä).
Tanner, -teren, n., piha, kowaksi polettu maa. S. Tanne, Tenne (lattia).
Tapio, -on, e. n., metsän päähaltia.
Tapiola, -lan, a. n., Tapion asunto.
Tappara, -ran, n., kirwes. W. топо́ръ.
Tappura, -ran, n., rohdin.
Tarwas, -waan, n., härkä (?).
Tasapää, -pään, n., jossa päät owat tasan, toisen ei paremmin turwattu kun toisenki, yhtä waarallinen jokaisen päälle.
Tawi, -win, n., sorsansukuinen wesilintu.
Teljo, -jon, n., irtaimet laudat wenheen pohjassa kaarten päällä.
Telkin, -kkiä, t., tukkia kiinni, sulkea.
Tellerwo, -won, e. n., metsän neito.
Teltamoinen, -sen, n., teltarakennuksessa eleksijä, rikas, onnellinen.
Temminkäinen, -sen, l., kukilla koristettu, kukostawa. W. демьянка (?).
Tenho, -hon, n., woima, hurmos, lumous.
Terhen, -henen, n., sumu, uswa.
Terhenetär, -ttären, e. n., terhenen eli sumun haltia-neito.
Terheninen, -sen, l., sumuinen, uswainen.
Teutaroin, -roida, t., liikkua jonne kunne, rehmiä, haparoida; p. teutaro.
Tewana, -nan, n., nuori eläwä, lapsi.
Tiera, -ran, e. n., Lemminkäisen sotatoweri.
Tierotin, -ttimen, n., paakku eli palli lumesta tahi muusta aineesta hewoisen kawion alla; p. tiera.
Tihitän, -ttää, t., tehdä tihuksi; p. tihu, tiheä. S. dicht; R. tät; Sanskr. daihas.
Tiuku, -wun, n., karjankello.
Tohisen, -sta, t., suhista, kahista, kuhista.
Toitattelen, † **-lla,** töräh ytellä eli soittaa (puhua) torwella.
Toki, s., kuitenki. S. doch; R. dock.
Torkahutan, -ttaa, t., toimittaa arwiolta eli sattumiseen; p. torkkua, torkka.
Torkuttelen, † **-lla,** t., heilutella, hetkutella, hoipata; p. torkkua.
Torwetan, -ttaa, t., puhua torween.
Toweri, -rin, n., kumppali, kansallinen. W. де́верь (miehen weli); Sanskr. daiwar.
Tuherran, -taa, t., hieroa, tahroa; p. tuhero.
Tuho, -hon, n., onnettomuus, turmio.
Tuikahan, -htaa, t., singahtaa, kiidähtää (näkywiin tahi näkywistä pois).

Tukela, -lan, l., ikäwä, waikea, waiwaloinen. W. тугá (tuska).
Tulwa, -wan, n., paisuntowesi, luhtawesi.
Tummenen, -ta, t., riutua, menehtyä, häwitä.
Tummentelen, † -lla, t., himmentää, heikentää, riuduttaa; p. tumma.
Tuometar, -ttaren, e. n., tuomen tyttö.
Tuonela, -lan, a. n., Tuonen asunto, wainajain olopaikka.
Tuonetar, -ttaren, e. n., Tuonen tytär.
Tuoni, -nen, e. n., wainajain haltia.
Tuppuri, -rin, n., tuulen pyöriäinen, tuuliaispää.
Turja, -jan, p. n., Norja. L. taro (Ruotsi, Norja, Tanska).
Turjalainen, -sen, n., Turjan asukas.
Turpa, -wan, n., kuono.
Tursas, -saan, e. n., eräs weden kummitus, weden haltia.
Turso, -son, = Iku-Turso. Isl. 'thuß (jättiläinen).
Tutkain, -kamen, n., kärki; p. tutka.
Tuuditelen, † -lla, t., liekutella, liikutella edestakaisin, soudattaa; p. tuutia.
Tuulikki, -in, e. n., Tapion tytär, metsän neito.
Tuulotan, -ttaa, t., haamottaa, näkyä etäältä.
Tuuma, -man, n., neuwo. W. дума.
Tuura, -ran, n., jääpora. R. stör; Kr. σταυρὸς.
Tuuri, -rin, e. n., erään miehen nimi.
Tuurittelen, † -lla, t., turoa, tursia, toimittaa kehnosti.
Typerä, -rän, l., yksinkertainen, neuwoton. W. тупóй.
Tyrehyn, -htyä, t., seisahtua, pysähtyä juoksemasta.
Tyrjä, -jän, e. n., erään kosken nimi.
Tyrsky, -kyn, n., aaltoin kohina, kuohu, hyöky, ärjy.
Tyyräelen, -llä, t., lähteä; p. tyyrätä. R. styra.
Työnnän, -tää, t., lykätä, lähettää; p. tykö.
Tähtelä, -län, a. n., tähden asunto.
Täkäli, m., tätä tietä, tämän kautta.

U.

Udutar, -ttaren, e. n., udun eli sumeen haltia-neito.
Uhahan, -htaa, t., nousta eli ilmaantua äkisti, kawahtaa.
Uhkun, -kua, t., pöhistyä, turwota, paisua; p. uhku.
Uhkutan, -ttaa, t., juoksuttaa eli wuodattaa runsaasti.
Ukko, -on, e. n., korkein jumala, yli-jumala; wanhus, äijä.
Ukki, -sen, n., owi.
Ulappa, -an, n., ulkomeri, merenselkä. L. olgo (ulko), appe (meri).
Ulappala, -lan, p. n., Pohjolan toisinto-nimi (aawan meren takainen maa).
Umakka, -an, l., samea, sekainen.
Ume, -meen, n., sumu, uswa.
Untamo, -mon, e. n., Kalerwon weli.
Untamola, -lan, a. n., Untamon asunto.
Untelo, -lon, l., unelias, kähnysteliјä; p. uni.
Unto, -non, = **Untamo**.
Untola, -lan, = **Untamola**.
Untuwa, -wan, n., hienokarwa, ihokarwa.
Ura, -ran, n., polku, tie.
Urkenen, † -ta, t., lähteä, syntyä; p. ura.
Usakka, -an, n., wyö, kussakka. W. кушакъ.
Utala, -lan, l., tulinen, kiiwas, urhea, ankara. W. удалóй.
Utra, -ran, l., raukka, waiwainen.
Utu, -dun, n., sumu, uswa. Isl. ude.
Utustelen, -lla, t., toimittaa hiljoilleen eli wienosti.

Uudin, -timen, n., teltawuode. L. odet (maata, nukkua); Mordw. udan.
Uuhi, -hen, n., emälammas. Kr. ὄϊς; Lat. ovis.
Uuwuu, -pua, t., wäsyä, puuttua.
Uwantola, -lan, a. n., = **Su-wantola.**
Uwantolainen, -sen, n., Uwantolan asukas.

W.

Waaja, -jan, n., paalu, seiwäs. W. сваа.
Waakalintu, -nnu, n., haukka. R. falk.
Waalin, -lia, t., hoitaa, korjata. R. wårda (wåla).
Waapottelen, † -lla, t., kiikuttaa, heiluttaa, liekuttaa; p. waappoa. R. wippa; S. (muin.) wuppen.
Waapukka, -an, n., waarain, wattu, wadelma.
Waapuu, -ppua, t., kiikkua, liikkua, heilua.
Waara, -ran, n., hätä; p. R. fara; wuori. W. гора; Kr. ὄρος; L. waarre.
Waarna, -nan, n., nuula (seinässä tahi muualla).
Waatisen, -sta, t., pukea, waatettaa itsensä.
Waimentelen, † -lla, t., saattaa waikenemaan, asettaa; p. wai, waiti.
Waippa, -an, n., peite, kauhtana. R. wepa; S. weben (kutoa).
Wajehtelo, -lon, n., waihto, waihetus; p. waihi, waihe.
Walahan, -htaa, t., waipua, menehtyä äkisti; walaista; p. walua, walo.
Walas, -laan, n., walaskala. R. hwal; Lat. balaena; Kr. φάλη.
Walio, -on, l., walittu, kaikkein paras; p. wali. R. wal.
Walorinta, -nan, n., walkearintainen (lintu).
Walta, -lan, n.; **wallat**, herraswäki, herrat. R. wälde; W. владѣть (wallita).
Walwattelen, † -lla, t., tarkastella, pitää waarin, pitää silmällä; p. walwoa.
Wamma, -man, n., wika. Isl. wam; R. wan-.
Wammatar, -ttaren, e. n., wammain eli kipuin haltia-neito.
Wanttura, -ran, n., iso, paksu, wahwa eläwä.
Wantut, -ttuun, n., kinnas, sormikas. R. want; Engl. gant.
Waraan, -rata, t., pitää waransa, peljätä; p. wara; R. wara; Isl. war.
Warma, -man, l., wissi, luotettawa, tosi; p. wara.
Warpe, -ppeen, n., laidan korotin, korote, lisälaita; p. wara. R. hwarf (?).
Warwentelen, † -lla, t., siiwota, korjata; p. wara.
Wasama, -man, n., nuijapää nuoli.
Wasta, -tan, n., kylpywihta. R. qwast.
Wastaan, -tata, t.; **wastata taikinaa**, sotkea, hieroa.
Wastas, -taksen, n., wastan aine.
Watsalo, -lon, n., mahasentu, watsa.
Wawahuttaa, -an, t., saattaa äkisti wapisemaan.
Wede, -teen, n., se tila, jossa jotain on wedettynä.
Wehnä, -nän, n., nisu. S. Weizen; R. hwete.
Weijo, -jon, = **weikko**; p. weli (weljo, weijo).
Weikka, -an, n., wedonlyönti.
Weikkaan, -ata, t., lyödä wetoa; kerskua, suurennella.
Weikko, -on, n., hywä eli armas weli; p. weli (weljikko, weljkko, weikko).
Weitikkä, -än, n., uljas, raju, huima, wallaton, pänttäri.
Wekara, -ran, n., iso, wahwa kalu.
Wellamo, -mon, e. n., weden nais-haltia. S. Welle (aalto).
Wemmel, -pelen, n., luokki. R. fimmel.

Wengottelen, † -lla, t., kulkea wänkelästi, hankalasti, jäykästi eli kömpelösti; p. wenka.
Wennon, -noa, t., wetää waiwaloisesti eli työläästi, jytyyttää.
Wento, -non, l., aiwan, warsin.
Wenäjä, -jän, p. n., Wenäjän maa.
Wenät, -näen, = Wenäjä. R. Wenden.
Wesu, -sun, n., wesikärme.
Wetre, -reen, l., katkera. R. bitter.
Wieno, -non, l., hieno, hiljainen, wähäwäkinen. S. fein; R fin, pen. Samaa sukua owat sanat: hieno ja pieni.
Wierähän, -htää, t., liikahtaa wiereen päin, kääntyä äkisti, lewitä, heikentyä; p. wieri.
Wiesti, -tin, n., sana, sanoma, tieto. W. вѣсть.
Wihuri, -rin, n., wäkewä tuulen puuska W. вихорь.
Wiikko, -on, n., epämääräinen, pidempi aika. K. wiko; R. wecka; S. Woche; W. вѣкъ.
Wiilettelen, † -llä, t., kulkea, ohjata matkansa, juokssennella; p. wiiltä. Sanskr. wil (leikata).
Wiini, -nen, n., kotelo, jossa jousimies kantoi nuolensa.
Wiitisen, -stä, t., käyttää wiittä lajia.
Wiitsin, -siä, t., katsoa, hoitaa. W. видѣть; Lat. video.
Wiletän, -ttää, t., juosta hywästi.
Wilisen, -stä, t., kulkea liukkaasti ja wienosesti ääntäen.
Wilja, -jan, n., metsän eläwä, eläin. R. wild; Isl. will.
Wiljo, -jon, l., hywä, oiwa. W. велій; S. viel (paljo).
Wilottelen, † -lla, t., wälkkää, loistaa, läikähellä; p. wilata.
Wiltti, -in, n., rekiwaate, wällit. R. filt, feld; Lat. vellus.
Wipla, -lan, n., wiipale, wiilu, pytky, leikattu palanen.
Wipunen, -sen, e. n., katso Antero.
Wiritän, -ttää, t., panna wireesen; p. wiriä. S. Feuer (tuli); R. fyr; Kr. πῦρ.
Wirkan, -kkaa, t., sanoa, lausua. R. yrka.
Wirkoon, -ota, t., toipua, toîntua, kostua, parantua; p. wiriä.
Wirpi, -wen, n, pitkä, hoikka puu, witsa. W. верба.
Wisaperäinen, -sen, l., wisasta tehty, niweräinen, patwinen.
Woidan, -taa, t., woidella; p. woi.
Wuojalainen, -sen, e. n., Lyylikin erinimi.
Wuokki, -sen, p. n., sen niminen wäkewä koski.
Wuona, -nan, n., karitsa.
Wuotan, -ttaa, t., = odottaa, oottaa, outtaa, uottaa, wuottaa.
Wäikyn, -kkyä, t., liikkua, häälyä
Wäinämöinen, -sen, e. n., Kalewalan mainioin uros.
Wäinö, -nön, = Wäinämöinen.
Wäinölä, -län, a. n., Wäinämöisen asunto.
Wäijyn, -jyä, t., loistaa, hohtaa, kiiltää, wälkkyä.
Wäkärauta, -dan, n., wäkä eli okapää rauta, onki. L. wuoggo; R. hake.
Wältyn, -ttyä, t., siirtyä syrjään, wäistyä, peräytyä.
Wärjymätön, -ttömän, l., liikkumaton, järkähtämätön; p. wäristä.
Wärttinä, -nän, n., kehrinpuu. W. веретено.
Wäsky, -kyn, n., laukku, reppu, kontti. R. wäska.
Wästi, -tin, n., kahwa, kädensija. R. fäste.
Wääjään, -jätä, t., wäistää, wälttää tieltä pois.
Wäätä = wääntää.

Y.

Yhä, m., aina, alinomaa; p. yksi.
Ylähähkö, -kön, l., wähän liiaksi ylhäällä; p. ylä. L. ala; Hebr. el; Lat. altus (korkea).
Yrkö, -ön, n., yrkä, ylkä, nuori mies.

Ä.

Äijä, -jän, l., iso, wahwa, wankka; m, paljo, paljon.
Äitteleu, † -llä, t., äkäyttää, suuttaa; p. äkä. R. agg.
Ärtelen, † -llä, t., härsyttää, kiihottaa; p. äri.
Äsken, m., wasta, sitte; wast'ikään; p. äski.

Ö.

Öitsin, -siä, t., juoksennella öillä, käydä yökengässä, olla yöjalalla; p. yö.